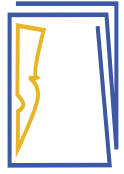

Prosvjetni rad

List crnogorskih prosvjetnih, kulturnih i naučnih radnika

„GRLICA“, prva crnogorska periodična publikacija (Cetinje, 1835-1839) | „PROSVJETA“ (Cetinje, 1889-1901) | „PROSVJETNI RAD“ (od 15. januara 1949)

JUBILARNA GODINA

Broj 28 OKTOBAR 2014. Izlazi mjesečno, cijena 0,80 € ISSN 0033-1686

DOBITNIK „OKTOIHA“ 1998.

Svečanost povodom početka rada Fakulteta za crnogorski jezik i književnost na Cetinju

OVĐE SE MISLI I ZBORI CRNOGORSKI

Ministar prosvjete Slavoljub Stijepović: Vlada je činom osnivanja Fakulteta u prijestonom Cetinju iskazala visoku svijest o očuvanju i razvoju crnogorskog identiteta. Fakultet za crnogorski jezik i književnost prva je samostalna visokoškolska institucija koja će se baviti naučnim i obrazovnim radom na području montenegrstike – Doc. dr Adnan Ćirgić, v. d. dekana Fakulteta: Crnogorski jezik će dobiti tretman koji je ravnopravan onome što ga imaju bosanski, hrvatski i srpski jezik – Gradonačelnik Cetinja Aleksandar Bogdanović: Ambicija mnogih generacija, odanih svojoj domovini, konačno ispunjena – Predsjednik Upravnog odbora Fakulteta prof. dr Milenko A. Perović: Ovo je novi iskorak u pogledu afirmacije crnogorskog jezikoslovlja

Str. 2 i 3

OVĐE ĆE BITI SREDIŠTE BUDUĆE AFIRMACIJE CRNOGORSKOG BIĆA: Sa svečanosti

Na Generalnoj skupštini UN u Njujorku kampanji iz Crne Gore „Budi odgovoran“ dodijeljena druga nagrada Partnerstva otvorenih vlada

AFIRMACIJA SARADNJE CIVILNOG I JAVNOG SEKTORA

Predsjednik Crne Gore Filip Vujanović: Projekat ne bi bio moguć bez naprednih akademskih znanja predstavnika Elektrotehničkog fakulteta, značajne podrške UNDP Crna Gora i Britanske ambasade u Podgorici, posvećenog rada inspekcijских službi, i liderske vizije Ministarstva finansija

Str. 3

U Crnogorskom narodnom pozorištu obilježeno 20 godina rada Britanskog savjeta u Crnoj Gori

SAVJET OD PRVOG DANA PREPOZNAO POTREBE I VIZIJU RAZVOJA CRNOGORSKOG DRUŠTVA

– Milo Đukanović, predsjednik Vlade Crne Gore: Dinamičan uspon Crne Gore, mjeran razvojem i modernizacijom društva, kvalitetno je popločan prvim reformskim koracima uz asistenciju Britanskog savjeta. Program ‘Vjerujem u sebe’, potkraj devedesetih, u cilju profesionalizacije i jačanja kapaciteta javne uprave, podstakao je procese koji su značili novu zrelost u državnoj politici i u finalu doveli do obnove vjekovne crnogorske državnosti na referendumu 2006. godine – Vanja Madžgalj, direktorka Britanskog savjeta: Savjet je tokom dosadašnjeg djelovanja otvorio vrata mnogim mladim ljudima u Crnoj Gori. Njih oko 130 je dobilo mogućnost da studira i da se usavršava na najboljim britanskim univerzitetima

Str. 2

ŠIRENJE RAZUMIJEVANJA IZMEĐU LJUDI I KULTURA: Premijer Đukanović na svečanoj akademiji

INTERVJU: Velimir Mijušković, predsjednik Privredne komore Crne Gore

SAMO ZEMLJE KOJE ULAŽU U RAZVOJ STVARALAŠTVA I OBRAZOVANJA BILJEŽE I USPJEHE

Uspostavljanje kvalitetne veze između tržišta rada i obrazovnog sistema je od presudnog značaja za razvoj naše zemlje. Ne uči se da bi se imala diploma, već da se steknu znanja, vještine i kompetencije koja omogućavaju da se radom obezbijedi budućnost. Potrebno je izvršiti modularizaciju stručnog obrazovanja i naravno razvijati preduzetničke vještine kod učenika tokom cijelog školovanja. Stručno obrazovanje, preduzetništvo i specijalistički razvoj u određenim profesijama su ključevi za sigurnu budućnost. Preduzetništvo kao predmet treba uvesti na svim nivoima obrazovanja u svim područjima rada. Nijesam siguran koliko se u Crnoj Gori cijeni rad koji prethodi uspjesima

Str. 10 i 11

PROSVJETNI RAD NA FACEBOOKU

Poštovani čitaoci,

Odsad „Prosvjetni rad“ možete pratiti putem njegove oficijelne stranice na društvenoj mreži facebook.

Facebook stranica Prosvjetnog rada

Ona je zamišljena kao mjesto na kojoj će se iz prve ruke dobijati informacije vezane za sami list i vijesti iz oblasti koje on pokriva. Pored toga, blagovremeno će se najavljivati nova izdanja i predstavljati inserti iz najzanimljivijih objavljenih tekstova. Pozivamo sve prosvjetne, kulturne i naučne radnike, kao i studente i učenike da postanu pratioci naše stranice, koja se nalazi na sljedećoj adresi: <https://www.facebook.com/prosvjetnirad>

Uredništvo „Prosvjetnog rada“

Tradicionalni Festival „Otvoreni dani nauke“ održan u Podgorici, Kotoru, Cetinju i Baru od 22. do 26. septembra

NAUKA OMOGUĆAVA DA STVARAMO BUDUĆNOST, A NE DA ČEKAMO DA NAM SE DESI

Str. 6–9

U Rektoratu održana promocija elektronskih izdanja Zavoda za udžbenike i nastavna sredstva – Podgorica

OSAVREMENITI NASTAVNI PROCES, ALI NE ZABORAVITI ZNAČAJ UDŽBENIKA

Str. 4

Sto godina od početka Prvog svjetskog rata – svjedočenje dr Pera Šoća, naučnog i kulturnog radnika, ministra u više crnogorskih vlada u egzilu (II)

KO JE PRAV A KO KRIV? CRNA GORA PRAVA I PRIJE I POSLIJE!

Str. 26

ЂЕЧИЈИ СВИЈЕТ

U Crnogorskom narodnom pozorištu obilježeno 20 godina rada Britanskog savjeta u Crnoj Gori

SAVJET OD PRVOG DANA PREPOZNAO POTREBE I VIZIJU RAZVOJA CRNOGORSKOG DRUŠTVA

– Milo Đukanović, predsjednik Vlade Crne Gore: Dinamičan uspon Crne Gore, mjereno razvojem i modernizacijom društva, kvalitetno je popločan prvim reformskim koracima uz asistenciju Britanskog savjeta. Program 'Vjerujem u sebe', potkraj devedesetih, u cilju profesionalizacije i jačanja kapaciteta javne uprave, podstakao je procese koji su značili novu zrelost u državnoj politici i u finalu doveli do obnove vjekovne crnogorske državnosti na referendumu 2006. godine

– Vanja Madžgalj, direktorka Britanskog savjeta: Savjet je tokom dosadašnjeg djelovanja otvorio vrata mnogim mladim ljudima u Crnoj Gori. Njih oko 130 je dobilo mogućnost da studira i da se usavršava na najboljim britanskim univerzitetima

Jubilej ispunio veliku salu CNP-a

Britanski savjet u Crnoj Gori proslavio je važan jubilej – dvije decenije rada. Tim povodom, u Crnogorskom narodnom pozorištu održana je svečanost na kojoj je, izme-

đu ostalih, govorio i predsjednik Vlade Crne Gore Milo Đukanović.

Obraćajući se brojnim zvanicama, Đukanović je istakao da je Britanski savjet ne-

odvojivi dio reformi, promjena i uspjeha savremene Crne Gore, te da Crnogorci nisu zaboravili činjenicu da je demokratski zaokret u našoj zemlji, sredinom 90-tih, započeo upravo podrškom Britanskog savjeta, Britanskog Know How fonda, kao i Vlade Ujedinjenog Kraljevstva.

Uloga u reformama

„Crna Gora je u međuvremenu postala nezavisna država i utvrdila kao strateške ciljeve članstvo u EU i NATO. Danas je u procesu pregovora sa EU i pred dobijanjem poziva za članstvo u Alijansi, nadamo se, do kraja iduće godine. Ima određene simbolike da se na ovoj svečanosti podšetimo da je tako odlučeno u Kardifu, na nedavnom Samitu“, kazao je on. „Ovakav dinamičan uspon Crne Gore, mjereno razvojem

i modernizacijom društva, kvalitetno je popločan prvim reformskim koracima uz asistenciju Britanskog savjeta. Najprije, kroz inovaciju u nastavi engleskog jezika i stimulisanje reformi u obrazovanju, i prije njihovog zvaničnog početka. Zatim kroz školovanje desetina mladih ljudi na najboljim britanskim univerzitetima, što je danas naš posebno vrijedan potencijal. Program 'Vjerujem u sebe', potkraj devedesetih, u cilju profesionalizacije i jačanja kapaciteta javne uprave, podstakao je procese koji su značili novu zrelost u državnoj politici i u finalu doveli do obnove vjekovne crnogorske državnosti na referendumu 2006. godine.“

Pouzdan partner i prijatelj

Crnogorski premijer je podšetio da gotovo nema ni-

ti jedne značajnije društvene oblasti u našoj zemlji u kojoj se ne oseća djelovanje Britanskog savjeta – od obrazovanja, kulture, razvoja institucija i javne uprave, preko ekologije, diplomatije, odbrane, do podrške u procesu evropskih integracija – što, kako je naveo, potvrđuje da je Savjet od prvog dana prepoznao potrebe i viziju razvoja crnogorskog društva, doprinoseći njegovom osposobljavanju za brže usvajanje modernih evropskih vrijednosti.

„Za ovih 20 godina informacione tehnologije i neslućene inovacije u komunikaciji promijenile su svijet iz temelja. No, jedan od osnovnih ciljeva Britanskog savjeta – širenje razumijevanja između ljudi i kultura, i unapređivanje odnosa među zemljama kroz neposredno prisustvo – potvrđuje se nezamjenjivim i u današnjem svijetu. Velika Britanija se, između ostalog, i kroz aktivnosti Britanskog savjeta potvrđuje kao naš pouzdan partner i prijatelj. U procesu reformi i približavanja EU i NATO za Crnu Goru to ima neprocjenjiv značaj. U tom smislu, zahvaljujem našim britanskim prijateljima“, rekao je Đukanović i poželio dalje uspjehe kroz zajednički rad u važnoj misiji koju Britanski savjet vrši u Crnoj Gori.

Prikazan dokumentarac o Savjetu

Direktorka Britanskog savjeta u Crnoj Gori Vanja Madžgalj izrazila je uvjerenje da je pred tom organizacijom svijetla budućnost, te ocijenila da promovisanje razmjene znanja i ideja generiše nove razvojne mogućnosti, pomaže ljudima da realizuju svoje ambicije, gradi razumijevanje i saradnju i omogućava ljudima širom svijeta da žive sigurniji i ispunjeniji život.

„Zbog svega toga gradimo povjerenje u Ujedinjeno Kraljevstvo i povjerenje u uticaj koji ova zemlja uživa“, kazala je ona, dodajući: „Savjet je tokom dosadašnjeg djelovanja otvorio vrata mnogim mladim ljudima u Crnoj Gori. Njih oko 130 je dobilo mogućnost da studira i da se usavršava na najboljim britanskim univerzitetima.“

Tokom svečanosti je prikazan i dokumentarac o Britanskom savjetu, u kojem su govorili crnogorski zvaničnici, predstavnici institucija i civilnog sektora, zatim umjetnici, učenici, nastavnici, kao i predstavnici medija. Stipendisti renomiranog programa „Čivning“, koji su u filmu evocirali svoja iskustva, nadahnuto su govorili o ličnoj transformaciji koju su doživjeli kroz pohađanje ove stipendije.

N. N.

PREDAVANJE O BIZNISU I DIPLOMATIJI

U sklopu proslave dvadesetogodišnjice rada u Crnoj Gori, Britanski savjet i Britanska ambasada organizuju predavanja nekoliko eminentnih ličnosti iz Ujedinjenog Kraljevstva.

Jedna od njih je i dr Dejvid Lendsmen, direktor Tata Ltd sa sjedištem u Londonu i nekadašnji istaknuti britanski diplomata (ambasador u Grčkoj i Albaniji). On je govorio o biznisu i diplomatiji na temu: „Learning to speak the language: experiences from diplomacy and business“. Predavanje je održano na Univerzitetu Donja Gorica, a prisustvovali su mu studenti sva tri univerziteta: UDG-a (Fakulteta za međunarodnu ekonomiju, finansije i biznis i Humanističkih studija), Univerziteta Crne Gore (Fakulteta političkih nauka i Ekonomskog fakulteta), kao i Univerziteta Mediteran (Montenegro Business School).

AKTIVNOSTI NAJVIŠE USMJERENE KA PROMOCIJI OBRAZOVANJA, KULTURE I NAPRETKU DRUŠTVA

Britanski savjet jeste organizacija za kulturnu saradnju između Ujedinjenog Kraljevstva i drugih zemalja, koja je osnovana 1934. godine sa ciljem da promovira miroljubive odnose i saradnju među narodima. Ona danas uspješno funkcioniše u 110 zemalja na svih šest kontinenata. Svake godine ostvaruje se saradnja sa milionima ljudi širom svijeta. Savjet ih povezuje sa Ujedinjenim Kraljevstvom i najznačajnijim britanskim vrijednostima: engleskim jezikom, umjetnošću, obrazovanjem, tamošnjim stilom života i organizacijom društva.

Kancelarija u Crnoj Gori osnovana je 1994. godine kao Britanski informativni centar. Njene aktivnosti najviše su bile usmjerene ka promociji obrazovanja, kulture i, uopšte, ka napretku društva. S tim u vezi, Savjet povezuje najbolje britanske kreativne talente sa umjetnicima i kulturnim institucijama u Crnoj Gori. Pored toga, Britanski savjet pomaže u reformi obrazovne politike, ali i pruža podršku izgradnji demokratskog društva, te jačanju institucija kroz kontinuiran partnerski rad.

Svečanost povodom početka rada Fakulteta za crnogorski jezik i književnost na Cetinju

UTEMELJENJE CRNOGORSKE SAMOSVIJESTI

– Ministar prosvjete Slavoljub Stijepović: Vlada je činom osnivanja Fakulteta u prijestonom Cetinju iskazala visoku svijest o očuvanju i razvoju crnogorskog identiteta. Fakultet za crnogorski jezik i književnost prva je samostalna visokoškolska institucija koja će se baviti naučnim i obrazovnim radom na području montenegrizike – Doc. dr Adnan Ćirgić, v. d. dekana Fakulteta: Crnogorski jezik će dobiti tretman koji je ravnopravan onome što ga imaju bosanski, hrvatski i srpski jezik – Gradonačelnik Cetinja Aleksandar Bogdanović: Ambicija mnogih generacija, odanih svojoj domovini, konačno ispunjena – Predsjednik Upravnog odbora Fakulteta prof. dr Milenko A. Perović: Ovo je novi iskorak u pogledu afirmacije crnogorskog jezikoslovlja

U Kraljevskom pozorištu Zetski dom na Cetinju priređena je svečanost povodom početka rada Fakulteta za crnogorski jezik i književnost, koji je osnovan u julu odlukom Vlade Crne Gore. Skupu su prisustvovali brojni obrazovni, politički, kulturni, vjerski poslenici i drugi zvaničnici, kao i prva generacija studenata.

Ministar prosvjete Slavoljub Stijepović poručio je da će Fakultet biti „istinski hram znanja i stjecište vrijednih i darovitih mladih ljudi iz čitave Crne Gore“.

„Fakultet za crnogorski jezik i književnost prva je samostalna visokoškolska institucija koja će se baviti naučnim i obrazovnim radom na području montenegrizike. Vlada je činom osnivanja Fakulteta u prijestonom Cetinju iskazala visoku svijest o očuvanju i razvoju crnogorskog identiteta. Početak rada ove

Skupu su prisustvovali brojni obrazovni, politički, kulturni, vjerski poslenici i drugi zvaničnici

ustanove ima karakter posebnog događaja u naučnom i prosvjetnom životu naše države, ali i daljem utemeljenju crnogorske samosvijesti“, istakao je Stijepović.

„U činu koji nas je okupio“, nastavio je on, „sažimaju se napori Vlade i Ministarstva prosvjete, koji su proteklih godina strpljivo i odgovorno radili na ukupnoj afirmaciji crnogorskog jezika.

U tom naporu se primjećuju krupni koraci jedne dugoročne, strategijski održive, konceptijski jasne i praktično provodive jezičke politike u Crnoj Gori. Napokon, ovaj fakultet je mjesto potpunog

institucionalnog etabliranja montenegrizike. Odluka da Institut za crnogorski jezik i književnost preraste u Fakultet za crnogorski jezik i književnost nastala je iz ozbiljne procjene o društvenoj, naučnoj i obrazovnoj potrebi za ovom institucijom. Uvjereni smo da u Crnoj Gori postoje kvalitetni i stručni ljudi sposobni da obavljaju ovaj odgovorni posao. Jednako tako smo sigurni da će generacije koje dolaze imati sve snažniji interes da svoja znanja stiču upravo na ovom fakultetu“.

Oslobođeni balasta tradicionalizma

Prema riječima doc. dr Adnana Ćirgića, v. d. dekana Fakulteta, nakon obnove državne samostalnosti Crna Gora je započela proces osnivanja i jačanja svojih institucija.

„Sa sigurnošću možemo reći da je na jedan bi-

tan segment crnogorskog državnog i nacionalnog pitanja stavljena tačka. Vlada je osnovala Fakultet za crnogorski jezik i književnost kao visokoškolsku instituciju koja će funkcionisati samostalno i time biti oslobođena balasta tradicionalizma koji bi joj se eventualno mogao nametnuti u sklopu kakve druge institucije“, naglasio je on.

Vlada je obezbijedila novac za adaptaciju reprezentativnog prostora u istorijskom jezgru Cetinja. „Angažman mladih stručnjaka koji će se dodatno obučavati uz starije montenegrizike iz Crne Gore i afirmisane filologe iz bližeg i daljeg okruženja, jasan su pokazatelj da će slavistika i u Crnoj Gori ubrzo stati rame uz rame sa razvijenim katedrama iz okruženja. Tako će i crnogorski jezik dobiti tretman koji je ravnopravan onome što ga imaju bosanski, hr-

Na Generalnoj skupštini UN u Njujorku kampanji iz Crne Gore „Budi odgovoran” dodijeljena druga nagrada Partnerstva otvorenih vlada AFIRMACIJA SARADNJE CIVILNOG I JAVNOG SEKTORA

Predsjednik Crne Gore Filip Vujanović: Projekat ne bi bio moguć bez naprednih akademskih znanja predstavnika Elektrotehničkog fakulteta, značajne podrške UNDP Crna Gora i Britanske ambasade u Podgorici, posvećenog rada inspeksijskih službi, i liderske vizije Ministarstva finansija

POSVEĆENOST VLADA UNAPREĐENJU TRANSPARENTNOSTI: Sa dodjele nagrada

Kampanja „Budi odgovoran. Od tebe zavisi. Siva ekonomija 0%” koju su zajedno razvili Vlada Crne Gore i Elektrotehnički fakultet u Podgorici uz značajnu podršku Programa za razvoj Ujedinjenih nacija (UNDP), Ambasade Ujedinjenog Kraljevstva u Crnoj Gori i nevladinog sektora osvojila je drugu nagradu međunarodne inicijative Par-

tnerstva otvorenih vlada u konkurenciji najboljih projekata iz 33 zemlje svijeta koji afirmišu uključivanje građana u javne politike. Dodjela nagrada upriličena je na marginama Generalne skupštine UN u Njujorku, saopšteno je iz Vlade Crne Gore.

Prva nagrada Partnerstva otvorenih vlada uručena je pro-

jektu iz Danske, dok je trećeplasirani bio projekat sa Filipina. Među 10 najboljih našli su se još i projekti iz Italije, Holandije, Meksika, Velike Britanije, Perua, SAD i Francuske.

Ovo prestižno priznanje pripalo je crnogorskoj kampanji zbog, kako je navedeno, doprinosa u afirmaciji saradnje civilnog i javnog sekto-

ra i aktivnog uključivanja građana u javne politike.

Na svečanoj dodjeli nagrada najviši državni zvaničnici zemalja čiji su projekti osvojili prva tri mjesta govorili su o nagrađenim inicijativama i uručili nagrade pobjedničkim timovima.

Predsjednik Crne Gore Filip Vujanović je tom prilikom uručio nagradu koordinatoru kampanje iz Bira za odnose s javnošću Vlade Crne Gore Vuku Vujanoviću i profesoru Slobodanu Đukanoviću, koordinatoru Kreativnog programerskog tima Elektrotehničkog fakulteta u Podgorici.

„Kampanja Budi odgovoran nas uči veoma važnoj činjenici, a to je da sadržajna i plodna saradnja sa građanima može obezbijediti javnim institucijama resurse, vještine i povjerenje potrebno za uspješnije sprovođenje javnih politika”, naveo je predsjednik Vujanović prilikom dodjele nagrade crnogorskom timu.

On je naglasio da ovaj projekat ne bi bio moguć bez naprednih akademskih znanja predstavnika Elektrotehničkog fakulteta, značajne podrške UNDP Crna Gora i Britanske ambasade u Podgorici, posvećenog rada inspeksijskih službi, i liderske vizije Ministarstva finansija.

Predsjednik Crne Gore je izrazio naročitu zahvalnost odgovornim građanima i crnogorskim medijima na kontinuiranoj podršci kampanji

„Budi odgovoran”, kao i nevladinim organizacijama: Centru za demokratsku tranziciju, Institutu Alternativa, Građanskoj alijansi, Ekološkom pokretu „Ozon” i NVO Green Home, koje su podržale kandidaturu crnogorske kampanje za ovu prestižnu međunarodnu nagradu.

„Partnerstvo otvorenih vlada je multilateralna inicijativa koja ima za cilj da bezbjedi konkretnu posvećenost vlada unapređenju transparentnosti, osnaživanju uloge javnosti u procesu donošenja odluka, borbi protiv korupcije i afirmaciji upotrebe novih tehnologija u cilju razvoja demokratije. Crna Gora je jedna od prvih zemalja koje su pristupile ovoj inicijativi i koja danas okuplja 64 zemlje svijeta”, navodi se u saopštenju. **O. Đ.**

Ministarstvo prosvjete povodom otvaranja Islamskog dječjeg centra u Rožajama

BEZ LICENCE MINISTARSTVA PROSVJETE

Povodom otvaranja Islamskog dječjeg centra u Rožajama, Ministarstvo prosvjete izdalo je sljedeće saopštenje: „U skladu sa Opštim zakonom o obrazovanju i vaspitanju (Službeni list RCG, br. 64/02, 31/05 i 49/07, i Službeni list CG, br. 45/10, 45/11, 39/13 i 44/13), obrazovanje i vaspitanje ostvaruje se u predškolskoj ustano-

vi, školi, obrazovnom centru, resursnom centru, kod organizatora za obrazovanje odraslih i u domu učenika. Obrazovno-vaspitna ustanova se osniva kao javna ili privatna.

Istim Zakonom definisano je da u javnoj ustanovi koja izvodi javno važeći obrazovni program obrazovanje i vaspitanje je svjetov-

nog karaktera i u njima nije dozvoljeno religijsko djelovanje, osim u ustanovama koje su licencirane kao srednje vjerske škole.

Organizacija Islamski dječji centar 'Reuda' nije se nikada obraćala Ministarstvu prosvjete radi izdavanja odobrenja za rad, niti je licencirana i upisana u registar licenciranih ustanova. Nakon

saznanja o određenim radnjama na pripremi za rad ove organizacije, Prosvjetna inspekcija je hitno reagovala i izvršila inspeksijski nadzor. U toku inspeksijskog nadzora utvrđeno je da je Organizacija podnijela zahtjev Ministarstvu unutrašnjih poslova za registraciju kao NVO, te samim tim nije ni počela da radi. Kontrolom je takođe

utvrđeno da aktivnosti kojima će se eventualno baviti ova organizacija ne spadaju u nadležnost Ministarstva prosvjete.

Ministarstvo prosvjete preduzima sve zakonske mjere na suzbijanju svih vidova nelegalnog obavljanja djelatnosti predškolskog vaspitanja i obrazovanja. Odmah po saznanju ili na osno-

vu inspeksijskog nadzora, kada se utvrde određene nepravilnosti, nalaže se organizacijama koje se bave predškolskim vaspitanjem i obrazovanjem da usklade svoj rad sa propisima iz oblasti prosvjetne djelatnosti i dobiju potrebnu licencu za rad ili im se izriču mjere zabrane rada zbog neispunjenosti uslova”.

SA CETINJA, NAŠEG KULTURNOG I DUHOVNOG CENTRA, POČINJALE SU SVE VAŽNE STRANICE ISTORIJSKOG TRAJANJA CRNE GORE: Prva generacija studenata

vatski i srpski jezik”, rekao je Čirgić.

Gradonačelnik Cetinja Aleksandar Bogdanović smatra da je ovim činom jedna velika zajednička težnja ostvarena i da je ambicija mnogih generacija, odanih svojoj domovini, konačno ispunjena.

Još uvijek je Crna Gora sama sebi gerilska

„Ovim danom, ujedno, obilježavamo i puno ostva-

renje jedne ideje koja je dugo bila aktuelna i živa. A da se ona i ostvari bio je potreban naporan rad mnogih. Pomenuću Institut za crnogorski jezik i gospodina Čirgića, Ministarstva prosvjete, ali i rad cjelokupne Vlade, Univerziteta Crne Gore, mnogih organizacija i brojnih javnih poslenika koji su se zalagali da ovaj projekat zaživi”, istakao je Bogdanović.

Predsjednik Upravnog odbora Fakulteta prof. dr

Milenko A. Perović kazao je da „sve što je crnogorsko još uvijek je jedna vrsta jerećke priče u Crnoj Gori, još uvijek je Crna Gora sama sebi gerilska”.

On je rekao da je osnivanje ovog fakulteta novi iskorak u pogledu afirmacije crnogorskog jezika, ali da je, ipak, neophodno konstantno raditi u cilju daljeg obrazovanja na tom planu.

O. Đuričković

Ministar prosvjete Slavoljub Stijepović

OVĐE SE MISLI I ZBORI CRNOGORSKI

Ako je uspjeh referenduma o državnoj samostalnosti stavio tačku na mnoge istorijske zablude, standardizacija crnogorskoga jezika stavila je tačku na negiranje jezika koji su govorili naši preci, kojim govorimo mi, i kojim će govoriti naši potomci

Očekujemo da ovaj Fakultet bude prepoznatljiv po znanju i pregnućima i po porukama koje ćete odavde svakodnevno slati – da se ovđe misli i zbori crnogorski.

Kao što je osnivanje Instituta za crnogorski jezik bilo svjedočanstvo jačanja svijesti o tome ko smo i što smo, tako je osnivanje Fakulteta rezultat još organizovanije brige države Crne Gore o našem jeziku – kao pravom bogatstvu. Uz sva negiranja i osporavanja, crnogorski jezik je pokazao svoju vitalnu snagu. Zato se vrijedi ovđe još jednom podsetiti kako smo sve to postigli. Državno osamostaljenje Crne Gore pokrenulo je svijest da se kao važni dio državne politike crnogorski jezik ustavno normira kao službeni jezik. Potom, i da se konačno po prvi put u istoriji – pristupi njegovoj standardizaciji. Uspješnost tog pionirskog posla obavezala je i Vladu Crne Gore na preduzimanje sljedećih važnih koraka u kreiranju jezičke politike.

Ako je uspjeh referenduma o državnoj samostalnosti stavio tačku na mnoge istorijske zablude, standardizacija crnogorskoga jezika stavila je tačku na negiranje jezika koji su govorili naši preci, kojim govorimo mi, i kojim će govoriti naši potomci.

Ovim činom je konačno odato i veliko priznanje onim crnogorskim naučnicima koji su se profesionalno i hrabro punih pola vijeka zalagali da se ispravi istorijska nepravda prema samom crnogorskom jeziku. Velike korake vraćanju iz toga otuđenja načinili smo izradom prvog službenog Pravopisa crnogorskoga jezika, prve Gramatike crnogorskoga jezika, prvog Akcenatskog savjetnika crnogorskoga jezika i drugih bitnih izdanja.

Danas je crnogorski jezik zastupljen u obrazovanju. Izrađeni su i primijenjeni prvi programi za crnogorski jezik i književnost za osnovno i srednje obrazovanje, kao i za crnogorski jezik kao nematernji. Objavljeni su i udžbenici crnogorskoga jezika i književnosti. Napokon, Institut za crnogorski jezik i književnost je za svega tri godine objavio preko šezdeset knjiga kapitalne vrijednosti s područja istorije crnogorske književnosti, nauke o jeziku i književnosti.

Sve to pokazuje opravdanost odluke Vlade Crne Gore i čini nas ponosnim što na tim osnovama stasava Fakultet za crnogorski jezik i književnost. Zbog toga, s punim povjerenjem možemo gledati na njegovo postojanje i budući razvoj. Uvjereni smo da će se ovđe stvarati kvalitetni kadrovi za montenegristiku i tako jačati položaj Crne Gore na slavističkim mapama svijeta. Odavde, sa Cetinja, našeg kulturnog i duhovnog centra, počinjale su sve važne stranice istorijskog trajanja Crne Gore. Otuda je prirodno što je ovđe adresa Fakulteta koji će biti u funkciji očuvanja i razvoja crnogorskoga jezika i što će ovđe biti središte buduće afirmacije crnogorskoga bića.

U Rektoratu održana promocija elektronskih izdanja Zavoda za udžbenike i nastavna sredstva – Podgorica OSAVREMENITI NASTAVNI PROCES, ALI NE ZABORAVITI ZNAČAJ UDŽBENIKA

– **Direktorka ZUNS-a Zoja Bojanić-Lalović: Više od 600 izdatih naslova brojka je koja govori za sebe. Naši urednici su stekli zavidno znanje, pa je Zavod proširio obim i vrste izdanja. Prešli smo u razdoblje obilja informacija, što je veliki izazov za izdavačku kuću i školski sistem uopšte**
– **Glavni urednik u ZUNS-u dr Vladimir Vojinović: Dužni smo da uvedemo i primijenimo intencije koje se tiču novih udžbenika i nastavnih sredstava. Na tome se radi već nekoliko godina, a rezultat tog rada jesu izdanja koja promoviramo**

Zavod za udžbenike i nastavna sredstva – Podgorica održao je u zgradi Rektorata promociju svojih elektronskih izdanja. U pitanju je udžbenik iz informatike za šesti razred osnovne škole, koji je dijelom urađen i u elektronskom formatu, zatim komplet za predškolski uzrast „Čitam, pišem, istražujem, stvaram sa Figom“, te didaktički softver za udžbenike za prvi razred osnovne škole iz matematike, crnogorskog jezika i književnosti. Pozdravni govor održali su čelnici ZUNS-a – direktorka Zoja Bojanić-Lalović i glavni urednik dr Vladimir Vojinović.

„Zadovoljstvo mi je što ovim povodom govorim u hramu crnogorskog obrazovanja“, rekao je Vojinović. „Mi u Zavodu dužni smo da intencije koje se tiču novih udžbenika i nastavnih sredstava uvedemo i primijenimo kako bi na najbolji način odgovorili na zahtjeve crnogorskog školstva. Na tome se radi već nekoliko godina, a rezultat tog rada jesu izdanja koja promoviramo.“

Zoja Bojanić-Lalović podšetila da se Zavod za udžbenike i nastavna sredstva posljednjih godina razvija u modernu izdavačku kuću.

„Više od 600 izdatih naslova brojka je koja govori za sebe. Naši urednici su stekli zavidno znanje, pa je

ŠTO RANIJE OVLADATI RAČUNARSKIM VJEŠTINAMA: Autorski tim udžbenika iz informatike

Zavod proširio obim i vrste izdanja. Prešli smo u razdoblje obilja informacija, što je veliki izazov za izdavačku kuću i školski sistem uopšte. Odgovor na to jeste naša težnja da se osavremeni nastavni proces, ali da se ne zaboravi značaj udžbenika.“

Prvo elektronsko čedo

Predstavljajući autore udžbenika Informatika 6, odgovorni urednik u Zavodu Lazo Leković ocijenio

je da CD treba da prati udžbenik, a ne obrnuto, te izrazio zadovoljstvo zbog činjenice da je u skladu s tim principom nastalo prvo Zavodovo „elektronsko čedo“. On je, takođe, napomenuo da je i ovo, kao i ostala ZUNS-ova izdanja, prevedeno na albanski jezik.

Prema riječima mr Gorana Šukovića, člana recenzentske komisije za ovaj udžbenik i Komisije za pisanje predmetnog programa, odluka da se informatika izučava u 6. razredu osnovne škole jeste za pohvalu, jer je potrebno da učenici što ranije ovladaju osnovnim računarskim vještinama, kako bi ih kasnije koristili tokom nastave.

„Ovaj udžbenik sa elektronskim dodatkom doprinosi da se nastavni program implementira na pravi način“, zaključio je on.

Autor udžbenika dr Božo Krstajić osvrnuo se na način uskla-

đivanja sadržaja udžbenika sa uzrastom kojem je namijenjen.

„Kada radite ovakav posao, morate da prilagodite knjigu uzrastu i nastavnom programu, što nije jednostavan posao. Stvar se naročito usložnjava kada uzmemo u obzir izradu elektronskog udžbenika“, rekao je on i dodao: „Motiva je bilo na pretek – danas su deci lako dostupni računari i srodne naprave. Isti je slučaj i sa internetom, što treba iskoristiti. Naravno, prilikom korišćenja u obrazovne svrhe sve ovo treba učiniti interesantnim, ali ne previše zabavnim, jer se mora misliti i na potrebu ocjenjivanja učenika.“

Zahvalnost Zavodu što je preduzeo inovativni korak

Krstajić je zahvalio Zavodu što je preduzeo inovativni korak i napomenuo da je za njegovu uspješnu realizaciju bilo neophodno angažovanje velikog broja stručnih lica – od spikera, preko scenarista, pa sve do ljudi koji su sve to tehnički sproveli u djelo.

Za tehnički dio bio je zadužen koautor udžbenika Radovan Sredanović, ICT koordinator i profesor fizike u OŠ „Maksim Gorki“. On je putem video bima pokazao kako funkcioniše prvi elektronski udžbenik iz informatike.

Sadržaj koji se aktivira putem CD-a je samostalan i mnogo brži za korišćenje od obične knjige. IT pruža mnoge pogodnosti, jer je uvršteno dosta korisnih video i audio zapisa koji su nedostupni za standardne udžbenike.

„Slika vrijedi hiljadu riječi, a kad se udruži sa zvukom – dobijamo zaista odličan rezultat“, ocijenio je Sredanović.

Prilikom izrade ovog udžbenika konsultovani su i oni koji su najbolja spona između učenika i njihovih nastavnih sredstava – psiholozi i pedagogi. Jedan od njih je i Radmila Bajković, psihološkinja u OŠ „Blažo Jokov Orlandić“ iz Bara, članica autorskog tima.

„Značajno je to što je Zavod prepoznao važnost psihologa i pedagoga i njihovog učešća u ovom projektu. Upravo su oni najpozvaniji da procijene šta učenici određenog uzrasta mogu i znaju. Trudili smo se da prilagodimo udžbenik standardima Zavoda, te da on bude u skladu s razvojno-psihološkim mogućnostima učenika – da bude motivišući, da usmjeravamo dijete ka kritičkom mišljenju. Učenici ne smiju biti opterećena suvišnim informacijama. Tu je i dodatak u vidu priručnika za nastavnike, u kojima se nalaze sve neophodne informacije – od korišćenja softvera, do preporuka kako vrednovati znanje učenika“, kazala je Radmila Bajković.

U promjene bez skepse, ali promišljeno

Pomoćnik direktora Zavoda za školstvo Radoslav Milošević Atos apelovao je na sve uključene u obrazovni proces da ulaze u promjene bez skepse, ali da to čine promišljeno.

„Uloga Zavoda za školstvo jeste da se savremeni trendovi prilagode našem sistemu i da učinimo sve kako bismo što bliže bili evropskom nivou. Ovi noviteti rezultat su pažljivog i dugog rada, ništa nije stiglo preko noći“, rekao je on i izrazio nadu da će se u informatičku eru ulaziti hrabrije nego što je to dosad bio slučaj.

Savjetnica za informacione tehnologije u Ministarstvu prosvjete Marina Matijević osvrnula se na predušlove koji su bili neophodni za uvođenje didaktičkog softvera za prvake.

„U naše škole uvedeno je više od 5.000 računara, što je baza za nastavu informatike, a samo tokom prošle godine je više od 2.000 nastavnika opismenjeno u tehničkom smislu. Sve to bio je predušlov za ovaj projekat“, kazala je ona.

Generalni direktor Direktorata za promociju informacionog društva u Ministarstvu za informaciono društvo i telekomunikacije Radule Novović rekao je da sâmo vrijeme nameće da se sprovede ovakvi projekti, ističući uvjerenje da će Ministarstvo i ubuduće biti dobar partner u sličnim aktivnostima.

Prezentaciju ZUNS-ovih izdanja zatvorio je glavni urednik Zavoda dr Vladimir Vojinović riječima da se prilikom ovih projekata „pokazalo kako je jedan Crnogorac malo, a dva su već puno“ u svjetlu činjenice da je sve urađeno oslanjanjem na naše snage, te napomenuo da Zavod ostaje otvoren za sva pitanja i pojašnjenja.

N. N.

FIGO: KOMPLET ELEKTRONSKIH RADNIH SVESAKA ZA PREDŠKOLSKO VASPITANJE

„Čitam, pišem, istražujem, stvaram sa Figom“ jeste komplet elektronskih radnih svesaka za predškolsko vaspitanje, kojeg su na panel diskusiji predstavili Maja Križman Roškar, urednica u zagrebačkoj izdavačkoj kući „Profil“ u kojoj je začeta ideja o Figu, te priređivači izdanja na crnogorskom jeziku: Irena Badnjar, Ana Perović, Vesna Bulatović i Lidija Mirković.

MAJA KRIŽMAN ROŠKAR: Figo je rezultat saradnje psihologa, pedagoga i docenta likovne umjetnosti

„Ideja o Figu javila se još prije 20 godina, kada smo razmišljali kako zadržati 'rupu' koja se kod dece javlja između vrtića i škole. Zato smo htjeli da promijenimo pristup učenju kod predškolske dece. Naš osnovni cilj bio je da deca na školu ne gledaju kao na bauk i da tu barijeru premoste igrom. Figo je rezultat saradnje psihologa, pedagoga i docenta likovne umjetnosti. Prednost ovog načina učenja jeste što se ono može jednako uspješno odvijati i kod kuće“, rekla je Križman Roškar.

IRENA BADNJAR: Dijete prolazi kroz sva područja razvoja

Predškolski udžbenik „Figo stvara“ predstavila je Irena Badnjar, vaspitačica u vrtiću „Đina Vrbica“.

„Sve što dijete ne može riječima, pomoću Figa radi slikama. Ovaj segment mogu da koriste čak i deca od tri godine“, istakla je ona, dodajući: „Na ovaj način, deca mogu da crtaju i istražuju svoju kreativnost. Razvija se mišićna spretnost i koordinacija, čulna osetljivost, sposobnost opazanja, govor, podstiče se socio-emozivni razvoj itd. 'Figo stvara' je osnov za rad u ostalim radnim listovima. Tako dijete prolazi kroz sva područja razvoja.“

ANA PEROVIĆ: Kako usmjeravati misaone aktivnosti kod dece

Ana Perović, nastavnica predškolskog vaspitanja u vrtiću „Ljubica Popović“, osvrnula se na dio kompleta pod nazivom „Figo istražuje“, ističući da je korišćenje ove elektronske radne sveske svojevrsna igra kroz rad, ali i rad kroz igru.

„Ovo je dobra priprema za učenje u daljem školovanju. Figo će pomoći vaspitačima da spoznaju kako dalje usmjeravati misaone aktivnosti kod dece.“

VESNA BULATOVIĆ: Na prvom mjestu razvoj motoričkih vještina

Naročito je važna radna sveska „Figo uči pisati“, jer se deca od male na zanimljivim putem uvode u svijet pisanja.

„Najbolja priprema za pisanje jeste igra, ali ona u koju je uključena mašta“, kazala je vaspitačica u vrtiću „Đina Vrbica“ Vesna Bulatović. „Na prvom mjestu jeste razvoj motoričkih vještina. Nijesu zanemarene ni saznajne potrebe i estetska očekivanja. Zahvaljujući Figu, deca proširuju iskustvo i svoj saznavni opseg. U krajnjem, razvoj pamćenja i mašte, što je glavni cilj ove radne sveske, utiče na stvaranje lijepih navika.“

LIDIJA MIRKOVIĆ: Predčitalačke vještine

Psihološkinja iz „Ljubice Popović“ Lidija Mirković govorila je o četvrtjoj radnoj svesci iz predškolskog kompleta, koja nosi naziv „Figo uči čitati“.

„Uz pomoć ove radne sveske, deca u predškolskom periodu uče predčitalačke vještine. Danas je stimulacija u prostoru mnogo veća, pa mališani posjeduju mnogo više informacija od njihovih vršnjaka u prošlosti. Zato treba rano početi sa prvim čitalačkim doživljajima, jer se deca tako pripremaju za početak čitanja i pisanja sa puno više radoznalosti“, istakla je ona.

Zoja Bojanić Lalović ŠKOLA ZA NOVO DOBA

Direktorka ZUNS-a Zoja Bojanić Lalović iskazala je zadovoljstvo što se njen dolazak na čelo ove institucije vremenski poklopio sa osmišljavanjem projekta „Škola za novo doba“, putem kojeg se ICT uvodi u nastavni proces u četiri podgoričke osnovne škole.

„I sâma sam veliki ljubitelj knjige, ali treba ići ukorak sa savremenim društvom. Didaktički softver je pomogao u želji da se u nastavu uvedu tehnološke inovacije, ali da se usljed toga ne zapostavi udžbenik. Zahvaljujući njemu, sadržaj iz udžbenika je učinjen interaktivnim. Ovaj projekat plod je entuzijazma autora i urednika u Zavodu, te dokaz naše težnje da se unaprijedi crnogorsko obrazovanje.“

TEHNOLOŠKA POMAGALA ZA PRVAKE

Leković, Čogurić i Vukmanović Taboš na promociji

Brojnim posetiocima predstavljen je i interaktivni didaktički softver za prvi razred osnovne škole koji se sadržajem oslanja na udžbenike za crnogorski jezik, književnost i matematiku.

Urednici u Zavodu za udžbenike i nastavna sredstva Lida Vukmanović Taboš, Aleksandar Čogurić i Lazo Leković predstavili su putem video-bima softver iz crnogorskog jezika, književnosti i matematike.

„Ovaj softver je dopuna za komplet udžbenika 'Čigra slova i glasova'. Posebno je važno obratiti pažnju na jezik kod najmlađih naraštaja, jer je on baza za ostale predmete. U tom smislu ovde nema klasičnog opismenjavanja, ali deca se uče da prepoznaju glasove, slike i riječi“, rekla je urednica Lida Vukmanović-Taboš.

Aleksandar Čogurić, urednik dijela elektronskog softvera koji se odnosi na nastavu književnosti u I razredu, pokazao je kako se deca pomoću računara još u prvom razredu mogu upoznati sa četiri književna djela, dok je Lazo Leković istakao nužnost da i nastavnik koristi tablet kako bi što bolje kontrolisao nastavni proces.

Zavod za školstvo: Predstavljen projekat „Čas istorije u Prijestonici: Cetinje – jedna priča“

UPOZNAVANJE CRNOGORSKOG KULTURNOG, ISTORIJSKOG I DUHOVNOG SREDIŠTA

– Direktor Zavoda za školstvo Pavle Goranović: Suština projekta je da se učenici VII razreda upoznaju sa Cetinjem, našim kulturnim, istorijskim i duhovnim središtem, neposredno kroz trodnevni boravak na Ivanovim koritima. Projekat vrijedi više od 600.000 eura

– Pomoćnik direktora Zavoda za školstvo Radovan Popović: Smatram da je ovo dobar putokaz da sutra bude Nikšić – jedna priča, Plužine – jedna priča, ili Plav – jedna priča...

– Direktor JU „Lovćen-Bečići“ Sreten Mrvaljević: Ova ustanova preuzima kompletnu brigu o učenicima – od trenutka kada krenu iz svog grada do povratka – Marijana Papić, direktorica OŠ „Pavle Rovinski“: Mišljenje učenika, nastavnika i roditelja je da je ovaj projekat više nego ispunio očekivanja

Učenici sedmih razreda svih osnovnih škola u Crnoj Gori upoznaju ove godine, zahvaljujući projektu „Čas istorije u Prijestonici: Cetinje – jedna priča“, znamenitosti ovog grada. Projekat podržava Vlada Crne Gore, a realizuje ga Zavod za školstvo i Javna ustanova „Lovćen-Bečići“. Projekat vrijedi više od 600.000 eura. Finansira ga Zavod za školstvo tako što je Vlada Crne Gore ove godine obezbijedila redovnu budžetsku stavku, namijenjenu isključivo za ovaj projekat. To će biti redovna stavka u budžetu Zavoda za školstvo i narednih godina.

„Suština projekta je da se učenici VII razreda upoznaju sa Cetinjem, našim kulturnim, istorijskim i duhovnim središtem, neposredno kroz trodnevni boravak na Ivanovim koritima. Projekat je prethodila izrada programa Cetinje – jedna priča, koji je uradila Komisija Zavoda za školstvo, sastavljena od historičara, biologa, pedagoga, psihologa na čelu sa Radovanom Popovićem. Redovna primjena ovog projekta počela je 15. septembra, ali je tokom maja urađena njegova probna realizacija u kojoj je učestvovalo oko 1.000 učenika iz centralnog i južnog dijela Crne Gore. Ovaj program je zna-

NEPOSREDAN NAČIN UPOZNAVANJA I USVAJANJA ZNANJA, PRIJEMČIVJI I ZA UČENIKE KREATIVNIJI: Sa konferencije za novinare

čajan zbog toga što smatramo da je škola u prirodno neposredan način upoznavanja i usvajanja znanja, prijemčiviji je i za učenike kreativniji, nudi upečatljivije utiske. Smatrali smo da je bitno da se đaci sedmih razreda upoznaju sa našom prijestonicom Cetinjem, prije nego sa regionalnim i evropskim centrima, što je takođe potrebno. Ipak, prije svega, treba se upoznati sa vrijednosti-

ma Crne Gore, sa Cetinjem i sa onim što ono predstavlja u dugom istorijskom trajanju Crne Gore“, kazao je, predstavljajući projekat na konferenciji za novinare, direktor Zavoda za školstvo Pavle Goranović.

Edukacija, ekologija, zabava, rekreacija

On je istakao da će učenici biti u prilici da posете Njegošev mauzolej, sve

važne muzeje na Cetinju. Takođe, i Rijeku Crnojevića, kao i nacionalne parkove „Lovćen“ i „Skadarsko jezero“. To govori da ovaj projekat, osim edukativnog, ima i ekološki segment, ali i zabavno-rekreativni. Goranović je takođe naglasio da je Zavod za partnera izabrao JU „Lovćen-Bečići“ zbog ranije veoma dobre saradnje sa njima. Prije svega, kroz jedan takođe veoma važan projekat – Ljetnju školu za decu naših iseljenjaka „Crna gora moja postojbina“, ali i zbog najboljih iskustava koje su škole imale sa ovom javnom ustanovom.

Pomoćnik direktora Zavoda za školstvo Radovan Popović predstavio je publikaciju „Cetinje – jedna

priča“, koju je objavio Zavod za školstvo u tiražu od 8.000 primjeraka. Brošura je urađena na pristupačan pedagoški i didaktički način. Sadrži dosta fotografija sa interesantnim pričama. Učenicima koji žele da napišu neki svoj utisak, omogućeno je da to urade na posljednjih 5–6 strana koje su ostavljene za tačke namjenu. „Smatram da je ovo dobar putokaz da sutra bude Nikšić – jedna priča, Plužine – jedna priča, ili Plav – jedna priča...“, kazao je Popović.

Kroz program, od 15. septembra do 21. decembra, treba da prođe 6.300 dece

Direktor JU „Lovćen-Bečići“ Sreten Mrvaljević

Lj. Vukoslavović

Seminari za nastavnike o PISA projektu UNAPRIJEDITI MATEMATIČKU, ČITALAČKU I NAUČNU PISMENOST

Zavod za školstvo započeo je set seminara namijenjenih profesorima crnogorskog – srpskog, bosanskog, hrvatskog jezika i književnosti, matematike, hemije, biologije i fizike u osnovnim školama čije teme su: posebnost PISA projekta, njegova realizacija i rezultati u Crnoj Gori i kako ih popraviti.

UPOZNATI OSOBNOSTI OVOG TESTIRANJA I POPRAVITI REZULTATE UČENIKA: Sa jednog od seminara

Ciljevi tih seminara jesu: razumjeti svrhu učešća u PISA projektu i posebnostima ovog ispitivanja; uočiti i razumjeti relevantnost aktuelnog pristupa podučavanju i učenju (nastavni proces usmjeren na učenike) i aktuelnih predmetnih programa (nastavno-ciljni i djelimično otvoreni, usmjereni na ishode, zasnovani na konstruktivističkoj teoriji učenja...) za sticanje kompetencija koje se provjeravaju u okviru PISA projekta, te mogućnosti njihovog kontinuiranog razvoja od početka školovanja; povezati Blumovu taksonimiju znanja, koja je korišćena prilikom izrade i izmjene programa i osnov je za uspostavljanje kriterijuma ocjenjivanja u okviru svih predmeta, sa kognitivnim nivoima u okviru PISA projekta; usmjeriti nastavnike na način realizacije ciljeva iz programa i izrade pitanja i zadataka koji će podsticati primjenu stečenih znanja u samom procesu podučavanja...

Tokom prvog polugodišta ove školske godine biće realizovano 10 jednodnevnih seminara (tri seminara posvećena matematičkoj pismenosti, četiri naučnoj i tri čitalačkoj pismenosti).

Seminari za profesore gimnazija O IZBORNOM PREDMETU PREDUZETNIŠTVO

UČILI KROZ SIMULIRANJE NASTAVNOG PROCESA: Sa seminara

U Zavodu za školstvo je održan dvodnevni seminar na kojem su nastavnici gimnazija, kroz simuliranje nastavnog procesa, upoznati sa predmetnim programom za izborni predmet Preduzetništvo za I ili II razred. Tokom seminara razmatrani su osnovni elementi preduzetništva, biznis ideja, tehnike za prikupljanje biznis ideja i mogućnosti njihovog prezentovanja i korišćenja. Radeći u grupama nastavnici su samostalno izradili biznis planove za ideje koje su odabrali.

Nakon prezentacije biznis planova bilo je riječi o ocjenjivanju, planiranju i priprema za nastavu.

Predavači na seminaru su bili Biljana Lukić i Novica Šarović, treneri Centra za stručno obrazovanje i Nevena Čabrilo, savjetnica u Zavodu za školstvo.

Tradicionalni Festival „Otvoreni dani nauke“ održan u Podgorici, Kotoru, Cetinju i Baru od 22. do 26. septembra

NAUKA OMOGUĆAVA DA STVARAMO BUDUĆNOST, A NE DA ČEKAMO DA NAM SE DESI

– Predstavnik EU Wolfgang Burčer: Ova manifestacija je sjajna prilika za privatni i javni sektor da se sretnu, razmijene i testiraju ideje. Siguran sam da će se, zahvaljujući svim aktivnostima ovde, neki od vas, opredijeliti za divne i uzbudljive karijere u nauci, tehnologiji, inženjeringu ili matematici

– Šef delegacije EU u Crnoj Gori Mitja Drobnič: Noć istraživača pruža priliku ljudima da bliže osete nauku, upoznaju istraživače, razgovaraju sa njima i saznaju šta oni zapravo rade za društvo

– Potpredsednik Vlade prof. dr Vujica Lazović: Trudimo se da cijena interneta bude što jeftinija, i da bude dostupan u svim školama u Crnoj Gori, jer će se tako nivo obrazovanja podići na značajan nivo

– Ministarka nauke prof. dr Sanja Vlahović: Nauka nikada ne zatvara jedna da ne otvori 10 novih pitanja, te nam ne preostaje ništa drugo nego da počnemo novu naučnu avanturu i zaplovimo u svijet nauke

– Festival „Otvoreni dani nauke“ tokom pet dana posetilo je oko 5.000 učenika i studenata iz Podgorice i drugih crnogorskih gradova, a oko 2.000 učenika sa severa Crne Gore došlo je organizovano autobusima da prisustvuje raznovrsnim naučnim programima

Ministarstvo nauke u saradnji sa brojnim partnerima organizovalo je u posljednjoj sedmici septembra tradicionalni festival „Otvoreni dani nauke“, na više lokacija u Podgorici, Cetinju, Baru i Kotoru. Riječ je o manifestaciji koja je po četvrti put pokazala koliko je nauka sveprisutna, zanimljiva i uvijek inspirativna.

Festival su u „Atlas kapital centru“ otvorili pomoćnik generalnog direktora u Direktoratu Evropske komisije za istraživanje i inovacije Wolfgang Burčer i ministarka nauke prof. dr Sanja Vlahović.

„Vaš projekat za ove ‘Otvorene dane nauke’ jedan je od prvih u okviru programa Horizont 2020 za koji su odobrena sredstva. To je dobar početak učešća Crne Gore u ovom programu. Takođe ste dio evropske naučne agende, jer znam da Crna Gora pridaje veliki značaj nauci, istraživanjima i inovacijama, kao i da sprovodi veliki broj aktivnosti na jačanju svojih istraživačkih kapaciteta na nacionalnom nivou. U cilju razmjene ideja i pomoći iznošenju rezultata istraživanja na tržište, važno je da mala i srednja preduzeća povećaju investicije u istraživanje i saradnju sa istraživačkim institutima i univerzitetima. ‘Otvoreni dani nauke’ su sjajna prilika za privatni i javni sektor da se sretnu, razmijene i testiraju ideje. Tu su laboratorije koje otvaraju svoja vrata i dijele naučne eksperimente sa širom javnošću, kao i mala i srednja preduzeća koja prezentuju svoje inovativne proizvode. Treba da dovede do saradnje između privatnog i javnog sektora“, ocijenio je Burčer.

Dobra prilika da se studenti i učenici zainteresuju za nauku

Prema njegovim riječima, ova manifestacija je dobra prilika da se studenti i učenici zainteresuju za nauku.

„Siguran sam da će se, zahvaljujući svim aktivnostima ovde, neki od vas, a nadam se mnogim, opredijeliti za divne i uzbudljive karijere u nauci, tehnologiji, inženjeringu ili matematici. Cilj ‘Evropske sedmice nauke’, koja se poklapa sa ovom manifestacijom jeste ohrabrivanje mladih talenata, prepoznavanje vaših dostignuća, uz nadu da ćete odlučiti da nastavite svoje studije i napravite karijeru u oblasti koju odaberete“, rekao je Burčer. On je ukazao da su za rješavanje problema današnjice, poput klimatskih promjena, obezbjeđivanja energije i dovoljno hrane za čitav svijet, potrebni naučnici i inovatori.

„Podstičem vas sve da se bavite naukom, a posebno da aktivno tragate za prilikama za saradnju u okviru programa Horizont 2020, koji vašoj naučnoj zajednici nudi beskrajne prilike za sa-

ISTRAŽIVAČKI RAD NIJE AKTIVNOST SAMO JEDNOG ČOVJEKA VEĆ TIMSKI RAD: Sa otvaranja „Fabrike znanja“

radnju sa istraživačima i inovatorima iz 28 zemalja članica EU, 12 zemalja pridruženih ovom programu i drugim zemljama, jer je ovaj program otvoren za čitav svijet“, kazao je, uz ostalo, Burčer.

Nauka u svijetu pomalo govori italijanski

Ministarka Vlahović je poručila da nauka jeste sa nama i da otvara nova vrata i nove horizonte u budućnost. Ona čini da život spoznamo bolje i dublje, ali i omogućava da stvaramo budućnost, a ne da čekamo da nam se desi.

„Ove godine podržala nas je Italija, vjekovna prijateljica Crne Gore i druga domovina naše princeze Jelene. Kako Italijani vole da kažu, nauka u svijetu pomalo govori italijanski! Nije ni čudo kada je to zemlja velikog Leonarda da Vinčija, Galileo Galileja, Antonia Meučija. Upravo je nauka očvrstnula veze Crne Gore i Italije kada je Đulijano Markoni 1904. godine napravio prvu radio vezu sa Barom. Nauka nikada ne zatvara jedna da ne otvori 10 novih pitanja, te nam ne preostaje ništa drugo nego da počnemo novu naučnu avanturu i zaplovimo u svijet nauke“, riječi su ministarke Vlahović kojima je otvorila „Dane nauke“.

U Atlas kapital centru iste večeri izložbu „Italija budućnosti“ otvorili su ambasador Italije u Crnoj Gori Vinčenco Del Monako i predsjednik nacionalnog Istraživačkog centra Italije prof. dr Luidi Nikolais.

Saradnja na snazi koja se zove ljudski kapital

„Ova izložba je produkt rada i saradnje sa italijanskim ministarstvom spoljnih poslova. Mlade ljude moram podsetiti na ključne aspekte: mislim da naše zemlje mogu učvrstiti saradnju na snazi koja se zove ljudski kapital.

Prije svega, moramo govoriti o kvalitetu, a sa druge strane imamo i brojke koje pokazuju koliko ljudi ima diplomu. Posebno je važno za studente da znaju da istraživački rad počiva na zaslugama, a imaju je oni na čijem se radu baziraju zasluge, a one daju novu snagu i vizije“, kazao je Del Monako.

On je istakao da je važno da ova izložba govori pri-

je svega o nauci kroz njenu plemenitost.

„Samo pomislite na istraživače, profesore, koji imaju nevjerojatne rezultate, a koji na krajnje plemenit način dijele sa svojim đacima. Posebno oni koji ne žale da svoj život ulažu u nauku, naravno, sa velikom dilemom da li će oni vidjeti rezultate“, rekao je ambasador Italije i naglasio da se učenje nika-

da ne može okončati, te da se ne smije zaboraviti dijeljenje znanja.

Profesor Luidi Nikolais kazao je da se nauka danas mora posmatrati na drugačiji način, kao i da istraživanje nije samo kultura, već nešto što prevazilazi granice jedne zemlje.

Do inovacija se može doći samo preko internacionalizacije

„Istraživački rad nije aktivnost samo jednog čovjeka već timski rad, jer je tehnologija toliko napredovala da zahtijeva zajednički napor“, rekao je Nikolais, dodajući da se do inovacija može doći samo preko internacionalizacije, koja podrazumijeva uključivanje svih zemalja.

„Italija budućnosti“ je inovativna izložba o nekim od najznačajnijih italijanskih naučnih i tehnoloških primjera izvrsnosti. Robotika, fizika elementarnih čestica, tehnologije čuvanja i korišćenje arheološkog i kulturnog naslijeđa samo su neke od disciplina predstavljenih u sklopu interaktivnog puta koji posetiocima pruža priliku da lično dožive neke od najvažnijih rezultata italijanske nauke. Izložba je gostovala u Tokiju, San Francisku i Los Anđelesu, a u Crnoj Gori je zahvaljujući angažovanju

Nacionalnog istraživačkog savjeta Italije (CNR), tamošnjeg Ministarstva vanjskih poslova i Ambasade Italije u Crnoj Gori. Izloženi su roboti koji su u stanju da prikupljaju otpad, rukavice koje imaju moć da se rukuju, sakupljaju loptice, pomjeraju prste, kao i drugi eksponati. Pošetioci izložbe posebno su bili oduševljeni robotom Icube, koji je veličine četvorogodišnjeg djeteta, a ima mogućnost da hoda, šedi i pomjera objekte svojim rukama. Glava i oči su mu artikulisani, tako da ovaj robot može da prati objekte svojim očima.

Koncept cjeloživotnog učenja

Na Univerzitetu Donja Gorica (UDG) priređen je najveći IT događaj u regionu „Fabrika znanja“, koja se četvrti put organizuje u Podgorici uz mnogo zanimljivih predavanja, radionica, nagradnih igara i izložbi.

Otvarajući manifestaciju, potpredsednik Vlade prof. dr Vujica Lazović se osvrnuo na koncept cjeloživotnog učenja, koji posmatran kroz prizmu IT-a i inovacija, kao i činjenicu da se na svakih 60 sekundi kreira nova aplikacija, postaje koncept cjeloživotnog učenja.

„Vlada Crne Gore napravila je značajan iskorak usvajanjem zakona i donošenjem strateških dokumenata iz oblasti informacionih tehnologija, koji su usklađeni sa najvišim evropskim standardima. Zadatak predstavnika Vlade u tom procesu je da kreiraju adekvatnu infrastrukturu osnovu. Pojava informacione tehnologije kreirala je novo društvo koje se temelji na znanju“, naglasio je Lazović.

On je rekao je da se u Ministarstvu trude da cijena interneta bude što jeftinija, i da bude dostupan u svim školama u Crnoj Gori, jer će se tako nivo obrazovanja podići na značajan nivo. Svoje izlaganje završio je riječima Miliona Fridmana da vlade same po sebi ne uče, već da su ljudi ti koji napreduju i izgrađuju sebe.

Nove tehnologije i njihova uloga u obrazovnom procesu

„Fabrika znanja“ je koncept koji je kompanija „Kom trejd“ iz Beograda započela sa idejom da se promovira nove tehnologije i njihova uloga u obrazovnom procesu. Ova manifestacija je u prethodnom periodu učinila mnogo da se unaprijedi nivo IT pismenosti, kao i da se otvore perspektive za proizvodnju informatičkih stručnjaka u nekoliko država u regionu. Ovaj jedinstven događaj u jugoistočnoj Evropi godišnje posjeti oko 3.000 učenika i studenata koji imaju priliku da se iz prve ruke upoznaju sa aktuelnim tren-

Fondacija za promociju nauke (PRONA) priredila je interaktivne radionice

ZAGONETKE, PITALICE, KVIZOVI...

Đeca bila motivisana da dođu do odgovora na neka zanimljiva pitanja, kao npr. iz matematike: Kako su Leonardo da Vinči i Mikelandelo koristili matematiku u svom radu i šta su oni mislili o njoj? Šta je matematičko u muzici?

Fondacija za promociju nauke (PRONA) priredila je interaktivne radionice na kojima su đeca bila motivisana da dođu do odgovora na neka zanimljiva pitanja, kao npr. iz matematike: Kako su Leonardo da Vinči i Mikelandelo koristili matematiku u svom radu i šta su oni mislili o njoj? Da li fraktali doprinose ljepoti ovog svijeta? Ako koristim Facebook da li koristim i Fibonačijev niz? Volim sudoku, a hoću da razumijem i njegovu logiku; Šta je matematičko u muzici? Zagonetke, pitalice, kvizovi...

Zašto su daljine obojene u plavo?

Prisutni na radionici fizike pokušali su da dođu do odgovora na pitanja: Kakva energija se krije u voću i može li biti i izvor energije za sijalicu? Kako naduvati balon a da ne izgubite dah? Šta je to što svijetli u sijalici i ima li veze sa grafitnom olovkom? Cirkuske akrobate su eksperti za ravnotežu – da li to znači da su i odlični fizičari? Ima li izjava starih ljudi „Danas je vazduh baš težak“ naučnu podlogu? Okušati svoju sposobnost komponovanja muzike uz pomoć čaša i znanja fizike; Zašto su daljine obojene u plavo?...

Radionica hemije

Radionica hemije bila je posvećena klimatskim promjenama. Putem eksperimenata moderatori su demonstrirali fenomene i pojmove kao što su: efekat staklene bašte; uticaj ugljendioksida na stvaranje efekta staklene bašte; porast nivoa mora kao posljedica zagrijavanja vode; porast nivoa mora kao posljedica otopljanja santi leda i kontinentalnog led; ph i određivanje ph vrijednosti raznih tečnosti; ph okeana i uticaj ugljen dioksida na tu vrijednost; uticaj efekta staklene bašte na oblačnost; hemijske reakcije; brzina hemijskih reakcija; katalizatori; rastvori; razdvajanje komponenti rastvora destilacijom; smješe; razdvajanje komponenti smješe; papirna hromatografija; polimeri i sinteza jednog polimera; oksidacija i redukcija; proteini; denaturacija proteina i reakcija dokazivanja proteina; konzervansi; polisaharidi i dokazivanje skroba; forenzička hemija i mnogi drugi fenomeni.

Šta je to toliko zdravo unutar biljke

Studenti biologije na Prirodno-matematičkom fakultetu pokazali su: „Svijet na mikroplanu – upoznaj svijet mikroorganizama“, „Šta je to toliko zdravo unutar biljke“, „Družimo se sa zmijama, ne ubijamo ih“, „Da li se u listu nalazi samo zelena boja“, kao i brojne eksperimente prikupljene na biološkim ekspedicijama širom Crne Gore, na prostoru jedinstvenog biodiverziteta.

TRADICIONALNI FESTIVAL „OTVORENI DANI NAUKE“

dovima na polju hardvera i softvera, uz pomoć više od 50 iskusnih predavača i demonstratora i više od 100 volontera. Kako su sadržaji „Fabrike znanja“ pažljivo odabrani u skladu sa uzrastom i interesovanjima polaznika, događaj se u velikoj mjeri bavio predstavljanjem visokotražanih profesija u oblasti informacione tehnologije.

Osnovci su imali priliku da saznaju šta sve krije računar u sebi, kako nastaje video igra, kao i osnovna znanja o robotima. Srednjoškolski su obradili teme: „Moj robot i ja“, „Elektronske droge“ i „Napravi igricu ili softver za 48 sati“.

Za studente su bila organizovana predavanja: „Agilni način razvoja softvera“, „Algoritmi vještačke inteligencije“, „Izlazak iz zone komfora“, „Značaj vještine programiranja“ i „Prednosti open source-a“ i dr.

Tesla tablet i performans glumca Bojana Perića

Na završetku „Fabrike znanja“ kompanija „Kom trejd“ predstavila je svoj proizvod Tesla tablet, nastao kao rezultat trogodišnje saradnje sa kompanijom „Intel“. Gosti su imali priliku da vide performans glumca Bojana Perića koji je izveo monodramu „Tesla i bežično umrežavanje svijeta“, koja na svima razumljiv način govori o značaju izuma Nikole Tesle u savremenom digitalizovanom stilu života. Monodramu je napisao Lazar Bošković, po motivima multimedijalne izložbe „Teslina vizija interneta“. Tokom promocije Tesline ideje oživjele su u još jednoj viziji. Inovativna inženjerska rješenja, vrhunska „Intel“ tehnologija i 20-ogodišnje iskustvo „Komtrejda“ udružili su se da stvore munjevit, svestrane, moćne, optimizovane, izdržljive i atraktivne uređaje – Tesla tablete. Oni rade besprekorno, a po mnogim osobinama mogu se uporediti sa uređajima iz premium klase. Ovaj projekat podržao je Muzej Nikole Tesle iz Beograda, kao institucija koja brine o očuvanju lika i djela velikog naučnika.

Istraživački brod „Urania“ prvi put otvoren za javnost

Na svečanom otvaranju festivalnog programa

ovom prilikom posetioce video kroz veliki broj geoloških, hemijskih i radioloških laboratorija, kao i kroz druga postrojenja ovog izuzetno značajnog pokretačkog naučnog centra.

Plodna saradnja između Univerziteta Crne Gore i Univerziteta La Sapienca

„Otvoreni dani nauke su postali tradicija i predstavljaju snažan doprinos daljem učvršćivanju bilateralnih odnosa Crna Gore i Italije. Sve veće je interesovanje italijanskih partnera za ulaganje u Crnu Goru i interes za turističku i kulturnu saradnju“, rekao je ambasador Crne Gore u Italiji Vojin Vlahović. Prema njegovim riječima, Sporazum o saradnji Ministarstva nauke Crne Gore i Nacionalnog istraživačkog savjeta Italije je omogućio mladim crnogorskim istraživačima rad u istraživačkim centrima i institutima u Italiji, pod pokroviteljstvom Ministarstva vanjskih poslova i međunarodne saradnje Italije i CNR-a. Ovu mogućnost je dobio pet kandidata iz Crne Gore u disciplini menadžment u oblasti politike ri-barstva i mora, zatim u oblasti upravljanja i upotrebe resursa hrane usmjerenih ka održivosti poljoprivrede i šumarstva i smanjenju efekata klimatskih promjena, kao i u oblasti promocije i očuvanja kulturne baštine.

Ukazujući na plodnu saradnju između Univerziteta Crne Gore i Univerziteta La Sapienca, Vlahović je naglasio da nauka spaja i otvara prostor za mlade generacije.

Značaj zajedničkog pomorskog planiranja prostora

Prisutnim naučnim i kulturnim radnicima i novinarima na brodu „Urania“ obratio se i direktor Instituta za pomorske nauke NCR Fabio Trinkardi, naglašavajući činjenicu da je more zajedničko, ali i briga za njegovu zaštitu i očuvanje biodiverziteta u moru. On je predstavio Institut na čijem je čelu i govorio o saradnji sa kotorskim Institutom za biologiju mora kroz projekte koji sublimiraju njihov 12-ogodišnji rad. Trinkardi je istakao značaj zajedničkog pomorskog planiranja prostora, a kada je riječ o Bokokotorskom zalivu, on je apo-

Gosti „Fabrike znanja“

ANTIKONFORMISTA GURA NAPRIJED

Objašnjavanje na primjerima iz prakse, čini da programiranje izgleda mnogo lakše nego što zamišljamo. Tri kratka savjeta studentima – budite timski igrači, oslobodite se sujete i iskoristite prilike koje vam okruženje pruža

Ivan Razumenić iz „Microsoft razvojnog centra“ u Beogradu govorio je na „Fabrici znanja“ o značaju vještine programiranja. Za njega je programiranje prevodenje problema sa jezika ljudi na jezik mašine. Objasnjavanje na primjerima iz prakse, čini da programiranje izgleda mnogo lakše nego što zamišljamo.

Miloš Milošević, iz kompanije „Fleka“, izlagao je o tome kako izaći iz zone komfora, kako identifikovati i riješiti problem. Prvo na šta je skrenuo pažnju je to da je on antikonformista i da je dobro imati makar jednog takvog čovjeka u organizaciji, jer je to ono što je gura naprijed. Milošević se osvrnuo i na to koliko se dizajneri i inženjeri razlikuju, kako i jedni i drugi gledaju na rješavanje nekog problema i kako mogu taj problem riješiti na različite načine.

On je predstavio i neke projekte, one koji su gotovi, ali i one koji se „krčkaju u Fleka. me kuhinji“. Tako smo se upoznali sa projektom „Rerna kao izazov“ – rerna u kojoj će kuvari moći da instaliraju sopstveni program kuvanja, EPOST MONTENEGRO-android aplikaciju za vršenje uplata umjesto korišćenja uplatnica, SCAN and PAY-aplikacija pomoću koje se skeniraju QR kodovi sa računa i na taj način i plaćaju računi, NARUK-narukvica za žene koja ima displej sa raznim šarama koje se mijenjaju i prilagođavaju trenutnom outfitu.

Za kraj Milošević je dao tri kratka savjeta studentima – budite timski igrači, oslobodite se sujete i iskoristite prilike koje vam okruženje pruža.

Potrebne su nam pravovremene i kvalitetne informacije

Rade Vukadinović iz kompanije „Poslovna inteligencija“ govorio je na temu „Algoritmi vještačke inteligencije“.

„Da bismo donijeli prave poslovne odluke, potrebne su nam pravovremene i kvalitetne informacije. U tome će nam svakako pomoći Data warehouse, koja transformiše nagomilane podatke i smješta ih u Data warehouse bazu podataka. Na ovako klasifikovanim podacima, primjenjujemo Data mining, koji nam pomaže u predviđanju raznih aktivnosti, procjeni rizika i vjerovatnoća, pomaže da pronađemo sekvence tj. da odredimo redosljed aktivnosti i na kraju nam pomaže da grupišemo klijente u zavisnosti od njihovih afiniteta.“

Način na koji Data mining funkcioniše je sledeći: definisanje problema, priprema podataka, njihova analiza, izgradnja modela, treniranje i testiranje modela i na kraju korišćenje tog modela“, kazao je Vukadinović.

loška istraživanja i Hidrometeorološkim zavodom.

Puštena u more odomaćena zelena kornjača, zaštićena vrsta

Posebna atrakcija Festivala nauke u Kotoru bila je ispred Instituta za biologiju mora de je puštena u more odomaćena zelena kornjača, zaštićena vrsta, sa posebnim transmitemerom koji će omogućiti da se isprati šta kornjača radi u podmorju. Transmitter je postavljen na oklop kornjače i omogućuje da, kroz jednogodišnji monitoring, naučnici ustanove pravce kretanja 25 jedinica kornjača u Jadranu. Institut je otvorio vrata istraživačkih laboratorija u kojima su prisutni mogli da kroz mikroskope i lupe posmatraju čarobni svijet velikog broja riba. U svečanoj sali prikazan je film „Istraživači Instituta na terenskom radu“, de se mogao videti bliski susret grupe naučnika sa morem. Stručni tim govorio je o važnosti morskih organizama, šta to krije Jadransko more i zašto se uzgajaju mušulje.

Na Fakultetu za pomorstvo otvoren Simulacioni centar koji ima najsavremeniju opremu za obuku pomoraca

Na Fakultetu za pomorstvo je, pod simboličnim sloganom „I ja sam danas mornar“, otvorena spektakular-

na laboratorija iz programa „Herd“, koja je uz pomoć norveške Vlade uspostavljena u toj naučnoj instituciji. Simulacioni centar ima najsavremeniju opremu za obuku pomoraca.

„Zadovoljstvo nam je što Ministarstvo nauke i ove godine organizuje ‘Otvorene dane nauke’ koji imaju cilj da promovišu nauku u našem društvu i da je vrata na ono mjesto koje nauka nesporno zaslužuje. Posebno je važno da se naučnoistraživačka zajednica Crne Gore u potpunosti otvara prema svijetu i to iz dva razloga. Prvi je da našim naučnicima budu dostupne laboratorije za sve one oblasti istraživanja koje ni u Crnoj Gori nemamo, a drugi razlog je da se naša naučna zajednica umreži i u boljoj komunikaciji sa partnerima iz inostranstva prati savremene trendove i u njima učestvuje“, kazala je ministarka nauke prilikom posete Kotoru.

Čudetni svijet biologije: mladi biolozi upoznavali učenike sa svijetom mikroorganizama, biljaka i zmija

U okviru programa pod nazivom „Čudetni svijet biologije“ mladi biolozi sa Odsjeka za biologiju Prirodno-matematičkog fakulteta Univerziteta Crne Gore upoznavali su učenike nekoliko osnovnih i srednjih škola sa svijetom mikroorganizama, biljaka, zmija, te načinom na koji se prstenuju ptice. Cilj ovog programa, sačinjenog od više zanimljivih radionica, bio je da deca na jedno-

Kako bi potkrijepio priču, on je naveo primjer jednog lanca supermarketa u SAD-u, u kome su putem Data mininga uvidjeli da muškarci koji četvrtkom uveče kupuju pelene, kupuju i pivo. Nakon toga, smjestili su pivo i pelene u police koje su bile jedna pored druge.

Način proizvodnje (softvera) se ubrzava i moramo da odgovaramo na probleme u vrlo kratkom roku

Mališa Pušonja, iz kompanije „Devana Technologies“ iz Beograda, izlagao je o „Agilnom načinu razvoja softvera“ navodeći primjer kompanije „Menlo Innovations“. Pričao je o onome šta je vidio u „Menlou“, o njihovoj poslovnoj politici, praksi, načinu rada, načinu prenošenja znanja. O svemu onome šta je imao prilike da vidi u nekoliko dana koje je proveo u toj kompaniji, u cilju da nešto od toga primjeni i u kompaniji „Devana“.

„Za svaku poteškoću na koju naiđu, zaposleni i nadležni u kompaniji ‘Menlo’ pokušavaju da nađu što kreativnija rješenja. Tako su svi obavezni da dođu na sastanak u trenutku kada zazvoni zvono, pravo glasa na sastanku ima onaj par u čijim rukama je kapa Vikinga, a ljudi u parovima se mijenjaju svake sedmice i na taj način međusobno prenose znanje. Takođe, partneri rade na samo jednom računaru, a da bi se izbjegla opasnost da se klijentima nešto neće svidjeti, tu je iteracija ‘show and tell’, kada se klijentu pokazuje šta se postiglo za nedelju dana posla i šta on želi da se promijeni. Način proizvodnje (softvera) se ubrzava i moramo da odgovaramo na probleme u vrlo kratkom roku, a ‘Menlo’ je jedna od kompanija koja je sjajan primjer agilnosti u svijetu sve bržih i većih promjena“, kazao je Pušonja.

Neophodno da se kontinuirano usavršavamo i ulažemo u sebe

Ispred kompanije „Logate“, na temu „Prednosti Open Source-a“, govorio je Ivan Milošević. Ukazujući na proces globalizacije, koja dovodi do toga da se konkurentnost pojedinca i kompanije na tržištu konstantno smanjuje, istakao je da je neophodno da se kontinuirano usavršavamo i ulažemo u sebe. Jedna od sjajnih prilika za to je bavljenje open source-om. Zašto? Jer ćete ispunjavati svoje snove, pomagaćete drugima pomažući sebi, oni uspješni imaju reputaciju u društvu, čitavog života ćete biti u potrazi za znanjem, dijelićete svoj doprinos jer tako stičete lično zadovoljstvo“, poručio je on.

stavan način upoznaju naučnoistraživački rad Odsjeka za biologiju, to jest da nauče koje su to vrijednosti biodiverziteta, ekoloških istraživanja flore i faune, istraživanja na polju zaštite životne sredine, eksperimentalne biologije i biotehnologije.

Rukovodilac studijskog programa za biologiju dr Slađana Krivokapić istakla je da su đaci izuzetno zainteresovani za ovaj vid upoznavanja s prirodom, te da važnost Dana nauke leži upravo u praktičnom približavanju nauke najmlađima.

„Riječ je o popularizaciji prirodnih nauka. Biologija je fundamentalna nauka, koja se, pored biodiverziteta, bavi izučavanjem pojava, procesa, funkcija koji vladaju u jednom ekosistemu, a ovakve radionice su nam bitne kako bi oni kao budući mladi biolozi našli pravo mjesto u društvu i kako bi štitili prirodu jer je ona nezamjenjiva“, rekla je ona.

Učenici šire znanje o nečemu što su imali priliku da vide uglavnom u udžbenicima

Nastavnica biologije u Osnovnoj školi „Vuk Karadžić“ iz Podgorice Gorica Zeković ukazala je na činjenicu da učenici kroz radionice ovog tipa šire znanje o nečemu što su dosad imali priliku da vide uglavnom u udžbenicima.

„Poznato je da ono što se vidi mnogo duže ostaje u memoriji, a takav je slučaj i sa đacima“, kazala je ona, dodajući: „U školama takođe koristimo mikroskope, ali

u ovoj mjeri i na ovom nivou, budući da su na fakultetu uslovi mnogo bolji. U tom smislu, vježbe kakve organizuju Dani nauke pomažu i nama nastavnicima.“

Simulacija uviđaja nakon ubistva

Učenici osnovnih i srednjih škola prisustvovali su simulaciji uviđaja nakon ubistva koju su organizovali forenzičari iz Forenzičkog centra u Danilovgradu. Rukovodilac grupe za forenziku Nikola Terić pojasnio je posetiocima da je glavni zadatak forenzičara učiniti vidljivim tragove počinilaca krivičnih djela.

„Biološki tragovi su nešto što je dragocjeno i što zahtijeva najveću obučenost“, rekao je on. „Forenzičari najprije obilježavaju tragove, uzimaju uzorke i šalju ih kolegama na analizu, pazeći da ih pritom sačuvaju. Koristimo rastvor za određivanje da li je u pitanju krv. Obavezna oprema su maska, rukavice, posebna obuća i odijelo koja ne ostavlja tragove.“

Terić je istakao da u Crnoj Gori ima neriješenih ubistava, ali da će i njihova istraga biti uspješno okončana. Prema njegovim riječima, nijedan zločin nije savršen, ali na onim detaljno razrađenim mora da se radi dugo i predano i da je baš zbog toga forenzičarima potrebno stalno obučavanje.

Učenici su upoznali UV lampe za otkrivanje bioloških tragova, detektor tragova i mnoga druga pomagala, a nekoliko njih probalo je kako radi posebna četkica za otkrivanje otisaka. ➡

Ovim brodom izmjerena je dubina Boke Kotorske i mapirani izvori slatke vode u zalivu

ma u Kotoru, gradonačelnica Maja Čatović je na italijanskom istraživačkom brodu „Urania“, koji je uplovio u kotorsku luku, izrazila zadovoljstvo što je brod prvi put otvorio svoje laboratorije za javnost.

Prisutni su imali priliku da otkriju modalitete i sisteme istraživanja beskrajnih morskih dubina. Stručni tim je

strofirao problem otpadnih i atmosferskih voda i ukrštanje morskih struja. Zahvaljujući istraživačkim brodovima poput „Uranie“ ostvaruju se brojni rezultati na polju istraživanja cijelog Mediterana. Ovim brodom izmjerena je dubina Boke Kotorske i mapirani izvori slatke vode u zalivu. CRN saraduje i sa Centrom za ekotoksiko-

TRADICIONALNI FESTIVAL „OTVORENI DANI NAUKE“

Godina 2014. proglašena za evropsku godinu proučavanja mozga

Na tribini „Neuronaueke“ kroz seriju govora mladih eksperata iz neurofiziologije, neuroinformatike, kognitivne neuronaueke, funkcionalnih i strukturalnih reprezentacija nervnog sistema, kao i u domenu kreiranja interfejsa za interakciju između nervnog sistema i mašina, prikazana je šira slika ovog izuzetno dinamičnog polja naučne djelatnosti. Predavači su bili iz Portugala, Holandije, Estonije i iz različitih istraživačkih centara. Prisutni su mogli da saznaju „Kako izučavati ljudski um: od neurona do mreže“, „Šta vam vaša majka nikada nije rekla o mozgu“ i „Kako vaš mozak donosi najbolje odluke“.

Godina 2014. proglašena je za evropsku godinu proučavanja mozga, pozivajući na

širu diskusiju impresivnih rezultata ostvarenih na polju kliničke, kognitivne i razvojne neuronaueke. S obzirom da je ova naučna disciplina i dalje nedovoljno praktikovana u Crnoj Gori, upoznavanje crnogorske publike, a prevashodno mladih, sa otkrićima i trendovima u njoj vrlo je važan korak u promociji nauke uopšte.

Informacione tehnologije u promovisanju kulturne baštine

U saradnji ministarstava nauke i kulture na Cetinju su predstavljene mogućnosti informacionih tehnologija u promovisanju kulturne baštine. Prisutne je pozdravila zamjenica gradonačelnika Prijestonice Cetinje Ana Nikolić, a uvodno obraćanje imala je direktorka Direktorata za kulturnu baštinu Crne Gore mr Lidija Ljesar.

Istraživači Nacionalnog savjeta za nauku iz Italije dr Nicola Maiellaro i dr Marina Zonno prezentovali su svoj rad na pomoću interaktivne mape Cetinja, aplikacije koja je razvijena kao poklon Prijestonici.

Na tribini su govorili: direktorka Uprave za zaštitu kulturnih dobara mr Anastazija Miranović, na temu „Kulturni turizam u turističkoj ponudi Crne Gore“; zatim Karsten Schöpfer, ekspert u Ministarstvu održivog razvoja i turizma, na temu „Korišćenje informacionih tehnologija u promovisanju kulturnih lokaliteta“, dok su profesori Ana Matić i Lazar Pejović sa Fakulteta likovnih umjetnosti Univerziteta Crne Gore dali poseban osvrt na vizuelne komunikacije u promociji kulturnih lokaliteta i predstavili svoj rad na projektu „Godinje“. Dr Nicola Maiellaro govorio

Izložba „Italija budućnosti“ u Atlas kapital centru

je na temu „Efikasna upotreba interneta u promociji destinacija kulturnog turizma“, kroz primjer grada Siraquze.

Tokom tribine, stručnjaci iz zemlje sa kolegama iz Italije imali su priliku da razmijene stavove i postojeća znanja o važnosti, modalitetima i kritičnim pitanjima u korišćenju informacionih tehnologija u promovisanju kulturne baštine i njene valorizacije kao privrednog resursa.

Promocija arheologije

U Zavičajnom muzeju u Baru održana je tribina „Razgovori o crnogorskoj arheologiji“, na kojoj su govorili direktorka Direktorata za kulturnu baštinu Crne Gore mr Lidija Ljesar, profesor Bob Vejlon sa Univerziteta u Mičigenu, Ivana Medenica iz Centra za konzervaciju i arheologiju, kao i Mladen Zagarčanin iz Zavičajnog muzeja, koji je bio i medijator.

Mr Lidija Ljesar govorila je o projektu „Putevi kontinuiteta“ u okviru kojeg su započeta istraživanja nekih od najznačajnijih lokaliteta u regionu, kao što su: Crvena stijena, Duklja, Svač, Riječani itd.

Profesor Bob Vejlon je ocijenio da je Crvena stijena najvažnije nalazište za period srednjeg paleolita u čitavoj Evropi.

„Ovo nalazište svjedoči o istoriji razvoja unazad 200.000 godina, pa je jedin-

Studenti biologije ugostili znatizeljne učenike ZA TRI DANA ĐECA ISPRATE RAZVOJ ČITAVOG JEDNOG ORGANIZMA

– Erdal Ajanović, student: I mi sâmi smo se tokom ovih vježbi dodatno edukovali
– Katarina Kovijanić, učenica: Bilo bi lijepo kada bismo češće prisustvovali ovakvim vježbama

ZAINTERESOVALO IH JE UZGAJANJE EMBRIONA RIBE: Iz laboratorije

Studenti biologije koji su učestvovali u radionicama susreli su se sa velikom znatiželjom i brojnim pitanjima svojih gostiju.

„Zainteresovalo ih je uzgajanje embriona ribe koja se naziva zebrića i koja je pogodna za razvitak u laboratorijskim uslovima. Potpun embrionalni razvoj dostiže se za tri dana, pa deca mogu da isprate razvoj čitavog jednog organizma“, rekao je Erdal Ajanović, student treće godine osnovnih studija na Odsjeku biologije. „I mi sâmi smo se tokom ovih vježbi dodatno edukovali i pokazali neke svoje afinitete i uopšte ljubav prema nauci. Želimo da naučimo decu da vole i da poštuju prirodu.“

Katarina Kovijanić, učenica sedmog razreda podgoričke Osnovne škole „Štampar Markarije“, kaže da ju je najviše privukla mogućnost da vidi različite vrste mikroorganizama. „Ovo je za sve nas mnogo zabavno, a naučili smo i nešto novo. Bilo bi lijepo kada bismo češće prisustvovali ovakvim vježbama, pošto bismo još bolje shvatili prirodu i njene zakone“, rekla je ona.

Gost tribine „Oči u oči sa naučnikom“ prof. dr Dragan Hajduković TEORIJA PROFESORA HAJDUKOVIĆA POSTALA JE NAJPERSPEKTIVNIJI KANDIDAT ZA OBJAŠNJENJE DJELOVANJA GRAVITACIJE

Na predavanju je dat elementarni prikaz novog modela kosmosa

Renomirani naučnici tvrde da bi, ukoliko se dokaže kao tačna, Hajdukovićeva teorija mogla da donese dramatične promjene u svijetu fizike

Gost tribine „Oči u oči sa naučnikom“ u „Atlas kapital centru“ u Podgorici bio je prof. dr Dragan Hajduković. O radu prof. Hajdukovića se posljednjih mjeseci dosta može pročitati u stručnim časopisima,

kao što je „Physics World“ i „Nature Physics“. Renomirani naučnici tvrde da bi, ukoliko se dokaže kao tačna, Hajdukovićeva teorija mogla da donese dramatične promjene u svijetu fizike. Nakon što su krajem prošle godine detaljne analize rezultata LHC eksperimenata u CERN-u praktično srušile supersimetrične teorije, teorija profesora Hajdukovića postala je najperspektivniji kandidat za objašnjenje djelovanja gravitacije. U predavanju je dat elementarni prikaz novog modela kosmosa koji proističe iz hipoteze da je kvantni vakuum i virtualni gravitacioni dipoli osnova za novi model Kosmosa.

Predavanja za osnovce PUT OD IDEJE DO REALIZACIJE

Stvaranje video igre sastoji se od 11 djelova, a cjelokupan proces traje od 6 do 9 mjeseci, dok broj ljudi koji na njoj rade može biti čak i 150

Pošetiooci „Fabrike znanja“ osvojili interesantne poklone

Dunja Despotov i Nikola Dimitrijević su pričali o tome „Kako nastaje video-igra? Put video igre od ideje do realizacije“. Despotov je ukratko predstavio istoriju „Eipix-a“, kako je kompanija nastala, šta su na početku radili, kako su došli do toga da stvaraju video igre za sebe i šta sve imaju danas u svojoj ponudi (HOPA igre, igre FreeToPlay, itd).

U drugom dijelu predavanja objasnili su kako nastaje jedna video igra. Njeno stvaranje sastoji se od 11 djelova, a cjelokupan proces traje od 6 do 9 mjeseci, dok broj ljudi koji na njoj rade može biti čak i 150. Proces kreiranja igre nadgleda producent, lice koje je zaduženo za sve aspekte igre. Ono što je režiser u filmskoj industriji, to je producent u stvaranju video igre.

U trećem dijelu predavanja, predavači su pripremili malo iznenađenje – igricu koju su dobrovoljci igrali i na kraju osvojili neke interesantne poklone.

Šta krije svaki računar u sebi

Vanja Čonić i Marko Vulić govorili su o tome „Šta krije svaki računar u sebi“. Na veoma interesantan način, upoređujući kućište računara sa čovjekovim tijelom, Vanja i Marko su objasnili čemu služi svaki dio. Tako je kostur kod čovjeka isto što i matična ploča kod računara, dok su krvni sudovi kojima teče krv, magistrale kojima teku elektroni do svakog dijela matične ploče. Kao što čovjeku srce daje snagu, tako je računaru daje napajanje. Računar govori kroz tastaturu, čuje zvučnom karticom, gleda grafičkom karticom, a kao ruke mu služi miš.

Aiba – robota psa, Plea – robota dinosaurus, Proba – robota za zagrljaj, Paroa – foku namijenjenu ljudima u staračkim domovima

Jovica Tasevski i Srđan Savić, sa fakulteta Tehničkih nauka iz Novog Sada, tokom predavanja „Robot, moj prvi pomoćnik“ upoznali su đake sa raznim robotima koji su nastali tokom razvijanja robotike. Tako su imali prilike da vide Aiba – robota psa, Plea – robota dinosaurus, Proba – robota za zagrljaj, Paroa – foku namijenjenu ljudima u staračkim domovima, kako ne bi bili usamljeni. Predstavljeno je još mnogo robota koji su imali razne namjene, kao što su: pomoć u vožnji, pružanje informacija, društvo za igru.

Robot Marko pomaže deci s cerebralnom paralizom

Pored ovoga, oni su predstavili i robota kojeg su oni napravili i dali mu ime Marko. Njegovo ime je nastalo kao spoj početnih slova riječi Mobilni Antropomorfnii Robot Kognitivnih Osobina, a njegova primarna namjena jeste pomoć deci s cerebralnom paralizom.

TRADICIONALNI FESTIVAL „OTVORENI DANI NAUKE“

stveno u svijetu. Njega bi trebalo istraživati još najmanje deset godina“, istakao je on.

Ivana Medenica je govorila o istraživanjima antičke nekropole Doklee (Duklje), naročito o izuzetnim ranohrišćanskim otkrićima na lokalitetu „Lovišta“, dok se Mladen Zagarčanin osvrnuo na istraživanja srednjovjekovnog Starog grada Bara u posljednjih deset godina, koje je izvedeno u saradnji sa Univerzitetom „Ca Foscari“ u Veneciji, te srednjovjekovnog Svača, što je dio projekta „Putevi kontinuiteta“. Prikazan je i Zagarčaninov dokumentarni film o podvodnim istraživanjima koji je vođen tri godine u saradnji sa Univerzitetom u Sautemptonu.

Noć istraživača inspirisala organizovanje „Otvorenih dana nauke“

Ekspertima, prezentacijama, otvorene laboratorije, naučne tribine, kreativne radionice izložbe, roboti, mozgalice, istraživački izleti, i još

Teslin automobil prošao kroz Podgoricu
JEDNO OD NAJSAVRŠENIJIH VOZILA
DANAŠNJICE

Tesla konvoj 2014 je inicijativa kojom se popularizuje upotreba električnih hibridnih vozila u jugoistočnoj Evropi

Za vrijeme „Otvorenih dana nauke“ kroz Podgoricu je prošlo električno vozilo Tesla s, tzv. „Teslin konvoj 2014“, koji je iz Zagreba krenuo 18. septembra i poslije obilaska čitavog regiona na početno odredište vratio se 24. septembra. Konvoj se zaustavio kod „Atlas kapital centra“ đe su ga sačekali predstavnici grada Podgorice, Ministarstva nauke, NVO Digitalizuj, me i brojni građani koji su imali priliku da vide jedno od najsvršenijih vozila današnjice, upoznaju se sa električnim automobilima i prednostima njihovog korišćenja.

„Ovaj automobil može da se vozi svuda samo ako postoje obezbijedena mjesta za dopunu baterija. U pet država koje smo obišli ima mnogo preduzetnika koji bi uložili svoja sredstva da iskoriste taj potencijal. Ovo vozilo, koje je patentirao Nikola Tesla, na pređenih 400 km potroši 10 eura struje, a pored toga ne zagađuje vazduh. Teslin auto je skuplji od običnih benzinskih i dizel automobila za 20 procenata, ali sa cijenom vožnje na vremenski period pet godina računica i trošak su isti. U Hrvatskoj postoji mogućnost da dva proizvođača počnu da proizvode ovakav auto. Vjerujemo da je tako nešto moguće i u Srbiji, Crnoj Gori, Albaniji i Makedoniji“, kazao je Saša Cvetojević, vlasnik automobila iz Zagreba.

Ovo vozilo na pređenih 400 km potroši 10 eura struje

Tesla konvoj 2014 je inicijativa kojom se popularizuje upotreba električnih hibridnih vozila u jugoistočnoj Evropi. Dio je šire inicijative pokrenute u Smiljanu, rodnom mjestu najvećeg naučnika sa ovih prostora, na dan njegovog rođenja 10. jula.

mного zanimljivih aktivnosti koje su pokušale da približe nauku široj javnosti obilježile su „Noć istraživača“, kojom su tradicionalno završeni ovogodišnji „Dani nauke“.

Manifestaciju koja se tradicionalno organizuje iste večeri (25. septembra) u više od 300 gradova 24 države Evrope, organizovali su Fondacija za promovisanje nauke

(PRONA), Ministarstvo nauke i Prirodnački muzej Crne Gore, uz podršku brojnih partnera.

Atraktivan, originalan i često zabavan način pred-

stavljanja nauke i ovoga puta privukao je u atrijum „Atlas kapital centra“ veliki broj posetilaca, posebno mladih. Prezentacije su omogućile posmatranje nekog fenomena iz naučne ili tehnološke oblasti, ali i kompletan doživljaj, čulni i sazajni, kroz neposredno učešće u eksperimentu.

Ministarka nauke prof. dr Sanja Vlahović kazala je na otvaranju „Noći istraživača“ da je upravo ta manifestacija inspirisala organizovanje „Otvorenih dana nauke“.

Prvi projekat koji je finansiran iz programa „Horizont 2020“

„Posebno mi je zadovoljstvo što ove godine kao partner ovog izuzetnog projekta, pored svih gradova u Evropi, i Podgorica otvara svoje laboratorije i svoj istraživački duh ka Evropi i evropskom istraživačkom prostoru i svijetu. Ovo je prvi projekat koji je finansiran iz programa „Horizont 2020“ i sigurna sam da će on crnogorskoj nauci otvoriti neke nove puteve“, istakla je Vlahovićeva.

Šef delegacije EU u Crnoj Gori Mitja Drobnič rekao je da „Noć istraživača“ daje priliku ljudima da bliže osete nauku, upoznaju istraživače, razgovaraju sa njima i saznaju šta oni zapravo rade za društvo.

„To poznavanje se ostvaruje kroz posmatranje eksperimenata, posete istraživačkim laboratorijama, kroz posebne aktivnosti za decu, kvizove i još mnogo toga. Srećan sam što ću večeras povećati svoje znanje kada je nauka u pitanju“, poručio je Drobnič.

Tajne i ljepote svijeta

Predsjednik Fondacije „Prona“ Jovan Mirković rekao je da su važni segmenti ovogodišnjeg fesitvala tribine i diskusije, koje će nam, kako je kazao, pomoći da razumijemo koliko je, osim radoznalosti, na putu do spoznaje i uspjeha potrebno i hrabrosti, smjelosti, upornosti, vjere i strasti.

„Imaćemo priliku da čujemo kako neki naši istraživači pronalaze i prevazilaze sopstvene skrivene mogućnosti, fizičke, mentalne i emotivne, prije nego što im se otkriju tajne i ljepote svijeta oko njih“, ukazao je Mirković.

Student specijalističkih studija na Mašinskom fakultetu Luka Grubiša kaže da su roboti pravljeni za me-

đunarodno takmičenje u robotici, za disciplinu Puck collect.

„Robot je isprogramiran da kupi diskove, razvrstava ih prema boji, dopremi na odgovarajuće mjesto, boreći se protiv drugog robota u okviru tri minuta borbe. Cilj je da robot sakupi što više pakova odgovarajuće boje“, objašnjava Grubiša.

Gosti događaja takođe su bili u prilici da vide i projekat izložbene hale u Dubajiju koji se zasniva na energetskej efikasnosti, a koji su kreirali studenti politehnike sa Univerziteta Donja Gorica.

Zanimljive postavke imali su i učenici podgoričkih osnovnih škola „Pavle Rovinski“ i „Sutjeska“, kao i srednjih stručnih škola iz Berana, Tivta, Podgorice, Nikšića, te Pronine radionice, Pedagoški centar Crne Gore, Farmaceutski fakultet Univerziteta Crne Gore, i druge institucije, kompanije i nevladine organizacije.

Brojne postavke

Najviše pažnje prisutnih privukla je postavka Milana Popovića „Eksperimentalna papazjanija“ koja je u Podgoricu stigla sa „Festivala nauke“ iz Beograda.

„Šesti put sam na ‘Noći istraživača’ i ošećam se ovđe kao domaći. Naš program je kombinacija atraktivnih eksperimenata sa eksplozijama, praskovima i dimom. S druge strane, tu su eksperimenti koje publika može da ponovi kod svoje kuće i da provjeri kako funkcionišu“, objašnjava Popović, nakon čega izvodi eksperiment priklom kojeg drži plamen na dlanu!

Iz Beograda je takođe došao i Nemanja Janković, koji je autor makete Arduino Led kocke, koju je na kraju večeri poklonio jednom posetiocu.

Studenti Mašinskog fakulteta iz Podgorice predstavili su dva robota. Jedan su radili studenti četvrtve i starijih godina fakulteta, a drugi studenti sa studijskog programa Mehatronika.

Festival „Otvoreni dana nauke“ tokom pet dana posetilo je oko 5.000 učenika i studenata iz Podgorice i drugih crnogorskih gradova, a oko 2.000 učenika sa ševra Crne Gore došlo je organizovano autobusima da prisustvuje raznovrsnim naučnim programima.

Olga Đuričković
Nikola Nikolić

Arheolaboratorija: U lokalitetu Duklja arheolog iz Italije Asja Zec radila sa decom simulaciju iskopavanja
KAKO MATERIJALNI DOKAZI, KAO SIMBOLI LJUDSKOG PONAŠANJA, POSTAJU PODACI ZA ISTORIJU

Tokom radionica koje su trajale po sat i po deca su imala kontakt sa keramikom, životinjskim kostima i sklapali su kockice od raznih materijala u mozaik

Asja Zec, arheolog iz Italije sa velikim iskustvom u brojnim istraživačkim projektima popularizacije arheologije među mladima, u arheološkom lokalitetu Duklja radila je sa decom simulaciju iskopavanja. Putem praktičnog rada prisutni su sticali znanje o arheologiji – kako se prirodne nauke koriste u arheološkim istraživanjima i kako se ona koriste radi sticanja znanja o istoriji. Tokom radionica koje su trajale po sat i po deca su imala kontakt sa keramikom, životinjskim kostima i sklapali su kockice od raznih materijala u mozaik. To im je omogućilo da razumiju kako materijalni dokazi, kao simboli ljudskog ponašanja, postaju podaci za istoriju, tj. rekonstrukciju određenog konteksta, što i jeste osnovni cilj arheologije.

Đaci OŠ „Pavle Rovinski“ iz Podgorice

Dunja Đuranović: Naučila sam mnogo zanimljivosti, a dobili smo i interesantne brošure o arheologiji

Dunja Đuranović, učenica V razreda OŠ „Pavle Rovinski“ iz Podgorice, kaže da joj je učešće u ovoj radionici probudilo želju da bude arheolog. „Naučila sam mnogo zanimljivi-

Učenici OŠ „Savo Pejanović“ iz Podgorice posetili Duklju

vosti, kako treba da se kopa, kako se razvrstavaju i sastavljaju pronađeni materijali, a dobili smo i interesantne brošure o arheologiji“, priča Dunja.

Saša Bulatović: Malo mi je bilo teško sastavljati komadiće keramike u mozaik

Slične utiske sa Duklje ponijela je i njena drugarica Saša Bulatović. „Bilo mi je zanimljivo kad su nam pričali o ostacima Duklje. Videli smo mnogo toga, ali malo mi je bilo teško sastavljati komadiće keramike u mozaik“, dodala je ona.

Izložba „Arheologija Crne Gore“

Tokom festivala u „Atlas kapital centru“ priređena je izložba „Arheologija Crne Gore“ koju je organizovao Centar za konzervaciju i arheologiju Crne Gore sa Cetinja. „Arheološka istraživanja koja se u Crnoj Gori odvijaju već više od vijeka, postavila su arheologiju Crne Gore na posebno mjesto unutar nauke. Željna stalnog usavršavanja i novih savremenih tendencija, postala je pristupačna svima onima čiju pažnju privlači“, naveli su organizatori.

Sklapali kockice od raznih materijala sa Asjom Zec, arheologom iz Italije

Velimir Mijušković, predsjednik Privredne komore Crne Gore

SAMO ZEMLJE KOJE ULAŽU U RAZVOJ STVARALAŠTVA I OBRAZOVANJA BILJEŽE I USPJEHE

Uspostavljanje kvalitetne veze između tržišta rada i obrazovnog sistema je od presudnog značaja za razvoj naše zemlje. Ne uči se da bi se imala diploma, već da se steknu znanja, vještine i kompetencije koja omogućavaju da se radom obezbijedi budućnost. Potrebno je izvršiti modularizaciju stručnog obrazovanja i naravno razvijati preduzetničke vještine kod učenika tokom cijelog školovanja. Stručno obrazovanje, preduzetništvo i specijalistički razvoj u određenim profesijama su ključevi za sigurnu budućnost. Preduzetništvo kao predmet treba uvesti na svim nivoima obrazovanja u svim područjima rada. Nijesam siguran koliko se u Crnoj Gori cijeni rad koji prethodi uspjesima

Prosvjetni rad: G. Mijuškoviću, ankete o radnoj snazi iz prošle godine pokazuju da je stopa nezaposlenosti mladih od 15 do 24 godine – 34,4 odsto. Odabir obrazovnih profila nije usklađen sa potrebama tržišta rada i planovima razvoja opština ili regiona. Kako do realno potrebne i kvalitetne radne snage?

Mijušković: Dugoročni razvoj nacionalnih ekonomija prevashodno zavisi od kvaliteta ljudskih resursa. Kvalitet ljudskog kapitala određen je kvalitetom obrazovnog sistema, ulaganjima u obrazovanje i participacijom u obrazovanju svih društvenih aktera. U tom smislu, uspostavljanje kvalitetne veze između tržišta rada i obrazovnog sistema je od presudnog značaja za razvoj naše zemlje. Mladi ljudi su osnovna pokretačka snaga u društvu i glavni uslov uspješnosti i unapređenja konkurentnosti, pa je zato potrebno što više pažnje posvetiti njima. Podatak da je 2013. godine, registrovano 34.514 nezaposlenih lica, što je za 6,6% više u odnosu na prošlu godinu, a da je od toga učešće mladih do 30 godina preko jedne trećine, treba da nas sve zabrine. Posebno je osetljivo pitanje visokoškola. Na evidenciji Zavoda za zapošljavanje na kraju 2006. godine je bilo 2.369 visokoškola što je predstavljalo 4,7% ukupnog broja nezaposlenih (38.480). Krajem 2012. godine bilo ih je 21,62% (6.752) da bi krajem 2013. godine to učešće iznosilo 29% (10.014), i taj trend rasta se nastavlja.

Zemlje u tranziciji, u koje se ubraja i naša zemlja, imaju dodatne razloge za strukturne promjene u pristupu unapređenja konkurentnosti radne snage i svojih obrazovnih sistema. Svi akteri u ovom procesu treba da ulože maksimalne napore kako bi se omogućilo svim pojedincima dalje obrazovanje i sticanje novih vještina primjerenih savremenim društvima. U tom smislu je neophodno da se uskladi upisna politika sa potrebama privrede. No, s druge strane, treba da shvatimo da je to veoma kompleksno pitanje iz razloga što nauka i tehnologija današnje društvo brzo mijenjaju, pa najtraženija zanimanja na svjetskom tržištu rada nisu ni postojala prije desetak godina, a promjene formalnog obrazovnog sistema iziskuju vrijeme. Formalni sistem obrazovanja je po svojoj prirodi spor. Potrebno je vrijeme da se napravi inicijativa za kvalifikacije, standardi znanja, obrazovni programi i da se sve to implementira. Tržišne ekonomije taj jaz prevazilaze razvojem cjelovitnog učenja, modularizacijom svojih programa i stalnim usavršavanjem zaposlenih.

Mladi ljudi moraju biti tržišno orijentisani i birati zanimanja za koja mogu da nađu posao i da razvijaju preduzetničke vještine kako bi sami upravljali svojom

budućnošću. Ne uči se da bi se imala diploma, već da se steknu znanja, vještine i kompetencije koja omogućavaju da se radom obezbijedi budućnost.

Velika potreba za mjerama za stimulaciju upisa učenika za zanimanja potrebna tržištu rada

Prosvjetni rad: Na koji način stimulisati učenike da upisuju zanimanja neophodna tržištu rada. Mogu li dodatno pomoći i poslodavci? Da li je potrebno njihovo veće uključivanje u obrazovni sistem?

Mijušković: Postoji velika potreba za mjerama za stimulaciju upisa učenika za zanimanja potrebna tržištu rada u Crnoj Gori. Znamo da se u Crnoj Gori zapošljava sezonski više strane nego domaće radne snage. Tako je za prvih devet mjeseci tekuće godine Zavod za zapošljavanje izdao 19.919 dozvola za rad i zapošljavanje stranaca. To su uglavnom zanimanja II, III i IV stepena nacionalnog okvira kvalifikacija. Zbog toga je neophodno da naši učenici upisuju obrazovne profile koji će im obezbijediti radno mjesto nakon završetka školovanja. Društveni akteri čine različite napore da stimulišu učenike da upisuju stručna zanimanja koja nedostaju na tržištu rada. Kako su poslodavci zainteresovani da dobiju odgovarajuću radnu snagu to im je omogućeno da učestvuju u obrazovanom procesu kroz model obrazovanja kod poslodavaca, kod kojeg se učenici obučavaju jedan dio vremena, a jedan provode na radnom mjestu i uče kroz praksu. Ovakav model sticanja obrazovanja nije dovoljno iskorišten u Crnoj Gori. Mali broj učenika se obrazuje na ovaj način, iako je to najbolji model, jer učenik stiče praktična znanja, a poslodavac dobija radnika čija su znanja prilagođena njegovim potrebama.

Moramo da utvrdimo prioritete vrijednosti kod učenika. Kod nas preko 80% učenika srednjih škola upisuju fakultete i završavaju studijske programe za koje nema tražnje na tržištu rada.

Fond za stipendiranje učenika srednjih stručnih škola

Prosvjetni rad: Privredna komora Crne Gore i Ministarstvo prosvjete dodjeljuju stipendije za deficitarna zanimanja učenicima stručnih škola. Kakva su iskustva?

Mijušković: Cijeneći da je ulaganje u obrazovanje kadrova isplativa investicija i najsigurniji put za uspješno poslovanje, a u cilju smanjenja neusaglašenosti obrazovnog sistema sa realnim potrebama privrede, Privredna komora Crne Gore je osnovala Fond za stipendiranje učenika srednjih stručnih škola, obra-

zovnih profila za deficitarne kvalifikacije.

Na osnovu protokola potpisanog između Ministarstva prosvjete i Privredne komore ove godine je prvi put dodijeljena 61 stipendija iz ovog Fonda. Sredstva za Fond su obezbijedili Ministarstvo prosvjete, Privredna komora i privredni subjekti.

Za školsku 2013/2014. godinu stipendije su dodijeljene učenicima prvog reda stručnih škola koji se obrazuju po obrazovnim programima: Kuvar, Elektrotehničar, Zavarivač, Instalater sanitarnih uređaja, grijanja i klimatizacije, Automehaničar, Keramičar, Instalater u građevinarstvu, Poljoprivredni tehničar, Elektrotehničar energetike.

Kako su ova zanimanja potrebna tržištu rada Crne Gore, ovo je još jedan od napora da se uskladi obrazovna ponuda sa potrebama privrede. Dodjelom stipendija, kao i drugim mjerama profesionalne orijentacije učenika, od samog početka formalnog obrazovanja željeli smo uticati na interesovanja učenika i njihovo opredjeljivanje za obrazovanje za deficitarne kvalifikacije kao što su kuvar, elektro- instalater, zavarivač, automehaničar itd. Nadamo se da ćemo na ovaj način makar malo uticati na odluke učenika da kad završe školu svoju budućnost grade u realnom sektoru.

Nije dovoljno iskorišćena mogućnost modela obrazovanja kod poslodavca

Prosvjetni rad: Koje su još moguće aktivnosti u dugoročnoj saradnji sektora obrazovanja i predstavnika poslodavaca na planiranju budućih potreba za kvalifikacijama i vještinama i podjela odgovornosti između partnera, javnog i privatnog sektora?

Mijušković: Edukacija ljudskih resursa i planiranje potreba za kadrovima u Crnoj Gori je od velikog značaja za crnogorsku

privredu, imajući u vidu da je znanju većine kadrova u privredi potrebno osavremenjivanje i razvijanje novih vještina. Postoji potreba za intenzivnijom saradnjom prilikom vršenja istraživanja u svrhu boljeg predviđanja potreba za vještinama na tržištu rada i, shodno tome, razvoja kvalifikacija baziranih na ishodima učenja. Takođe, kao što sam pomenuo, nije dovoljno iskorišćena mogućnost modela obrazovanja kod poslodavca. Potrebno je izvršiti modularizaciju stručnog obrazovanja i naravno razvijati preduzetničke vještine kod učenika tokom cijelog školovanja.

Kampanja „Stručno je ključno“ naišla na pozitivnu reakciju učenika

Prosvjetni rad: Kako ocjenjujete kampanju „Stručno je ključno“?

Mijušković: Centar za stručno obrazovanje Crne Gore je u okviru projekta MNE/011 sproveo marketing kampanju „Stručno je ključno“ koja je imala za cilj podizanje nivoa informisanosti i unapređenje znanja o stručnom obrazovanju. Promotivne aktivnosti i PR kampanja je pokrenuta 2011. godine.

Kampanja „Stručno je ključno“ naišla je na pozitivnu reakciju među učenicima koji su pred izborom ili su već izabrali srednjoškolsko obrazovanje. Nastavnici srednjih stručnih škola takođe navode da se pozitivni efekti kampanje ogledaju u porastu interesovanja osnovaca za stručna zanimanja, dok profesori srednjih škola ističu da je povećan broj učenika na određenim smjerovima i da raste interesovanje za stručnim zanimanjima.

Tokom realizacije kampanje korišćena su komunikaciona sredstva, radio i TV spotovi, reklame u novinama, društvene mreže, poster, flajeri i promotivni pakloni. Istraživanje je po-

kazalo da se za kampanju najčešće čulo putem TV reklama, web sajtova, flajera i brošura, TV informativnih emisija, kao i to da su nastavnici i profesori dobri promoteri ove kampanje. U tom smislu potrebno je nastaviti ovu kampanju i za naredne generacije, posebno imajući u vidu da je stručno obrazovanje osnovica privrednih djelatnosti. Crna Gora ima veliki broj „stručnjaka opšte prakse“ na svim nivoima obrazovanja, koji s jedne strane nemaju posao, a sa druge imaju male šanse da ga nađu. Stručno obrazovanje, preduzetništvo i specijalistički razvoj u određenim profesijama su ključevi za sigurnu budućnost.

Preduzetnici moraju dobiti poreske podsticaje, kvalitetne obrazovne institucije i pravni sistem

Prosvjetni rad: Kako podstaći razvoj biznisa u lokalnim zajednicama što će blagotvorno uticati i na opredjeljenje mladih za zanimanja koja su potrebna poslodavcima?

Mijušković: Imajući u vidu da je veliki problem tržišta rada Crne Gore niska stopa zaposlenosti, imperativ treba da bude stimulisavanje mladih da se školuju za profile koji trebaju tržištu rada, kao i razvijanje preduzetničkog duha kod njih.

Podaci govore da je stopa zaposlenosti stanovništva Crne Gore u starosnoj dobi 15–64 godine oko 48%, što znači da Crna Gora zaostaje za prosekom Evropske unije za oko 17 procentnih poena (u EU ta stopa je oko 65%). Osnovni, ali ne i dovoljan uslov za povećanje zaposlenosti je ekonomski rast. Mi moramo djelovati na strukturnu pitanja, kroz reformu institucija tržišta rada i vođenje odgovarajućih politika zapošljavanja i aktivnih programa tržišta rada. Prije svega, smatram da je potrebno uložiti više napora

da kroz poreski sistem afirmišemo preduzetništvo, jer je naša ekonomska realnost takva da će se mali biznis i programi samozapošljavanja često nametati kao jedino rješenje. U visoko razvijenim zemljama veliki broj stanovnika radi za kompanije koje zapošljavaju desetine hiljada ljudi i obavljajući usko specijalizovane poslove ostvarujući poslovnu viziju nekog drugog. Međutim, maloj crnogorskoj ekonomiji su potrebni samostalni preduzetnici koji moraju dobiti snažnu institucionalnu podršku. Pod tim ne podrazumijevam samo poreske podsticaje i olakšice, već i kvalitetne obrazovne institucije i pravni sistem koji stvara povjerenje u budućnost i spremnost da se preuzme poslovni rizik. Podrška preduzetništvu je još bitnija u svijetlu činjenice da će se kapital pribavljati teže i skuplje usljed njegove oskudice i povećanog rizika. Takođe, svaka lokalna zajednica mora da prepozna svoje konkurentne prednosti i usmjerava se ka njihovoj maksimalnoj valorizaciji.

U Crnoj Gori postoji još dosta prostora za unapređenje ove oblasti, a u tom smislu prije svega potrebno je, ističem opet, raditi na kreiranju poreskog sistema koji će imati razvojnu funkciju i kroz razvoj preduzetništva podsticati samozapošljavanje, uspostavljanje kvalitetnog praćenja rezultata poslovanja i uspostavljanje direktne međuzavisnosti poreskih opterećenja sa finansijskom i drugom podrškom preduzećima.

Savjet za nacionalno partnerstvo za preduzetničko učenje

Prosvjetni rad: Privredna komora Crne Gore zajedno sa Ministarstvom prosvjete konstantno radi na razvoju preduzetničkog učenja u sistemu obrazovanja. Da li ste zadovoljni postignutim rezultatima?

Mijušković: Privredna komora Crne Gore učestvu-

je u Savjetu za nacionalno partnerstvo za preduzetničko učenje, u čijem radu participiraju Ministarstvo prosvjete, Univerzitet Crne Gore, Zavod za zapošljavanje Crne Gore, Uprava za kadrove, Zavod za školstvo Crne Gore, Centar za stručno obrazovanje, te još dvije nevladine organizacije. Kroz ovaj Savjet, Privredna komora sa partnerima nastoji da podstiče preduzetništvo kroz predlaganje cijelog spektra regulatornih, administrativnih i mjera za finansijsku podršku malim i srednjim preduzećima. To je neophodna nadgradnja koja će omogućiti da zaživi poslovna inicijativa u čijoj je bazi kvalitetan sistem obrazovanja koji razvija preduzetničke sposobnosti na svim nivoima.

No, osim promocije preduzetništva kroz obrazovni sistem, potrebno je da se obezbijede i dodatni uslovi: 24-satni pristup informacijama koje se tiču programa i mjera za promociju preduzetništva, usluga preduzetnicima, poslovne informacije i informacije o izvozu, promociju preduzetništva među nezaposlenima. Neophodna je izrada i stalno ažuriranje baze podataka finansijskih institucija koje pružaju podršku samozapošljavanju i preduzetništvu, upoznavanje sa mogućnostima korišćenja EU fondova i drugih instrumenata podrške za zapošljavanje nezavisnih ekonomskih aktivnosti. Bez razvoja preduzetništva i preduzetnički orijentisanih mladih ljudi brzina razvoja naše ekonomije će biti mala.

Uvesti preduzetništvo kao predmet i u visoko obrazovanje i na neekonomskim studijama

Prosvjetni rad: Što mislite o ideji da se preduzetništvo izučava kao poseban predmet u školama?

Mijušković: Nema sumnje da preduzetništvo kao predmet treba uvesti na svim nivoima obrazovanja u svim područjima rada.

Podizanje svijesti o značaju preduzetništva i implementacija obrazovanja iz ove oblasti je jedan od prioriteta u unapređenju kvaliteta našeg obrazovnog sistema. Do sada su postignuti određeni rezultati. Razvoj i promocija preduzetničkog učenja kao ključne kompetencije u stručnim školama počeo je 2002. godine. Sadržaj aktivnosti prati savremene trendove u oblasti preduzetničkog učenja u skladu sa evropskim i crnogorskim dokumentima. U prethodnom periodu, Centar za stručno obrazovanje je u novim, reformisanim obrazovnim programima uveo predmet Preduzetništvo u sva područja rada kao obavezni ili kao izborni stručno-teorijski predmet. Predmet je zastupljen sa godišnjim fondom od 72 časa (za četvorogodišnje programe i pojedine trogodišnje programe) ili 36 časova (za pojedine trogodišnje programe). U okviru programa koji se primjenjuju, urađeni su priručnici za učenike i nastavnike, izvršena je obuka svih nastavnika u Crnoj Gori koji izvode nastavu iz ovog predmeta, izvršena je obuka direktora sa ševera Crne Gore iz oblasti preduzetništva. U visokom obrazovanju preduzetništvo imamo samo na ekonomskim studijama.

Potrebno je nastaviti sa ovim aktivnostima i uvesti preduzetništvo kao predmet i u visoko obrazovanje i na neekonomskim studijama.

Obezbjeđenje održivosti preduzetničkih centara u srednjim stručnim školama na ševeru

Prosvjetni rad: U srednjim stručnim školama u Mojkovcu, Bijelom Polju i Beranama formirani su preduzetnički centri. Problem je održivost ovih preduzetničkih centara na duži rok. Moguća rješenja?

Mijušković: Preduzetnički centri koji su formirani u stručnim školama su prije svega usmjereni ka učenicima srednjih škola, ali i svim drugima zainteresovanim licima koji žele preduzetničku edukaciju. Ciljevi preduzetničkih centara su pokretanje mladih ljudi u pravcu privatnog biznisa, kako bi se ohrabрили da svoje ideje realizuju na tržištu. Ovi centri su takođe jedna vrsta savjetodavne službe i promoter saradnje privrede i obrazovnog sistema.

Budućnost preduzetničkih centara vidim kroz dalji razvoj aktivnosti preduzetničkih centara kao i boljim povezivanjem sa lokalnim, regionalnim i nacionalnim institucijama kao i preduzetnicima i privredom, čime se obezbjeđuje održivost preduzetničkih centara. Takođe, dalji rad preduzetničkih centara se može obezbijediti i kroz učešće u međunarodnim projektima koje bi finansirala, u prvom redu, Evropska unija. Prije svega, preduzetnički centri treba da osnaže kapacitete svojih ljudi kako bi uspješno konkurisali na međunarodnim projektima.

Postoji još dosta mogućnosti za razvoj društveno odgovornog poslovanja

Prosvjetni rad: Kojim sve mjerama stimulisati (npr. oslobađanjem dijela poreza kao u Zapadnoj Evropi ili slično) društveno odgovorno poslovanje (DOP), koje ima izuzetno pozitivnu ulogu u razvoju obrazovanja, kulture, ekologije, sporta, nauke...?

Mijušković: Koncept društveno odgovornog poslovanja danas prihvata sve veći broj privrednih subjekata. Istraživanja pokazuju da privrede koje su društveno odgovorno orijentisane ostvaruju veći rast rezultata u poslednjih 40 godina od ekonomija koje su akcionarski fokusirane. Evropska Unija veliku pažnju posvećuje društveno odgovornom poslovanju, a istraživanja pokazuju da je najviše rezultata postignuto u skandinavskim zemljama koje iskazuju izuzetno veliki stepen pažnje kvalitetu života ljudi, obrazovanju, ekologiji, zaštiti ljudskih prava, unapređenju društvene zajednice itd. Važan segment društveno odgovornog poslovanja kojim se posvećuje velika pažnja je i promocija dobrih praksi i poželjnog poslovanja. Takođe, država utiče i na medije da promovišu društveno odgovorno poslovanje. S druge strane, u mnogim zemljama EU kao što su Austrija, Njemačka itd. na podsticanje društveno odgovornog poslovanja utiče se primjenom velikog broja zakona i formalnih propisa. Oštre sankcije primoravaju

preduzeća da vode računa o uticaju svog poslovanja na društvo i prirodnu sredinu. Naročito su oštri zakoni koji se odnose na zaštitu ljudskih prava, ravnopravnost, uslove rada, plaćanje poreza, zaštitu životne sredine itd.

Privredna komora Crne Gore je ustanovila nagradu za društveno odgovorno poslovanje u cilju promovisanja ovakvog stila rada kod crnogorskih kompanija, koju dodjeljuje svake godine članici koja je postigla zapažene rezultate u ovoj oblasti. U Crnoj Gori postoji još dosta mogućnosti za razvoj društveno odgovornog poslovanja. U tom cilju dobro bi bilo da se organizuje kampanja za podizanje svijesti o značaju društveno odgovornog poslovanja, predlaganje i usvajanje zakona kojima će se povećati obaveznost poštovanja međunarodnih i nacionalnih standarda i propisa, uvođenje podsticajnih mjera kao što su poreske olakšice, nagrade itd. za preduzeća koja društveno odgovorno posluju.

Prekvalifikacijom od novog profesionalnog identiteta

Prosvjetni rad: Da li se pristupa na pravi način mogućnosti i praksi prekvalifikacija? U ovom kontekstu što mislite o osnivanju AZMONT akademije u Bijelom Polju?

Mijušković: Zbog prisutstva strukturne nezaposlenosti u Crnoj Gori neophodno je sprovesti prekvalifikaciju jednog broja nezaposlenih lica. Prekvalifikacija kao proces sticanja novih znanja i vještina i time osposobljavanje za novo zanimanje, podrazumijeva i lično ulaganje, napor da bi se stekao novi profesionalni identitet.

U današnjem vremenu dinamičnih promjena na tržištu rada ovakva aktivnost je neophodna, da bi se uspostavio proaktivan odnos prema radu. Do sada je najviše prekvalifikacija u Crnoj Gori koordinirao Zavod za zapošljavanje, nastojeći da prevaziđe jaz između ponude i tražnje na tržištu rada.

S druge strane, naš zakonski okvir omogućio je i privrednim subjektima da za svoj račun obučavaju radnike i da ih prekvalifikuju ili dokvalifikuju za određena zanimanja i određene profile. Primjer AZMONT akademije u Bijelom Polju je pokazatelj da postoji interesovanje za ovakve aktivnosti. Planirano je da se više od 1.200 prijavljenih kandidata obuči u tatarskim, zidarskim, vodoinstalaterskim i drugim građevinskim specijalnostima, baziranim na međunarodnim iskustvima. Osnivanje Azmont akademije dio je programa korporativne društvene odgovornosti ove kompanije, a ukupna investicija tokom naredne tri godine iznosiće oko dva miliona eura. Ovaj projekat bi mogao djelimično riješiti problem nezaposlenosti prvenstveno na ševeru Crne Gore. Nakon dobijanja sertifikata polaznici „Azmont Akademije“ će dobiti priliku da budu zaposleni na gradnji luksuznog turističkog kompleksa „Portonovi“, u Kumboru, koji je trenutno najveći turistički projekat u Evropi. Za gradnju kompleksa „Portonovi“ biće potreban angažman oko tri hiljade radnika. Ovo je dobar primjer i društve-

ne odgovornosti jednog privrednog subjekta. Ovakav način obuke radnika je povoljan i za poslodavce jer usavršava specifična znanja i vještine polaznika shodno radnom mjestu na kojem bi radili.

Cjelozivotno učenje je filozofija življenja savremenog čovjeka

Prosvjetni rad: Koliko smo kao društvo spremni za koncept cjelozivotnog učenja?

Mijušković: Cjelozivotno obrazovanje se u politikama EU uzima kao globalni okvir. Prihvatanje ideja cjelozivotnog učenja kao jednog od osnova nacionalne strategije razvoja obrazovanja, pretpostavlja rekonstrukciju svih djelova obrazovanja. Konceptom cjelozivotnog učenja se povezuju pojedini segmenti (stepeni) obrazovanja, ali i pojedini oblici obrazovanja (formalno, neformalno i informalno učenje) u jedinstveni sistem.

Glavna karakteristika svrhe cjelozivotnog obrazovanja i obrazovanja odraslih je da se postigne veći ekonomski rezultat, konkurentnost, zapošljivost, povećanje mobilnosti, a s druge strane društvena uloga povećanja socijalne inkluzije, društveno aktivnog građanstva i ličnog razvoja. Građani u Crnoj Gori su svjesni da je potrebno da stalno usavršavaju svoja znanja. Prošla su vremena kad se prestalo učiti nakon završetka škole. Zaposleni treba stalno da uči i da se prilagođava promjenama, jer u suprotnom postaje neupotrebljiv. U okviru TEMPUS DELLCO projekta – Razvoj strategije cjelozivotnog obrazovanja na Univerzitetu Crne Gore, u kojem je učestvovala i Privredna komora Crne Gore, postavljenu su temelji da se ova ideja razvije i implementira na nacionalnom nivou. Cjelozivotno učenje je conditio sine qua non i treba da bude filozofija življenja savremenog čovjeka. Prošle godine je Crna Gora potpisala sporazum o razumijevanju sa Evropskom komisijom o pristupanju programu cjelozivotnog učenja EU. Ovaj program finansira aktivnosti koje se odnose na razvoj obrazovanja i osposobljavanja.

Privredna komora ima značajnu ulogu i u neformalnom i u formalnom obrazovanju

Prosvjetni rad: Koji su budućni planovi u cilju unapređenja preduzetničkih vještina, kompetencija, sposobnosti, ljudskih resursa...?

Mijušković: Komora Crne Gore organizuje niz seminara iz različitih područja kojima svim svojim članicama čini dostupnim najnovija znanja i vještine iz područja za koja sami pokazuju interesovanje i na bazi analiza potreba koje radi Sektor obrazovanja.

Izbor tema edukativnih aktivnosti se odabira na osnovu zahtjeva članica i na osnovu istraživanja koje sprovodimo o potrebama članica. U skladu sa tim, Komora je u prošloj godini organizovala 52 edukativne aktivnosti koje je pohađalo više od 1900 polaznika. Podaci ukazuju da raste broj učesnika na seminarima, što potvrđuje da privreda Crne Gore sve više prepoznaje po-

trebu za inoviranjem svojih znanja.

Osim svoje uloge u neformalnom obrazovanju treba podsticati da je značajna uloga ove institucije i u formalnom obrazovanju. Privredna komora je jedan od socijalnih partnera Vladi Crne Gore, tj. resornim ministarstvima u njenim strategijama razvoja preduzetništva, reforme obrazovanja i razvoja ljudskih resursa, čiji je osnovni cilj dostizanje onog kvaliteta obrazovanja koji omogućava sticanje konkurentnih znanja, vještina i kompetencija na tržištu rada. I u budućem periodu planiramo da nastavimo sa aktivnostima usavršavanja ljudskih resursa Crne Gore.

Promovisati nauku i istraživanje, kao i povezivanje privrede sa istraživačima

Prosvjetni rad: Za podsticanje i jačanje veza između biznisa, s jedne, i nauke i obrazovanja, s druge strane, važni su sajmovi mladih pronalazača i slične smotre i prezentacije inovacija iz različitih sfera kreativnosti. Savremeni koncept inovacija nije samo vezan za pronalazaštvo, već za sve ekonomske i čak društvene procese u cjelini. Koliko smo svjesni te činjenice?

Mijušković: Saradnja privrede, nauke i istraživačkih institucija je od presudnog značaja za razvoj i privrede i društva. U mnogim zemljama, privredni sistemi nalaze se na prekretnici – suočeni sa sve većom potražnjom, ali i s ograničenim kapacitetom i resursima. Sve veća privredna važnost znanja i inovacija, rastuće oslanjanje na tehnologiju i povećana potražnja za tradicionalnim, kao i za novim vještinama signaliziraju da je primjena inovacija u svakom smislu komparativna prednost na tržištu. Unapređenje diseminacije znanja – Podrška inovacijama zahtijeva širi pristup i prelaz sa usko fokusirane nauke na široko orijentisane projekte i programe. Ovo podrazumijeva stvaranje okvira za saradnju između univerziteta-privrede-vlade, promovišući diseminaciju novih tehnologija u širokom spektru sektora, kompanija i razvoj novih infrastruktura.

U cilju povećanja efikasnosti i saradnje u istraživanju i razvoju inovacija, Evropska komisija je predložila 2000. godine stvaranje Evropskog istraživačkog prostora. Cilj je smanjiti rasipanje energije i sredstava jer se oko 80% javnih naučnih istraživanja odvija na nacionalnom nivou. Navedeno je da se u tom cilju treba promovisati:

- stvaranje evropskog tržišta istraživanja, odnosno slobodnog prostora za kretanje znanja, istraživača i tehnologija radi jačanja saradnje, podsticanja konkurentnosti i bolje alokacije raspoloživih resursa,

- restrukturiranje evropskog pristupa istraživanju boljom koordinacijom istraživačkih aktivnosti i politika na nacionalnom nivou i

- razvoj zajedničke evropske politike prema istraživanju, koja se neće odnositi samo na finansiranje istraživačkih aktivnosti, nego će uzimati u obzir i sve aspekte drugih nacionalnih i evropskih politika vezanih za istraživanja

U Crnoj Gori je potrebno promovisati nauku i istraži-

vanje, kao i povezivanje privrede sa istraživačima, posebno imajući u vidu da – iako smo uključeni u promociju i saradnju u okviru programa Evropske unije za podsticaj nauke i istraživanja – činjenica je da se ovi programi nedovoljno koriste.

U cilju promovisanja inovativnosti Privredna komora Crne Gore dodjeljuje nagradu za inovativnost. Nagrada za inovativnost dodjeljuje se članici Komore, pojedincu ili grupi uz osnovne kriterijume: inovacija, koja za rezultat ima stvaranje novih proizvoda, tehnologija i usluga kao i značajno unapređenje postojećih, u skladu sa potrebama tržišta; inovacija procesa kao primjena novog ili značajno poboljšanog načina proizvodnje ili izvršene usluge; inovacija organizacije kao primjena novih ili znatnih promjena u strukturi ili menadžmentu kompanije, s namjerom da se poboljša korišćenje znanja, kvaliteta proizvoda ili usluga, ili povećana efikasnost poslovnih tokova; marketinška inovacija, kao primjena nove marketinške metode, uključujući značajne promjene u dizajnu proizvoda, pakovanju, plasmanu, promociji proizvoda i naplaćivanju proizvoda.

Treba ulagati da bi ljudi imali volje i motiva da stvaraju

Prosvjetni rad: Najviše crnogorsko državno priznanje u obrazovanju „Oktoih“ jednom ste uporedili po njegovim simboličkim vrijednostima sa godišnjom Nagradom koju dodjeljuje Privredna komora Crne Gore za najbolje postignute rezultate u privredi. Oba priznanja imaju više-dimenzionu izuzetnu ulogu u crnogorskom društvu. Da li, u cjelini gledano, dovoljno podstičemo stvaralaštvo na svim poljima?

Mijušković: Savremene tendencije razvoja zemalja tržišne privrede pokazale su da se stvaralaštvo, inovativnost i obrazovanje, nalaze u vrhu prioriteta nacionalnih strategija društveno-ekonomskog i naučnog napretka. Razvijena društva teže ka stvaranju „društva znanja“. Imajući u vidu da se efekti stvaralaštva ne odražavaju samo na pojedince, već i na društvo u cjelini, može se reći da znanje postaje osnovni razvojni faktor.

Prepoznajući značaj znanja i razvoja ljudskih resursa za razvoj privrede i jačanje konkurentne pozicije Crne Gore, crnogorske institucije, socijalni partneri i zainteresovane strane zajednički rade na ostvarenju ovog cilja. Njihov odnos i zajednički rad treba da se i dalje unapređuju jer nalazi brojnih istraživanja i praksa najrazvijenijih zemalja, upućuje na zaključak da samo stvaranje koje ulažu u razvoj stvaralaštva i obrazovanja bilježe i uspjehe.

Nagrade koje dodjeljujemo za stvaralaštvo bilo duhovno ili materijalno su samo simbolički čin kojim se pokazuje poštovanje prema stvarocima i pregaućima. No, ne treba smetnuti sa uma da treba i prije toga da ulažemo da bi ljudi imali volje i motiva da stvaraju. Nijesam siguran koliko smo u Crnoj Gori svjesni toga i koliko se cijeni rad koji pretvodi svim ovim uspjesima.

Razgovarao:
Goran Sekulović

U Pržnom održan XIX regionalni Miločerski razvojni forum na temu „Kreativnost, inovativnost, dizajn“

POMOĆI ĐECI DA POSTANU LJUDI KOJI MISLE SVOJOM GLAVOM

Kreativnost se stvara u glavama mladih ljudi. Interakcija studenata sa kreativnim pojedincem mnogo je značajnija nego interakcija sa nekim kreativnim softverom ili drugim vidom komunikacije preko digitalnih medija, poručili učesnici panel diskusije „Kreativnost u obrazovanju“

U organizaciji Društva ekonomista i menadžera Crne Gore, Univerziteta Donja Gorica (UDG) i „Alijansa Centralno-istočnih evropskih univerziteta“ u hotelu „Maestral“ u Pržnom održan je XIX regionalni Miločerski razvojni forum na temu

„Kreativnost, inovativnost i dizajn“, koji je okupio veliki broj domaćih i inostranih stručnjaka iz obrazovanja, nauke, ekonomije, informaciono-komunikacionih tehnologija i drugih oblasti. U panel diskusiji „Kreativnost u obrazovanju“ bi-

lo je riječi o tome na koji način obrazovne ustanove kod učenika njeguju njihov talent i podstiču ih na kreativno djelovanje.

Prof. dr Sanja Ivanović: Kreativna osoba treba da ima analitičke, sintetičke i praktične sposobnosti

Govoreći o kreativnosti i dizajnu, prof. dr Sanja Ivanović, dekan Fakulteta politehnika na UDG smatra da su to pokretačke snage ekonomske valorizacije nekog projekta. „Kada se kaže da je nešto pokretačka snaga u ekonomskoj valorizaciji onda se odmah dobije želja da se ta ekonomska valorizacija što više naglasi, a da bi to mogli da naglasimo moramo što više da razvijemo kreativnost i dizajn. Postoje teoretske studije koje se bave proučavanjem povećanja nivoa kreativnosti i sposobnosti za dizajn kod studenata i sve se one slažu da jedna kreativna osoba treba da ima analitičke, sintetičke i praktične sposobnosti. Ove prve podrazumijevaju umijeće da se analizira i ocjenjuje neka ideja. Sintetičke sposobnosti su kreativno stvaranje ideja, a

CRNOGORSKI MODEL OBRAZOVANJA UZOR REGIONU: Poručili učesnici diskusije

praktične sposobnosti prave osnovnu razliku između nečega što je apstraktno i daju im konačnu praktičnu primjenu. Sve ove tri sposobnosti mogu da se razvijaju kroz rad u malim grupa-

ma da bi se povećala interakcija profesora i studenata, kao i kroz rad u velikim grupama sa heterogenim sastavom, da bi se na što adekvatniji način simulirala realnost. Veoma je bitno dati studentu dovoljno vremena da bi na adekvatan način mogao da izrazi svoje kreativne potencijale, ali takođe je veoma bitno ograničiti ga vremenski da bi mogli da simuliramo stvarne konkurse i realne uslove sredine u kojoj živimo i stvaramo“, kazala je Ivanovićeva.

laze delegacije da vide i uzmu ovdašnji model.

„Centar za stručno obrazovanje trudi se da uspostavi dobre odnose sa svim srodnim institucijama u regionu i šire. Jer, samo saradnjom, odnosno preuzimanjem dobrih programa sa strane, možemo da pojeftinimo stručno obrazovanje. Svi naši obrazovni programi su otvoreni što znači da škole mogu da ih koriguju i promijene u mjeri u kojoj smatraju da je to potrebno“, rekao je Rajković.

Radiša Ščekić: Spajanje nespojivog

Govoreći o kreativnosti u nastavi u Gimnaziji „Slobodan Škerović“ iz Podgorice, direktor Radiša Ščekić kaže da su spajali nespojive predmete.

„Organizovali smo radionice koje spajaju nastavu matematike i filozofije. Na taj način pomogli smo učenicima da lakše savladaju matematičke procese i da dobiju nove vizure u vezi s filozofijom, te smo statistički poboljšali prosek ocjena učenika iz ovih predmeta. Spojili smo učenje stranih jezika i scenske djelatnosti. Rezultat je bio da su učenici ohrabreni da u većoj mjeri koriste strane jezike u praksi, a Gimnazija je dobila produkciju sopstvenih multijezičkih scenskih performansa. Imali smo i radionice iz likovnog obrazovanja i vizuelnih komunikacija u kontekstu proučavanja kompleksnih psiholoških procesa, a rezultat je osvajanje prvih mjesta na međunarodnim likovnim i fotoografskim konkursima.

Šta smo u stvari naučili mi profesori? Kreativnost je dar koji mora da se zasluži učenjem i radom. Kreativna nastava novog doba ima samo jedan zadatak. Ona treba da iskoristi sve svoje resurse i potencijale da bi napokon našla efikasan način na koji mogu da se u što je moguće većoj mjeri ostvare dva jednostavna i veoma staromodna cilja – pomoći deci da postanu ljudi koji misle svojom glavom“, zaključio je Ščekić.

O. Đuričković

Prof. dr Sanja Ivanović, dekan Fakulteta politehnika na UDG MLADI LJUDI MNOGO VIŠE UČE KADA IM SE NEŠTO POKAŽE NEGO KADA IM SE NEŠTO KAŽE

„Veoma je važno razvijati samopouzdanje studenta koje se postiže kroz javne nastupe i učestvovanje na međunarodnim konkursima. Takođe, razvoj ICT je aspekt koji ne smije da se zanemari. Međutim moramo da vodimo računa da sa stanovišta kreativnosti savremene tehnologije pripadaju samo jednom domenu alatki. Kreativnost se ne stvara sa trodimenzionalnim printerom, skenerom, niti sa nekim modernim softverom za trodimenzionalno modelovanje. Kreativnost se stvara u glavama tih mladih ljudi. Imajući sve to u vidu na Fakultetu politehnika trudimo se da obrazujemo mlade koji će biti sposobni da se, prije svega, dokažu u lokalnoj sredini u Crnoj Gori. Interakcija studenta sa kreativnim pojedincem mnogo je značajnija nego interakcija sa nekim kreativnim softverom ili drugim vidom komunikacije preko digitalnih medija. Mladi ljudi mnogo više uče kada im se nešto pokaže nego kada im se nešto kaže“, ukazala je, uz ostalo prof. dr Sanja Ivanović, dekan Fakulteta politehnika na UDG.

Ministarka nauke prof. dr Sanja Vlahović: NAŠA NAUČNA ZAJEDNICA PREDSTAVLJA JEDINSTVENI TIM

„Ni u jednoj oblasti pa ni u nauci, ne možemo napraviti napredak na velikom evropskom tržištu, ukoliko ne kreiramo sinergiju koja će nam pomoći da se izborimo sa izazovima koji su nam na putu“, poručila ministarka nauke prof. dr Sanja Vlahović

U okviru teme „Crna Gora i EU naučni fondovi“ ministarka nauke prof. dr Sanja Vlahović ocijenila da je najveći uspjeh resora na čijem je čelu što se naučna zajednica Crne Gore kvalitetno povezala i što se već oseća sinergija u tom okviru. „Crnogorska naučna zajednica je imala problem niskog investiranja u nauku, nepovezanosti, velikog jaza između nauke i biznisa, što je bio normalan slijed stvari u post tranziciono vrijeme u kojem smo morali da se borimo sa mnogim drugim izazovima. Čini se da su nauka i naučna istraživanja uvijek nešto što se ostavlja za kraj kada su investicije u pitanju. Najvećim dometom crnogorske naučne zajednice smatram to što smo znali da napravimo prioritete i što smo znali šta treba investirati u datom momentu. Počeli smo sa 0,13 procenata bruto društvenog proizvoda (BDP) ulaganja u nauku. Važno je bilo napraviti impuls da naučnoistraživačka zajednica zna da postoji neko ko će joj dati određene smjernice. Najveći naš izazov bio je da se obezbijede izvori finansiranja za ideje, projekte i ono što naučnici u Crnoj Gori rade. Otvorili smo fond sa Svjetskom bankom u iznosu od 12 miliona eura, koji će u narednih pet godina biti investirani u visoko obrazovanje i nauku. Akumulirali smo sredstva iz sedam budžeta crnogorskih ministarstava koja su investirana u 104 nacionalna naučnoistraživačka projekta, otvorili smo sve međunarodne fondove za Crnu Goru, koja je sada aktivna učesnica programa Eureka, Horizont 2020, COST, i svih onih programa koji daju mogućnost našim naučnicima da dopru do sredstava. Dakle, od 0,13 posto prije samo tri godine, sada Crna Gora ulaže 0,50 posto BDP u nauku, što je jedan od najvećih skokova investiranja u tu oblast u regionu“, naglasila je ministarka nauke.

Ističući da je svijest ljudi najteže promijeniti, Vlahovićeva je ocijenila da je možda najveći izazov u ovom vremenu upravo to da se promijeni način razmišljanja za vrijeme koje dolazi. „Vjerujem da otvaranjem prema međunarodnom kontekstu mi i te kako širimo vidike. Zato smo uporni u tome da radimo na umrežavanju crnogor-

NAJVEĆI IZAZOV BIO JE DA SE OBEZBIJEDE IZVORI FINANSIRANJA: Ministarka nauke prof. dr Sanja Vlahović

ske naučne zajednice sa svijetom. Zašto? Zato što našim naučnicima treba međunarodni kontekst za istraživanja posebno u onim segmentima gdje mi ne možemo da finansiramo visokosofisticirane laboratorije i tehnologije u kojima bi naši naučnici eventualno vršili određena istraživanja. S druge strane čini se da se otvaranjem i umrežavanjem polako mijenja svijest nas koji smo na ovom prostoru gdje se sukob civilizacija odvijao jako dugo“, ukazala je ona.

U tom cilju Ministarstvo nauke je sačinilo projekat koji se tiče povezivanja crnogorske i međunarodne naučne zajednice kroz tzv. „Naučnu mrežu“ koje je baza podataka svih naučnika i istraživača koji se mogu lako kontaktirati. Prema mišljenju Vlahovićeve, naučna zajednica u Crnoj Gori najviše šansi za istraživanja ima u oblastima energije, ekologije, turizma, ekonomskog razvoja, ICT-a te zaštite životne sredine.

„Našu naučnu zajednicu smatram jednim timom. Nije tu bitno ni ministarstvo, niti prvi, drugi ili peti čovjek, bitno je da naša naučna zajednica, u državi kao što je Crna Gora, predstavlja jedinstveni tim, jer mi kao mali ni u jednoj oblasti pa ni u nauci ne možemo napraviti napredak na velikom evropskom tržištu, ukoliko ne kreiramo sinergiju koja će nam pomoći da se izborimo sa izazovima koji su nam na putu“, zaključila je ministarka Vlahović.

Razgovor s povodom: Gojko Kastratović, reditelj, dobitnik Trinaestojulske nagrade

JASAN CILJ I ENTUZIJAZAM FORMULA USPJEHA

– Rad sa Veljkom Bulajićem za mene nije bio samo dragocjeno iskustvo, već velika škola koja je na najbolji način obogatila moje teoretsko znanje
– Institucije daju pečat identitetu jednog naroda. Ipak, kada je o Crnoj Gori riječ, smatram da je na tom polju veoma važno strpljenje, budući da se stvari sporo mijenjaju, javljaju otpori, kao i oprečna mišljenja prilikom osnivanja nekih institucija
– Nasljeđe koje smo ostavili potrebno je širiti i bogatiti. Generacije 1946. stvorile su moćnu kinematografiju, uprkos oskudnoj tehničkoj opremi
– Bilo bi lijepo da se emituje i u školama dokumentarna serija „Dinastija Petrović – Njegoš“

Gojko Kastratović je rođen u Beranama. Osnovnu školu i gimnaziju završio je u rodnom gradu, a Fakultet dramskih umjetnosti u Beogradu. Kao asistent, pomoćnik režisera i režiser druge ekipe, radio je na filmovima: *Bitka na Neretvi*, *Sarajevski atentat*, *Čovjek koga treba ubiti*, *Veliki transport* i dr. Režirao je dokumentarne filmove: *Evandjelje zla*, *Sili u inat*, *Jovan Tomašević*, dokumentarne reportaže *Nenadna*, *Tragom pismenosti*, *Vojvoda Miljan Vukov*, *Iguman Mojsije Zečević*, *Luča Mikrokozma* i dr. Kratki igrani film *Pusta zemlja* realizovao je po istoimenoj noveli Mihaila Lalića. Režirao je igrano dokumentarnu televizijsku dramu *Suđenje đeneralu Vešoviću* i po svom tekstu dramu *Baraba*.

Scenarista je i režiser dokumentarnih TV serija: *Crna Gora XX vijeka u filmskim dokumentima*, *Tuđinci i izvanjci o Crnoj Gori*, *Glasoviti crnogorski junaci*, *To je Crna Gora*, *Skadarsko jezero*, *Cetinjska mitropolija*, *Sto godina Elektroprivrede u Crnoj Gori* i *Dinastija Petrović Njegoš*. Bio je producent i izvršni producent igranih filmova *Mi nismo anđeli*, *Zaboravljeni*, *Kako je propao roken rol*, *Uvod u drugi život* i druge filmove. Autor je knjiga *Filmografija crnogorske kinematografije i filмова o Crnoj Gori* u izdanju Centralne narodne biblioteke „Durđe Crnojević“ na Cetinju, *Crnogorska kinematografija i filmovi o Crnoj Gori* u izdanju DOB-a iz Podgorice i *Istorija crnogorskog filma* u izdanju CID-a iz Podgorice. Osnivač je Crnogorske kinoteke. Bio je njen direktor od 2000–2007. Član je *Matice crnogorske* i crnogorskog *PEN kluba*. Bio je i predsjednik Udruženja filmskih radnika Crne Gore, član Predsjedništva Saveza udruženja filmskih radnika SFRJ i član Skupštine i Predsjedništva Festivala jugoslovenskog igranog filma u Puli.

U CRNOJ GORI JOŠ UVIJEK NE POSTOJI NJEGOŠEV INSTITUT: Gojko Kastratović

kli u njoj bili su prepoznatljivi po jedinstvenom i originalnom osećaju za formu i sadržaj, kao i izboru tematske grupe. Osnivači škole bili su Ratko Đurović i Velimir Stojanović, režiseri. U tom periodu, u produkciji ove kuće snimani su svi filmski žanrovi.

Usljebile su i prve nagrade. „Perast mrtvi grad“, prvi je film koji je prikazan u inostranstvu na dva velika Festivala – Karlovim Varima i Veneciji. Za taj film je Ratko Đurović dobio nagradu za scenario u Puli.

Tu je snimana i prva koprodukcija. „Lovćen film“ je postao filmsko preduzeće od evropskog značaja. Snimljeni su još i „Ne ubij“ i „Kako“. Nakon ukidanja „Lovćen filma“, zahvaljujući entuzijastima, prije svega Čedomiru Vučeviću formiran je studio „Tito grad“ u u kojem je proizvedeno 12 igranih filmova u koprodukciji. Oslanjajući se na prethodno postavljene temelje, to je omogućilo kontinuitet, ali i kvalitet proizvodnje. Međutim, ukidanjem Saveznog fonda nastupila je finansijska kriza koja je rezultirala padom proizvodnje u Crnoj Gori.

Od 1955. godine filmski studio „Zeta“ emitovao je i distribuirao strane uvozne filmove. Poklonicima filmske umjetnosti tadašnjeg jugoslovenskog gledališta taj studio omogućio je uživanje u filmskim ostvarenjima uvezenih stranih filmova najbolje kategorije. Nažalost, nakon zemljotresa „Zeta film“ je nestala.

Kastratović: Godišnji fond za cijelu kinematografiju je veoma skroman i iznosi svega 140.000 eura. Ipak, smatram da je presudno imati jasne ciljeve, osmisliti plan u skladu sa datim uslovima, odnosno sredstvima. Problem ne predstavlja planiranje snimanja dva igrana filma ili nekoliko dokumentarnih filmova godišnje. Pored sredstava, neophodni su i uslovi, kao i dobra organizacija. Ukoliko bi osmislili projekat o osnivanju filmskog studija za tehničke i druge usluge stvari bi bile mnogo jednostavnije. Pritom, to može

za, bili bi privlačni za inostrano tržište.

U Kinoteci planiramo da formiramo i izbor najboljih svjetskih filmova

Prosvjetni rad: Čini se da smo osnivanjem crnogorske Kinoteke, čemu ste Vi lično dosta doprinijeli, unaprijedili neke standarde i da sada imamo, s obzirom na uslovnosti koje su to pratile, zavidan filmski dokumentacioni fond?

Kastratović: Nažalost, činjenica je da smo posljednja zemlja koja je osnovala Kinoteku, ne samo u Evropi, već na Balkanu. Srećom, nadležni resori su podržali ideju i prepoznali značaj osnivanja ove institucije. Tu, prije svega, mislim na razumijevanje Vlade koja je odmah usvojila naš predlog. Uskoro očekujemo funkcionalan prostor u zdanju bivše zgrade vojske. Osnivanje je proteklo u nekoliko faza. U prvoj smo prikupljali crnogorsku produkciju, druga je bila u znaku sortiranja i sakupljanja produkcije svih crnogorskih autora koji žive van granica Crne Gore. Obuhvatili smo sve filmove velikih autora poput Kike

nim ostvarenjima, kada god pozele.

Prosvjetni rad: Vaš doprinos, bilo kao reditelja, dramaturga, pisca, se bez sumnje, najviše ogleda u onim ostvarenjima koja su kroz filmsku traku, prvo sačuvala, istražila, a potom promovisala kulturnu, istorijsku i opšte društvenu crnogorsku baštinu, njen identitet i iskonsku duhovnost i prepoznatljivost. Koliko se kroz ovaj vid stvaralaštva vraćamo sebi i vrijednostima koje pečate, ne samo našu sadašnjost, nego i buduće vrijeme?

Kastratović: To vidim kao jednu ćeliju. Institucije daju pečat identitetu jednog naroda. Ipak, kada je o Crnoj Gori riječ, smatram da je na tom polju veoma važno strpljenje, budući da se stvari sporo mijenjaju, javljaju otpori, kao i oprečna mišljenja prilikom osnivanja nekih institucija. Na primjer, u Crnoj Gori još uvijek ne postoji Njegošev institut. Više je kombinacija i varijanti u vezi sa njegovim osnivanjem. Dakle, važno je usaglasiti mišljenja, mijenjati se brže, što inače nije jača strana našeg crnogorskog mentaliteta, učiti na greškama i ostaviti iza sebe nedostatke. Ne smijemo zaboraviti da predstoji važan momenat za cijelu Crnu Goru, a to je priključivanje Evropskoj uniji, što će, između ostalog, značiti počinovanje drugačijim zakonima. Ti zakoni će uticati na formiranje identiteta jednog naroda. Ipak, dobar plan predstavlja već pola uspjeha. Stoga, dok ne usaglasimo mišljenja, sada je povoljan momenat da profilisemo kadrove za efikasniji rad budućeg instituta.

U adekvatnim uslovima mladi će moći da iskažu umjetnički potencijal

Prosvjetni rad: Ima li Crna Gora dovoljno kadrova, pogotovo mlađe generacije, koji bi mogli na svojim plećima da mnoge društvene i opšte životne izazove pretoče u filmsku priču, da budemo konkurentni i na regionalnoj i na svjetskoj sceni?

Kastratović: Ne može se reći da mlađe generacije nisu spremne, kao i da nema dovoljno onih koje privlači ova vrsta vizuelne umjetnosti. Fakultet dramskih umjetnosti na Cetinju omogućava obrazovanje budućeg kadra. Međutim, veoma je važna i sljedeća karika u tom lancu, a to su uslovi. U adekvatnim uslovima mladi će moći da iskažu umjetnički potencijal. Nasljeđe koje smo ostavili potrebno je širiti i bogatiti. Generacije 1946. stvorile su moćnu kinematografiju, uprkos oskudnoj tehničkoj opremi. Ipak, zahvaljujući jasnom cilju, entuzijazmu i opšte društvenom raspoloženju ostvarili su rezultate koje poštuju. Opšte kolektivna, duhovna i materijalna klima predstavljaju put napretka. Oni donose kreativan duh, polet i energiju, što uz nasljeđe i sredstva moderne digitalne komunikacije može biti dobar temelj daljeg stvaralaštva.

Razgovarala: **Šerifa Begzić**

Jedan od ovogodišnjih dobitnika Trinaestojulske nagrade je reditelj Gojko Kastratović, koji je kako, pored ostalog, stoji u obrazloženju žirija: „znalački urađenom serijom, Dinastija Petrović Njegoš“, u stilu iskusnog profesionalca sineaste sačinio vrijedan i trajan doprinos crnogorskom televizijskom stvaralaštvu, a prvenstveno crnogorskoj kulturi i istoriji u cjelini, kako bi se i putem filmske trake čuvala od zaborava naša esencijalna priča o dinastiji Petrović-Njegoš“.

Tim povodom razgovarali smo sa njim o počecima njegovog rada, doprinosu razvoju crnogorske kinematografije, kao i klimi u kojoj stasavaju mladi kadrovi.

Prosvjetni rad: U prvoj fazi vašeg radnog vijeka, dok smo još živjeli u jugoslovenskoj zajednici, radili ste sa poznatim filmskim imenima – Veljkom Bulajićem, na primjer. Kakva iskustva i saznanja nosite iz tog perioda?

Kastratović: Početak zapravo predstavlja najljepši period mog života kog se rado sećam. Radni angažman počeo sam kao asistent Veljka Bulajića, a potom režiser druge grupe. Rad sa njim za mene nije bio samo dragocjeno iskustvo, već velika škola koja je na najbolji način obogatila moje teoretsko znanje. Njegovo obrazovanje stečeno u italijanskoj školi kinematografije „Centropetale“ za naše prilike bilo je nedostižna riznica umijeća. Bio je specifičan, odličan organizator, perfekcionista u poslu. Svim detaljima poklanjao je punu pažnju, počevši od izbora glumaca, ambijenta, kvaliteta maske, šminke, tehnike.

„Bitka na Neretvi“ bio je prvi film na kom smo zajedno radili. Veljko je postavio film na najviši nivo i njegovi kriteriji bili su holivudski. Radili smo čak tri verzije filma: na engleskom, italijanskom i srpskohrvatskom jeziku. Snimanje je dva dijela zbog nepovoljnih vremenskih prilika, a film je prikazan u 128 zemalja svijeta, što čak i danas, uprkos napretku tehnike, predstavlja pravo čudo. To je jedini jugo-

slovenski film koji je nominovan za „Oskara“.

Srećna okolnost bila je i to što su u to vrijeme bili angažovani i vrtni scenaristi poput Ratka Đurovića i Stevana Bulajića. Iako su bili različitog karaktera, taj trio je predstavljao jedinstvenu sintezu iskustva, znanja, poleta i energije. Njihova zajednička ostvarenja od neprocjenjivog su značaja za jugoslovensku kinematografiju. Poslije toga uslijedio je rad na filmu „Čovjek koga treba ubiti“, rađen po scenariju Ratka Đurovića sa tematicom iz crnogorske istorije, inspirisan likom Šćepana Malog koji, uprkos svim ostvarenim dometima dobrog filma, nije bio prihvaćen. Nakon toga snimali smo film „Veliki transport“.

Prvi film koji je on radio za crnogorsku kinematografiju bio je „Kamen i more“ iz žanra dokumentarnog filma za Lovćen film“, a nakon toga uslijedio je i prvi igrani film „Vlak bez voznog reda“. Tu su i druga ostvarenja od neizmjerne važnosti za crnogorsku kinematografiju poput „Uzavrelog grada“ i „Pogled u zenu Sunca“.

„Lovćen film“ najzaslužniji za razvoj crnogorske kinematografije

Prosvjetni rad: U to vrijeme i Zeta film iz Budve ostvarivala je značajne filmske projekte. Nažalost, ta institucija više ne postoji. Koliko je onda bila zamah filmskim stvaralaštvom, a koliko su njenim nestankom izgubili?

Kastratović: Crnogorska kinematografija formirala je kao i sve kinematografije ondašnje Jugoslavije filmska i distributerska preduzeća u periodu između 1948. do 1952. „Lovćen film“ je bio nosioc proizvodnje. Ta produkcijska kuća bila je najveća i najzaslužnija za razvoj crnogorske kinematografije. Njeni počeci i veliki uspjesi vezani su za „Lovćen film“ ne samo zato što je proizveo prvi crnogorski dokumentarni i igrani film, već i prvi eksperimentalni. Uz to, zahvaljujući njegovoj produkciji razvila se i takozvana škola crnogorskog dokumentarnog filma. Reditelji koji su svoje umijeće ste-

ZA OPSTANAK TV FESTIVALA U BARU PRESUDNI SU MJERA I ISKUSTVO

Prosvjetni rad: TV Festival u Baru iz godine u godinu stiče sve jaču reputaciju. Iako je to naša važna konekcija sa svijetom, nezvanično se čuju ocjene da ga nijesmo dovoljno iskoristili za naše gledaoce, da je malo emisija i priloga koje kasnije možemo vidjeti na programima TV kuća u Crnoj Gori. I uopšte, da dovoljno ne koristimo TV medij za promociju sopstvenih vrijednosti. Koliko je to tačno?

Kastratović: Festivali predstavljaju veliku korist za kulturu jedne zemlje. To je jedan poseban vid kulturne politike, ne samo televizijskih filmskih i pozorišnih festivala, već ukupne festivalske djelatnosti. Barski festival osnovali su entuzijasti i on ima najveći značaj za Crnu Goru, budući da je to jedini televizijski festival koji svake godine postaje sve značajniji. Međutim, politika Festivala nije dobro promišljena, organizovana, niti dovedena do kraja. Na primjer, nema direktnu povratnu dimenziju, koja je značajna isto koliko i ona afirmativna. Iako je koncentrisan na afirmaciju vrijednosti iz Crne Gore, za njegov opstanak presudni su mjera i iskustvo. Dakle, da bi opstao potrebno ga je usavršavati permanentno, angažujući stručnjake iz ove oblasti, te omogućiti da se festivalski sadržaji emituju na svim crnogorskim televizijama.

U ondašnjoj Jugoslaviji najatraktivniji i najveći u Evropi bio je Filmski festival u Puli koji je posećivalo od 5.000 do 7.000 gledaoca. To je bio grandiozan skup, vizuelno atraktivan, održavan na otvorenom, sa detaljno isplaniranim i osmišljenim programom. Bio je specifičan i po tome što je promovisao ravnopravnost, čak i kada je išla na štetu kvaliteta.

Prosvjetni rad: Mala smo zemlja i malih materijalnih mogućnosti, a filmska industrija zahtjeva mnogo, i na materijalnom i na infrastrukturnom planu. Koliko su filmski, dramski i drugi stvaralaoci iz Crne Gore uspjeli da se odupru svim navedenim, kao i mnogim drugim barijerama?

biti i montažni studio sa pratećim objektima što ne iziskuje ulaganje velikih sredstava. Naravno, lijepo je planirati i osnivanje filmskog studija. Uz prirodne ljepote, prilijepe pejzaže koje Crna Gora posjeduje, kao i dostupnost željezničkog, pomorskog i avio-prevo-

Papića, Veljka Bulajića, Dušica Vukotića. Takođe, planiramo da formiramo i izbor najboljih svjetskih filmova, što će posebno biti privlačno poklonicima ove vrste umjetnosti (tu su i mlađe generacije), koji će na jednom mjestu moći da uživaju u omilje-

BOGATSTVO I RAZNOVRSNOST PRILOGA

U novom broju časopisa za društvena pitanja, nauku i kulturu „Matica“, čiji je izdavač Matica crnogorska, objavljeni su prilogi iz različitih oblasti. O odnosu folklornog i narativnog u djelu „Pričanja Vuka Dojčevića“ Stefana Mitrova Ljubiše, pisao je Nikola Popović. On podseća da je Ljubišinu stvaralačku originalnost prvi pokušao osporiti Ivan Milčetić.

U „Putnim crticama iz Boke i Crne Gore“, Milčetić ističe da se takvih pripovijedaka mnoštvo može zabilježiti u Boki. On takođe navodi da je Ljubiša crpio građu za svoje pripovijetke iz rukopisne zaostavštine budvanskoga kanonika Antuna Kojovića. Urednik *Srpske zore* u kojoj će svjetlo dana prvi put ugledati „Pričanja Vuka Dojčevića“ i biograf Stefana Mitrova Ljubiše, Todor Stefanović Vilovski u knjizi „Stjepan Mitrov Ljubiša utisci i uspomena“ posebno se osvrće na tekst Mičetića, a između ostalog otkriva neobjavljeni odgovor Ljubiše na kritike Milčetića, ističe Popović.

Đurovićev publicistički i enciklopedijski doprinos njegologiji

Aleksandar Radoman autor je teksta Ratko Đurović o Njegošu.

„Njogošem i njegovim djelom Đurović se bavio i kao scenarista, najprije u žanru dokumentarnog filma u ostvarenjima Velimira Stojanovića (Njgoš) i Jovana Živanovića *U Slavu Njgoša*, oba iz 1951. godine, te kao pisac komentatorskoga teksta u ostvarenju Nikole Jovičevića *Spomenik na Lovčenu*. Takođe, djelimično se bavio i kao scenarista prvog igranog filma u crnogorskoj profesionalnoj kinematografiji *Lažni car*, iz 1955, režisera Velimira Stojanovića, jednim dijelom zasnovanoga na dramskoj spjevju *Lažni car Šćepan Mali* Petra II Petrovića Njgoša. Ipak, naš prilog neće obuhvatiti Đurovićev scenaristički opus već će se usredsrediti na Đurovićev publicistički i enciklopedijski doprinos njegologiji“, naglašava Radoman.

Crnogorci ne pokazuju otvorenu žalost za svojim palim vitezovima

U tekstu „Vuk Mandušić i tragična ljepota snahe Milonjića“ Radomir Ilić, pored ostalog naglašava, da se pri analitičkom pristupu složenoj strukturi Gorskog vijenca ne smije izgubiti iz vida Njgošov osobeni metaforički dramski diskurs.

„Van pameti je da je Milonjiću žalije snahinog kitnog vijenca od ruse glave svog sina, takvo što je teško primjeriti idiotizmu najgore vrste, a kamoli ljudskom banu znak-

ovitog prezimena. Mrki Crnogorci ne pokazuju otvorenu žalost za svojim palim vitezovima, jer su oni žrtve *blagorodne*. Svoju veliku bol (pa i onu roditeljsku) moraju da otrpe (*ljudi trpe, a žene nariču*)“, zapaža Ilić.

Nadrealističko iskustvo Oskara Daviča

Analizirajući poeziju Oskara Daviča, Žarko Đurović smatra da je on od literature tražio više no što je ona tada pružala – nove traverze vizija, nove kreacijske prodore i značenja. „Nije bila fikcija ili usputni hir što je obavezno tražio nove modele u poetskom stvaralaštvu. Još prije rata je naznačio osobitost pjesničke avanture, u kojoj će (s)mislene neposrednosti dobiti prirodnu sviklost (Anatomija, Hana). On je to postizao kroz simultani sudar pojmova i riječi. Imaginacija ih pomiruje i stvara poetsko osmišljenje. Nadrealističko iskustvo pomoglo mu je da se povjere stvaralačkim slobodama“, objašnjava Đurović.

Vidno mjesto među značajnim proučavaocima crnogorskih govora pripada Rusu Pavlu Rovinskome

Adnan Čirgić podsetio je čitaoce da vidno mjesto među značajnim proučavaocima crnogorskih govora pripada Rusu Pavlu Rovinskome.

„Rezultate svojih dugogodišnjih naučnih istraživanja o Crnoj Gori Rovinski je saopštio na preko 4.700 štampa-

ju je postavio prije njega Vuk Karadžić“, zaključuje Čirgić.

Za crnogorski jezik karakteristična je minimalna upotreba aktualizatora ljubaznosti

Baveći se kognitivističkom analizom crnogorskog jezika Lena Ruth Stefanović primjećuje da savremene komparativne studije južnoslovenskih jezika neopravdano veliku pažnju posvećuju formalno-gramatičkoj strani jezika.

„U 21. vijeku preovladala je antropocentrična lingvistička paradigma, koja se bavi jezičkim smislom, to jest odnosom između jezičkih oblika i korisnika tih oblika. Za crnogorski jezik, na primjer, karakteristična je minimalna upotreba aktualizatora ljubaznosti, rasprostranjenih u drugim južnoslovenskim jezicima. Tako, na primjer, oblik budite ljubazni i budite dobri, pragmalingvistički se ova pojava može objasniti da se u verbalnim situacijama između dva govornika, kojima je crnogorski jezik maternji, empatija saosjećanje sa besjednikom, podrazumijeva“, mišljenja je Stefanović.

Đuzepe Macini i Crna Gora

O dijelu crnogorske istorije koji je vezan za planove i uticaj Đuzepea Garibaldija, italijanskog revolucionara i borca za ujedinjenje i slobodu Italije, pisao je Slavko Burzanović.

On napominje da su revolucionarno-demokratske snage, sljedbenici Macinija i Gari-

vidio Crnu Goru kao jedan od konstitutivnih elemenata na konfederalistički transformisanoj političkoj karti Evrope“, stoji u tekstu.

O diplomatskim odnosima Crne Gore i Turske

Pišući o diplomatskim odnosima Crne Gore i Turske, Hana Šarkinović ističe da je Crna Gora nakon priznanja na Berlinskom kongresu uspostavila pune diplomatske odnose sa Turskom koji su tekli uzlaznom putanjom, izuzev neriješenog problema granica do 1880. godine, budući da Porta nije htjela da preda Plav i Gusinje da bi zauzvrat dobila teritorijalno proširenje revizijom Berlinskog kongresa za Ulcinj i dio Bara.

„Stvaranjem Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca 1919. godine Crna Gora je izgubila sve atribute državnosti, jer je Podgoričkom skupštinom 1918. godine nelegalno i nelegitimno Crna Gora pripojena Srbiji, pa su prestali svi diplomatski odnosi između ove dvije države“, objašnjava Šarkinović.

O istoriji crnogorskog novca

O istoriji crnogorskog novca pisao je Jovan Muhadinović. Govoreći o pokušajima kovanja crnogorske monete, on navodi da je 13. jula 1878. godine Crna Gora postala međunarodno priznata država na Berlinskom kongresu. Samim tim nije ni čudila zainteresovanost za stvaranje nacionalne monete, prije svega kao simbola suverenosti. U tome su pomake pravili Niko Matanović, ministar finansija, vojvoda Gavro Vuković, ministar inostranih djela i Jovan Vačlik, Knjažev emisar u Skadru.

„Knjaževim ukazom 11. aprila 1906. godine naloženo je kovanje prvog državnog novca Crne Gore. Trebalo je da se u Austriji iskuju 1,2,10 i 20 para, da su 1,2 bile od bakra, dok bi 10 i 20 bile niklene. Zakon o izdavanju blagajničkih upitnica stupio je na snagu 1912. godine: štampane su u Pragu. Bile su ručno numerisane na Cetinju i štampane u nominalama od 1,2,5,10, 50, i 100 perpera“, navodi Muhadinović.

Kada i kako je formirana građanska škola u Virpazaru

Kada i kako je formirana Građanska škola u Virpazaru objasnio je Savo Lekić, rekavši da je u Brčelima u Crmnicima 1872. počela da radi prva četvororazredna škola. Tada se nazivala „glavna škola“, jer su sve ostale škole bile trozredne. Do kraja tridesetih godina 20. vijeka sve veći broj učenika na ovom području završavao je osnovnu školu, mada većina svršanih

učenika nažalost nije imala mogućnost da nasatavi školovanje u produžnim i srednjim školama koje su bile otvorene u nekim mjestima Crne Gore.

Proces digitalizacije i internet prezentacije srednjovjekovnih izvora

Dragutin Papović u svom tekstu bliže objašnjava proces digitalizacije i internet prezentacije srednjovjekovnih izvora. On naglašava da je to veoma složen i skupocjen posao. Proces digitalizacije ima nekoliko faza: pripremu, skeniranje, kontrola kvaliteta, indeksiranje, formiranje rezervnih kopija i obezbjeđivanje stalne dostupnosti digitalnog dokumenta. Bitnu fazu predstavlja i priprema građe koja podrazumijeva: selekciju građe, određivanje budućeg pristupa digitalnom dokumentu, orjentaciono definisanje memorijskih potreba, razvoj plana proizvodnog procesa, te određivanje konvencije za dodjelu naziva datotekama.

Prve dvije decenije rada crnogorskog Narodnog pozorišta

Sa engleskog jezika Radoslav Milošević Atos preveo je tekst Atola Mejha „Crna Gora kakvu smo je mi videli“, dok su Boris Banjević i Petar Rudić pisali o primjeni kvantitativne analize u hronologiji, odnosno rodoslovnim tablicama Njeguškog bratstva Petrovića. Prostornim aspektima urbane obnove u Crnoj Gori bavili su se Miroslav Doderović i Zdravko Ivanović, dok se Milovan Radojević osvrnuo na prve dvije decenije rada crnogorskog Narodnog pozorišta. Prema njegovim riječima, ovaj period, zapravo predstavlja period ponovnog rađanja crnogorskog nacionalnog teatra,

ovoga puta u Titogradu (Podgorici). Održano je 150 premijera, koje je režiralo 30 reditelja. Ipak, on smatra da su uprkos mijenjanju ansambla, konceptualnim lutanjima i materijalnoj krizi postignuti značajni rezultati koji su ugrađeni u temelje današnjeg Crnogorskog narodnog pozorišta.

Gostujuće pozorišne trupe u Crnoj Gori

Finansiranje pozorišta u Knjaževini Crnoj Gori bila je tema rada Luke I. Milunovića. On pominje nekoliko gostujućih trupa poput: Trupa Đoka K. Protića, Mihaila Lazića, Nikole Simića, Jovana A. Markovića, Dragutina Krsmanovića, Dimitrija A. Ginića, Ljubomira Micića, te Petra Čirčića. Nakon gostovanja pozorišne trupe Petra Čirčića 1910. godine osnovan je i svečano otvoren na Cetinju državni profesionalni teatar knjaževsko, tj. Kraljevsko crnogorsko narodno pozorište, te je time i prestala potreba za produkcijama putujućih pozorišnih trupa u Crnoj Gori.

Misaoni i vjerski život naroda drevne Mesopotamije

Ilija Kapičić preveo je sa njemačkog jezika i uredio tekst Karla G. Junga, psihoanalitičara „Seminar o Ničeo-vom Zaratustri“. Misaoni i vjerski život naroda drevne Mesopotamije bili su inspiracija Marku Višiću, koji u radu izdvaja nekoliko cjelina: Misaoni život starih Mesopotamljana, principi i osobine mitotvorne misli Bliskog istoka, govorna i pisana magija, teogonija i kosmogonija drevnih Mesopotamljana, te metafizički i kosmički principi. Glavni urednik časopisa je Marko Špadijer. Š. B.

Ilija Despotović: De su mediji i kuda dalje? KRIZA NOVINARSTVA IMA I SVOJ PROFESIONALNI IZRAZ

U dijelu označenom *Mediji*, Ilija Despotović odgovorio je na pitanje de su mediji i kuda dalje, rekavši da se kriza novinarstva o kojoj se sve češće govori, uglavnom svodi na suženi usko profesionalni pogled na medije.

„O krizi govore medijski vlasnici, sa stanovišta njihovog pospovenog profita. Medijska kriza se vidi gotovo isključivo kao činjenica opadanja tiraža novina, smanjenja prihoda i njihovog nestanka. To jeste problem za one koji žive od medijske produkcije, za vlasnike medija, za novinare i druge zaposlene u medijskoj industriji, ali kriza novinarstva ima i svoj profesionalni izraz“, navodi Despotović.

nih stranica. Nas posebno zanima njegova opširna analiza jezika. Ta analiza, koja predstavlja zasebnu studiju u knjizi, podijeljena je na sljedeće odjeljke: Akcenat, Fonetika, Tvorba riječi i fleksija, Slaganje riječi, Sopstvena imena lica, Topografska terminologija i sopstvena imena pojedinih mjesta, Rječnik. Već iz prve rečenice uvodnog dijela vidi se da je Rovinski jezik u Crnoj Gori tretirao tradicionalistički, u skladu s dogmom ko-

baldija željele rušenje Austrije, kao stuba evropske reakcionarne ravnoteže bez obzira na strah da se time otvara prostor za ekspanziju carske Rusije. Zagovarale su revolucionarno rješavanje i italijanskog i istočnog pitanja.

„U njihovim kombinacijama o istovremenom ustanku potlačenih naroda na Balkanu protiv Turske i Austrije i njihovom sadejstvu sa Italijanima, Crna Gora je dobijala istaknuto mjesto. Đuzepe Macini je

CDPR organizovao Savjetovalište za odvikavanje od pušenja na Univerzitetu Crne Gore

METODA KOJA DAJE DOBRE REZULTATE

Crnogorsko društvo za borbu protiv raka (CDPR) organizovalo je Savjetovalište za odvikavanje od pušenja na svim jedinicama Univerziteta Crne Gore.

„Časovi su bili besplatni, jer je naša želja da što većem broju mladih pomognemo da se izbore sa ovom lo-

šom navikom. Nažalost, iako je donesen Zakon o ograničavanju upotrebe duvanskih proizvoda 2004. godine, koji se odnosi i na vaspitnobrazovne ustanove u Crnoj Gori još uvijek se ne poštuje.

Tretman je trajao sedam dana, a časovi su održani u kancelariji CDPR-a i KIC-a

„Budo Tomović“ u Podgorici. Metoda koju praktikuemo je metod američkog profesora Vejn Mek Farlanda, koja je već dala veoma dobre rezultate“, istakao je Domagoj Žarković, sekretar CDPR-a.

Š. B.

Povodom Dana oslobođenja Nikšića uručene nagrade najboljim studentima

PRIZNANJE KOJE IMA POSEBAN ZNAČAJ

Na svečanoj šednici, povodom Dana oslobođenja Nikšića, uručene su nagrade najboljim studentima – Vladimiru Kostiću sa Elektrotehničkog fakulteta (prosječna ocjena 10), Tijani Mičević sa Farmacije (9,99), Jeleni Vučinić sa Medicinskog fakulteta (9,71), Luki Rakojeviću sa Fakulteta umjetnosti

(9,94) i Gordani Todorović sa Filozofskog fakulteta (9,79).

Zahvaljujući se u ime studentata, Jelena Vučinić je kazala da nagrada Opštine Nikšić za njih, nije samo još jedna u nizu koje su primili, već da ona još ima i poseban značaj jer dolazi od rodnog grada u kome su odrasli i započeli obrazovanje, a kome

će se vratiti i početi uspješnu radnu karijeru.

Nagradu oslobođenja Nikšića dobila je Osnovna škola „Milija Nikčević“ iz Ključeva. Direktorica škole Slavica Perošević kazala je da nagrada predstavlja podstrek, ali i obavezu da nastave istim putem.

Bl. Koprivica

Riječ učitelja o još jednoj generaciji koju ispraća na dalji obrazovni i životni put

POZIVAM SVE MLADE NAŠE PROSVJETARE DA POKAŽU REZULTATE RADA SVOJIH UČENIKA

„Previše ističeš svoj i rad svojih đaka“. I zaista sam želio da dam prostora nekim drugim mladim ljudima, entuzijastima u svom poslu kao što sam ja, da Vam prezentuju rezultate svog prosvjetiteljskog posla. Mislio sam da me je bilo dovoljno i da je red na druge prosvjetare. Ali su me ove riječi, koje nisu na mjestu, podstakle da nastavim da pišem i objavljujem ne svoje, već uspjehe mojih đaka

„I maš jako čudan stav po pitanju posla. Previše ističeš svoj i rad svojih đaka. Misliš da si najbolji u svom poslu. Takvi stavovi mnoge iritiraju.“

Dugo su mi odzvanjale u ušima ove riječi moje poznanice, kolegice iz druge škole sa dugogodišnjim stažom... Neko za koga sam smatrao da mi misli sve najbolje. Neko ko je meni, kad sam bio sa „one strane katedre“, prenosio znanje... Neko...

I zaista sam želio da dam prostora nekim drugim mladim ljudima, entuzijastima u svom poslu kao što sam ja, da Vam prezentuju rezultate svog prosvjetiteljskog posla. Mislio sam da me je bilo dovoljno i da je red na druge prosvjetare. Ali su me ove riječi, koje nisu na mjestu, podstakle da nastavim da pišem i objavljujem ne svoje, već uspjehe mojih đaka. Zar da se stidim i sakrivam dobre rezultate proizašle iz kvalitetnog rada, velike marljivosti i istrajnog entuzijazma i optimističnosti tih malih čupavih, nasmiješenih, vragolastih glava? Zar nekome može smetati kad prosvjetar želi pohvalama da „pogura“ svoje male đake da istraju u radu i to danas kada se sistem u svijetu promijenio, kad se rad ne cijeni dovoljno? Je li moguće da je toliko iritantna činjenica da neko „živi za svoj posao“ i oseća ga iskreno kao svoju misiju? Zar... Hiljadu pitanja... Iz njih i proizilazi odluka da nastavim da Vam pišem i predstavim kvalitet generacija koje mi, učitelji, uz veliki napor kvalitetno uvodimo na stazu koja se obrazovanje zove. Upravo zato i pozivam sve mlade naše prosvjetare da pokažu rezultate rada svojih učenika, jer se uspjeha ne treba stidjeti ma koliko to nekima smetalo.

imale za cilj puko prikazivanje radi prikazivanja. Bile su kreativno osmišljene, sa puno šale i igre, ali ozbiljno organizovane i uigrane. Ako kažem da su blicevi aparata sijevali svo vrijeme, da su neprekidno bile uključene pojedine kamere, da smo svojim šarmom i neposrednošću izmamili brojne osmijehe roditelja, ali i mnoge suze na kraju, znači da je ova manifestacija, rađena od srca, bila „pun pogodak“ ostvarivši cilj i svoju namjenu. Jednim dirljivim govorom učenika, koji su u tajnosti spremali za mene, i grupnim fotografisanjem svih učesnika ove divne svečanosti, zvanično smo se oprostili od zajedničkog rada.

Cetinje, Ivanova Korita, Mauzolej na Lovčenu

Par dana kasnije krenuli smo na jednodnevni izlet, 5. juna 2014. godine. Destinacije – Cetinje, Ivanova Korita, Mauzolej na Lovčenu... Edukativno, zabavno, opušteno... Kao i prethodnih izleta, disciplina mojih đaka bila je na zadovoljavajućem nivou, s tom razlikom što su oni bili svo, ali bukvalno svo, vrijeme uz mene. Kao da su se plašili rastanka. Dok su drugi nastavnici „uzimali“ pauze za kafu, moji đaci su me pratili u stopu. Zajedno smo šetali, pjevali, pričali... Treći put zaredom pravili smo piknik kao u onim serijama. Šeli smo u krug, prostrli jaknice i džemperice, izvalili iz torbi grickalice i zajedno se častili. Nije bilo prepirki čije je čije, zajedničko je bilo sve. Gledajući ih tako veselo, po prvi put potpuno udružene, shvatio sam da je moja misija ispunjena. Solidarnost i drugarstvo su učvršćeni, a bez toga oni kao mladi ljudi neće moći dalje. Krijući poklju suzu, bio sam srećan jer mi je data mogućnost da budem dio njihovog odrastanja i stasavanja.

Nastup na „Osmom međunarodnom dječijem karnevalu“ u Herceg Novom

Nismo se čestito ni odmorili, ni sabrali utiske, a već smo na održavanju nove manifestacije u našem gradu, 7. juna 2014. godine. Pod simboličnim „hrišćanskim“ brojem 33, nastupali smo na „Osmom

Oproštajna priredba, održana 28. maja 2014.

lagano se priveo kraj mog rada sa još jednom generacijom, šestom po redu. Rastali smo se kako i dolikuje uspjehom i kreativnom odjeljenju. Pa, krenimo redom.

Uporedio sa savlađivanjem gradiva, osmišljavali smo i pripremali aktivnosti kojima ćemo se dostojno rastati, odnosno završiti naš zajednički petogodišnji rad. Prva od tih aktivnosti bila je oproštajna priredba, održana 28. maja 2014. godine sa početkom u 17 časova. Ako napomenem da je gostiju bilo 42, uzrasta od tri do 74 godine i da je ova lijeva svečanost trajala sat i po vremena, to dovoljno govori o uspjehnosti iste. Dva para voditelja naizmjenično su duhovitim komentarima i došetakama najavljivala desetak tački. Čast da otvorim priredbu imao sam upravo ja u okviru tačke „Pozdravne riječi“ đe sam se zahvalio roditeljima na saradnji, a svojim đacima poželio da uspiješno samostalno „lete“ stazom znanja u narednim razredima. Iza toga su se smjenjivale tačke u kojima su svoj uspjeh i talenat prikazivali mladi literati, sjajne balerine, uspješni karatisti, kreativni plesači, odlični pjevači, izvanredni glumci, mali „streberi“, talentovani slikari... Sve te tačke nisu

„Neka su vam srećne sve godine pred vama, a ima ih zaista puno“ – Đaci Va odjeljenja 2013/2014

međunarodnom dječijem karnevalu“ u Herceg Novom i to drugi put zaredom. Relativno brzo smo se odlučili za numeru kojom ćemo se predstaviti. Išli smo mudro i taktički. Rivalstvo dva vodeća fudbalska kluba u regionu su nam dala ideju. Grupom od 22 učesnika (uključujući i mene) pod nazivom „Dream team“, predstavili smo se maskom „Fer play“ i istakli da je važno učestvovati i dati sve od sebe u svemu pa i u sportu. Miks od navijačkih himni FK „Partizan“ i FK „Crve-

je pratila od početne pozicije (glavnog trga) do završne pozicije (zgrada opštine), koja im je usput mahala, pjevala i igrala sa njima. Dobili smo zahvalnicu za učešće. Šteta pa se nisu proglašavale najuspješnije grupe. Ne sumnjam da bi moji „musketari“ i moje „princeze“ osvojili neko od prvih tri mjesta. U tom trenutku sam samo pomišljao: „Mladosti, krila im daj da lete dalje kroz život sa istom količinom ove energije i radosti. Oni su to zaslužili. I te kako.“

JEDNODNEVNI IZLET: Edukativno, zabavno, opušteno...

na Zvezda“, uigrane koreografije kreativnih navijača i sjajna i solidarna igra malih fudbalera, doveli su do usitanja publiku na Trgu Nikole Đurkovića, na platou ispred Gradske kafane i na bini na Trgu Miće Pavlovića. Ovacije, aplauzi, blicevi koji su neprekidno sijevali, kamere koje su konstantno kružile, dali su podstrek mojim đacima da svoju tačku izvedu sa tri puta besprekorno, onako kako to oni i umiju, onako kako se to od njih i očekivalo. Osmijeh nisu skidali sa lica čitavo vrijeme, a tekstove himni pjevali su iz sveg glasa. Zato ih u narednim danima škole i nisam puno forsirao jer je glas kod većine „škripao“. Meni, kao njihovom učitelju, najdraže je bilo vidjeti da su osvojili sve simpatije publike (i prisutnih roditelja mojih, ali i drugih đaka) koja ih

Posljednji dan škole, 13. jun 2014. godine

Posljednji dan škole, 13. jun 2014. godine, bio je rezervisan za žurku. Dva časa zabave, igre i smijeha. Grickalice, pjesme, ples... Klupe raspoređene u stolove... Sve je bilo spremno za pravi „štimung“. Ali su nekako bili mirni, tajanstveni, neobično povučeni... Oni, koji su uvijek bili za javno eksponiranje, sad su tiho šaptali, tiho pjevali, stidljivo igrali... Pravdao sam to vrućinom... Razlog je vjerovatno ležao u tom posljednjem zajedničkom radnom danu...

Subota 14. jun 2014. godine, 8 sati ujutro. Zbunjene ostavljamo mještane Zelenike. Sa nevjericom gledaju kolonu đaka kako razdragano sa peškirim kreću ka velikoj popularnoj plaži „Sidro“ u susjed-

nim Meljinama. Ne bi to bilo ništa čudno da ih nisam predvodio ja. Kako to? Pa, kraj je nastave... E, obećanje je obećanje. Davno smo se dogovorili za zajedničko kupanje i nismo od silnih obaveza uspjeli da pronađemo termin. I zato subota iako je nastava zvanično završena. Kao omladinci, kao prave zrele ličnosti, bez galame, sa učtivošću vrijedne svakog poštovanja, družili su se na plaži, kupali, igrali, sunčali. Nisam ni morao ni imao potrebe da ih nadzirem. Sve je bilo besprekorno. A što je bilo posebno dirljivo, mještanima Meljina su samovoljno objašnjavali da su došli sa učiteljem. I da su odavde, a ne turisti. Tek tu je bilo čuđenja. Ali, mi, odvažni i poletni, navikli na eksponiranje. Nakon tri sata, brzo prolećanja, krenuli smo kućama. Bez čuđenja, bez moljanja, historisanja da se ostane duže. Jer, ako smo šta naučili u toku zajedničkog rada, je da se obećanja, ali i dogovori moraju ispoštovati. Da je to odlično naučeno, potvrdili su i ovoga puta, u šta ja nisam ni sumnjao.

Svečana dodjela svjedočanstava završenog petog razreda

I na kraju, 19. jun 2014. godine, svečana dodjela svjedočanstava završenog petog razreda. Dolazim u učionicu ranije od zakazanog termina da ukrasim prostor, ras-

sprema, fotoaparata takođe i slijedi svečana prozivka učesnika, posljednji put kao njihov učitelj. Pružam svjedočanstvo, čestitam na završenom petom razredu sa željama da nastave dalje istim uspjehom i da vjerujem u njih. I tako rebota iako je nastava zvanično završena. Kao omladinci, kao prave zrele ličnosti, bez galame, sa učtivošću vrijedne svakog poštovanja, družili su se na plaži, kupali, igrali, sunčali. Nisam ni morao ni imao potrebe da ih nadzirem. Sve je bilo besprekorno. A što je bilo posebno dirljivo, mještanima Meljina su samovoljno objašnjavali da su došli sa učiteljem. I da su odavde, a ne turisti. Tek tu je bilo čuđenja. Ali, mi, odvažni i poletni, navikli na eksponiranje. Nakon tri sata, brzo prolećanja, krenuli smo kućama. Bez čuđenja, bez moljanja, historisanja da se ostane duže. Jer, ako smo šta naučili u toku zajedničkog rada, je da se obećanja, ali i dogovori moraju ispoštovati. Da je to odlično naučeno, potvrdili su i ovoga puta, u šta ja nisam ni sumnjao.

Dragi moji petaci, došlo je vrijeme da se rastanemo...

Rastrčale se devojčice, pomazu prisutnim majkama da to djeluje svečanije. Uspravili se dječaci i kao da nešto iščekuju. Pa, da, sjetih se ja. Drhtavom rukom dižem čašu i nazdravljam uspješnoj generaciji V a odjeljenja 2013/2014. A oni kao za inat, prvi put do tada, u potpunoj tišini prate svaki moj pokret i s neobičnom pažnjom upijaju svaku moju riječ: „Dragi moji petaci, došlo je vrijeme da se rastanemo... Pet dugih godina proveli smo zajedno. Igrali se, šalili, smijali, plakali, učili, ali što je najvažnije, oformili se u prave, zrele, sposobne, tolerantne, stabilne mlade ljude. Dugujem vam veliku zahvalnost. Zajedno sa vama ja sam prosperirao u profesiji, naš kvalitetan rad se proćuo po čitavoj Crnoj Gori. Sada svi znaju da tamo negdje u maloj Zelenici postoji malena četa đaka koja plijeni ljepotom, duhovitošću, šarmom, koja uspijeva u svemu đe god se pojavi i šta god da radi... To ste vi, dragi moji. Želim da u narednim godinama školovanja ne posustanete, da nastavite tako dobro da učite. Ali, prije svega, da i dalje budete dobri i časni ljudi. Danas je to najteže postaviti, a vi to već jeste. Neka su vam srećne sve godine pred vama, a ima ih zaista puno. Hvala vam još jednom za sve i živjeli...“

Skratih govor, ne rekoh sve što htjedoh. A oni, u tišini nastavivši tu malu gozbu. Nije bilo suza, ipak su oni generacija jednog učitelja a ne učiteljice. Stameno i čvrsto su se suočavali sa svim situacijama pa i sa ovom... Pozdravi, stisak ruke, mahanje, zahvaljivanje i odlazak. Odlazak jedne sjajne generacije pred kojom je svijetla budućnost, a koju će izgraditi uz podršku nastavnika i profesora u čije ruke dolaze već prvog septembra ove godine. Od srca im želim sve najbolje, sa porukom da đaci slušaju nastavnike, ali i da nastavnici strpljivo osluškuju svoje đake jer oni imaju mnogo toga pametnog za reći...

„Misliš da niko ne zna da obavija taj posao kao ti...“ Odzvanjaju riječi u ušima... Pa, da niko ne zna kao ja, naravno da ne mislim. Ali da nastavim da kvalitetno i profesionalno obavljam posao za koji sam plaćen, to tvrdim. I stojim iza toga. Da, izgleda da se u našem sistemu sve može oprostiti, ali uspjeh (radom stečen) nikako... No, ono što te ne oslabi, obječa te. U nove radne pobjede i hrabro u „koštac“ sa novim poslovnim izazovima.

Goran Drobnjak, profesor razredne nastave Osnovna škola „Ilija Kišić“, Zelenika

Komemorativna šednica Filozofskog fakulteta i Istorijskog instituta Crne Gore povodom smrti prof. dr Zvezdana Folića

U DANIMA KOJI SU MU DATI URADIO I USPIO MNOGO

„Iako je životni i stvaralački put Zvezdana Folića okončan prerano i prije vremena, on je, bez sumnje, tokom bavljenja istorijskom naukom uspio da stvori vrijedno naučno djelo, koje mu obezbjeđuje trajno i zapaženo mjesto u crnogorskoj historiografiji“, istakao je prof. dr Živko Andrijašević

Istorijski institut Crne Gore i Filozofski fakultet iz Nikšića organizovali su u Rektoratu Univerziteta Crne Gore (UCG) komemorativnu šednicu povodom smrti poznatog crnogorskog istoričara prof. dr Zvezdana Folića. U prisustvu rektora UCG akademika prof. Radmile Vojvodić, predsjednika Upravnog odbora prof. dr Duška Bjeliće, direktora Istorijskog instituta prof. dr Radoslava Raspopovića, brojnih kolega, rodbine, prijatelja i studenata, o liku i djelu Zvezdana Folića govorio je prof. dr Živko Andrijašević.

„Nedavno nas je napustio kolega i prijatelj, dr Zvezdan Folić, jedan od najznačajnijih crnogorskih istoričara naše epohe, naučni saradnik Istorijskog instituta i profesor Filozofskog fakulteta u Nikšiću, vrijedni istraživač i izuzetni poznavalac prošlosti Crne Gore, intelektualac i javni djelatnik, koji je svojim učešćem u naučnom i javnom životu Crne Gore, na najbolji način afirmisao svoju struku, svrhu i misiju nauke kojom se bavio, institucije kojima je pripadao. Otišao je posvećenik istorijske nauke i misije istoričara, zastu-

PRISUSTVOVALE BROJNE KOLEGE, PRIJATELJI I RODBINA: Sa komemoracije

pnik istine o našoj prošlosti i stvarnosti, istoričar koji je imao znanja i hrabrosti da se suprotstavi svakoj ideji koja razara i narušava biće Crne Gore, vrijednosti koje baštini, temelje na kojima počiva kao društvo različitosti i tolerancije. Za istinu u nauci i za ono što su njene vrijednosti, ali i za ono što su vrijednosti našeg društva, on se bo-

rio kao istoričar, naučnik, intelektualac. Činio je to svojim imenom, djelom, primjerom. Nažalost, mnogo ranije nego što bi trebalo, i što bi bilo pravedno došlo je vrijeme da saberemo ono što je učinio za istorijsku nauku, da ocjenjujemo što je značio za crnogorsku historiografiju, za Crnu Goru i za nas – njegove kolege i prijatelje. Nije lako govoriti ovakvim povodom, pogotovo kada je u pitanju čovjek, naučnik, prijatelj, koji je još mnogo mogao pružiti svojoj struci i nauci, svojoj porodici, kolegama, prijateljima. Mi koji predmetom i karakterom nauke kojom se bavimo, pretendujemo da objasnimo sudbine naroda i država, često smo, izgleda, nemoćni da razumijemo i objasnimo jednu ovakvu ljudsku sudbinu. Pogotovo kada, kao u slučaju našeg kolege i prijatelja Zvezdana Folića, ona surovo odstupa od toka kojim je bilo prirodno da ide“, istakao je prof. dr Živko Andrijašević.

„Iako je životni i stvaralački put Zvezdana Folića okončan prerano i prije vremena, on je, bez sumnje, tokom bavljenja istorijskom naukom uspio da stvori vrijedno naučno djelo, koje mu obezbjeđuje trajno i zapaženo mjesto u crnogorskoj historiografiji. A obezbijedio ga je svojim istraživačkim radovima, svojim člancima i knjigama, svojom naučnom misijom, svojim značenjem kao naučnik i intelektualac, svojim doprinosom našem obrazovanju, nauci i kulturi.

Agrarna reforma u Crnoj Gori 1945–1947. godine

Njegov naučni put, kao i put mnogih od nas, započeo je nakon završetka studija istorije na Filozofskom fakultetu u Nikšiću. Ubrzo nakon sticanja fakultetske diplome, upisao je postdiplomske studije, koje je uspješno okončao 1998. godine, odbranom magistarske teze „Agrarna reforma u Crnoj Gori 1945–1947. godine“. Nakon magistriranja, kao talentovan i vrijedan istoričar, koji je imao nekoliko objavljenih članaka u „Istorijskom zapisima“, primljen je 1999. godine u Istorijski institut Crne Gore kao asistent. S jednim kraćim prekidom, u Istorijskom institutu se tokom petnaestak godina formirao kao naučnik i istoričar.

Prirodan slijed njegovog naučnog usavršavanja, bilo je upisivanje doktorskih studija na Filozofskom fakulte-

gorsko-primorske mitropolije u toku Drugog svjetskog rata, na agrarnu politiku države prema crkvenim poseđima u Crnoj Gori od 1945. do 1947. godine, na položaj Islamske zajednice u socijalističkoj Crnoj Gori... Već svojom prvom knjigom zavrjedio je pažnju naučne javnosti, koja je u njemu prepoznala pouzdanog istraživača i jedno novo važno ime u crnogorskoj historiografiji. Knjiga je imala svoju ulogu i u javnom životu Crne Gore uopšte, jer je zaljuljala stereotipe koji su decenijama važili kao istina o životu vjerskih zajednica u Crnoj Gori.

Poslije ove knjige, uslijedila su nova arhivska istraživanja i novi istoriografski radovi, kao i učešće u pisanju prvih crnogorskih udžbenika istorije na osnovu novog programa. Kao istoričar čija je specijalnost istorija XX vijeka, Zvezdan Folić je stekao prepoznatljivost svojim osobenim stilom, pouzdanim i odmjerenim iskazom, širokom kulturom i sposob-

torske disertacije nije mogla biti sprovedena do kraja. Razlozi za to imaju više uporišta u ličnim nego naučnim stavovima. Ali, na sreću, već 2005. godine stvaraju se uslovi da se doktorske disertacije iz istorije mogu braniti i na Univerzitetu Crne Gore. Koristeći tu mogućnost, Zvezdan Folić je nakon sprovođenja uobičajene procedure, juna 2006. godine odbranio doktorsku disertaciju na Filozofskom fakultetu Univerziteta Crne Gore. Time je postao prvi doktor istorijskih nauka koji je ovo zvanje stekao u Crnoj Gori.

Naredne godine, u izdanju Istorijskog instituta i CNB „Đurđe Crnojević“, objavljuje na je njegova doktorska disertacija: „Država i vjerske zajednice u Crnoj Gori 1945–1965. godine“. Riječ je o voluminoznom istraživačkom djelu, u kome se po prvi put obrađuje kompleksna problematika odnosa između vjerskih zajednica i države, stvorene 1945. godine. Do pojave ove knjige, i nijesmo znali kakav je uistinu bio položaj pravoslavne, katoličke i islamske vjerske zajednice u socijalističkoj Crnoj Gori, niti kakav je bio njihov odnos prema državnoj vlasti, kao i državne vlasti prema njima. Između dotadašnjih zvanjnih stavova države o postupanju prema vjerskim institucijama u duhu najviših međunarodnih standarda, i laička javnost, pa čak i onaj dio koji svoju ideologiju drži za jedinu istinu, dočekao je knjigu s uvažavanjem i pažnjom. Arhivska zasnovanost autorovih problematskih razmatranja i objašnjenja, utemeljenost zaključaka i ocjena, nijesu ostavljali prostora za osporavanje i minimiziranje ovog velikog naučnog napora. Iznad svih različitih viđenja, stajala je vrijednost knjige i dragocjena količina novih znanja koja je crnogorskoj istorijskoj nauci ona donijela. Po svojoj vrijednosti i dragocjenosti, ona na istom mjestu stoji i danas.

U naučnom opusu Zvezdana Folića važno mjesto pripada njegovim radovima iz istorije crnogorske elektroprivrede od 1945. do 1965. godine. Pored nekoliko istraživačkih članaka, on je napisao i drugi dio naučne monografije „100 godina crnogorske elektroprivrede“, koja se pojavila 2010. godine. U ovoj knjizi, koja je nastala kao koautorско djelo, Zvezdan Folić je obradio

nošću da slojevito analizira istorijske fenomene.

Država i vjerske zajednice u Crnoj Gori 1945–1965. godine

Uporedo sa naučnim radovima i udžbenicima, nastajala je i njegova doktorska disertacija „Država i vjerske zajednice u Crnoj Gori 1945–1965. godine“, koja je bila rezultat višegodišnjih istraživanja i sveobuhvatnog zanimanja za život i djelovanje vjerskih zajednica na prostoru Crne Gore. Iako prvobitno objavljena na Filozofskom fakultetu u Beogradu, jer sve do 2005. godine nije bilo moguće u Crnoj Gori steći zvanje doktora istorijskih nauka, procedura odbrane njegove dok-

CRMNICA I BERANSKI KRAJ: CIVILIZACIJSKI, ISTORIJSKI I KULTUROLOŠKI DJELOVI CRNE GORE

Nakon objavljivanja knjige o odnosu države i vjerskih zajednica u Crnoj Gori, Zvezdan Folić je svoje istraživačko zanimanje usmjerio na nekoliko važnih tema iz crnogorske istorije. Jedan tematski krug činili su njegovi veći radovi o istoriji pojedinih crnogorskih oblasti. Za monografije o prošlosti Crmnice i Beranskog kraja, on je napisao pregled istorije ovih krajeva od 1700. do 1941. godine. U ovim obimnim pregledima on je sintetizovao vojno-političku, vjersku i djelimično društvenu istoriju Crmnice i Beranskog kraja, prikazujući glavne tokove njihove nacionalno-oslobodilačke akcije i društvenog života, kao i njihov položaj i razvoj u crnogorskoj i jugoslovenskoj državi. Za razliku od mnogih ranijih radova koji su se odnosili na istoriju pojedinih oblasti crnogorske države, Zvezdan Folić je zauzeo stanovište da se radi o krajevima koji su civilizacijski, istorijski i kulturološki dio Crne Gore, čak i onda kada nijesu bili u sastavu crnogorske države. Takođe, on je u istoriji ovih oblasti prepoznao konstantnu težnju da budu dio Crne Gore i da nađu svoje mjesto u njenom administrativnom okviru. Prepoznavanje tih glavnih tokova u istoriji pojedinih oblasti i društva, nije ni malo jednostavan zadatak i zahtijeva umijeće suptilnog tumačenja činjenica i događaja.

ZVEZDAN FOLIĆ JE VOLIO SVOJU ZEMLJU

Upravo svojim nastupima Zvezdan Folić je pokušavao da istorijske rasprave učini dijelom naučnog dijaloga, da ih učini ozbiljnim, da od njih ukloni proizvoljnost, površnost i tendencioznost. Usudiću se da kažem da je motivaciju za svoje javno djelovanje imao i u svom doživljaju Crne Gore. Kao čovjek koji se formirao u društvenom ambijentu koji ima dugu tradiciju tolerancije prema svakoj različitosti, pa time i odbojnosti prema bilo kakvoj isključivosti i uskrudnosti, Zvezdan Folić je smatrao svojim sve posebnosti Crne Gore, sve njene ljude, vjere, nacije i kulture. Takvom čovjeku smetala je, i istinski ga povređivala, svaka javna riječ koja je unosila razdor i mržnju, i narušavala sklad koji je održavao Crnu Goru jednako dobrom kućom za sve. Protiv takvih riječi, protiv takvih ideja, protiv takve „istorije“, on se iskreno, svim srcem, borio. Ako borci za takvu Crnu Goru, za takvu crnogorsko društvo i za takve vrijednosti, čine neki pokret ili neku organizaciju, onda je on jedino njima pripadao. Ubijeden sam da su ga isključivo njegova ličnost i njegov karakter vodili prema određenom sistemu vrijednosti i uvjerenjima, a nauka kojom se bavio pomagala je da se za njih bori i da ih argumentovano brani. Inače, mislim da je suvišno pravdati se zbog toga što volite svoju zemlju više nego neku drugu, i što svojoj zemlji želite dobro. Zvezdan Folić je volio svoju zemlju.

POLITIČKA UPOTREBA ISTORIJSKIH MITOVA OD STRANE JEDNE UTICAJNE VJERSKE INSTITUCIJE U CRNOJ GORI

U izučavanju istorije Crne Gore, poseban tematski krug čine radovi Zvezdana Folića o uticaju religijskih uvjerenja na političko mišljenje, kao radovi o učešću vjerskih zajednica u političkom životu. Njegovoj pažnji nije promakla činjenica da uticaj vjerskih zajednica u društvu Crne Gore, a posebno jedne od njih, zavisi od stepena njenog angažovanja u politici. To znači da se i u Crnoj Gori, religioznost dominantno temelji na političkim vjerovanjima i stavovima, odnosno, da u djelovanju vjerskih zajednica ima političkog koliko i duhovničkog. Zvezdan Folić je među prvima ukazao i na političku upotrebu istorijskih mitova od strane jedne uticajne vjerske institucije u Crnoj Gori, istražujući simboličku valorizaciju različitih mitova i legendi. Za izučavanje političkog aspekta djelovanja vjerskih zajednica u Crnoj Gori posebno je važna njegova studija o izgradnji Mauzoleja na Lovčenu i konfliktu koji je u odnosima između Crkve i države ovaj poduhvat izazvao. Zasnovani na prvorazrednim izvorima i pouzdanom analitičkom pristupu, oni radovi Zvezdana Folića su argumentovano i jasno ukazali na karakter pojedinih vjerskih institucija, koje odavno ne pokazuju namjeru da se isključivo drže duhovnog života i nebeske mehanike.

period velikih poduhvata u izgradnji elektroenergetskih postrojenja u Crnoj Gori, kada se postavljaju temelji ovog sistema, formiraju institucije i kadrovi, ali i kada se prave planovi o novim velikim poduhvatima. Time je nastavio da nadograđuje znanja o ekonomskoj istoriji Crne Gore, koja se kao naučna oblast utemeljila početkom XX vijeka.

Istorija Muslimana Crne Gore 1455–1918. godine

Nedugo nakon knjige o crnogorskoj elektroprivredi, pojavilo se novo djelo Zvezdana Folića – 'Istorija Muslimana Crne Gore 1455–1918. godine' (2013), koje predstavlja najveći domet njegovog bavljenja istorijskim sintezama. Pisana s namjerom da prikaže formiranje i život jednog od naroda u Crnoj Gori, knjiga je pokazala njegov dar za istoriju dugog trajanja, kao i izučavanje društvene istorije. Bez takvog dara, nemoguće je napisati istoriju jednog naroda, pogotovo naroda sa prostora Crne Gore, nad čijim životom i zajednicom najčešće ne bdiju razvijene institucije. I inače, istoriju jednog naroda, ili nacije, nikada nije jednostavno napisati. Posvetivši se ovom zahtijevnom poslu istorije muslimanskog naroda u Crnoj Gori, on je morao da obradi mnoge procese, prikaže različite epohe i događaje, ukaže na brojne političke, socijalne i kulturološke fenomene. U ovoj knjizi Zvezdan Folić ukazuje na proces uspostavljanja osmanske vlasti u Crnoj Gori, proces islamizacije crnogorskog stanovništva, društveno-ekonomski život, kulturu i mentalitet Muslimana, međuetničke i međukonfesionalne odnose u Crnoj Gori tokom osmanske vlasti, kao i tokom crnogorske državne nezavisnosti. Istovremeno, prikazan je i proces nacionalne evolucije crnogorskih Muslimana, koja je presudno uslovljena njihovim prihvatanjem islama, a koja je suštinski započela 1878. godine.

Svako zanimanje za ovakve procese, a posebno procese nacionalnog konstituisanja, izaziva u našem društvu posebnu osetljivost. Obično se javljaju kritičari i tumači, uvijek pripadnici nacije o kojoj se piše, koji istoričaru pronalaze tendencioznost i problematičnu idejnost. U ovom slučaju, takvih primjedaba nije bilo, što svjedoči o objektivnosti i

nespornoj vrijednosti Folićevog djela. I činjenica da mu je Matica Muslimanska, koja je izdavač knjige, s potpunim povjerenjem povjerila da napiše istoriju naroda čija je institucija, dosta govori o naučnom ugledu Zvezdana Folića i njegovim profesionalnim kvalitetima. Na žalost, njegov iznenadni odlazak učinio je da ostane nezavršen i drugi tom „Istorije Muslimana Crne Gore“, koji obuhvata period od 1918. do 2006. godine, na kome je duže vrijeme vrijedno radio.

Pored istraživanja i pisanja naučnih radova, Zvezdan Folić je imao i završenu nastavničku djelatnost. Od 2009. godine na Filozofskom fakultetu u Nikšiću predavao je Istoriju Balkana u srednjem vijeku i Metodiku nastave istorije. Kao sve drugo što je radio u istorijskoj nauci, i ovaj zadatak je obavljao predano i savjesno, unoseći brojne novine u izučavanje istorijskih fenomena srednjovjekovne istorije Balkana i izučavanje nastave istorije. Okolnosti u kojima se posljednjih godina nalazio Filozofski fakultet nijesu ga demotivisale da redovno obavlja nastavnu djelatnost, niti su uticale na kvalitet njegovog rada.

Kolegijalna odmjerenost, dobronamjernost i tolerancija

Pored značaja za proces nastave, uključivanje Zvezdana Folića u kolektiv Studijskog programa za Istoriju na Filozofskom fakultetu, imalo je za sve nas posebno značenje. Kao istoričar kome je specijalnost istorija Crne Gore, on je postao nezamjenjiv član u komisijama za odbranu diplomskih i magistarskih radova, kao i u komisijama za odbranu doktorskih disertacija na Filozofskom fakultetu u Nikšiću.

HVALA MU ŠTO JE OBOGATIO NAŠU ISTORIJSKU NAUKU I NAŠE ŽIVOTE: Poručio prof. dr Živko Andrijašević

Naravno, u komisijama pred koje su izlazili najbolji i najprestižniji kandidati. Nesebično je pomagao afirmaciju mlađih kolega, koje su u njemu imale pažljivog i dobronamjernog sagovornika. Svojim doprinosom Studijskom programu za istoriju, kao i svojim profesionalnim i ličnim ugledom, doprinio je njegovoj afirmaciji u stručnoj i laičkoj javnosti Crne Gore. Nastavnicima i saradnicima nedostajace njegova kolegijalna odmjerenost, dobronamjernost i tolerancija. Pored Filozofskog fakulteta, Zvezdan Folić je predavao i Istoriju religije i na Postdiplomskim studijama Istorijskog instituta Crne Gore, gdje je takođe svojim nastavnim i stručnim radom dao doprinos afirmaciji ovog studijskog programa, isto kao što je svojim sveukupnim istraživanjem i naučnim radom afirmisao Istorij-

ski institut Crne Gore, doprinoseći tako da se očuva već tradicionalno značenje ove institucije u naučnom životu Crne Gore.

Kao istoričar, naučnik i intelektualac, Zvezdan Folić je odavno postao i prepoznatljiva javna ličnost. To je neminovno slijedilo na osnovu kvaliteta njegovog naučnog rada i autoriteta koji je kao istoričar ispoljavao. Veliki je broj televizijskih emisija u kojima je učestvovao, kao i objavljenih novinskih tekstova, feljtona i intervjuva. Uglavnom su to bili medijski nastupi u kojima je govorio o vjerskim zajednicama u Crnoj Gori, tradicionalnom položaju Pravoslavne crkve, antifašističkom naslijeđu Crne Gore, identitetskim temama... Iako se radilo o aktuelnim i kontraverznim temama, on je u ovim medijskim nastupima uvijek imao stav koji je formirao na osno-

vu naučnih saznanja i činjenica, stav koji je saopštavao naučnik Zvezdan Folić, a ne pristrasni pripadnik ili navijač ove ili one grupacije. Za razliku od mnogih istoričara, koji su došli i do najviših naučnih zvanja, a naučna i laička javnost ne zna da oni uopšte postoje, Zvezdan Folić se nije ustručavao ili plašio da saopšti svoj naučni stav u medijima. Naravno, za takav ulazak u javni život nije potrebna samo intelektualna hrabrost, već i pouzdano i cjelovito znanje o određenoj problematiki. Zvezdan Folić je i to imao. I znam da je u javni život ušao sa željom da pomogne uklanjanju nepotrebnih sporenja i kontraverzi oko nekih istorijskih tema, i da vrati nauci dio javnog prostora koji su zauzeli kvazi-istoričari i kvazi-patriote, čiji je jedini cilj da raspirivanjem nesuglasica dobiju čin više u svom nacionalnom ili političkom korpusu.

S onim što je njegova naučna ostavština nastavljamo našu društvenu misiju

Cijeneći ono što je Zvezdan Folić uspio da uradi u crnogorskoj historiografiji, nesumnjivo je naša struka ostala bez istoričara koji je trebalo da joj podari još mnogo vrijednih djela.

Znamo da su njegove naredne teme trebalo da budu: istorija Albanaca u Crnoj Gori i odnos Crnogorske crkve i Carigradske patrijaršije. Ali, i ono što je do sada objavio značajno je za našu

istoriografiju, i u mnogo čemu predstavlja pionirski poduhvat. Ubijeden sam da će njegovo djelo koristiti budućim istraživačima, ne samo kao riznica znanja i činjenica, već i kao tematski putokaz i metodološki uzor. Razumije se, vrijeme će mu dati odgovarajuće mjesto u crnogorskoj historiografiji, kao što to čini sa svim rezultatima naših prethodnika. Imajući u vidu izvornu utemeljenost njegovog naučnog djela, ne treba imati sumnje u mjesto koje će mu pripasti.

Kao što sam na početku rekao, prerano je došlo vrijeme da se ovim povodom ocijenjuje njegovo djelo i njegov značaj u našoj istorijskoj nauci. Ipak, Zvezdan Folić je u danima koji su mu dati, uradio i uspio mnogo. Uspio je da se naučno usavrši, da stekne najviša naučna zvanja, da se afirmiše kao ugledni član crnogorske naučne zajednice, da stekne uvažavanje i autoritet u stručnim krugovima i građanstvu, da postane poznat kao istoričar u Crnoj Gori, ali i da uživa u ličnoj i porodičnoj sreći. Jednom riječju, uspio je da se profesionalno i lično ostvari, i da onim što je uspio da uradi, i onim što kao čovjek ima, smatra srećnim. Iznenađna bolest i njen tragični svršetak, prerano prekida njegovu putanju uspjeha i sreće. Ne znam što u ovom trenutku možemo reći, mi – njegove kolege i prijatelji, osim da s onim što je njegova naučna ostavština, i što je njegovo naučno djelo, nastavljamo njegovu i našu društvenu misiju. Žalimo što nije i dalje fizički s nama, jer izuzetnih naučnika i dobrih ljudi, pravih kolega i prijatelja, ovdje uvijek nedostaje. Mi, njegove kolege i prijatelji, znamo koliko nam je značila njegova podrška. Uvjeren sam da je i on znao koliko nama znači. Želimo da vjerujemo da je jedan naš zajednički profesionalni i prijateljski život završen, a da počinje neki drugi, u kome nastavljamo da živimo sa onim što je ostalo iza čovjeka koji nas je napustio. Sreća je kad ima ko da u tom drugom životu učestvuje. Na sreću, kada je riječ o Zvezdanu Foliću, ima. Hvala mu što je obogatio našu istorijsku nauku i naše živote", poručio je dr Živko Andrijašević.

Prof. dr Zvezdan Folić preminuo je 12. jula 2014. godine u 51. godini, poslije kraće bolesti.

O. Đ.

SVI SMO MI DANAS TUŽNI ZBOG ODLASKA TAKVOG PRIJATELJA

Iako je možda nepotrebno baviti se znatnije ličnošću čovjeka koji ima naučno djelo, moram ovom prilikom i o ličnosti Zvezdana Folića da kažem nekoliko riječi. Mi koji smo s njim radili, saradivali i često se družili, svjedoci smo njegove dobronamjernosti, blage naravi, odmjerenosti, razumijevanja, nesebičnosti. U neslaganju, ali i u slaganju, nije bilo viška emocija ili neprikladnih riječi, bez obzira da li hvali ili osporava. Ali, u njegovom slučaju, ni slaganje ni neslaganje nije imalo uporište u ličnom, već u naučnom i principijelnom. Svima koji su to tražili, pomagao je u naučnom radu, istraživanju, a posebno mlađim kolegama u profesionalnom sazrijevanju. Uvijek raspoložen za priču i raspravu na istorijske teme uvijek spreman da podrži dobre ideje, bez trunke kolegijalne sujete ili akademske nadmenosti. Svi mi koji smo saradivali i radili sa Zvezdanom Folićem, brzo smo s njim postajali i prijatelji. Mislim da je malo ko imao tako širok krug prijatelja iz različitih svijetova, i da je malo ko tako znao da uživa u druženjima i veselim prigodama, onako otmeno i boemski. On nam je objašnjavao da je to uticaj Stare Varoši. Svi smo mi danas tužni zbog odlaska takvog prijatelja.

U okviru projekta „ECDL – Za digitalnu Crnu Goru“ uručeni sertifikati 120-rici prosvjetnih radnika iz Bara ZA SAVREMENIJI NASTAVNI PROCES

Predstavnica Ministarstva prosvjete Jelena Konatar uručila je, na svečanosti koja je tim povodom upriličena u OŠ „Blažo Jokov Orlandić“, ECDL sertifikate prosvjetnim radnicima iz Bara koji su završili obuku i položili testove u okviru projekta „ECDL – Za digitalnu Crnu Goru“.

USPJEŠNA OBUKA: Sa uručenja sertifikata

Obuka je u saradnji Ministarstva prosvjete i Univerziteta „Mediteran“ organizovana tokom protekle školske godine za 120 nastavnika iz deset barskih osnovnih i srednjih škola.

Kako je istakla Jelena Konatar, obuka je potvrdila kvalitet barskih prosvjetnih radnika. Svi polaznici su uspješno savladali ovu savremenu nastavnu metodu i dobili neophodnu ECDL li-

cencu. Ona je izrazila nadu da će ova obuka unaprijediti nastavni proces, kao i stručno osposobljavanje nastavnika.

D. Janković

Na sceni DODEST izvođenjem ličnih priča srednjoškolaca i studenata završena radionica „Priče o svakodnevnim etičkim dilemama“ RAZVIJANJE VJEŠTINE JAVNOG GOVORA

PREDSTAVLJENA LIČNA ISKUSTVA SREDNJOŠKOLACA I STUDENATA: Sa radionice

Organizaciji ambasade SAD u Crnoj Gori na podgoričkoj sceni DODEST završena je serija radionica „Priče o svakodnevnim etičkim dilemama“ scenskim izvođenjem ličnih priča srednjoškolaca i studenata koji su bili dio ovog programa.

Projekat je realizovan u saradnji sa poznatom američkom organizacijom koja se bavi scenskom umjetnošću, takozvanim umjetničkim pripovijedanjem, „The Moth“ („Moljac“), NVO „Juventas“, Crnogorsko-američkim udru-

ženjem bivših učesnika programa za obrazovne razmjene MAYAA i Alternativnom teatarskom aktivnom kampanjom ATAK.

U okviru programa srednjoškolci i studenti iz Bara, Bijelog Polja, Danilovgrada, Nikšića, Pljevalja, Podgorice, Rožaja, Tuzi i Ulcinja proveli su sedam dana na Ivanovim koritima, đe su radili na razvijanju vještine javnog govora na teme mito, korupcija i etičko ponašanje.

Kako su saopštili organizatori, izuzetno daroviti mladi ljudi pričali su o ličnim iskustvima u kojima su njihove etičke dileme dostigle vrhunac. Učesnici radionice imali su javni nastup i u Kraljevskom pozorištu „Zetski dom“ na Cetinju, kojem je prisustvovala i ambasadorica SAD u Crnoj Gori Sju Kej Braun.

O. Đ.

Promovisane čitanke za osnovnu školu u dejzi formatu

LAKŠI PRISTUP INFORMACIJAMA I UČENJU

– Direktor Resursnog centra za djecu i mlade „Podgorica“ Zoran Bošković: *Smatram da je ovo početak sveukupnog projekta snimanja udžbenika u dejzi formatu i da najmanje dvije trećine udžbenika treba prevesti u taj format*

– Savjetnica u Zavodu za udžbenike i nastavna sredstva Nađa Durković: *Pošli smo od čitanke. U prvom trenutku nam se učinilo da će to biti najlakše. Bio je to poseban izazov jer je čitanje književnog teksta zahtjevno i tu je Fakultet dramskih umjetnosti odigrao značajnu ulogu*

– Nastavnik Mirjana Rašković: *Udžbenik namijenjen deci sa oštećenjima vida, ali ga mogu koristiti i ostali učenici*

Čitanke za osnovnu školu u dejzi formatu (DAISY – digitalno dostupan informacijski sistem) za IV, V i IX razred u izdanju Zavoda za udžbenike i nastavna sredstva i Resursnog centra za djecu i mlade „Podgorica“ promovisane su u Zavodu za školstvo u Podgorici.

Direktor Resursnog centra Zoran Bošković je kazao da je, nakon što su dugo godina korišćeni udžbenici iz drugih republika bivše države, Centar u saradnji sa Ministarstvom prosvjete, Zavodom za udžbenike i Zavodom za školstvo štampao udžbenike na Brajevom pismu. „Pokazalo se da je štampanje ovih udžbenika izuzetno skupo, nefunkcionalno, te da su oni

isključivo za učenike Resursnog centra. Pokušali smo da ih poslužimo redovnim školama u kojima uče deca sa oštećenjem vida. Međutim, one su glomazne i poslije 4-5 godina nijesu za upotrebu. Zbog toga smo sa Unicefom, Ministarstvom prosvjete, Zavodom za školstvo i Zavodom za udžbenike došli na ideju da udžbenike pretočimo u najsavremeniju tehniku u ovom trenutku na svijetu – dejzi format. Krenulo se od čitanke za crnogorski-srpski, bosanski, hrvatski jezik i književnost. Projekat je kompleksan, težak. U pojedinim fazama djelovalo je da je neizvodljiv. Imali smo veliku podršku Fakulteta dram-

skih umjetnosti sa Cetinja, tj. glumaca čiji je volonterski rad veoma dragocjen. Smatram da je ovo početak sveukupnog projekta snimanja udžbenika u dejzi formatu i da najmanje dvije trećine udžbenika treba prevesti u taj format.

U projekciji su i drugi naslovi

Savjetnica u Zavodu za udžbenike i nastavna sredstva Nađa Durković istakla je da je, kako se u Cr-

noj Gori razvijala ideja o inkluziji, u ZUNS-u, kao jedinom izdavaču udžbenika i udžbeničke literature u Crnoj Gori, paralelno sa ogromnom produkcijom koja trenutno broji preko 650 naslova, sazrijevala svijest o potrebi da pronađu partnere sa kojima će moći da pripremi kvalitetne materijale za djecu koja imaju neke smetnje u razvoju. „Izazovi su pred nama. Cilj nam je da naši učenici u udžbeničkoj ponudi ne zaostaju za djecom u Evropi. Krenuli smo u ovaj posao sa ogromnim entuzijazmom, željama i kroz jedan vrlo težak proces došli do rezultata kojima možemo da se ponosimo. Pošli smo od čitanke. U prvom trenutku nam se učinilo da će to biti najlakše. Međutim, bio je to poseban izazov jer je čitanje književnog teksta zahtjevno i tu je Fakultet dramskih umjetnosti odigrao značajnu ulogu. Počelo se od IV razreda jer je bilo potrebno omogućiti da se učenici koji čitaju oštećenje vida prethodno opismene za Brajevo pismo i onda da od IV koriste ovu mnogo komforniju formu. U projekci-

ji su i drugi naslovi“, kazala je Durkovićeva.

Pomoć učenicima da pravilno govore i usavrše svoj usmeni izgovor

Nastavnica Mirjana Rašković govorila o ovom udžbeniku u nastavi. „Udžbenici u dejzi formatu namijenjeni su, prije svega, djeci koja iz bilo kojih razloga otežano čitaju ili ne čitaju uopšte. Ali i svim ostalim učenicima biće, uz ostala nastavna sredstva, osvježenje i pomoć u nastavi. Pošto su vjerno preneseni tekstovi iz tradicionalnih čitanke i čitali su ih glumci i studenti glume, oni će pomoći učenicima da pravilno govore i usavrše svoj usmeni izgovor.

Maja Kovačević iz Unicefa kazala je da ovaj posao nije završen. Potrebno je da se urade još dvije čitanke za osnovnu školu, čitanke za gimnaziju, kao i udžbenici za druge predmete. Ona je najavila da će u oktobru početi obuka nastavnika i roditelja za primjenu ovih udžbenika.

Prezentaciji su prisustvovali pomoćnica ministra prosvjete Vesna Vučurović, direktorica Zavoda za udžbenike i nastavna sredstva Zoja Bojanić Lalović, pomoćnik direktora Zavoda za školstvo Radovan Popović i savjetnici u Zavodu za školstvo.

Lj. V.

PRIPREMA UDŽBENIKA U DEJZI FORMATU BIĆE NASTAVLJENA: Sa promocije

POČINJE OBUKA NASTAVNIKA I RODITELJA ZA PRIMJENU OVIH UDŽBENIKA: Učesnici prezentacije

MULTIMEDIJALNO IZDANJE PISANE ČITANKE

„Ovo je jedan novi audio format knjiga. Dejzi čitanke su u suštini multimedijalno izdanje pisane čitanke. Čitav sadržaj štampane čitanke je zadržan, uz neke izmjene, uz saglasnost autora, da bi se djeci približile određene vježbe. Prednosti ovih čitanke su: kretanje kroz čitanke koje može biti: kroz strane (sve strane su zadržane kao u štampanoj verziji), po naslovima, kao i kretanje kroz segmente“, kazao je Mladen Janković, menadžer produkcije za snimanje udžbenika u Resursnom centru. On je objasnio da je za korišćenje ovih knjiga potreban kompjuter ili lap top, uz određeni program. Postoje i čitači dejzi knjiga. Ukoliko učenici nemaju ova sredstva uglavnom svi imaju novije telefone.

Udruženje „Roditelji“ organizovalo humanitarnu akciju „Podijelimo, jer zajedno možemo više“ ZA RADOSNIJI POČETAK NOVE ŠKOLSKE GODINE

Partneri u akciji „Podijelimo, jer zajedno možemo više“ Crveni krst Crne Gore, volonteri podgoričke Gimnazije „Slobodan Škerović“, a pridružio se i Zavod za udžbenike i nastavna sredstva Podgorica

Brižljiva evidencija bitan korak

Udruženje „Roditelji“ u saradnji sa tržnim centrom „Delta City“ u Podgorici i ovog septembra organizovalo je humanitarnu akciju pod nazivom „Podijelimo, jer zajedno možemo više“, kojoj su se pridružile kompanije i građani, donirajući udžbenike, školski pribor i opremu za školu.

Partner u akciji bio je Crveni krst Crne Gore, te su

građani svih crnogorskih gradova dali svoj doprinos prikupljanjem školske opreme koju su donosili u kancelarije ove institucije. Takođe, pridružili su se i volonteri Volonterskog kluba podgoričke Gimnazije „Slobodan Škerović“.

Prema evidenciji Udruženja, oko 200 porodica sa 500 dece, najvećim dijelom stari-

jeg osnovnog i srednjoškolskog uzrasta, nijesu u mogućnosti da ove godine na adekvatan način opreme decu za početak školske godine. To su porodice koje su se prijavljivale u dosadašnjim akcijama za pomoć i koje u većim dijelom nijesu korisnici socijalne pomoći, ali su u stanju socijalne potrebe. Podšetimo, Udruženje „Roditelji“ ovu humanitarnu akciju organizovalo je četiri puta.

Da bi olakšao roditeljima pripremu dece za početak nove školske godine, akciji se priključio i Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, nudeći dio torbi i pernica po sniženim cijenama čak 70 odsto.

U humanitarnoj akciji 85 dece dobilo je komplete novih udžbenika, a njih 84 školski pribor.

Š. B.

Jasan cilj od samog početka – učiniti druge srećnima

Riječ volontera: POZITIVNA ENERGIJA I TIMSKI RAD

Janko Bulatović: „Osmijesi na licima govore mnogo više nego sto puta izgovorena riječ hvala“

Govoreći o utiscima i atmosferi koja je vladala tokom akcije, Janko Bulatović, učenik podgoričke Gimnazije, volonter, ošutio je pozitivnu energiju, koja se kako kaže, ogleđala u upornosti i snažnoj volji volontera da pruže pomoć drugima.

„Timski rad je ono što karakteriše naš klub i što uvijek dokazujemo iznova. Utisaka je mnogo, no najvažniji je onaj na kraju, kada se akcija završi i svi zajedno vidimo koliko smo toga učinili, kao i koliko ljudi smo učinili srećnima. A to je zapravo naš cilj. U vremenu krize sve postaje vrijedno i potrebno. Nažalost, ono što je nekada predstavljalo usputnu stepenicu roditeljima, kupiti deci knjige za školu, danas predstavlja pravi izazov. Posebno kada govorimo o kompletima knjiga čija cijena je previsoka. Zadovoljstvo je kada to možete pokloniti onima kojima su potrebni. Osmijesi na njihovim licima govore mnogo više nego sto puta izgovorena riječ hvala“, objašnjava Janko.

Marija Boljević: Volontiranje je veoma lijep način da se ošetimo korisnima

Za njegovu školsku drugaricu Mariju Boljević učešće u akciji bilo je novo iskustvo. „Učestvovala sam u raznim akcijama, ali ovo je prvi put da saradujem sa Udruženjem „Roditelji“. Atmosfera koja je vladala među nama pokrenula nas je da budemo vrijedni kako bi prikupili što veći broj udžbenika i školskog pribora. Volontiranje je veoma lijep način da se ošetimo korisnima, jer pomažući drugima rješavamo određeni problem zajedničkim snagama“, istakla je Marija.

Vedar volonterski duh

U Kolašinu održana svečana akademija povodom sto godina od rođenja Veljka Vlahovića i Buda Tomovića

BORCI ZA VJEČNO OTVORENI PROZOR SLOBODE

Vesna Medenica, predsjednica Vrhovnog suda Crne Gore: Kao političar na najodgovornijim funkcijama u poslijeratnoj Jugoslaviji, Veljko Vlahović je u sebi nosio Crnu Goru kao 'dar i prokletstvo', ne zaboravljajući da su nastale njegove prve misli i saznanja. U svojim besedama o Budo Tomoviću, Veljko je kazao da ono za šta se Budo borio i izgubio život 'nastavlja hiljade crnogorskih mladih boraca za slobodu'

DA CRNOGORSKI INTELEKTUALCI I HUMANISTI NIKADA NE PADNU U ZABORAV: Sa svečane akademije

Povodom stogodišnjice rođenja narodnih heroja Veljka Vlahovića i Buda Tomovića, u Kolašinu je održana svečana akademija u organizaciji Saveza Udruženja boraca i antifašista Crne Gore i Udruženja boraca i antifašista Kolašina. Tim povodom, delegacije dva udruženja položile su vijence na bistu Veljka Vlahovića u centru grada pod Bjelesicom, kao i na spomen-obilježje na Crkvinama, na mjestu pogibije Buda Tomovića.

Predsjednica Vrhovnog suda Crne Gore Vesna Medenica, govoreći na akademiji, izrazila je nadu da će u budućem periodu junaštvo, djela i besjede Vlahovića i Tomovića još snažnije pronositi njihov lik i ljubav prema Crnoj Gori kako nikada ne bi pali u zaborav.

„Noseći u sebi usadene vrijednosti porodice Vlahović, njegovog Kolašina i Crne Gore, Veljko je bio pobornik internacionalizma, kosmopolit i demokrata, borac protiv ropstva i nepravde. Narodni heroj, španski borac, intelektualac, besednik i pisac, Veljko je nosio teret rođenja Kolašina i Crne Gore preko Beograda, Praga, Pariza, Madrida, Moskve. Uvijek je znao da su nastale njegove prve misli i saznanja. Kao političar na najodgovornijim funkcijama u poslijeratnoj Jugoslaviji, Veljko je u sebi nosio Crnu Goru kao 'dar i prokletstvo' i uvijek se borio da ona bude 'vječno otvoreni prozor slobode'“, kazala je ona. Tomović je bio student prava u Pragu i Beogradu, sekretar Crnogorske narodne omladine, osnivač antifašističkog lista

„Glas Crne Gore“, pravni zastupnik siromašnih radnika i seljaka. Buda Tomovića nijesu pokolebala ni brojna hapšenja da ostane posvećen okupljanju crnogorske slobodarske omladine. U svojim besedama o Budo Tomoviću, Veljko Vlahović je kazao da ono za šta se Budo borio i izgubio život 'nastavlja hiljade crnogorskih mladih boraca za slobodu'.

Obraćajući se u ime Saveza Udruženja boraca i antifašista Crne Gore, Četko Radonjić je istakao da ova dva heroja treba da budu vječita inspiracija i da svi moramo nositi u srcu Crnu Goru kao svojevrsan dar, kako bismo s ponosom mogli reći da smo nasljednici Veljka Vlahovića i Buda Tomovića.

N. N.

U Rovcima u selu Trmanje obilježeno sto godina od rođenja narodnog heroja Veljka Vlahovića

STRASVENI BORAC I HUMANISTA IZUZETNO POPULARAN MEĐU STUDENTIMA

– Dragan Mitov Đurović, sekretar SUBNOR-a i antifašista Crne Gore: Ispisao je životne i literarne stranice koje imaju posebno mjesto u istoriji Crne Gore

– Zoran Bobo Raičević, potpredsjednik Udruženja boraca i antifašista Podgorice: Vlahović je dao pečat svome vremenu

– Gojko Vlahović, predsjednik Udruženja boraca i antifašista Kolašina: Veljkove poruke vječne

ZNAČAJAN JUBILEJ: Okupljeni pokraj biste Veljka Vlahovića

U Rovcima, u selu Trmanje, obilježen je vijek od rođenja slavnog narodnog heroja, učesnika Narodnooslobodilačkog i Španskog građanskog rata, istaknutog funkcionera socijalističke Jugoslavije Veljka Vlahovića.

Osvrt na život legendarnog rovačkog borca i humaniste dao je Zoran Bobo Raičević, potpredsjednik Udruženja boraca i antifašista Podgorice.

„Kao borac XV internacionalne brigade u građanskom ratu u Španiji, de je pokušao da zaustavi fašizam, u odbrani Madrida je ranjen tako da mu je noga amputirana. Tokom rata je preko radio stanice 'Slobodna Jugoslavija', objašnjavao svijetu šta se zapravo dešava u Jugoslaviji i širio istinu o NOB-u i socijalističkoj revoluciji“, rekao je on i dodao: „Nakon oslobođenja, deceni-

jama je bio jedan od najvažnijih aktera društveno-ekonomskog razvoja Jugoslavije i teoretičar koji je i na taj način dao pečat svome vremenu.“

Prisutnima se obratio novinar i publicista Dragan Mitov Đurović, sekretar SUBNOR-a i antifašista Crne Gore.

„Zborio je Veljko istinu, ali i njegova generacija. Ispisao je životne i literarne stranice koje imaju posebno mjesto u jedanaest vijekova dugoj istoriji Crne Gore. U Kolašinu će biti organizovana svečana akademija 'Sjećanja na Veljka', jer smo dužni da njemu i njegovoj generaciji kažemo hvala“, istakao je on.

Predsjednik Udruženja boraca i antifašista Kolašina Gojko Vlahović kazao je da su Veljkove poruke vječne, te njegova rodna kuća, odakle je potekao njegov „revolucionarni i humanistički zanos“, treba da bude briga šire društvene zajednice.

N. N.

POKRENUTA INICIJATIVA DA SE UNIVERZITETU CRNE GORE VRATI IME VELJKA VLAHOVIĆA

Obilježavanje vrijednog jubileja iskorišćeno je za pokretanje inicijative da se Univerzitetu Crne Gore vrati ime Veljka Vlahovića. Inicijativa će, prema najavama, uskoro biti formalizovana, a pokretači gaje nadu u njen uspjeh zbog činjenice da je Vlahović bio izuzetno popularan među studentima.

19

Prosvjetni rad

OKT. 2014

BROJ 28

t@j e-svijet

prosvjetnirad@t-com.me

www.zuns.me/prosvjetnirad

Na Festivalu informatičkih dostignuća „Infofest 2014“ Ministarstvo prosvjete predstavilo svoje projekte

PORTAL ZA NASTAVNIKE I RODITELJE

Prema riječima Marine Matijević, načelnice Odjeljenja za informaciono-komunikacione tehnologije Ministarstva prosvjete, najvažnije odlike MEIS aplikacije odnose se na evidentiranje podataka o učenicima, nastavnim predmetima, zaposlenima, stručnim i upravnim organima obrazovno-vaspitnih ustanova, objektima, ulaganjima i opremi

U okviru XXI Festivala informatičkih dostignuća „Infofest 2014“, Ministarstvo prosvjete predstavilo je informacioni sistem crnogorskog obrazovanja – MEIS (Montenegrin Education Information System) i portal za roditelje www.ocjene.edu.me.

Prema riječima Marine Matijević, načelnice Odjeljenja za informaciono-komunikacione tehnologije Ministarstva prosvjete, naj-

važnije odlike MEIS aplikacije odnose se na evidentiranje podataka o učenicima, nastavnim predmetima, zaposlenima, stručnim i upravnim organima obrazovno-vaspitnih ustanova, objektima, ulaganjima i opremi.

„Neki od ciljeva uvođenja MEIS aplikacije odnose se na analizu kvaliteta obrazovanja, bržu statistiku na svim nivoima, procjenu energetske efikasnosti škol-

skih objekata i potrebe ulaganja, uspostavljanje sistema socijalne brige za učenike, proces licenciranja nastavnika itd“, kazala je Matijevićeva.

MEIS je namijenjen nastavnicima i upravi obrazovno-vaspitnih ustanova, jer omogućava generisanja širokog dijapazona podataka u cilju sačinjavanja neopodnih izvještaja, zatim, roditeljima koji od ove školske godine mogu online da pra-

MOGUĆNOST ONLINE PRAĆENJA OCJENA I USPJEHA: Marina Matijević

te uspjeh svoje dece, kao i zaposlenima u Ministarstvu prosvjete i ostalim institucijama koje se bave obrazovanjem (Zavod za školstvo, Centar za stručno obrazovanje, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva) za obezbjeđivanje statističkih po-

data neopodnih za strateško planiranje obrazovanja.

Matijevićeva je predstavila i portal za roditelje www.ocjene.edu.me preko kojeg roditelji mogu ostvariti uvid u uspjeh i vladanje deteta, tj. pratiti ocjene, izostanke i dr.

Takođe, portal nudi informacije o zakazanim roditeljskim sastancima, kao i razna obavještenja, a na ovaj način je omogućena i komunikacija roditelja i odjeljenjskog starješine.

O. Đ.

Tema „Prosvjetnog rada“: Afirmisanje izviđaštva među mladima u Crnoj Gori

PODSTIČANJE PRAVIH VRIJEDNOSTI – DRUGARSTVA, NESEBIČNOSTI, LJUBAVI PREMA PRIRODI...

Deca se socijalizuju kroz različite oblike druženja (učenje u prirodi, igru, zabavu, takmičenje...) i izrastaju u korisne članove zajednice kojoj pripadaju. Ovakav, neformalan vid obrazovanja pruža im punu slobodu, omogućava da ispolje svoju kreativnost, učestvuju u donošenju odluka, a, prije svega, uči ih da budu odgovorni. Stiču mnoga znanja i vještine koja se mogu upotrijebiti u svakodnevnom životu, kao što su sadržaji iz orijentacije, topografije, meteorologije, prve pomoći, ishrane i boravka u prirodi. Bilo bi poželjno da država izviđače stavi pod svoje okrilje (finansiranje iz Budžeta) kao što je bilo u ex Jugoslaviji

Izviđaštvo je pokret uvijek u pokretu, škola pod vedrim nebom. To je aktivnost koja dopunjuje školu i porodicu, otkriva svijet izvan zidova učionice, podstiče želju za istraživanjem, otkrivanjem i znanjem. Njegovi članovi se uče pravim vrijednostima – drugarstvu, nesebičnosti, razumijevanju, ljubavi prema prirodi, disciplini. Izviđač aktivno primjenjuje svoje znanje i nesebično ga dijeli s drugima.

Od osnivanja 1907. godine do danas izviđaštvo nikad nije prestalo rasti. U ovom pokretu sada je više od 30 miliona djevojčica, dječaka, đevojaka, mladića i odraslih. U posljednjih 25 godina, izviđački pokret u svijetu je udvostručio svoje članstvo.

Tibor Sekelj organizovao prvu skautsku družinu 1928. godine

U Crnoj Gori izviđaštvo se prvi put javlja 1928. godine u Nikšiću, kada je Ti-

CILJEVI IZVIĐAŠTVA PODUDARNI SA VASPITNOOBRAZOVNIM CILJEVIMA: Članovi Izviđačkog odreda „Stara varoš“

bor Sekelj organizovao prvu skautsku družinu. U posljednjem periodu u Crnoj Gori prvi odred izviđa-

ča osnovan je u Plavu, 4. septembra 1955. godine. Potom se osnivaju odredi u Ivangradu (Beranama), Nik-

šiću, Pljevljima, Tivtu, Cetinju..., i, 22. januara 1956. godine u Titogradu (Podgorica). Savez izviđača Cr-

ne Gore od 1. maja 1956. godine, kada je osnovan, djelovao je u sklopu Saveza izviđača Jugoslavije, sve do 1991. godine. Prvog maja 2006. godine Savez izviđača Crne Gore postaje samostalna organizacija, a 13. jula 2008. godine primljen je u Svjetsku organizaciju skauta na konferenciji u Koreji. Savez izviđača Crne Gore čine jedinice koje imaju sedište na teritoriji Crne Gore, trenutno, 20-tak izviđačkih odreda i samostalnih četa, sa oko 1.500 članova.

Izviđači su pokret za decu i mladež. Da bi se održao kontinuitet veoma je važno da se deca u ranom uzrastu animiraju da budu članovi ovog pokreta i u tome nastavnici u školama imaju važnu ulogu.

Odred izviđača „Stara varoš“: Podgorički osnovci i srednjoškolski

Dobar primjer je OŠ „Milorad Musa Burzan“ u Podgorici u kojoj je krajem 2006. godine formirano jato poletaraca i pčelica od 30 članova sa nastavnicom Vesnom Vešović, kao predvodnicom jata. Na svečanoj priredbi 2007. godine, uz prisustvo svojih roditelja, rukovodstva ove škole,

rukovodstva Saveza izviđača Crne Gore, nastavnika škole i prijatelja organizacije, poletarci i pčelice su položili svečano obećanje i postali članovi Saveza izviđača Crne Gore. U narednom periodu 2008. godine dolazi do promjene imena Odreda i njegove preregistracije u Odred izviđača „Stara varoš“ i postaju sekcija škole.

Kako kaže Vesna Vešović, Odred izviđača „Stara varoš“ broji, uz dvije starije instruktorka (vođe), 96 članova, uzrasta od 8–19 godina (podijeljene na tri starosne kategorije: „Jato poletaraca i pčelica“ – uzrasta do VI razreda i „Mlađi izviđači i mlade planinke“ – od VI do IX razreda i „Starije planinke i stariji izviđači“ – uzrasta od završene osnovne škole do 20 godina. Članovi Odreda su većinom učenici OŠ „Milorad-Musa Burzan“ i po 1–2 učenika iz osnovnih škola „Pavle Rovinski“, „Dragiša Ivanović“, „Sutjeska“, „Vladimir Nazor“, „Maksim Gorki“, Gimnazije „Slobodan Škerović“, Građevinsko geodetske škole „ing. Marko Radević“, Muzičke škole „Vasa Pavić“, SEŠ „Mirko Vešović“, Gimnazije „Petar I Petrović Njegoš“ u Danilovgradu, Mašinske škole „Ivan Uskoković“, Srednje stručne škole „Sergije Stanić“, Srednje hemijske škole „Spasoje Raspopović“.

„Misija izviđaštva doprinosi obrazovanju mladih ljudi kroz sistem vrijednosti, zasnovan na skautskom Zavjetu i Zakonu i pomaže izgradnji boljeg svijeta u kome su ljudi ostvareni kao pojedinci i imaju konstruktivnu ulogu u društvu. S obzirom da je cilj izviđačke organizacije okupljanje i razvijanje umnih, tjelesnih, društvenih i duhovnih potencijala dece, kroz koje se osmišljava i njihovo slobodno vrijetanje, a što se u potpunosti podudara sa vaspitno-obrazovnim ciljevima škole, rukovodstvo i nastavno osoblje škole u potpunosti je podržalo formiranje jedne ovakve organizacije, čiji su članovi učenici pomenute škole“, kaže Vesna Vešović.

SARADNJA SA IZVIĐAČIMA IZ SARAJEVA, NIŠA, KRAGUJEVCA I KRUŠEVCA

Izviđački odredi veoma dobro saraduju međusobno, ali i sa drugim organizacijama.

„Saradujemo sa svim odredima u Crnoj Gori i učestvujemo u svim akcijama koje organizuju. Imamo izvanrednu saradnju sa izviđačima iz Sarajeva, Niša, Kragujevca i Kruševca“, kaže Mijat Božović.

Igor Čirović je veoma zadovoljan i međunarodnom i drugim vidovima saradnje. „Lokalna samouprava nas prepoznaje kao jednu od najboljih organizacija na ovom prostoru i sa njima je saradnja izuzetna. Dobro saradujemo sa odredima koji su aktivni u okviru Saveza izviđača Crne Gore, posebno sa onima koji imaju dugu tradiciju i koji su po strukturi članstva slični nama, a to su Odredi iz Nikšića, Bara, Herceg Novog“, smatra on.

Stariješine odreda ističu da nastoje da saraduju sa nevladinim organizacijama, ali većina njih ocjenjuje da nije zadovoljna tim odnosom, jer se, kako kaže Četković, „desi da neke planove prigrabe za sebe i steknu određena materijalna dobra koje bi prvo trebali mi da dobijemo“.

Odred „Gojko Kruška“ sa Cetinja IZVIĐAČ JE DOBAR ČOVJEK

Odred je dobio mnoga priznanja. Pored ostalih, Zlatni javorov list (najveće odlikovanje ex Jugoslavije – 1975. godine); Trinaestonovembarsku nagradu Grada-Heroja Cetinja (1975); Plaketu Bratstva-jedinstva Saveza izviđača Srbije (1984); Plaketu bratskoga Odreda „Jugoslavija“ čiji je bio član (1986); Orden zasluge za narod sa srebrnim zracima ex Jugoslavije (1986). U svojim vitrinama ima preko 50 pehara i 220 diploma osvojenih na raznim takmičenjima u Jugoslaviji, Crnoj Gori i inostranstvu

SKAUTI SU HUMANI, SPREMNI DA POMOGNU SVAKOME KOME JE POMOĆ POTREBNA: Članovi Odreda „Gojko Kruška“ sa Cetinja

„Izviđač je dobar čovjek. On voli svoju planetu zemlju, živi u njoj, čuva je i pazi. Human je i spreman da uvijek pomogne svakome kome je pomoć potrebna. On voli svoju domovinu ka ženu oka svojega“, kaže Milorad Miško Četković, starješina Odreda „Gojko Kruška“ sa Cetinja.

U Odredu sada aktivno radi oko 70 članova i povremeno kako im to privatni uslovi dozvoljavaju oko 30–40. Svrstani su po starosnim kategorijama na: pčelice i poletarce (uzrasta 7–12 godina); planinke i izviđače (12–18 godina) i brđanke i brđane (starije od 18 godina). Za svoj dugogodišnji društveno korisni rad (59 generacija) Odred je dobio mnoga priznanja. Pored ostalih, Zlatni javorov list (najveće odlikovanje ex Jugoslavije – 1975. godine); Trinaestonovembarsku nagradu Grada-Heroja Cetinja (1975); Plaketu Bratstva-jedinstva Saveza izviđača Srbije (1984); Plaketu bratskoga Odreda „Jugoslavija“ čiji je bio član (1986); Orden zasluge za narod sa srebrnim zracima ex Jugoslavije (1986). U svojim vitrinama ima preko 50 pehara i 220 diploma osvojenih na raznim takmičenjima u Jugoslaviji, Crnoj Gori i inostranstvu.

Najvažnije aktivnosti su: edukativne radionice koje održuju u prostorijama i u prirodi: razni izleti (radni i ekološki sa čišćenjem pojedinih lokacija ili pošumljavanjem određenih goleti de je to potrebno); turističke posete crnogorskim gradovima i planinama; višednevni kampovi kao suživot sa prirodom i velika borba za bolji život bez droge, cigareta i alkohola.

„Izviđaštvo je veoma bitno u vaspitanju dece i omladine. Kada dijete počne da radi u kolektivu, kakva je naša organizacija, postaje kompletan čovjek i budući korisni član našega društva. Navešćemo neke osobine koje stiče mladi pojedinac radeći u izviđačima: postaje radan i vrijedan, human spreman da pomogne svakome kome je potrebno pomoći, postaje ekolog štiti prirodu i živi u njoj i sa njom, dobar je drug i kolega i uči mnogo drugih saznanja – da ne mrzi nikoga, da nije rasista i da je multikonfesionista. Svi naši članovi su puni elana da što više toga nauče od svojih instruktora koji su iz generacije u generaciju podižu u Odredu i Savezu“, smatra Četković.

Svaki mladi čovjek koji postane izviđač je privilegovan i on ostaje „Izviđač za sva vremena“.

Kraljski izviđači, dobri učenici i studenti, osnovali Zavičajni muzej BRIGA O KULTURNOM NASLJEĐU POTKOMOVLJA

U ZDRAVOM TJELU, ZDRAV DUH: Članovi Odreda izviđača „Milan Perović“ iz Kralja

U Odredu izviđača „Milan Perović“ izuzetno su zadovoljni i brojnošću i strukturom članstva, te činjenicom da ne postoji nikakva podjela na socijalno porijeklo ili neku ličnu osobenost članova. Posebno su ponosni na članove koji su dobri učenici i studenti i kao takvi oni su najbolji „ambasadori“, malog grada i organizacije kojoj pripadaju.

„Određ ima više od 200 članova svih kategorija i uzrasta (poletarci i pčelice i poletarci – uzrast do 11 godina; planinke i izviđači – od 12 do 20 godina i brđani – stariji od 20 godina). Većina članova je aktivna. Naše aktivnosti su brojne: od onih koje se odnose na očuvanje zdrave životne sredine, organizovanje šumskih škola, organizovanje izleta, pohoda, bivaka, logorovanja, izviđačkih i drugih akcija, kulturnih i sportskih manifestacija... Ono što karakteriše rad našeg odreda je briga o kulturnom nasljeđu Potkomovlja, odnosno gornjih Vasojevića kroz brigu o Zavičajnom muzeju u Kraljima čiji su osnivači upravo izviđači. Pored toga, što organizujemo akcije različitog karaktera, naša velika obaveza je da ispratimo sve ono što je interesantno našim članovima, a to su akcije koje se organizuju na prostoru Balkana“, ističe Igor Ćirović.

Odred „Dragan Cerović Gigo“ u Nikšiću baštini tradiciju najstarijeg odreda u Crnoj Gori

Mijat Božović, starješina Odreda „Dragan Cerović Gigo“ u Nikšiću, koji baštini tradiciju najstarijeg odreda u Crnoj Gori, kaže da se učlanjivanjem u izviđačku organizaciju deca susreću sa obavezama koja se umnogome razlikuju od školskih i domaćih. U školi se moraju uklopiti u programske šeme, a u kući u roditeljske zahtjeve i obaveze. Kao izviđači su oslobođeni i jednog i drugog. Izviđači sa svojim starješinama prave programe relaksacije. Organizovanje radionica ih kroz druženje relaksira i čini radosnim, jer oni sami osmišljavaju zabavu kroz druženje. Vodnici znaju šta im je najinteresantnije i to uključuju u njihove aktivnosti. Na taj način deca i zavole izviđaštvo.

Međusobno uvažavanje i uvažavanje drugih

„Kada malo odrastu, počinju da savladavaju izviđačke vještine. Zavoljeli su izviđaštvo i shvatili da su disciplina i obaveze sastavni dio njihovih aktivnosti. Zajednički rad kroz zabavu nametnuo im je naviku međusobnog uvažavanja i uvažavanja drugih. Naučili su da se lijepo druže. Starješine izviđačkih odreda su iskusni izviđači, najčešće prosvjetni radnici, koji oko sebe formiraju saradnike – starije izviđače koji upućuju mlade u dalje aktivnosti. Oni ih obučavaju topografiji, kako da se bezbjedno kreću bespućima. Ovladaće i ukazivanjem prve pomoći, prepoznavati razne vrste drveća i cvijeća, steći navike da čuvaju prirodu.

Postavljanje izviđačkog kampa je posebno za-

dovoljstvo, a i to brzo nauče. Sami postavljaju šatore i „infrastrukturu“ kampa, svakodnevno dograđuju i ukrašavaju.

Polazeći od činjenice da se domovina voli onoliko koliko se poznaje, izviđači upoznaju sve prirodne ljepote Crne Gore, kao i njene kulturne i istorijske spomenike“, kaže Mijat Božović i dodaje: „Uglavnom smo zadovoljni brojem izviđača u u odredu koji se kreće od 60 do 70. To je broj sa kojim se može kvalitetno raditi. Najmanje je onih najmlađih poleteraca – četiri, mlađih izviđača i planinki je 23, a starijih 36“.

Aktivnosti traju tokom cijele godine, prema planu rada. Edukacija novih članova vrši se u klubu koji je u prostorijama gimnazije. Prema interesovanju organizuju se posete Trebinju, Mostaru, Sarajevu, Višegradu, Kusturičinom gradu na Mokroj gori, Zla-

tiboru... Obilaze nacionalne parkove i jezera, kao i druge ljepote Crne Gore. U julu ljetuju u kampu u Prčanju.

Odred izviđača „Milan Perović“, Kralje, Andrijevića: Socijalizacija kroz različite oblike druženja

Jedan od veoma važnih benefita ovog pokreta je socijalizacija. Igor Ćirović, predsjednik Odreda izviđača „Milan Perović“, Kralje, Andrijevića, ukazuje na značaj izviđaštva za odrastanje dece.

„Deca se socijalizuju kroz različite oblike druženja (učenje u prirodi, igru, zabavu, takmičenje...) i izrastaju u korisne članove zajednice kojoj pripadaju. Ovakav, neformalan vid obrazovanja i dječji i omladini pruža punu slobodu, omogućava da ispolje svoju kreativnost,

DISCIPLINA I OBAVEZE SASTAVNI SU DIO NJHOVIH AKTIVNOSTI: Izviđači Odreda „Dragan Cerović Gigo“ u Nikšiću

U barskoj Mjesnoj zajednici Šušanj, u okviru Izviđačkog odreda „24. novembar“, osnovana Izviđačka četa „Sveta Marija“ AKO HOĆEŠ MIJENJATI SVIJET, KRENI OD SVOGA PRAGA

Za svoje aktivnosti „24. novembar“ dobio najveće opštinsko priznanje – „Nagrada oslobođenja Bara“, najviše izviđačko priznanje bivše Jugoslavije – „Zlatni javorov list“ i zvanje „Određ partizan“

DOBRA SARADNJA SA OBRAZOVNIM USTANOVAMA: Izviđači Odreda „Sveta Marija“ iz Bara

U barskoj Mjesnoj zajednici Šušanj, u okviru Izviđačkog odreda „24. novembar“, osnovana je ove godine Izviđačka četa „Sveta Marija“. Time je jedan od najaktivnijih izviđačkih odreda u državi postao brojniji za grupu mladih entuzijasta koji su, inspirisani riječima osnivača izviđača Roberta Badena Powella od Gilwella da je „Stvarni put ka sreći davanje sreće drugima“, odlučili da, kako je naglasio i njihov vođa Peđa Glavanović, postanu sastavni dio ove samostalne, dobrovoljne, nepolitičke i patriotske organizacije, neformalnog obrazovanja za decu i omladinu.

„Svjesni odgovornosti i postavljenih principa, želimo svojim djelovanjem ostaviti ovaj svijet malo boljim nego smo ga našli“, kaže Ivana Marstijepović, zamjenica vođe novoformirane čete. Upravo zato prvu aktivnost su započeli poznatim geslom „Ako hoćeš mijenjati svijet, kreni od svoga praga“. I krenuli su od „svoga praga“. Već prvog dana osnivačka članovi nove izviđačke čete su u saradnji sa Župnim uredom u Šušanju, Mjesnom zajednicom i JP „Komunalne djelatnosti“ uredili okolinu oko crkve Svete Marije na ovom području i, kao poseban doprinos, zasadili maslinu, simbol mira i dugovječnosti, ali i samog grada i opštine Bar.

Izviđački odred „24. novembar“ je, inače, formiran u aprilu 1975. godine i oduvijek je zauzimao značajno mjesto u životu mladih Bara. Član je Saveza izviđača Crne Gore i Svjetske skautske organizacije. Ima 50 do 60 stalnih članova, a u vrijeme većih akcija okuplja i nekoliko stotina volontera iz svih barskih osnovnih i srednjih škola, kao i studente. Za svoje aktivnosti dobio je niz saveznih i republičkih odlikovanja među kojima su najveće opštinsko priznanje – „Nagrada oslobođenja Bara“, najviše izviđačko priznanje bivše Jugoslavije – „Zlatni javorov list“ i zvanje „Određ partizan“. U Odredu su veoma ponosni na svoje vodne škole, formiranje Izviđačkog centra „Čista strana života“, saradnju sa skautima iz drugih zemalja, posebno Srbije, Makedonije, Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Njemačke, Italije... Početkom marta ove godine izviđač iz Bara Dušan Masoničić, jedan od načelnika za međunarodnu saradnju Saveza izviđača Crne Gore, je kao predstavnik naše zemlje u Amanu (Jordan), prisustvovao Konferenciji Desmosa, samostalnog tijela izviđača pravoslavne vjere, koji pripadaju nacionalnim organizacijama u sastavu Svjetske skautske organizacije.

Starješina Tanjo Masoničić ističe izvanrednu saradnju sa svim obrazovnim ustanovama, profesorima Mićom Baltićem, Ismetom Perazićem, Jelenom Vlahović i Draženom Kaljevićem, OO Crvenog krsta, Centrom za socijalni rad, nevladinim organizacijama, medijskim kućama i posebno lokalnom upravom o čemu svjedoči i potpisivanje saradnje sa predsjednikom Opštine Bar Žarkom Pavićevićem. Ovaj sporazum, prema riječima Masoničića, omogućava podršku njihovim aktivnostima i budućim akcijama, ali i što je Odredu veoma bitno, predstavlja priznanje za sve što su do sada uradili. Otuda očekuju da će novi vid saradnje sa lokalnom upravom omogućiti i realizaciju njihovih vizija među kojima su formiranje Međunarodnog sakautskog centra i ponovni ulazak izviđača u škole.

D. Janković

učestvuju u donošenja odluku, a prije svega uči ih da budu odgovorni. Stiču mnoga znanja i vještine

koja se mogu upotrijebiti u svakodnevnom životu. Kao što su sadržaji iz orijentacije, topografije, meteorologije, prve pomoći, ishrane i boravka u prirodi (ljeti i zimi). Naročito je značajno to što izviđači sva stečena znanja kasnije prenose na mlađe članove organizacije, a i društva uopšte. Oni koji se posebno ističu postaju lideri, dodatno se edukuju i na njih se u daljem radu oslanjaju organizacione jedinice – Odredi i Savez“, smatra Ćirović.

Kako omasoviti i unaprijediti izviđaštvo?

Naši sagovornici smatraju da je za omasovljenje i popularizaciju izviđaštva neophodno ući u sve osnovne i srednje škole. Prije svega, treba animirati nastavnike.

„Smatram da treba još mnogo raditi kako bi crnogorski izviđač bio ono što je bio, recimo, prije 30 godina. U posljednje vrijeme je puno toga urađeno na promjeni imidža naših izvi-

đača i kao organizacija smo prebrodili težak period, ali smo ipak opstali. Svi crnogorski odredi se vode kao nevladine organizacije. Zakon o mladima nas do sada nije prepoznao i pored činjenice da naše članstvo u ogromnom procentu čine upravo mladi? Smatram da Savez izviđača Crne Gore treba da bude prepoznat kao organizacija od posebnog značaja, što u stvarnosti i jeste“, mišljenja je Igor Ćirović.

„Za dobru organizaciju Saveza izviđača u Crnoj Gori bilo bi poželjno da država izviđače stavi pod svoje okrilje (finansiranje iz Budžeta) kao što je bilo u ex Jugoslaviji. Potrebno je da Savez ima stalne prihode, svoje kancelarije i profesionalca koordinatora, sve u cilju da izviđaštvo bude korisno državi za bolji život i vaspitanje mladih u borbi protiv pošasti svijeta (pušenja, droge, alkohola), te i stvaranju društveno korisnog člana društva“, smatra Milorad Četković.

Lj. Vukoslavović

Primjena savremenih tehnologija u nastavi – MOGUĆNOSTI I OGRANIČENJA – U FUNKCIJI EFIKASNIJE REALIZACIJE CILJEVA OBRAZOVANJA

– Treba imati u vidu da tehnološka osposobljenost tek u korelaciji sa predmetnim i pedagoškim znanjem može rezultirati samopouzdanjem nastavnika u obavljanju profesionalne djelatnosti.

– Organizacija nastave i učenja u skladu sa zahtjevima savremene obrazovne tehnologije implicira promjenu položaja učenika i nastavnika, prilagođavanje oblika i metoda nastave/učenja, inoviranje prakse učenja i poučavanja i ukupne organizacije vaspitno-obrazovnog procesa

Piše:

Prof. dr Slavka Gvozdenović

Nesporno je da su uzajamni uticaji promjena u savremenom društvu i obrazovanju u velikoj mjeri usmjeravani razvojem modernih tehnologija i njihovom primjenom u svakodnevnom životu i nastavnom radu. Transponovanje realnosti u virtuelnu stvarnost, relativizovanje prostorne i vremenske distance, brisanje granica između radnog i slobodnog vremena implicira pojačanu odgovornost i oprez u prihvatanju eksternog projektovanih potreba i modela ponašanja. U tom kontekstu se osnaživanje ličnog i profesionalnog razvoja nastavnika ispostavlja kao osnovna pretpostavka za upoznavanje određenih pozitivnih efekata, ali i potencijalnih nedostataka i ograničenja u primjeni savremenih tehnologija.

Promjene u obrazovanju trebalo bi da doprinesu unapređivanju kvaliteta nastave i učenja, da budu u funkciji razvoja ličnosti i proširivanja životnog iskustva svih učesnika obrazovnog procesa. Od obrazovnih institucija se očekuje da budu u funkciji zadovoljavanja prioritarnih društvenih potreba, da se prilagode *realnim potrebama tržišta rada* i novim okolnostima u svijetu koji se mijenja. Od učesnika obrazovnog procesa očekuje se adaptacija na stalne promjene, ovladavanje novim tehnologijama, permanentno usvajanje novih znanja i učenje tokom cijelog života. Razmatrajući korelaciju između tehničkog napretka i primjene savremenih tehnologija u oblasti obrazovanja, Jovan Đorđević, na primjer, polazi od činjenice da primjena savremene tehnologije u većoj mjeri zavisi od stava prema njoj, nego od materijalnih mogućnosti i ekonomske razvijenosti pojedinih zemalja. U tom smislu ističe da „savremeno obrazovanje ne može odgovoriti potrebama i zahtevima sadašnjice, a naročito potrebama i zahtevima budućnosti, bez smišljene i efikasne upotrebe moderne obrazovne tehnologije, čija je uloga nesumnjiva u pripremanju kadrova u svim domenama ljudskog rada i savremenom načinu življenja.“ (J. Đorđević: *Savremena nastava – organizacija i oblici*. – Beograd: Naučna knjiga, 1981, str. 220) Primjena savremenih tehnologija treba da bude u funkciji efikasnije realizacije ciljeva obrazovanja i nastave, da omogućiti podsticanje razvoja sposobnosti mišljenja i unapređivanje kvaliteta znanja koje učenici stižu u školi.

Profesionalni razvoj i tehnološka osposobljenost nastavnika

Nedovoljno i neujednačeno korišćenje savremenih tehnologija u našem obrazovnom sistemu proizilazi iz brojnih specifičnosti koje su relevantne za različite nivoe obrazovanja i oblasti znanja. Utoliko se ispostavlja jedno od ključnih pitanja: koje su mogućnosti kombinovanja tradicionalnog i savremenog pristupa u nastavi relevantne za društveno-humanističke discipline, a šta je od presudne važnosti u prirodnim i tehničkim naukama?

POVEZIVANJE NOVIH INFORMACIJA SA PRETHODNIM ZNANJEM I ISKUSTVOM

Pojačanu odgovornost nastavnika zahtijeva suptilna selekcija dostupnih informacija (u elektronskoj formi) i obrazovnih sadržaja relevantnih za određenu disciplinu i oblast znanja. Učenike treba osposobljavati za povezivanje novih informacija sa prethodnim znanjem i iskustvom, podsticati ih na usvajanje znanja s razumijevanjem, na procjenu kvaliteta sopstvenog rada i rada drugih učenika. Istovremeno treba imati u vidu da brojne mogućnosti koje pruža primjena savremenih tehnologija ne znači da postoje univerzalno prihvatljivi modeli ili gotovi recepti za uspješnu realizaciju ciljeva obrazovanja i nastave. Budući da ne postoje dva identična nastavna časa, svaki od njih je neponovljiv i zahtijeva stvaralačko angažovanje samih nastavnika. Nastavnici, dakle, planira, organizuje i realizuje nastavu, kontinuirano prati i vrednuje ostvarene rezultate.

Izvjesno je da će, uz uvažavanje ukupnog duhovnog i socijalnog konteksta i materijalno-tehničke osnove nastave, primjena savremenih obrazovnih medija, kao i drugih izvora znanja biti uspješna ukoliko nastavnici budu osposobljeni za njihovo korišćenje. To upućuje na potrebu za kontinuiranim profesionalnim razvojem i tehnološkom osposobljenošću nastavnika. Razvoj tehnoloških kompetencija, pored informatičkog opismenjanja, pretpostavlja osposobljavanje nastavnika za primjenu kompjutera i informaciono-komunikacionih tehnologija, kao i upoznavanje sa korišćenjem obrazovnih softvera u nastavnom radu. Na taj način bi se ostvarile pretpostavke za primjenu modernih tehnologija koje, u zavisnosti od specifičnih ciljeva i konkretnih programskih sadržaja, treba koristiti u nastavnim situacijama kada je to pedagoški cjelishodno i didaktički opravdano. Istovremeno treba imati u vidu da tehnološka osposobljenost tek u korelaciji sa predmetnim i pedagoškim znanjem može rezultirati samopouzdanjem nastavnika u obavljanju profesionalne djelatnosti.

Inoviranje prakse učenja i poučavanja

Organizacija nastave i učenja u skladu sa zahtjevima savremene obrazovne tehnologije implicira promjenu položaja učenika i nastavnika, prilagođavanje oblika i metoda nastave/učenja, inoviranje prakse učenja i poučavanja i ukupne organizacije vaspitno-obrazovnog procesa. Zahvaljujući štampi, radiju, televiziji, filmu, video-kasetnoj tehnici i drugim AV medijima, moderne tehnologije pružaju široke mogućnosti korišćenja različitih izvora znanja i informacija, što doprinosi metodičkoj raznovrsnosti u nastavnom procesu, ostavljajući nastavniku više vremena za vaspitno-djelovanje i stručno usavršavanje. Nastavnik se javlja u ulozu posrednika između učenika i nastavnog gradiva, procjenjuje koje obrazovne sadržaje može realizovati primjenom raspoloživih izvora znanja i planira njihovu svrsishodnu primjenu. Iskustvo pokazuje da se optimalni rezultati mogu postići ukoliko se različiti mediji koriste u međusobnoj povezanosti. Na primjer, au-

dio-vizuelna sredstva (filmovi, televizijske emisije) treba koristiti u korelaciji sa adekvatnim metodskim postupcima u zavisnosti od konkretnih programskih zahtjeva. U tom kontekstu je dragocjena primjena metoda aktivnog učenja čiji efekti korepondiraju sa pretpostavkama savremene nastave.

Nastavni mediji kao izvori znanja

„Znanje je uništilo mudrost, a informacija će uništiti znanje.“

T. Eliot
Sve nastavne medije treba posmatrati kao izvore znanja, odnosno kao sredstva koja su u funkciji ostvarivanja specifičnih ciljeva obrazovanja, nastave i učenja. Nijedan obrazovni medij sam za sebe nije ni *dobar ni loš*, već to postaje u zavisnosti od načina na koji se koristi u konkretnoj nastavnoj situaciji. U tom smislu su najefikasniji oni mediji čija upotreba podstiče misaono angažovanje i razvoj ličnosti učenika, nastavnicima pomaže u pripremanju za nastavu i doprinosi racionalnijoj organizaciji vaspitno-obrazovnog procesa. Budući da je „mnogo lakše odrediti metod nego ga primeniti“ (A. Bergson, *Stvaralačka evolucija*, Novi Sad, 1991, str. 65), izvjesno je da i najopremljenije ustanove bez adekvatne primjene tehnologije ne mogu očekivati trajna poboljšanja postojeće nastavne prakse. Utoliko upoznavanje sa različitim efektima primjene modernih tehnologija i nastavnih medija zahtijeva stalnu edukaciju nastavnika i ostalih učesnika obrazovnog procesa.

Nesporno je da nematerijalne mogućnosti primjene savremenih tehnologija prevazilaze potencijale njihovih korisnika da sagledaju posljedice sopstvenih izbora. Pri tom se ne mogu predvidjeti loše posljedice korišćenja kompjutera (neočekivani pad sistema, oštećeni i izgubljeni podaci) i neprijatni ishodi internet iskustva (ne/kontrolisana privatnost, zloupotreba intelektualne svojine i ličnih podataka itd). Preispitivanje mogućnosti primjene savremenih tehnologija i unapređivanje postojećeg stanja u obrazovanju pretpostavlja, dakle, brižljivo diferenciranje profesionalnih kompetencija nastavnika, s jedne strane, i *realne uslove* u kojima funkcionišu vaspitno-obrazovne institucije, s druge strane.

Crnogorski prosvjetni radnici u Vrbasu između dva svjetska rata ZNAČAJAN OBRAZOVNI I KULTURNI UTICAJ

U ovoj multikulturalnoj sredini i Gimnaziji kao njenoj najznačajnijoj prosvjetnoj ustanovi mjesta su nalazili pedagoški radnici (ali i učenici) sa čitavog prostora Kraljevine Jugoslavije. Među njima našao se i jedan broj Crnogoraca

Piše: Mr Vladimir M. Kaljević

Gimnazija u Vrbasu 2009. godine obilježila je puna dva vijeka postojanja i rada. U tom dvovjekovnom trajanju okupljala je oko sebe veliki broj eminentnih profesora, stručnjaka, od kojih su neki bili priznati i poznati i mnogo dalje od mjesta u kom su radili.

Ova obrazovna ustanova jedna je od najstarijih škola ovoga tipa u Republici Srbiji. Njeno osnivanje seže u 1809. godinu i vezano je za nastojanje novorbaskih Njemaca da školuju svoju decu i daju im valjano obrazovanje. Kroz vjekovno postojanje, njemačka škola baštinila je kulturu i tradiciju njemačkog naroda. Međutim, nakon preloimnih političkih događaja, koji su doveli do preuređenja Habzburške monarhije 1867. godine i stvaranje Dvojne monarhije, primjetan je sve jači mađarski uticaj. Pojačana mađarizacija koja se ogledala i u donošenju zakona iz domena prosvjete, postepeno je Gimnaziju u Vrbasu udaljavala od njenog njemačkog karaktera. Njemački i latinski jezik postepeno su zamijenjeni mađarskim jezikom. Takvo stanje zadržalo se do 1919. godine kada su Vrbas i njegova Gimnazija ušli u sastav novoformirane jugoslovenske države i uključeni u njen prosvjetni sistem.

Ono što Gimnaziju u Vrbasu čini za ono vrijeme jedinstvenom, jeste njen kosmopolitski duh. O njenom opstanku i radu vodili su brigu, ne samo građani Novog i Starog Vrbasa, već i stanovništvo okolnih mjesta, jer su nastavu u njoj pored Njemaca i Mađara, pohađali i Srbi, Slovaci, Jevreji i drugi.

Nakon stvaranja Kraljevine SHS (Jugoslavije), Gimnazija u Vrbasu nastavila je svoje djelovanje. U novonastalim okolnostima, uveliko je promijenjen, kako nacionalni sastav učenika, tako i nastavnika. Umjesto dotadašnjeg zvaničnog jezika škole, njemačkog, primat preuzima srpski jezik (ili kako se tada zvanično nazivao srpskohrvatsko-slovenački jezik).

U ovoj multikulturalnoj sredini i njenoj najznačajnijoj prosvjetnoj ustanovi, mjesta su nalazili pedagoški radnici (ali i učenici) sa čitavog prostora Kraljevine Jugoslavije. Među njima našao se i jedan broj Crnogoraca.

Za ovu priliku izdvojili smo četiri biografije profesora Gimnazije u Vrbasu koji su svojim rođenjem bili Crnogorci. To su: Risto Kovijanić, Krsto Radunović, Nikola Vukčević i Novica Zarubica.

Risto Kovijanić

Risto Kovijanić rođen je 31. decembra 1895. godine u selu Đurđevina u blizini Kolašina. Osnovnu školu završio je u Morači, a Gimnaziju na Cetinju (1908–1912). Dalje školovanje prekinuo je zbog dobrovoljnog učešća u balkanskim i Prvom svjetskom ratu. U to-

ku Prvog svjetskog rata od 1916. do 1918. godine bio je interniran u Nadmeđer, u današnjoj Češkoj. Maturu je položio u Drujoj beogradskoj gimnaziji i upisao se na Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu, na grupi predmeta jugoslovenska i uporedna književnost, srpskohrvatski jezik, istorija i njemački jezik. Od 1922. do 1924. godine bio je suplent Gimnazije u Somboru, a od 1924. do 1927. godine radio je kao suplent Gimnazije u Novom Vrbasu. Proforski ispit položio je 1927. i do 1939. godine bio je lektor srpskohrvatskog jezika i književnosti na Univerzitetu Komenskog u Bratislavi.

Nakon izbijanja Drugog svjetskog rata vratio se u Jugoslaviju, đe je radio kao saradnik Državnog arhiva u Beogradu, a okupaciju 1941. godine dočekao je na mjestu direktora Gimnazije u Kotoru. Godine 1941. interniran je u Prezu u Albaniji. Nakon oslobođenja radio je kao arhivista i viši naučni saradnik u Kotorskom arhivu.

Kovijanić je bio član velikog broja domaćih i stranih naučnih udruženja i društava. Objavio je oko 400 napisa, od kojih je oko 230 iz književne i kulturne istorije. Saradivao je sa preko 60 jugoslovenskih stručnih časopisa i preko 20 novina. Za svoj doprinos na kulturnom, književnom i naučnom polju odlikovan je nizom priznanja i nagrada.

Krsto Radunović

Krsto Radunović rođen je 13. septembra 1897. godine u selu Progonovići, srez riječki. Osnovnu školu i osam razreda gimnazije sa ispitom zrelosti završio je u Podgorici. Na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Beogradu diplomirao je 1926. godine iz XIV grupe nauka: Opšta istorija, Istorija Vizantije, Istorija srpkog naroda i Jugoslovenska književnost. Godine 1932. polagao je profesorski ispit iz narodne i opšte istorije kao glavnog, i jugoslovenske književnosti kao sporednog predmeta, sa ocjenom „jednoglasno“.

Njegova profesionalna djelatnost započela je 1923. godine kada je dobio prvo postavljenje kao privremeni učitelj u Gnjilanu. Iz Gnjilana je, naredne godine, po spostvenoj molbi, premešten u Gimnaziju u Podgorici. Slijede postavljena u Prizrenu, Sremskoj Mitrovici, Rumi, Kavadarcima, Beolj Crkvi, Velikom Bečke-reku, da bi 1932. godine bio postavljen za profesora Gimnazije u Novom Vrbasu. Već naredne godine premešten je u Gimnaziju u Sremskoj Mitrovici đe je ostao do 17. maja 1941. godine kada je premešten za profesora Druge realne gimnazije u Valjevu, da bi naredne, 1942. godine, bio premešten u Mušku realnu gimnaziju u istom mjestu.

Nakon završetka Drugog svjetskog rata do 1947. godine radio je kao pro-

fesor u Starom Bečeju, Starom Svcu i Sremskoj Mitrovici.

Nikola Vukčević

Nikola Vukčević rođen je 20. decembra 1907. godine u selu Liješnju, Lješanska nahija, u srezu podgoričkom. Osnovnu školu završio je u rodnom selu, a gimnaziju i učiteljsku školu sa ispitom zrelosti u Somboru, 1927. godine. Prvo namještenje Vukčević je dobio u selu Donji Ljubot u srezu bosilegradskom 1928. Međutim, samo nekoliko mjeseci kasnije nailazimo na njegovu molbu za premještanje. Prema ukazu ministra prosvjete, Vukčević je 1929. dobio zaposlenje u osnovnoj školi u Krsima, okrug podgorički. U toku službovanja završio je dvogodišnju Višu pedagošku školu sa ispitom zrelosti u Zagrebu, i dobio ocjenu odličan. Godine 1937. premješten je u Imotsko u građansku školu, da bi godinu dana kasnije dobio zaposlenje u Starom Svcu. Još dok je kao učitelj radio u Lješkopolju, položio je praktični učiteljski ispit i dobio ocjenu odličan.

Godine 1949. bio je direktor Više mješovite gimnazije u Vrbasu.

Novica Zarubica

Profesor Novica Zarubica rođen je 2. januara 1901. godine u selu Bukovica, srez šavnički, od oca Mijata i majke Milosave rođene Kondić. Profesor Zarubica osnovnu školu završio je u rodnom selu 1915. godine, a Gimnaziju u Prištini 1924. godine đe je položio i viši tečajni ispit. Godine 1924. upisao je Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu, đe je 1928. godine i diplomirao biologiju i hemiju. U Beogradu je položio i državni stručni ispit 1933. godine čime stiče pravo da kao glavne predmete predaje zoologiju i botaniku, a kao sporedne mineralogiju i geologiju. Služio se nemačkim i francuskim jezikom. Od 1933. do 1941. godine uz male prekide, zbog premještanja u druge škole, radio je u Novovrbaskoj gimnaziji.

Nakon Drugog svjetskog rata i zvršene kolonizacije i agrarne reforme u novoj Jugoslaviji (1945–1948), u Vrbas se naselilo nekoliko hiljada crnogorskih kolonista. Narednih decenija oni će u ovoj sredini postati nosioci cjelokupnog društvenog, kulturnog i ekonomskog razvoja ovog dijela Bačke i Vojvodine uopšte. Od 1945. godine na čelu ove značajne obrazovne institucije bilo je dvanaest direktora, od tog broja njih devet bili su Crnogorci, rođeni u Crnoj Gori ili potomci kolonista. O broju profesora i učenika koji su porijeklom iz Crne Gore bio bi nam potreban veći prostor da ih samo azbučnim redom navedemo i pomenemo njihove biografske podatke i zasluge koje su ostavili sredini u kojoj žive.

Izuzetan uspjeh crnogorskih škola na konkursu Preduzetništvo 360 OECD-a i Evropske komisije

OŠ „VELJKO DROBNJAKOVIĆ” IZ RISNA I OŠ „JUGOSLAVIJA” IZ BARA MEĐU DVADESET NAJBOLJIH

OECD odlučio da u naredne aktivnosti uključi OŠ „18. oktobar”, Bioče i OŠ „Srbija”, Bar

OŠ „Veljko Drobnavkić”, Risan i OŠ „Jugoslavija”, Bar ostvarile su izuzetan uspjeh na konkursu Preduzetništvo 360 OECD-a i Evropske komisije, koji je objavljen u aprilu. Na konkurs čiji je cilj da se okupe i identifikuju dobre prakse iz cijele Evrope kojima se podstiče i promovise preduzetničko razmišljanje u osnovnim školama, gimnazijama i srednjim stručnim školama prispjelo 105 prijava iz 27 zemalja OECD-a. Među 20 izabranih su dvije pomenute škole iz Crne Gore. Studije su dostavljene u tri kategorije: Praktični primjeri preduzetničkog učenja, Preduzetnička škola i Strateško partnerstvo u promovisanju preduzetništva. Od prispjelih prijava za učesće trebalo je izabrati 20 nastavnika i škola

koji će dobiti nadoknadu od 500 eura za izradu detaljnog izvještaja o aktivnostima, kao i priliku da svoj rad prezentuju na manifestaciji koju će organizovati OECD u Podgorici.

Iako nijesu ušle u izbor 20 najinspirativnijih, još dvije prijave naših škola su iza-

brane u 13 onih koje su interesantne po svojoj inventivnosti i koje je OECD odlučio da uključi u naredne aktivnosti na projektu Preduzetništvo 360 (OŠ „18. oktobar”, Bioče i OŠ „Srbija”, Bar).

Lj. V.

Predstavljamo vam izum Nikole Rašovića, učenika Srednje elektrotehničke škole „Vaso Aligrudić” iz Podgorice, pobjednika ovogodišnjeg Sajma pronalazača

AGNEC NAOČARE ZA SVE LJUDE BEZ OBZIRA NA NJIHOVE RAZLIČITOSTI

Ovo pomagalo može poboljšati kvalitet života osobama sa smetnjama u razvoju, licima koja ne mogu da pomjeraju ruke i noge, i koji imaju problema sa čulom vida

PRONALAZAK U BETA FAZI RAZVOJA: Nikola Rašović sa naočarima

Nikola Rašović, učenik trećeg razreda Srednje elektrotehničke škole „Vaso Aligrudić” iz Podgorice svoje znanje i talenat pretočio je u izum koji svojom primjenom može poboljšati kvalitet života osobama sa smetnjama u razvoju. Riječ je o niskobudžetnom prototipu pod nazivom Agnec na-

očare. Namijenjene su licima koja ne mogu da pomjeraju ruke i noge pa omogućavaju da pokretom zenice oka kontrolišu i upravljaju različitim uređajima kao što su pametni telefoni, tableti, laptop uređaji.

Naočare su priključene putem USB-a, wireless-a ili bluetooth-a na odgovaraju-

ći uređaj sa kojim korisnik želi da radi, registruju svaki pokret zenice oka koji se dalje prenosi do uređaja i izvršava u vidu određenih akcija. Tako, na primjer, funkcije klika lijevog i desnog tastera miša aktiviraju se treptajem lijevog odnosno desnog oka. Takođe u naočarima je integrisan mikrofoni tako da i ljudi koji imaju problema sa čulom vida mogu glasovnim komandama da upravljaju svojim uređajem.

Mladi pronalazač naglašava da su naočare u beta fazi razvoja, tako da će se ove navedene funkcije unaprijediti i za očekivati je da će se dodati još neke nove.

Na pitanje zašto naočare nose ovaj naziv, Nikola je rekao da Agnec simbolizuje ljubav prema svim ljudima bez obzira na njihove različitosti.

On je, inače, pobjednik ovogodišnjeg Sajma pronalazača.

O. Đ.

U radu vaspitno-brazovnih ustanova važno mjesto zauzima Savjet roditelja. U želji da odgovori na pitanje šta je zapravo njegova uloga i značaj u pravilnom usmjeravanju vaspitanja i obrazovanja omladine, dr Ranka Krivokapić, profesorica u Srednjoj školi u Kotoru i predsjednica Savjeta roditelja OŠ „Narodni heroj Savo Ilić u Dobroti”, pripremila je brošuru „Vodič za rad savjeta roditelja”.

„Imajući u vidu napredak u nauci i tehnologiji, brži tempo života, društvene promjene, drugačiji sistem vrijednosti, uloga roditelja predstavlja sve ozbiljniji izazov. Promjene nameću brojne i raznovrsne uloge roditelja”, ističe Ranka Krivokapić.

Ona je ukazala da joj je osnovni motiv za izradu ovog vodiča bila potreba da naglasi važnost uloge roditelja u

porodici. Takođe, predočena je i uloga Savjeta roditelja, čije su nadležnosti definisane Opštim zakonom o obrazovanju i vaspitanju Crne Gore. Prema njenim riječima, saradnja porodice i škole predstavlja lijepu moguć-

nost zajedničkog rješavanja problema sa kojima se deca najčešće suočavaju. To potvrđuje i praksa, budući da se u školama razvijaju modeli organizovanja planiranja i realizacije nastavnih programa i vannastavnih aktivnosti u ko-

Međunarodno priznanje za projekat „Poboljšanje položaja žena u našem društvu” Elektrotehničke škole „Vaso Aligrudić” iz Podgorice i Srednje Ekonomsko-trgovinske škole iz Tuzle

SMANJENJE NASILJA U PORODICI

Projekat je jedinstven po načinu na koji se pozabavio temom koja se odnosi na različitosti, nasilje i diskriminaciju – temi koja je veoma realna i prisutna u našim društvima. Ovo je drugi put da je ACES nagradio neki projekat podgoričke Elektrotehničke škole koju su u Senecu (Slovačka) predstavljali Mileva Lučić, profesorica, i Ognjen Lukačević, učenik

NAJBOLJI U KATEGORIJI „GRADANSKA HRABROST”: Sa dodjele nagrada u Senecu

Na poziv Akademije centralnoevropskih škola (ACES) za temu „Ja i drugi: Otkrivanje različitosti oko mene i u meni” prijavljeno je 220 projekata iz 513 škola, od kojih je nagrađeno njih 44 koja uključuju 105 škola iz različitih dijelova Evrope. Među laureatima je i projekat „Poboljšanje položaja žena u našem društvu” koji su zajednički realizovali Srednja elektrotehnička škola „Vaso Aligrudić” iz Podgorice i Srednja ekonomsko-trgovinska škola iz Tuzle. Ovo je drugi put da je ACES nagradio neki projekat podgoričke Elektrotehničke škole.

Na završnoj akademiji koju je organizovala ta asocijacija u Senecu (Slovačka) predstavljani su nagrađeni projekti i dodijeljene nagrade u pet kategorija. Školu iz Podgorice predstavljali su Mileva Lučić, profesorica, i Ognjen Lukačević, učenik, a iz Tuzle Admira Uzunić, profesorica, i Mirela Bašić, učenica. Njihov projekat bio je najbolji u kategoriji „Građanska hrabrost”.

U obrazloženju žirija se navodi da je ovaj projekat jedinstven po načinu na koji se pozabavio temom koja se odnosi na različitosti, temi koja uključuje nasilje i diskriminaciju i koja je veoma realna i prisutna u našim društvima. Učesnici projekta su sproveli istraživanja na visokom nivou o ovim izazovnim pitanjima, pokazali veliku hrabrost da javno govore o tome, angažujući različite vladine i nevladine organizacije i prikazujući rezultate njihovog rada.

Kada je riječ o BiH saradnja je ostvarena sa Ministarstvom za ljudska prava, Ministarstvom prosvjete i nauke, Pedagoškim zavodom, te nevladinim organizacijama „Viva Women”, „Sigurna ženska kuća”, „Društvo žena Tuzla” i „Euro Roma”. Prema riječima profesorice Mileve Lučić, Elektrotehnička škola iz Podgorice saradivala je sa organizacijama „Zdrava Donna Montenegrina” i „Sigurna ženska kuća” iz Podgorice. Učenici Elektrotehničke škole su takođe učestvo-

vali u plesu organizovanom na glavnom gradskom trgu i podržali globalnu inicijativu „1 milijarda ustaje” koja se realizuje u preko 200 zemalja širom svijeta.

„Žiri je posebno impresioniran specifičnom prirodom ovog projekta i pristupom učenika da pošalju svoju poruku široj publici. Obradivane su teme: ‘Preventivno zdravlje žena’, ‘Nasilje u porodici’, ‘Nasilje nad ženama’, ‘Položaj romkinja u našem društvu’ i ‘Žene oboljele od raka dojke’. Učenici obje škole uradili su veliki broj istraživanja na pomenute teme, a nakon toga organizovane su kreativne radionice u okviru kojih su se daci detaljnije bavili ovim problemima. Jedan od važnijih ciljeva projekta bila je motivacija učenika da se aktivnije uključe u društveni život kako bi radili na smanjenju problema nasilja u porodici, naglašavali značaj preventivnog zdravlja žena i podsticali saradnju i interkulturalni dijalog”, zaključila je Lučićeva.

O. Đ.

Profesorica u Srednjoj školi u Kotoru i predsjednica Savjeta roditelja OŠ „Narodni heroj Savo Ilić u Dobroti dr Ranka Krivokapić pripremila brošuru „Vodič za rad savjeta roditelja”

ODGOVORITI NA BROJNE IZAZOVE U VASPITANJU MLADIH

Saradnja porodice i škole predstavlja lijepu mogućnost zajedničkog rješavanja problema sa kojima se deca najčešće suočavaju. To potvrđuje i praksa, budući da se u školama razvijaju modeli organizovanja, planiranja i realizacije nastavnih programa i vannastavnih aktivnosti u kojima roditelji sve više uspješno učestvuju

jima roditelji sve više uspješno učestvuju.

„Roditelji često uznemirava i obuzima osećaj bespomoćnosti pred problemima koje im deca saopštavaju, a vezani su za svakodnevne probleme u školi. Praktični predlozi u vodiču pomoći će im da budu bolje informisani o školovanju i kvalitetu provedenog vremena njihove dece izvan porodice, kao i da na osnovu tih informacija preduzmu odgovarajuće korake. Udruživanjem savjeta roditelja iz više škola, (što do sada nije bio slučaj), i sprovođenjem zajedničkih akcija može se izaci u susret potrebama dece. Kroz javno djelovanje i uključivanje

drugih škola, institucija, organizacija i medija u rješavanju problema, Savjet utiče na podizanje nivoa svijesti javnosti

o problemima sa kojima se deca susrijeću u školama”, poručila je profesorica Krivokapić.

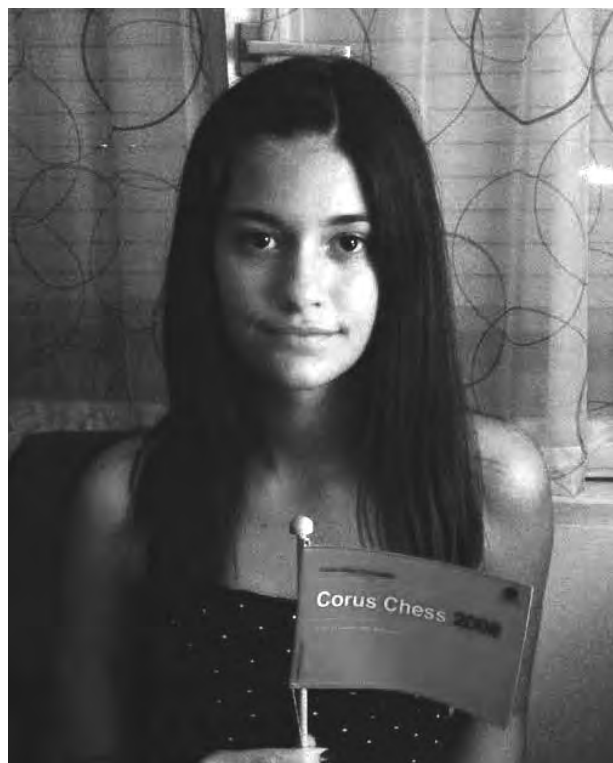
S. B.

ŠAHOVSKE VERTIKALE

Šah i mladi: Jelena Raičković, učenica Gimnazije „Slobodan Škerović“ u Podgorici

PRIVLAČE JE LOGIKA I EFEKTNE KOMBINACIJE DREVNE IGRE

Za prve šahovske uspjehe – osvojeno prvo mjesto na prvenstvu OŠ „Pavle Rovinski“, zaslužan je njen nastavnik Dražen Vujačić, inače rukovodilac šahovske sekcije u ovoj školi, ali „dio krivice“ snose stric i ded sa kojima je vodila beskompromisne šahovske duele

starija braća i sestre, Jelena je osnovna šahovska pravila naučila baš uz pomoć Ivanovičevih sjajnih komentara.

Dalje šahovsko „školovanje“ nastavila je u školi šaha „Dijagonale“, ali je kako sama priznaje, zbog redovnih školskih obaveza često odsustvovala sa šahovske nastave.

Za prve šahovske uspjehe – osvojeno prvo mjesto na prvenstvu OŠ „Pavle Rovinski“, zaslužan je njen nastavnik Dražen Vujačić, inače rukovodilac šahovske sekcije u ovoj školi, ali „dio krivice“ snose stric i ded sa kojima je vodila beskompromisne šahovske duele. Naravno, i stariji brat od koga je dobila na poklon šahovsku garnituru.

U šahu je najviše privlačila njegova logika, ali uživa i u efektnim kombinacijama.

Sa bijelim figurama najradije igra Damin gambit, ili „Indijska otvaranja“ a sa crnim figurama Aljehinovu odbranu.

Jelena još uvijek razmišlja o fakultetu koji će upisati poslije završene srednje škole, ali je uvjeren da će uspešno uskladiti i fakultetske obaveze i ljubav prema drevnoj igri.

Jelena Raičković, odlična učenica III razreda Gimnazije Slobodan Škerović u Podgorici, šah je zavoljela gledajući popularnu emisiju TV Crne Gore „Svijet šaha“,

koju je godinama uređivao i vodio proslavljeni crnogorski velemajstor Božidar Ivanović. Za razliku od većine svojih vršnjaka kojima su prve poteze pokazali roditelji ili

Škola šaha (11)

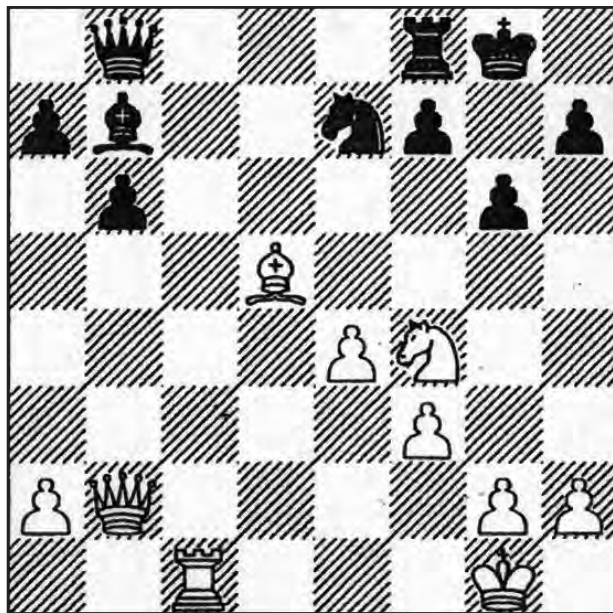
PREVID

Ostaje zauvijek nepoznanica kako iskusni velemajstori koji sa lakoćom računaju i višepotezne kombinacije, često prave grube previde de u jednom potezu „ruše“ ono što su strpljivo gradili u većem dijelu igre. Da li je u pitanju dekoncentracija, zamor, trema pred ishodom partije...

U partiji koju objavljujemo poznati teoretičar Pahman, napravio je grub previd, istina u poziciji u kojoj je bijeli (Gligorić) već imao odlučujuću prednost.

Gligorić – Pahman
Grinfeldova indijska odbrana
Buenos Aires, 1955. godine

1. d4 Sf6, 2. c4 g6, 3. Sc3 d5, 4. cd5 Sxd5, 5. e4 Sxc3, 6. bc3 Lg7, 7. Lc4 0-0, 8. Se2 h6, 9. 0-0 Lb7

Crni razvija daminog lovca sa idejom udara u centar. 10. f3 c5, 11. Le3 cd4, 12. cd4 Sc6, 13. Tc1 e6?!

Bolje je bilo 13... Sa5!
14. d5! ed5 15. Lxd5 Sa5, 16. Sf4! Tc8, 17. Txc8 Dxc8, 18. Ld4 Lxd4, 19. Dxd4 Sc6! 20. Db2

Bijeli je zauzeo važnu dijagonalu a1-h8.
20... Se7, 21. Tc1 Db8

Želio je kontrolisati polje e5, a Gligorićeva ideja bila je sasvim druga

DIJAGRAM

22. Se6!
To Pahman nije očekivao.
22... Lxd5? 23. Dg7 mat.
Samo je prekratio muke, jer na 22... fe6 slijedi 23. Lxe6 Tf7 24. Df6 De8, 25. Tc7.

Šahovske zanimljivosti

POBJEDNIKA ODLUČIO RULET

Na originalan način odlučan je pobjednik četvrtfinalnog meča za prvenstvo svijeta u šahu između V. Smislova i R. Hibnera, igranog u

Feldenu (Austrija 1983. godine). Pošto je meč završen neriješeno 7: 7, a organizator i sponzor meča bila kockarnica „Kazino“, predviđeno je da po-

bjednika odluči rulet. Za Smislova je bila određena crvena boja, za Hibnera crna. Više sreće imao je Smislov – kuglica se zaustavila na njegovom broju.

Priredio: **Nebojša Knežević**

Učenci OŠ „Maksim Gorki“ obilježili Dan demokratije ORGANIZOVANI IZBORI ZA PREDŠEDNIKA I PREDŠEDNICU ODJELJENJA

Učenci odjeljenja III-2 podgoričke Osnovne škole „Maksim Gorki“ sa učiteljicom Marijom Radunović obilježili su Dan demokratije. Tim povodom u ovom odjeljenju organizovani su izbori za predšednika i predšednicu odjeljenja. Učenci su željeli da se ova ideja promovira u javnosti, kako bi i ostala odjeljenja shvatila važnost demokratskih izbora u odjeljenju.

Učenicima je objašnjeno pravo da biraju i da budu birani, kao i zašto su važni izbori i šta je uopšte demokratija. Na nivou odjeljenja prvo su dogovorene obaveze predšednika i predšednice odjeljenja, kao i osobine koje bi trebalo da posjeduju. Kao najvažnije osobine učenci su istakli: iskrenost, poštenje, upornost, humanost, mudrost i govorničtvo. Zatim su učenci pozvani da se kandiduju. Oformljena je i izborna komisija od tri člana (učenci odjeljenja). Napravljene su glasačke kutije i glasački listići. Uslijedila je i faza predizborne kampanje u kojoj su daci pravili izborne plakate, spremali predizborne govore, te razgovarali sa ostalim učenicima.

Plakati su bili veoma kreativni, a govori sadržajni i obećavajući. Kampanja je bila aktivna i na sajtu odje-

■ Poštovali pravila glasanja

■ Oformljena izborna komisija od tri učenika

ljenja III-2 (leptiripg. jimdo. plakati, pravila glasanja, glasački listići i ostalo.

Š. B.

U OŠ „Jovan Tomašević“ na Virpazaru sve manje đaka

KOMBINOVANO ODJELJENJE UČENIKA II I IV RAZREDA

Zbog trenda smanjivanja broja đaka, koji je nastavljen i u ovoj školskoj godini, u Osnovnoj školi „Jovan Tomašević“ u Virpazaru bili su prinuđeni da formiraju jedno kombinovano odjeljenje koje broji jedanaest učenika drugog i četvrtog razreda.

Ovakva situacija naišla je na negodovanje roditelja koji su svoje nezadovoljstvo i zabrinutost zbog, kako su istakli „uskraćenih prava svoje dece“, izrazili i zvaničnim dopisom Ministarstvu prosvjete. Direktor škole Miodrag Šćepanović tvrdi da je uradio sve što je u in-

teresu optimalnog organizovanja i izvođenja nastave, te da nema razloga za brigu, jer se i u kombinovanim odjeljenjima može raditi kvalitetno. U mnogim seoskim školama. „Postoje zakonska ograničenja, pa je sve teže formiranje posebnih odjeljenja u školama u kojima je iz godine u godinu manje učenika. Dovoljno je reći da naša obrazovna ustanova ove godine ima ukupno 78 učenika. Prvaka je svega devet i oni su u posebnom odjeljenju. U drugom razredu je pet, a u četvrtom šest polaznika.

I u Ministarstvu prosvjete u ovakvim slučajevima tražaju neopravdanim formiranje posebnih odjeljenja“, kaže Šćepanović.

Inače, u ovoj virpazarskoj obrazovnoj ustanovi su spremno ušli u novu školsku godinu. Tokom ljeta su popravili fasadu, okrenuli prostorije i obavili redovne unutrašnje radove. Septembarsko nevrijeme je usporilo popravku krova, ali nije nanijelo štetu. Radove na objektu finansira Ministarstvo prosvjete uz podršku Opštine Bar i sponzora.

D. Janković

Renovirana Osnovna škola „Jagoš Kontić“ u Straševini – Nikšić USLOVI ZA JOŠ EFIKASNIJU NASTAVU

■ U NOVOM RUHU: Škola u Straševini

U okviru projekta energetske efikasnosti, objekat OŠ „Jagoš Kontić“ u Straševini u Nikšiću dobila je novo ruho, zahvaljujući investiciji Vade Crne Gore od oko pola miliona eu-

ra. U cilju toplifikacije i energetske efikasnosti, zgrada je presvučena demit fasadom. Dobila je novi krovni pokrivač – oko 1.300 metara kvadratnih sendvič lima. Ugrađeno je preko 200 plafonje-

ra povezanih novom elektro-armaturom. Vrata, prozori i svjetlarnici zamijenjeni su novom PVC i AL bravarijom.

Renoviranjem školske zgrade postignuta je stopostotna energetska efikasnost, jer su zamijenjeni svi radijatori i gorionici, te ispirani rezervoari za lož ulje. Sve ovo obezbijedilo je uslove za još efikasniju nastavu.

Ovim velikim građevinskim poduhvatom stara školska zgrada transformirana je u novu, jer su samo ostali stari zidovi. Promijenjen je ambijent naselja na zadovoljstvo učenika roditelja i prosvjetnih radnika na čelu sa direktorom Obrenom Papovićem. Inače, ova škola sada ima osamnaest odjeljenja (460 đaka) i dva asistenta u nastavi.

Tekst i slika: **Bl. Koprivica**

Bivši učenici SŠ „Sergije Stanić“ iz Podgorice nastavili tradiciju okupljanja i trideset godina nakon maturiranja

TRENUCI KOJI SE PAMTE ČITAVOG ŽIVOTA

Edin Neković, domaćin susreta u Gusinju: Gosti iz Podgorice su obišli čuvene lokalne turističke bisere, kao i kulturno-istorijske spomenike, te obećali da će od sada redovno dolaziti i posjećivati ovaj kraj

Petnaestak nekadašnjih učenika podgoričke Srednje škole „Sergije Stanić“, koji su maturirali prije trideset godina, boravilo je u Gusinju na poziv Edina Nekovića, njihovog druga iz dalekih školskih dana. On ih je ugostio u restoranu „Gusinjska kula“, čime je nastavljena tradicija koja traje već četvrt vijeka.

„Impresionirana sam ovim druženjem u Gusinju i izvanrednim prirodnim ljepotama ovog kraja. Ovakvih lokaliteta kao što su Alipašini izvori, vodopad Grlja, Oko Skakavice, atraktivne doline Greba je i Ropojana nema niđe na svijetu. Ovo je nešto što se ne zaboravlja. U ime svih drugara koji su danas ovdje posebno se zahvaljujem našem starom školskom drugu Edinu Nekoviću, koji nas je bratski prihvatio i ugostio“, rekla je Snežana Obradović, jedna od onih koji su našli vremena da se odazivu pozivu, dok je bivši istaknuti fudbaler Saša Ivanović Suvo istakao da se „ovi trenuci pamte do kraja života i novcem se ne mogu kupiti.“

Da su ovakvi događaji nešto posebno potvrđuje i sâm organizator simboličnog susreta.

„Bila mi je želja da ih okupim upravo ovdje. Želja mi se ispunila. Ovi trenuci se

DOMAĆINSKI DOČEK: Sa susreta u Gusinju

teško zaboravljaju. Gosti iz Podgorice su nakon ručka obišli čuvene turističke bisere ovog područja, kao i kulturno-istorijske spomenike. Veoma su zadovoljni i

obećali su da će od sada redovno dolaziti i posjećivati ovaj turistički kraj“, kazao je Edin Neković.

N. N.

Otvoren novi objekat „Ciciban“, 15. član porodice Đečjeg vrtića „Dragan Kovačević“ u Nikšiću SAVREMENI USLOVI ZA IGRU I ZABAVU

– Vesna Vučurović, pomoćnica ministra prosvjete: **Ministarstvo prosvjete i Vlada stvaraju uslove za udobniji i prijatniji boravak dece predškolskog uzrasta, jer je cilj da sva deca budu obuhvaćena ovim vidom vaspitanja i obrazovanja. Ministarstvo prosvjete za ovu namjenu obezbijedilo sredstva u iznosu od 350.000 eura**; – Veselin Grbović, predsjednik Opštine: **Naša obaveza je da u predpristupnom vremenu Evropskoj uniji obezbijedimo uslove da što više mališana pohađa predškolske ustanove. Zadovoljstvo mi je što ćemo najmlađima pružiti bezbrižnije djetinstvo**; – Radmila Backović, direktorica Đečjeg vrtića: **Objekat površine 215 metara kvadratnih izrađen po najsavremenijim standardima sa četiri radne sobe, bibliotekom igraćaka, kuhinjom, bibliotekom, kao i kancelarijom za logopeda**

NAJMLAĐIMA PRUŽITI BEZBRIŽNO ĐETINSTVO: Vesna Vučurović, pomoćnica ministra prosvjete i Veselin Grbović, predsjednik Opštine Nikšić

UZ IGRU SE LAKŠE UČI: Dio iz programa

U prisustvu brojnih gostiju, predstavnika javnog i kulturnog života svečano je otvoren novi objekat vaspitne jedinice „Ciciban“ Đečjeg vrtića „Dragan Kovačević“ u Nikšiću. Zgrada površine 215 metara kvadratnih izgrađena je po najsavremenijim standardima sa četiri radne sobe, bibliotekom igraćaka, kuhinjom, bibliotekom, kao i kancelarijom za logopeda. U ovoj vaspitnoj jedinici biće organizovani raznovrsni sadržaji za oko 100 mališana uzrasta od tri do šest godina.

Izražavajući zadovoljstvo proširenim kapacitetima ove ustanove, Vesna Vučurović, pomoćnica ministra prosvjete, saopštila je da Ministarstvo prosvjete i Vlada stvaraju uslove za udobniji i prijatniji boravak dece predškolskog uzrasta, jer je cilj da sva deca budu obuhvaćena ovim vidom vaspitanja i obrazovanja.

U cilju povećanja obuhvata dece predš-

kolskog uzrasta u Opštini Nikšić, Ministarstvo prosvjete Crne Gore je za ovu namjenu obezbijedilo sredstva u iznosu 350.000 eura. Obračajući se prisutnima Radmila Backović, direktorica, kazala je da prioritet u radu sa najmlađima predstavlja razvoj pozitivnih sposobnosti kroz igru i zabavu. Takođe, ona je istakla da će u saradnji sa Ministarstvom prosvjete i Filozofskim fakultetom u ovoj vaspitnoj jedinici realizovati pilot projekat „Montessori“.

Veselin Grbović, predsjednik Opštine, podsetio je da je prošle godine u Ozrićima otvorena vaspitna jedinica, te da je „Ciciban“ 15. član „porodice vrtića „Dragan Kovačević“.

„Naša obaveza je da u predpristupnom vremenu Evropskoj uniji obezbijedimo uslove da što više mališana pohađa predškolske ustanove. Zadovoljstvo mi je što ćemo najmlađima pružiti bezbrižnije djetinstvo“, kazao je Grbović.

Š. B.

Rekonstrukcija OŠ „Mileva Lajović Lalatović“ u Nikšiću BOLJI USLOVI ZA BORAVAK I UČENJE

Ovim projektom čiji je nosilac Ministarstvo ekonomije, uz podršku Ministarstva prosvjete, obuhvaćene su još tri nikšićke osnovne škole: „Milija Nikčević“, „Jagoš Kontić“ i „Braća Ribar“

OŠ „Mileva Lajović Lalatović“ u Nikšiću rekonstruisana je tokom ljeta u okviru projekta poboljšanja elektroenergetске efikasnosti.

Radovima u vrijednosti oko 800.000 eura obuhvaćena je zamjena fasade, sto-

larije, rekonstrukcija cjelokupnog sistema za centralno grijanje, izrada termofasade i zamjena rasvjete. Biće izvedeni i molerski farbarski radovi koji će doprinijeti uređenju enterijera. Ugradnjom novih svjetlarnika na rekon-

struisanim prostorima starog projekta, poboljšat će se osvijetljenost holova. Ovim ulaganjem biće u znatnoj mjeri unaprijeđeni uslovi za boravak i učenje kako 1.100 učenika ove škole tako i za oko 100 zaposlenih.

Ovim projektom čiji je nosilac Ministarstvo ekonomije, uz podršku Ministarstva prosvjete, obuhvaćene su još tri nikšićke osnovne škole: „Milija Nikčević“, „Jagoš Kontić“ i „Braća Ribar“.

Bl. Koprivica

Rječnik frazema (5)

BACITI RUKAVICU

Bacio mu je rukavicu u lice – često čitamo u dnevnoj štampi iz čega izvodimo zaključak da je neko nekog izazvao, neko se nekom suprotstavio...

Zaključak je nesumnjivo pravilan, ali da najprije vidimo i kako je ovaj izraz nastao.

U Srednjem vijeku vitezovi, ali i drugi ugledni ljudi lične razmjericе rješavali su u dvobojima, uz prisustvo svjedoka. Najprije mačevima a potom i pištoljima.

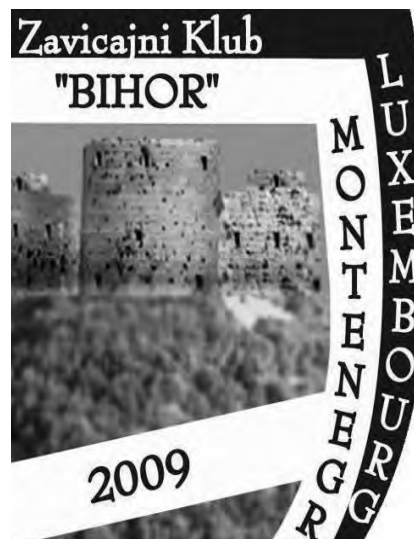
Ovi dvoboji organizovani su po strogo utvrđenim pravilima, a obično su najavljeni tako što je uvrijeđeni bacao svom protivniku rukavicu u lice. Ako bi je ovaj podigao, to je bio znak da prihvata dvoboj a, ako ne, tumačilo se da ne pristaje na obračun. Tako su i nastali često korišćeni izrazi „baciti rukavicu“, „prihvatiti bačenu rukavicu“, „odbiti bačenu rukavicu“...

Priredio: N. Knežević

Zavičajni klub „Bihor“ iz Luksemburga donirao školski pribor za prvake iz bihorskog kraja

JOŠ JEDNA U NIZU HUMANITARNIH AKCIJA

Donacije upućene školama u Godijevu, Sušici, Goduši, Lozni, Petnjici, Savinom Boru, Vrbici, Trpezima i Tucanju

Logo ZK „Bihor“

Zavičajni klub „Bihor“ iz Luksemburga i ove je, kao i prethodnih godina, obezbijedio kompletan školski pribor za ukupno 125 đaka prvaka svih devet škola u bihorskom kraju u Crnoj Gori (Gornjem i Donjem Bihoru). U pitanju su škole u: Godijevu, Sušici, Goduši, Lozni, Petnjici, Savinom Boru, Vrbici, Trpezima i Tucanju.

To je samo još jedna u nizu humanitarnih akci-

ja koje je, tokom pet godina postojanja, organizovalo ovo iseljeničko udruženje. Riječ je o velikom broju aktivnosti usmjerenih na zdravlje, kulturu, sport, školstvo kao i na podsticanje duhovnog i vjerskog života. Pored humanitarnih, u Luksemburgu su organizovane brojne, izuzetno pošećene manifestacije zabavnog tipa, a ovaj zavičajni klub izdaje i reviju „Bihor“, koja donosi aktuelnosti iz Luksemburga, Crne Gore i Bosne i Hercegovine.

ZK „Bihor“ okuplja veliki broj građana koji borave u Luksemburgu, a koji vode porijeklo sa ex-yu prostora, bez obzira na vjersku i nacionalnu pripadnost.

N. N.

Sto godina od početka Prvog svjetskog rata – svjedočenje dr Pera Šoća, naučnog i kulturnog radnika, ministra u više crnogorskih vlada u egzilu (II)

KO JE PRAVA KO KRIV? CRNA GORA PRAVA I PRIJE I POSLIJE!

Crna Gora tad vođaše i krvave bojeve – sama protiv onda silna neprijatelja – da sebi produži život i zaštiti odstupnicu Srbije. Ni Hristos nije bio veći Hrišćanin nego što je bila Crna Gora u toj strašnoj prilici. Ukršteni interesi Saveznika igrali su sa zapletom sukoba tj. napada zv. Srbije protiv Crne Gore. Bivši predsjednik Vlade Srbije, g. Aleksa Jovanović veli da Crna Gora računa „da je Crnogorstvo duša Države, isto tako kao što je Germanizam duša Njemačke, Galicizam duša Francuske“, a Srbija: „Ne Srbija sa Crnom Gorom već Crna Gora mora ići sa Srbijom“. Crna Gora je i prije i poslije doista vodila veliku nacionalnu politiku u duhu Njegoševa: Jugoslovenstva, Slovenstva

DOKTOR KNJIŽEVNOSTI, MINISTAR PROSVJETE I CRKVENIH POSLOVA, PRAVDE...: Pera Šoć

Kralj Crne Gore u najkritičnijim časovima klikovao pomoć Saveznika, poglavito Rusije, Italije i Francuske. Njegovi telegrami o tome...svjetle su ilustracije posljednjih njegovih pokušaja iz niza neprekidnih napora za spasavanje Crne Gore i Srbije. No, da li se ima dokaza u Biogradu da su i svi predstavnici Srbije tako radili?

Predstavnik Srbije u Parizu ometao je snabdijevanje i naoružavanje Crne Gore te akciju Saveznika sa mora

Ima razloga za sumnju, jer nije ostala tajna: da je predstavnik Srbije u Parizu ometao snabdijevanje i naoružavanje Crne Gore te akciju Saveznika sa mora. Taj dio zakulisnog, fatalnog rada proviruje i iz samih dokumenata koje iznosi g. Pešić. Uzmimo na primjer njegov raport upućen nadležnim onda u Nišu i Kragujevcu, 19. Sept. 1915, koji utvrđuje da su vojnički obziri – vojnička odbrana, i u času kad se ticalo spasa ili pogibije, padali pred sumnjivim političkim kombinacijama, bolje reći sitnim intrigama (str. 5.6.). – Rasprava o tom odvela bi nas na šire polje.

Srbijanski prvaci su htjeli i u katastrofi da obezbijede pripajanje Crne Gore Srbiji

Svakako jedan od razloga za to bila je domaća nesloga, rovarjenje među voj-

skom i narodom. No nije izostala ni zebnja izvjesnih upravljača – istog Biograda u konačnu pobjedu Saveznika. Ti upravljači ogrnuti u pobjedu, htjeli su da špekulišu, da bar nešto „šičare“, tj. i poslije katastrofe. Dotični srbijanski prvaci da se, pri samoj katastrofi, obezbijedi pripajanje Crne Gore Srbiji.

Politika stvaranja tobož velike Srbije, stalno je vođena; bili su izbrisali iz programa integralno oslobođenje

Ta politika stvaranja tobož velike Srbije, stalno je vođena; bili su izbrisali iz programa integralno oslobođenje. U tom smislu dane su bile i formalne instrukcije predstavnicima Srbije na strani. Poslanik Srbije u Vašingtonu to je javno posvjedočio. No ta politika najzrititije se manifestovala pri pregovorima između Beča i Pariza, 1917. Austro-Ugarska je imala da zaključi sa Saveznicima poseban mir, da prizna pravo Francuske na Alsas-Loren, a u naknada da Austro-Ugarska očuva njoj izlazak na Jadransko more. (Vidi Diplomatsku prepisku Crne Gore 1918–1921; knjigu princa Siksta od Burbona: Ponuda Austrije za poseban mir; memoare Aleksandra od Riboa, ondašnjeg predsjednika Vlade i ministra spoljnih poslova Francuske, itd.).

Ostavimo to narodu i istoriji

Još gore: dok je crnogorska vojska u toku rata bila pred Sarajevom, izvjesne Vel. Sile trgovale su na račun opet darivanja Crne Gore, integritet svoje teritorije Crne Gore; i da Srbiji; Rusija je to odgurnula. (Vidi publikaciju: Tajni dokumenti iz arhiva Carske Rusije, 1914–5.)

Zaustavimo se na tome. I ovo je premnogo. A kad bismo zašli u prošlost, prije rata – i tamo bi našli građe. Čeprkanje dr. Vladana Đorđevića po bečkom arhivu – je li donijelo i jednog dokumenta protiv Crne Gore kao što je onaj iz skorašnjih Bilinskog, bivšeg cesarova ministra, koji prikazuje kako su se izvjesni glavari iz Biograda odricali nacionalnih aspiracija? Ostavimo i to narodu i istoriji.

Crna Gora svoj posljednji zalogaj ustupa Srbiji

Što nas ovde interesuje to je da i pored ovakvog držanja zv. Srbije – Crna Gora, kad nastupi čas pada Srbije, oduzima od svoje gladne vojske i naroda i posljednji zalogaj da ga podijeli sa vojskom i narodom Srbije koji odstupa preko Crne Gore. Crna Gora taj posljednji zalogaj (110.000 kgr. kukuruza, koji se zatekoše u Đakovici) ustupi Srbiji. Đen. Pešić to bilježi na str. 20–1. I da nije

ČAST CRNOJ GORI, ZATOČENICI MRIJET NAVIKNUTI: TOJ, NARODNOJ DIKI I PERJANICI!

„... Nar. Skupština u Biogradu treba da ustane na noge, skine kape, pa – uz pobozan uzvik, pun pijeteta i poštovanja – uzvikne: Čast Crnoj Gori, zatočenicima mrijet naviknuti: toj, narodnoj diki i perjanici! Oprosti nam Bože i Crna Goro, što smo vrijeđali tvoje rane, primi nas opet na bratsko srce; gotovi smo da ispravimo sve nepravde, nađimo način bratskog sporazuma, ravnopravnosti, i pomozi nam da na njemu zidamo budućnost. – Bez toga, nikad neće biti svijetle budućnosti, i više će izgubiti napadač nego napadnuti. I daleka prošlost Zete i Raške za to nam daje primjera“, vizionarski i mudro ističe dr Šoć u pismu koje je poslao iz Italije 16. marta 1925. godine Mihailu Ivanoviću, bivšem crnogorskom ministru narodnom poslaniku

Osuše se protiv Crne Gore najstrašnije optužbe i najsrmatnije klevete

Poslije toga mjesto da Crna Gora bude veličana kao žrtva opšte situacije ili žrtva Saveznika, osuše se protiv nje najstrašnije optužbe i najsrmatnije klevete.

Nekojim Saveznicima one posredno korišćahu; pomoću tih kleveta lakše im se bijaše pravdati za pad Crne Gore i same Srbije. Domaće slijepilo bilo je od koristi neprijatelju i u političkom pogledu. Ukršteni interesi Saveznika igrali su sa zapletom sukoba tj. napada zv. Srbije protiv Crne Gore. Posljedice su bile zamašne i mnogostrukke. I Beč pred umiranjem tražio je u njima koristi. Zato je cesarov Beč favorizirao propagandu zv. Srbije, koja je bila dosegla do zarobljeničkih logora. Saveznici su svršili rat sa pobjedom,

CRNA GORA JE BILA STOŽER NADA I BORBE ZA OSLOBOĐENJE – BEZ NJE SE NE DOZIVANI BUDUĆNOST

Povraćanje imanja nasljednicima Kralja Nikole posebnaj je stvar. (U ostalom, Kralj Nikola nije bio Habsburg ili Hozencolern, jer bi mu tad Konferencija Mira sekvestirala imanje. Ko je mogao oduzeti imovinu jednog Vladara saveznika u ratu? Čija volja – ko je pravo i zakon?) Ali, pri afirmaciji toga, daje se jedna zgodna prilika – koja se ne smije propustiti: da Narodna Skupština u Beogradu afirmira jednu svetu stvar: časti, prava, mučeništva Crne Gore i njenog naroda. Crna Gora je kroz deset stoljeća živjela, da brani sebe i opštu nacionalnu stvar. – Ako bi umuknuo ili bio ugušen glas živih – mrtvi bi branili tu svetu stvar. Ona je bila stožer nada i borbe za oslobođenje; bez nje se ne doziva ni budućnost.

Saznajem prema novinama, da će se u tadašnjoj Narodnoj Skupštini raspravljati o „povraćanju“ rečenih imanja, te ne mogu ni za čas pomisliti da tom prilikom vi, izabrani od crnogorskog naroda za istu Skupštinu, nećete podići glas u odbrani časti i prava Crne Gore i tog naroda. Daje vam se eto priznanje da tako reći pokrenete – usred Biograda – PROCES CRNE GORE.

SVETA STVAR ČASTI, PRAVA I MUČENIŠTVA CRNE GORE I CRNOGORSKOG NARODA: AKO BI UMUKNUO ILI BIO UGUŠEN GLAS ŽIVIH – MRTVI BI BRANILI TU SVETU STVAR: Njegošev Mauzolej na Lovčenu

bilo više žrtve i ta je ogromna. No Crna Gora tad vođaše i krvave bojeve – sama protiv onda silna neprijatelja – da sebi produži život i zaštiti odstupnicu Srbije. – Ni Hristos nije bio veći Hrišćanin nego što je bila Crna Gora u toj strašnoj prilici.

1918. A posljedice se još ne odstraniše.

Dokle bude Lovčena dotle će trajati istina o Crnoj Gori

Bivši predsjednik Vlade Srbije, g. Aleksa Jovanović, u svojim skorašnjim memoarima obilježava, uzročice, uzroke sukoba između Srbije iz doba Obrenovića i Crne Gore. Pisac veli da Crna Gora računa „da je Crnogorstvo duša Države, isto tako kao što je Germanizam duša Njemačke, Galicizam duša Francuske“, a Srbija: „Ne Srbija sa Crnom Gorom već Crna Gora mora ići sa Srbijom“. To je iz serije rasprava i gledišta iz 1884–1910. Itd. – No vidjesmo šta bi bilo da je Crna Gora išla sa Srbijom, kad je ondašnji uprav-

ljači vođahu u naručje Beča! – Navod g. Jovanovića neka zamjeni ovdje rezonovanje: da je Crna Gora i prije i poslije doista vodila veliku nacionalnu politiku u duhu Njegoševa: Jugoslovenstva, Slovenstva. Dokle bude Lovčena dotle će trajati ta istina. I najnovije doba to je osvjedočilo. Publikacija g. Pešića, mada se vidi da sadrži tek pokoji dokument, prelazi u nizu dokaza. Ko hoće i ima smjelosti da protivno tvrdi – idimo na SUD. Ovaj će izreći kazne i priznanja!...

Da je krivica do Crne Gore, dokumenti bi bili publikovani – ne bi je niko poštedio

...Daleko smo od pomisli da ovde apeliramo ne samo period slave i nesre-

će (1914–5) nego ni samu publikaciju g. đenerala Pešića. Ovdje nije riječ ni o taktu, mudrosti, umjetnosti, pojedinih odgovornih faktora: ukazuje se samo na izvjesne TEŠKE ISTINE, planove i zadnje namjere, koje je narod platio nezapamćenim mukama i žrtvama. Da je krivica do Crne Gore, dokumenti bi bili publikovani – ne bi je niko poštedio. Jer u nedostatku istine, klevete su protiv nje pljuštale – bez prestanka – sve od rata, dok klevetnik nije otkriven. Odbrana Crne Gore

u tom pogledu predstavljaju čitavu literaturu i nepobitno utvrđuje zasluge Crne Gore. Poslije pada Srbije te Crne Gore kako Srbija tako i Italija jednoglasni su: pad Crne Gore bio je neminovnan; on je prirodna posljedica pada Srbije; Saveznici nijesu mogli pomoći ni spasti Francuska-ne računajući zainteresovanu i plaćenu propagandu u njoj i u dr. zemljama – to je isto očitovale. Klemanso i on je osuđivao Saveznike što nijesu pomogli Crnoj Gori; viceadmiral Beson (u službenoj Lig. Maritim, februar 1918) isto tako vojničkim razlozima – nemogućnošću Saveznika da pomognu, objašnjava pad Srbije i Crne Gore.

(Nastavlja se)

CRNOGORCI SU BILI OSTAVLJENI: BEZ HLJEBA, ORUŽJA, MUNICIJE – DA BUDU HRANA ZA AUSTRIJSKE TOPOVE

Poslije g. Pešićeve publikacije prestaje svaka diskusija po ovom predmetu. Niko pozvanije i efikasnije nije mogao to priznati. Crnogorci su bili, dakle, ostavljeni: bez hljeba, oružja, municije – da budu hrana za austrijske topove; da golim prsima razbijaju austrijska utvrđenja u Boki Kotorskoj, kojima se ne mogu približiti ni flota velikih Saveznika; da se sa ogoljelog Lovčena valjda kamenjem suprostavljaju austriskoj floti, koja zadavaše strah na Jadranu. Dosta je reći da je opšta ratna situacija bila takva: da veliki Saveznici samo posmatraju taj strašan i u istoriji rata jedinstven prizor.

Sastanak ministra prosvjete Slavoljuba Stijepovića i ambasadora Republike Rumunije u Crnoj Gori Ferdinanda Nagya- UNAPREĐENJE SARADNJE U OBLASTI VISOKOG OBRAZOVANJA I ISTRAŽIVANJA

Na sastanku ministra prosvjete Slavoljuba Stijepovića sa ambasadorom Republike Rumunije u Crnoj Gori Ferdinandom Nagy-om i drugim sekretarom u Ambasadi Loredanom Pascu, dosadašnja saradnja između dvije države u oblasti obrazovanja ocijenjena je kao veoma uspješna.

Ministar Stijepović i ambasador Nagy razgovarali su o aktivnostima na planu realizacije Sporazuma u oblasti obrazovanja između Ministarstva prosvjete Crne Gore i Ministarstva nacionalnog obrazovanja Rumunije, koji je potpisan početkom ove godine u Bukureštu. Takođe je dogovoren nastavak i intenziviranje daljih aktivnosti na razmjeni, stipendiranju crnogorskih i rumunskih studenata, unapređenju saradnje u oblasti

visokog obrazovanja i istraživanja, zajedničkih projekata, kao i razmjeni iskustava u procesu reforme obrazovanja. Ministar Stijepović zahvalio je na dosadašnjoj uspješnoj saradnji sa Rumunijom i podržao inicijativu za formiranje mješovite komisije za praćenje realizacije navedenog Sporazuma.

Lj. V.

INTENZIVIRATI RAZMJENU STUDENATA: Sa sastanka

Univerzitet Crne Gore raspisao konkurs za novi logo USKORO NOVI VIZUELNI IDENTITET

Univerzitet Crne Gore (UCG) raspisao je konkurs za idejno rješenje svog novog znaka i logotipa, kao dijela jedinstvenog vizuelnog identiteta, koji treba da odražava njegovu orijentaciju ka savremenom poslovanju, kao i duh i tradiciju visokog obrazovanja. Idejno rješenje treba da bude primjenljivo u svim savremenim sredstvima poslovne i vizuelne komunikacije, saopšteno je iz Rektorata.

Na konkurs se mogu prijavljivati zainteresovani iz Crne Gore i inostranstva do 27. oktobra. Konkursne radove, potpisane šifrom, treba poslati na adresu Rektorata (Cetinjska br. 2). Jedan kandidat može učestvovati sa više rješenja, sa posebnom šifrom za svaki rad.

Petočlani žiri, koji će odlučivati o najboljem rješenju, može dodijeliti prvu nagradu u iznosu od 1.000 eura, te

drugu i treću nagradu u iznosu po 500 eura.

Univerzitet poziva sve zainteresovane da pošalju svoja idejna rješenja, kako bismo uskoro izgradili njegov novi, savremeni vizuelni identitet.

Detaljne propozicije konkursa dostupne su na sajtu Univerziteta www.ucg.ac.me.

O. Đ.

Senat Univerziteta Crne Gore USVOJENA PRAVILA ZA IZBOR U AKADEMSKA I NAUČNA ZVANJA

Rektor će formirati naučni odbor Biltena UCG. Senat nije usvojio zahtjev Studentskog parlamenta da se studentima sa jednim nepoloženim ispitom sa osnovnih, dozvoli slušanje predmeta na specijalističkim studijama

Senat Univerziteta Crne Gore (UCG) usvojio je Pravila postupka izbora u akademska i naučna zvanja, prema kojima će rektor formirati naučni odbor Biltena UCG, koji će biti zadužen za utvrđivanje blagovremenosti, potpunosti i usklađenosti konkursne dokumentacije sa važećim propisima Univerziteta. Zadatak Naučnog odbora, koji se sastoji od najmanje pet članova iz različitih oblasti nauka i umjetnosti, je da pomogne kandidatima u pripremi potpune dokumentacije neophodne za izbor u

akademska i naučna zvanja i ima savjetodavnu ulogu, saopšteno je iz Rektorata Univerziteta Crne Gore.

Senat nije usvojio zahtjev Studentskog parlamenta da se studentima sa jednim nepoloženim ispitom sa osnovnih, dozvoli slušanje predmeta na specijalističkim studijama. Kako je prema Zakonu o visokom obrazovanju, Statutu UCG i Pravilima studiranja na osnovnim studijama, specijalističke studije moguće upisati samo nakon završenih osnovnih, tj. osvojenih 180

kredita, zaključeno je da nema osnova da se izađe u susret zahtjevu Studentskog parlamenta.

Senat je uputio i prijedlog Upravnom odboru da se Farmaceutskom fakultetu odobri dodatni upis za devet samofinansirajućih studenata, Biotehničkom za 15, Građevinskom i Metalurško-tehnološkom za četiri, Fakultetu likovnih umjetnosti za dva i Muzičkoj akademiji za jednog samofinansirajućeg studenta.

O. Đ.

Vlada Crne Gore utvrdila Predlog zakona o visokom obrazovanju IZJEDNAČENI USLOVI UPISA ZA STRANE I DOMAĆE STUDENTE

Prema riječima Mubere Kurpejović, pomoćnice ministra prosvjete, ovaj zakon ima cilj da unaprijedi sistem obezbjeđivanja kvaliteta kroz jasnije definisanje procedura samoevaluacije, evaluacije i eksterne evaluacije, zatim preciznije definisanje pravila studiranja, prava studenata, organizacije na ustanovama visokog obrazovanja i finansiranje visokog obrazovanja

ZBOG VAŽNOSTI DOKUMENT ĆE PO SKRAĆENOJ PROCEDURI STIĆI U PARLAMENT: Mubera Kurpejović

Vlada Crne Gore utvrdila je Predlog zakona o

visokom obrazovanju kojim će se, u odnosu na važe-

ći, na drugačiji način urediti prava i obaveze studenata, postupak osnivanja i rada ustanova visokog obrazovanja, kao i druga pitanja, značajna za kvalitetnije sprovođenje principa Bolonjske deklaracije i stvaranje boljeg položaja u evropskom prostoru visokog obrazovanja.

Prema riječima Mubere Kurpejović, pomoćnice ministra prosvjete, ovaj zakon ima cilj da unaprijedi sistem obezbjeđivanja kvaliteta kroz jasnije definisanje procedura samoevaluacije, evaluacije i eksterne evaluacije, zatim preciznije definisanje pravila studiranja, prava studenata, organiza-

Univerzitet „Mediteran“ NOVI REKTOR AKADEMIK NENAD VUKOVIĆ

Nakon raspisanog konkursa za izbor rektora Univerziteta „Mediteran“ i dekana fakulteta izmijenjena je rukovodeća struktura u toj visokoobrazovnoj ustanovi.

Akademik prof. dr Nenad Vuković izabran je za rektora Univerziteta i tu dužnost

obavljaće u naredne tri godine.

Dr Miodrag Vuković novi je v. d. dekana Pravnog fakulteta, dr Maja Bogojević v. d. dekana Fakulteta vizuelnih umjetnosti, dr Silvana Đurašević za v. d. dekana Fakulteta za informacione tehnolo-

gije. Dužnost dekana Fakulteta za strane jezike i dalje će obavljati prof. dr Janko Radulović, dok će prof. dr Dragoljub Janković i dalje ostati vršilac dužnosti dekana Fakulteta za poslovne studije „Montenegro Business School“.

O. Đ.

Upravni odbor Univerziteta Crne Gore donio niz značajnih odluka OSOBE SA INVALIDITETOM OSLOBOĐENE PLAĆANJA ŠKOLARINA

Upravni odbor Univerziteta izabrao je prof. dr Milicu Martinović za potpredsjednika tog tijela

Upravni odbor Univerziteta Crne Gore (UO UCG) je na više sednica tokom septembra donio niz značajnih odluka iz djelokruga rada tog tijela na čijem je čelu prof. dr Duško Bjelica.

Osobe sa invaliditetom koje studiraju na UCG, njih 44, oslobođene su plaćanja školarine za studijsku 2014/2015. godinu. Odluka je donešena za zahtjev Udruženja mladih sa hendikepom.

Usvojen je izvještaj službe za unutrašnju reviziju UCG o poslovanju Filozofskog fakulteta od 2010. do 2014. godine. Odlučeno je da 1. oktobra prestane prisilna uprava na toj univerzitetskoj jedinici, te da novo rukovodstvo preuzme finansijsko poslovanje. Sprovođenje se svakodnevne kontrole, a prioritet će biti izmirenje dugova prema državi i prema zaposlenima.

UO je imenovao Dobroslava Vujovića za dekana Fakulteta za sport i fizičko vaspitanje u Nikšiću, koji će stupiti na dužnost 1. decembra, do kada će ga zamjenjivati v. d. dekana Jovica Petković. Dosadašnjem v. d. dekana Farmaceutskog fakulteta Refiku Zejniloviću mandat je produžen do 30. novembra.

Upravni odbor Univerziteta izabrao je prof. dr Milicu Martinović za potpredsjednika tog tijela na predlog predsjednika prof. dr Duška Bjelice. U ovom sazivu UO je, po prvi put, izabran potpredsjednik, na osnovu Statuta UCG i Poslovnika o radu UO. Milica Martinović, dosadašnji član UO i redovna profesorica na Medicinskom fakultetu, prije članstva u UO je bila prodekan na tom Fakultetu.

Na Univerzitetu je, takođe, formiran tim za izradu kratkoročne strategije reorganizacije i integracije UCG kojeg čine rektorka akademik prof. Radmila Vojvodić, predsjednik UO Duško Bjelica, prorektori prof. dr Predrag Stanišić i prof. dr Srđa Stanković, generalni sekretar Jelena Pajković, rukovodilac Centra za studije i kontrolu kvaliteta prof. dr Mitar Mišović i članovi Senata prof. dr Maja Bačović, prof. dr Bogdan Ašanin, prof. dr Saša Milić, prof. dr Duško Lučić, prof. dr Miomir Jovanović i prof. dr Miloš Pavićević. Formirana je i radna grupa u čijem sastavu su koordinatori: prof. dr Zoran Veljović, dekan Elektrotehničkog fakulteta, prof. dr Mileta Golubović sa Medicin-

skog fakulteta, prof. dr Željko Jačimović sa Metalurško-tehnološkog fakulteta, kao i prodekan na nastavu svih organizacionih jedinica UCG.

Radni tim je razmatrao vodeća pitanja i modele rada i funkcionisanja, koji bi trebalo da do kraja ove godine rezultiraju kratkoročnom strategijom reorganizacije i integracije. Sve predstojeće aktivnosti biće u skladu sa preporukama koje je Univerzitet dobio u nedavno završenom postupku institucionalne provjere koju je sprovela Evropska asocijacija univerziteta. Krajnji cilj je priprema za akreditaciju koja predstoji 2017. godine, ali i dostizanje konkretno mjerljivih rezultata planiranih promjena na državnom Univerzitetu.

Tim će, kako je dogovoreno, raditi na tome da postojeće akcione planove na Univerzitetu, kao i strateške ciljeve njegovog razvoja, pretvori u konkretne mjere na svim univerzitetskim jedinicama. Pristupilo se konkretnoj analizi raznih aspekata nastavnog procesa i organizacije studijskih programa i svih univerzitetskih jedinica.

O. Đ.

cije na ustanovama visokog obrazovanja i finansiranje visokog obrazovanja.

„Po prvi put u Crnoj Gori zakonom o visokom obrazovanju je propisano da će reakreditaciju, tj. provjeru rada ustanova nakon isteka akreditacije, sprovoditi inostrane agencije za obezbjeđivanje kvaliteta. Odluku će donositi Ministarstvo, uz mišljenje Savjeta za visoko obrazovanje. Do sada je to bilo u nadležnosti komisija koje su se imenovala sa liste inostranih eksperata, ali sada će to biti prepušteno agencijama. Novina u ovom za-

konu je rangiranje ustanova visokog obrazovanja. Tako bi naše ustanove dobile veću vidljivost i na drugim rang listama koje se često mogu vidjeti na sajtovima. Druga novina ovog zakona jeste definisanje cjeloživotnog učenja u svrhu smanjenja nezaposlenosti i povećanja obima i lepeze radnih mjesta među našim studentima i budućim diplomiranim studentima moći naći posao. Cjeloživotno učenje se zasniva na preporukama Evropske komisije.

Zakon takođe predviđa i zaštitu od plagijata i što

je takođe važno, ustanove koje su ranije licencirane, a kod kojih u licenci ne stoji broj studenata koliko mogu upisati, do 15. aprila 2015. uradiće dopunu licence“, kazala je Kurpejovićeva.

Ona je objasnila da je zakon važan i zbog privremeno zatvorenog poglavlja 26, ali i poglavlja 23, zbog čega će po skraćenoj proceduri stići u Parlament. Predviđeno je da se stranci u Crnoj Gori upisuju pod istim uslovima kao i crnogorski državljani.

O. Đ.

Vlada usvojila Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o naučnoistraživačkoj djelatnosti

LIMITIRANE LICENCE NA TRI GODINE

Novim odredbama naziv Centar uspješnosti se mijenja u naziv Centar izvrsnosti, jer je primjereniji djelatnosti koju treba da obavlja i rezultatima koje treba da postiže

Vlada Crne Gore utvrdila je Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o naučnoistraživačkoj djelatnosti, koji predviđa tri ključne izmjene u vezi sa Centrom izvrsnosti, vremenskim limitiranjem licenci koje se izdaju naučnoistraživačkim institucijama i organizacijama, a predviđene su i novine u Savjetu za naučnoistraživačku djelatnost, saopšteno je nakon šednice.

Novim odredbama naziv Centar uspješnosti se mijenja u naziv Centar izvrsnosti, jer je primjereniji djelatnosti koju treba da obavlja i rezultatima koje treba da postiže. Pored toga, Zakonom su dopunjeni i uslovi koje Centar izvrsnosti treba da ispunjava.

Ministarka nauke prof. dr. Sanja Vlahović izjavila je da su izmjene vođene potrebom da se uvede instrument Centra izvrsnosti, koji je nedavno uspostavljen i koji je finansiran od strane Svjetske banke.

„Vremenski je limitirana licenca koja se izdaje naučnoistraživačkim instituci-

jama i organizacijama. Novi zakon predviđa limitirane licence na tri godine, što je slučaj i sa Centrom izvrsnosti, i usklađeno je sa međunarodnim standardima. Novi Savjet za naučnoistraživačku djelatnost imaće devet članova. U Savjetu ćemo imati predstavnike svake oblasti nauke, što će omogućiti lakšu komunikaciju naučne zajednice sa resornim ministarstvom, ali i protok informacija. Savjet će biti funkcionalno tijelo u punom kapacitetu. Izmjenama je definisano i da će strategija za naučnoistraživačku djelatnost biti umjesto na osam godina, rađena svake pete godine”, navela je Vlahovićeva.

Prema njenim riječima, predviđena je i izmjena zakona o dodjeli nacionalnih nagrada za nauku. U budućće ovo priznanje biti dodjeljivano najuspješnijem mladom istraživaču do 20 godina, najuspješnijem naučniku, najuspješnijem rukovodiocu naučnoistraživačkog projekta, kao i pronalazaču, inovatoru. **O. Đ.**

Ministarka odbrane prof. dr. Milica Pejanović Đurišić otvorila Edukativno-simulacioni centar na vojnom aerodromu Golubovci

DOPRINOS RAZVOJU NAUČNOISTRAŽIVAČKIH RESURSA

Projekat je finansiran u okviru NATO programa „Nauka za mir i bezbjednost”

Nakon svečanog otvaranja, izvršena je demonstracija rada Simulacionog centra

Ministarka odbrane prof. dr. Milica Pejanović Đurišić otvorila je Edukativno-simulacioni centar u okviru NATO naučnog projekta GEPSUS, koji je koncipiran za simulaciju incidenata koji nastaju u nekontrolisanoj emisiji vazdušnih zagađivača. Centar je otvoren na vojnom aerodromu Golubovci a finansiran je u okviru NATO programa „Nauka za mir i bezbjednost”.

Ministarka odbrane izrazila je zadovoljstvo postignutim rezultatima i ukazala na činjenicu da se to Ministarstvo, u realizaciji ak-

ktivnosti od značaja za državu, funkcioniše kao stabilan partner učestvujući u tim aktivnostima ljudstvom, znanjem i materijalnom podrškom.

Rezultati GEPSUS-a su brojni: tehnološka rješenja i proizvodi, razvijeni su novi ili poboljšani postojeći matematički i računarski modeli za simulaciju disperzije otrovnih gasova u realnim atmosferskim i prostornim uslovima, šest mladih istraživača odbranilo je svoje magistarske teze kroz ovaj projekat, 25 profesionalaca iz državnih institucija Crne

Gore je dobilo GEPSUS sertifikate o uspješno završenoj obuci, koje im je uručila ministarka nauke prof. dr. Sanja Vlahović.

GEPSUS je doprinio razvoju naučno-stručnih i edukacionih resursa na lokalnom, regionalnom i globalnom nivou. Publikovano je preko 30 naučnih, stručnih i popularnih radova u knjigama, stranim i domaćim konferencijama, internetu itd.

U ime inostranih partnera učesnicima skupa su se obratili dr Philippe Fougere, zamjenik direkto-

ra NATO programa „Nauka za mir i bezbjednost”, i prof. dr. Raffaele De Amicis, projekat NATO direktor, koji su izrazili zadovoljstvo povodom realizacije patent faze projekta i obećali da će u narednom periodu čvrsto podržati svaku kvalitetnu inicijativu u naučnoistraživačkom radu i zahvalili se na ekspertskom angažovanju prof. dr. Radovana Stojanovića koji je kvalitetno i efikasno vodio projekat tokom njegove realizacije.

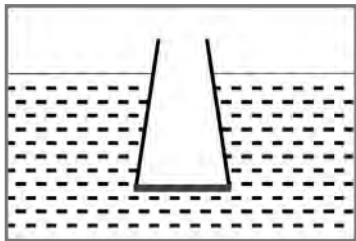
Nakon svečanog otvaranja, izvršena je demonstracija rada Simulacionog centra u slučaju detekcije zagađenja koja se prenose vazduhom na teritoriji Podgorice. Doron El Hanani, predstavnik GEPSUS konzorcijuma, naveo je značaj budućih aktivnosti i rada na masovnijoj upotrebi izgrađenog simulacionog centra, kao i planovima za nastavak izgradnje kapaciteta i formiranje respektabilnih regionalnih kapaciteta, saopšteno je iz Ministarstva odbrane. **O. Đ.**

ZANIMLJIVA FIZIKA (5)

PITANJA I ODGOVORI

41. Sunce se pri izlasku pojavilo na Istoku u 7 sati. Poznato je da se Sunčevi zraci od Sunca do Zemlje „putuju” 8 minuta. Ako bi oni rastojanje od Sunca do Zemlje prelazili trenutno, Sunce bi se na Istoku pojavilo 8 minuta ranije. Da li je ovo tačno?

42. U vodu je spušten sud (bez dna) oblika usječenog konusa. Sa donje strane je prislonjena plastična tanka ploča (slika). Kada se u sud nalije 333g vode, onda se ploča odvoji od suda.

Hoće li se ploča odvojiti od suda ako se u sud:
a) stavi teg mase 333g?
b) nalije 333g benzina?
c) nalije 333g žive?

43. Ako ste posmatrali kretanje bicikla ili automobila, koji na obodu točka ima neku oznaku, na primjer, neku mrlju, mogli ste zapaziti jednu dosta čudnu pojavu – kada mrlja prolazi pored podloge (najniži položaj), jasno se vidi, a kada je u najvišijem položaju, tada se teško uočava. Zbog toga se ima utisak da se točak ne okreće ravnomjerno, već

„sa zaletima”. Kako se ovo objašnjava?

44. Možete li podići jedan kubni metar plute?

45. Sa visine od nekoliko stotina metara ispušten je živin manometar. Šta će on pokazivati pri padu vertikalno naniže?

46. Kako je najlakše popiti sok iz konzerve (ili sadržinu nekuvanog jajeta)?

47. Debeli i kratki komadi tvrdog drveta za loženje lakše se cijepaju ako se prvo šekira lakim udarom zaglavi u komadu drveta, a zatim podigne visoko iznad glave, okrene u vazduhu i tjemenom pusti da udari u panj. Objasnite koja fizička pojava u ovom slučaju „pomaže” da se drva lakše cijepaju.

48. Može li da proključa voda u šerpi koja pliva u drugoj šerpi s ključalom vodom?

49. Poklapaju li se linije sile elektrostatičkog polja sa trajektorijom kretanja tačkastog pozitivnog naelektrisanja, čija je početna brzina jednaka nuli?

50. Na raspolaganju imate 8 kuglica od istog materijala i jednakih po spoljašnjem izgledu i veličini. Pri njihovoj izradi u jednoj od njih ostala je ma-

la šupljina, zbog čega ona ima manju masu.

Kako ćete na osnovu samo dva mjerenja na terazijama utvrditi koja kuglica ima šupljinu?

Odgovori na pitanja iz prošlog broja

31. Neka automobil miruje, a vozač volanom zakreće prednji točak. U početku točak nije deformisan (u smislu torzije). Volan deformiše točak sve do trenutka kada moment sile kojim djeluje upravljački mehanizam na točak ne postane veći od maksimalnog momenta sile trenja mirovanja između točka i podloge.

U slučaju kada se automobil kreće, između točka i podloge djeluje sila trenja kotrljanja koja je manja od maksimalne sile trenja mirovanja. Tada je djelovanje i malog momenta sile upravljačkog mehanizma dovoljno da zakrene točak.

32. Rasijavanjem Sunčeve svjetlosti u atmosferi nebo postaje plavo. Miješanjem plave boje neba sa žutom bojom Mjeseca, naše oko prima ošćaj bijele boje.

Zalaskom Sunca plava boja neba se gubi, pa bijela boja Mjeseca prelazi u žutu.

33. Stabilnija je kocka I. Ako se odredi vrijednost rada kojeg treba izvršiti da bi se kocka izvela iz položaja ravnoteže, vidi se da je taj rad proporcionalan četvr-

tom stepenu dužine ivice kocke. Odavde slijedi da je taj rad za kocku I čak 16 puta veći nego za kocku II.

34. Najjednostavnije je riješiti ovaj problem u sistemu referencije vezanom za šesir. U tom sistemu voda miruje, a čamac se u početku udaljava od šesira, a zatim mu se istom brzinom približava. Slijedi, od trenutka okretanja čamca do susreta prođe isto pola sata. Za to vrijeme (1 sat) šesir je prešao 4 km. Dakle, brzina toka rijeke je 4 km/h.

Za rješavanje ovog problema nije bitan niti intenzitet niti smjer brzine čamca. To isto možemo reći i za početni smjer kretanja čamca.

35. Svjetlost s neba, pretežno plave boje, prolazi kroz vodu i pada na bijeli pijesak na morskome dnu pećine, odakle se odbija prema površi i obasjava pećinu intenzivnom plavom bojom. Pri prolasku kroz vodu svjetlost postaje još više plava zato što voda jače apsorbira svjetlost crvene i drugih boja u upadnoj svjetlosti veće talasne dužine od plave svjetlosti.

36. Na vazdušni balon djeluju sila teže (od strane Zemlje) i sila potiska (od strane vazduha). Slijedi, proces možemo posmatrati u zatvorenom sistemu: Zemlja – balon – vazduh.

Balon „mijenja mjesto” sa vazduhom jednake zapremine: balon se podiže,

a vazduh spušta. Potencijalna energija balona se povećava na račun smanjenja potencijalne energije vazduha, tako da se energija ne mijenja.

37. Za odvajanje ploče od suda potrebno je da zbir sile pritiska na nju i sile teže same ploče bude veći od sile potiska vode.

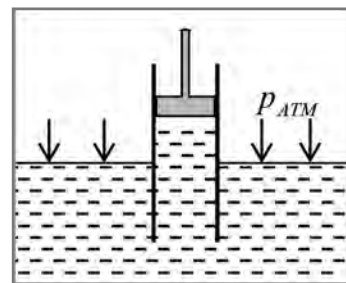
Kada je voda u sudu, onda je sila pritiska vode na ploču manja od težine vode zato što zidovi suda „preuzimaju” na sebe dio težine vode (imaju ulogu dna).

a) Kada je u sudu teg, onda on većom silom djeluje na ploču (nego voda) i ona će se odvojiti od suda.

b) Benzin je manje gustine od vode, pa je sila kojom djeluje na ploču manja i neće se odvojiti.

c) Kada je živa u sudu, onda je odgovor kao po a).

38. Podsetimo na princip rada pumpe s klipom (jednostavan model je prikazan na slici). Pri podizanju klipa između njega i površi vode obrazuje se razrijeđeni sloj i voda počne da se podiže pod dejstvom

atmosferskog pritiska. Visina podizanja vode određuje se iz jednakosti atmosferskog pritiska i hidrostatičkog pritiska stuba tečnosti u pumpi i približno je 10 m.

Ovdje je pretpostavljeno da se pritisak zasićene pare ispod klipa može zanemariti. Pri sobnoj temperaturi ovo zanemarivanje je opravdano: pritisak zasićene pare na 20°C je oko 2% atmosferskog. Pri povišenju temperature pritisak zasićene pare brzo raste i pri ključanju se izjednači sa atmosferskim. Zbog toga, ova kvom pumpom se ne može podići voda koja ključa.

39. Ne može, jer u toku svake sekunde tijelo se može kretati promjenljivom brzinom, a da ipak u svakoj sekundi pređe po jedan metar. Kretanje je ravnomjerno kada tijelo u proizvoljno dugim jednakim intervalima vremena prelazi jednake puteve, tj. kada brzina tijela ne zavisi od vremena.

40. Spuštajući se, satelit se ne kreće po kružnoj orbiti već po spirali. Tada gravitaciona sila ne zaklapa prav već oštar ugao sa pravcem vektora brzine satelita i – vrši pozitivan rad.

Priredio: **Radovan Ognjanović**

U CRNOJ GORI OBILJEŽEN MEĐUNARODNI DAN PISMENOSTI

Podgorička Narodna biblioteka „Radosav Ljumović“ organizovala kreativnu radionicu za učenike šestih razreda osnovnih škola: „Štampar Makarije“, „21. maj“ i „Milorad Musa Burzan“

POUKE O NEPROLAZNIM VRIJEDNOSTIMA DOBROTE, LJUBAVI I ISTINE

Bibliotekarke Vjera Popović i Mirjana Žiha ukazale na značaj čitanja. Gostovao dečji pjesnik Dušan Đurišić

Povodom obilježavanja Međunarodnog dana pismenosti, podgorička Narodna biblioteka „Radosav Ljumović“ organizovala je kreativnu radionicu za učenike šestih razreda osnovnih škola: „Štampar Makarije“, „21. maj“ i „Milorad Musa Burzan“. Gost radionice bio je Dušan Đurišić, dečji pisac.

Kratko predavanje o značaju knjige održala je Vjera Popović, bibliotekarka Dječjeg odjeljenja, naglasivši da je veoma važno razvijati i njegovati naviku čitanja, jer ona igra ključnu ulogu u opismenjavanju dece. Ona je podsetila da je Međunarodni dan pismenosti ustanovljen 1965. godine, obrazloženjem da je progresivan

napredak svijeta nezamisliv bez pismenosti. Popovička je navela podatak da danas u svijetu ima čak 900 miliona nepismenih.

Obraćajući se učenicima, Mirjana Žiha, bibliotekarka, naglasila je da je cilj radionice da deci približi vrijednost knjige i ukaže na značaj čitanja, kao nezamjenljivog izvora pismenosti, pouke, zdravog vida zabave i uopšte odrastanja na najbolji način.

„Nepismenost je poput korova koji nas može ugušiti. Stoga, jedini način da ga iskorijenimo jeste da razvijamo ljubav prema knjizi i čitanju. Tako stičemo pouke o neprolaznim vrijednostima poput dobrote, ljubavi i istine, koje nas oplemenju-

ju i pomažu vam da odrastete na najbolji način, što nije slučaj sa popularnim društvenim mrežama“, kazala je Mirjana Žiha.

Ona je deci govorila i o poeziji Dušana Đurišića, naglasivši da njegovi stihovi prenose misao o ljepoti boja različitih godišnjih doba, riječi Zeti, cvijeću, slobodi.

Druženje sa decom, Dušan Đurišić počeo je stihovima svojih pjesama: „Još te ima ljeto“, „Zelena Zeto“, „Veliki kapetan“ i „Bakino pismo Sanji“. „Bilo ko“, „Tamo neki švrca“, „Pogledajte ono dvoje“. Zajedno sa pjesnikom i deca su recitovala pjesmu „Preko mjere“.

Š. B. DRUŽENJE SA PIESNIKOM DUŠANOM ĐURIŠIĆEM: Učenici šestih razreda u biblioteci Dječjeg odjeljenja

U Zavodu za školstvo predstavljen priručnik „Kako učenicima pomoći da uspješno stvaraju usmene i pisane umjetničke i neumjetničke tekstove-prvi koraci“

PODSTICANJE DEČJEG STVARALAŠTVA

Knjiga nastala kao rezultat istoimenog projekta koji osmišljava i realizuje Zavod za školstvo i jedinstvena je zbirka primjera iz prakse namijenjena nastavi pismenosti u osnovnoj školi

Prezentacijom priručnika „Kako učenicima pomoći da uspješno stvaraju usmene i pisane, umjetničke i neumjetničke tekstove – prvi koraci“ u Zavodu za školstvo obilježen je Međunarodni dan pismenosti.

Priručnik je predstavljen direktorima, učiteljima i nastavnicima crnogorskog-srpskog, bosanskog, hrvatskog jezika i književnosti iz podgoričkih, kao i barskih i bjelopolskih osnovnih škola. Sve škole dobile su primjerak ove knjige.

O priručniku su govorile predstavnice stručnog tima: dr Dušanka Popović, Nađa Durković i Aleksandra Vešović Ivanović, kao i profesorice Ljubica Bulatović iz OŠ „Milorad Musa Burzan“, i Jelena Gošović Perović, OŠ „Vladimir Nazor“. O tome kako učenici doživljavaju put stvaraoca kao način nastanka teksta govorila je Ksenija Šćepanović, učenica VI razreda OŠ „Vladimir Nazor“ iz Podgorice.

Ističući značaj pismenosti za cjelokupan život i rad čovjeka, na prezen-

PODSTACI STVARALAŠTVO UČENIKA I NIJHOVU PISMENOST: Prezentaciji prisustvovala nastavnice iz nekoliko crnogorskih škola

taciji je bilo riječi o efektima ovog postupka na stvaralaštvo učenika i njihovu pismenost, kao i ideji da se ovaj metod primje-

njuje u svim učionicama u Crnoj Gori. Istaknuto je da knjiga nastala kao rezultat istoimenog projekta koji osmišljava i realizuje Zavod za školstvo i jedinstvena je zbirka primjera iz prakse namijenjena nastavi pismenosti u osnovnoj školi.

Knjiga se sastoji od četiri cjeline. Prva pod nazivom *Teorijsko-praktični okvir* nudi teorijsku podlogu, kao i

značaj primjene ovog metodskog postupka i obuhvata tekste: Put stvaraoca ili kako stvarati tekst: Stvaranje teksta – mogućnost za razvoj funkcionalne pismenosti u osnovnoj školi i aktuelni obrazovni programi: Oblici učeničkih pisanih radova, (s posebnim osvrtom na podsticanje vještine opisanja), Put stvaraoca, kao dio nastavne prakse i značaj primjene metodskog

PREVAZIĆI PROBLEM ELEMENTARNE NEPISMENOSTI

Međunarodni dan pismenosti (International Literacy Day) osnovan je na inicijativu Organizacije Ujedinjenih naroda za obrazovanje, nauku i kulturu UNESCO. Cilj je da Međunarodna zajednica svake godine podseti na status pismenosti i obrazovanja odraslih na globalnom nivou, odnosno da se upozori na problem elementarne nepismenosti, koji još postoji u većem dijelu svijeta, ali i funkcionalne pismenosti u čitavom svijetu. Ideja o obilježavanju Međunarodnog dana pismenosti javila se u septembru 1965. godine u Teheranu, na Svjetskoj konferenciji ministara obrazovanja, o temi iskorjenjivanja nepismenosti. Tada je predstavljena inicijativa za proglašenjem jednog dana u godini Međunarodnim danom pismenosti, kako bi se naglasila važnost pismenosti na međunarodnom nivou.

postupka od prvog razreda osnovne škole.

Autorke tekstova su članice stručnog tima projekta: dr Dušanka Popović, Nađa Durković, Aleksandra Vešović Ivanović i mr Dijana Lasković.

U drugoj cjelini priručnika dati su primjeri primjene metodskog pristupa u nastavi za kompletan proces, kao i za pojedine njegove faze. Autorke ovih tekstova su profesorice uključene u projekat: Natalija Lakić, Jelena Gošović Perović, Ana Janjušević, Gordana Miladinović, Mirka Živković, Irena Mugoša, Ljubica Bulatović,

Staša Barabaš, Snežana Turković, Željka Truš, Gordana Ljutica, Marina Gajović, Slavica Radević, Snežana Voroć, Vera Mićunović, Mirjana Vujović, Aleksandra Kuć, Nataša Radović, Anela Mulić, Medina Kajević, Sonja Peković, Esmana Kajević, Irena Femić, Ljiljana Drpljanin i Elvira Hamzić.

U trećoj cjelini predstavljene su aktivnosti realizovane u okviru projekta, a u četvrti izneseni zaključci, perspektive i ideje za dalji rad.

Podsetimo, u projekat je uključeno 13 osnovnih škola iz Podgorice: „Radojica Perović“, „21. Maj“, „Milorad Musa Burzan“, „Vladimir Nazor“, „Vuk Karadžić“, Bijelog Polja: „Risto Ratković“, „Dušan Korać“ i „Marko Miljanov“, Bara: „Blažo Jokov Orlandić“, „Meksiko“ i „Srbija“ iz Nikšića: „Olga Golović“ i „Ratko Žarić“, tj. 52 nastavnika koji izvođe nastavu crnogorskog-srpskog, bosanskog i hrvatskog jezika i književnosti.

Aktivnosti na unapređenju nastave usmenog i pismenog izražavanja, kao dijela funkcionalne pismenosti, nastaviće se i u narednom periodu.

Š. B.

OŠ „Blažo Jokov Orlandić“ u Baru DRUŽENJE S KNJIGOM

Povodom 8. septembra, Međunarodnog dana pismenosti, članovi Đačkog parlamenta Opštine Bar su za četiri odjeljenja IV razreda OŠ „Blažo Jokov Orlandić“ u Baru organizovali druženje s knjigom.

Zanimljive priče, bajke i tekstove iz enciklopedija čitali su Nađa Vujović, Dimitrije Mijač, Milena Petrović i Simona Lekić, što je znatiželjne učenike podstaklo na razgovor o pročitanoj, omiljenoj knjigama, interesovanjima za literaturu i samu školu.

Među brojnim vannastavnim aktivnostima, u ovoj obrazovnoj ustanovi je polovinom septembra, u organizaciji NVO „Alfa centar“, Ministarstva unutrašnjih poslova i PJ Bar, priređen je čas o saobraćaju. Edukaciju na tu temu je, uz prikazivanje slajdova i filma sa situacijama iz svakodnevnog života, održao predavač Božidar Bulatović. Cilj je da deca shvate koliko je važno poštovati saobraćajne propise.

Direktorica škole Svetlana Đurović Macanović je istakla da su učenici, tokom predavanja, pokazali zavidno znanje o pravilima u saobraćaju.

D. Janković

AKTIVNI UČENICI, NASTAVNICI I RODITELJI

Škole uključene u Projekat „Kako učenicima pomoći da uspješno stvaraju usmene i pisane, umjetničke i neumjetničke tekstove“, različitim sadržajima proslavile su Međunarodni dan pismenosti. U OŠ „Radojica Perović“ u Podgorici aktivni su bili učenici, nastavnici, kao i njihovi roditelji. Sa učenicima je razgovarala Ksenija Popović, spisateljica, a potom je organizovan rad na tekstu u okviru metodskog postupka Put stvaraoca, kao i radionica pod motom „Ostavi sve i čitaj!“, kojoj su se pridružili i odrasli. Veoma zanimljiva aktivnost bila je ona u okviru koje su učenici Mirke Živković, profesorice crnogorskog, srpskog, hrvatskog, bosanskog jezika i književnosti, čitali svoje radove nastale kroz proces Put stvaraoca, a zatim razgovarali sa autorkama i urednicom Nađom Durković, Aleksandrom Vešović Ivanović i dr Dušankom Popović.

I roditelji prvaka, kroz radionicu koju je organizovala pedagoško psihološka služba imali su priliku da se upoznaju sa procesom opismenjavanja i početnim aktivnostima čitanja i pisanja, te kako mogu doprinijeti ovom procesu. Sličan program bio je organizovan u bjelopolskim osnovnim školama „Marko Miljanov“ i „Dušan Korać“, te OŠ „Meksiko“ u Baru.

Susreti: Dragana Tripković, pjesnikinja i jedna od osnivačica „ATAK“-a (Alternativne teatarske aktivne kompanije)

BORBA PROTIV OSREDNJOSTI I ZLOUPOTREBE UMJETNOSTI

– Cilj je da se kroz estetiku igre, pobune, nove energije, hrabrih i radikalnih teatarskih ideja, kroz estetiku talenta individue djeluje subverzivno na jalove ili potrošene pravce – Ostvaruje se naša želja da publika djeluje sa nama i da vjeruje u naše glavno oružje, a to su Riječ, Zvuk i Pokret – Mislimo da svaki prostor može biti prostor umjetnosti i želimo da ih artikulišemo što više – Naša scena nije samo zatvorena pozornica, već i ulica, fabrika, krov, stanica, rijeka, obala, ostrvo...

Savremeno doba unosi inovacije u sve sfere društvenog života, pa tako i u kulturu. Iako se može činiti da su u njenoj pozadini davno ustaljeni principi koje se malo ko usuduje kršiti, avangardni stvaraoči širom svijeta nastoje pomjeriti granice i ukazati na nove mogućnosti umjetničkog izraza. Sve počinje sa novom, alternativnom idejom, a

kada energiju zarad njenog ostvarenja udruže kreativni mladi ljudi – uspjeh teško da može izostati. Novi pristupi, tako, predstavljaju osvjerenje i za pozorište. U našoj zemlji već tri godine djeluje organizacija koja konstantno ispituje domete ovog vida umjetnosti i čiji se projekti prate sa velikom pažnjom. U pitanju je ATAK, Alternativna teatarska

aktivna kompanija, čiji naziv, prema riječima pjesnikinje i jedne od osnivačica ove NVO Dragane Tripković, na najbolji način odlikava njenu misiju.

„U imenu organizacije su ključni pojmovi od kojih, nadam se, nećemo odstupati: 'alternativno' – kao pozorište koje ne pripada repertoarskim estetikama, koje je individualno i vođeno određenom idejom koju je zadao trenutak, 'teatarsko' – jer je naša primarna produkcija pozorišna, kao i naša umjetnička intencija, potom 'aktivno' – jer je bitno uvijek biti prisutan i biti u kontekstu zbivanja u kojima živiš, a 'kompanija' – kako je Šekspir nazivao svoju pozorišnu družinu, ukazuje na organizacionu strukturu udruženja“, pojašnjava ona i dodaje: „Ovo 'kompanija' će, ispostaviće se, često biti podložno dvojakim tumačenjima u ovom svijetu sveprisutnog korporativnog diskursa, ali to

je samo još jedna dobra stvar jezika.“

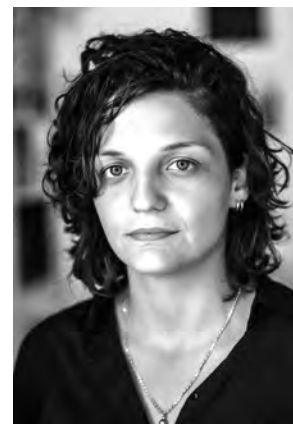
Vođeni idejama pozorišnih eksperimentatora

Pored Tripković, osnivači ATAK-a su i Vasko Raičević, Stefan Bošković, Ana Vujošević, Jelena Janković, dok se lista saradnika proširila na povećani broj imena. Do okupljanja u ovu nezavisnu produkcijsku kuću došlo je kada se nekoliko kolega sa Fakulteta dramskih umjetnosti na Cetinju približilo kraju studiranja, te osjetilo potrebu da kroz neku vrstu eksperimentalne igre načine iskorak na crnogorskoj pozorišnoj sceni.

„Osnovna namjera naše organizacije, koja danas dobija konkretne oblike, bila je istraživanje novih mogućnosti u teatru, onih koje nam institucionalno i pozorište koje sada postoji u Crnoj Gori nije moglo pružiti. Bili smo vođeni idejama eksperimentatora u pozorištu, poput Artoa, Bruka, Bonda... ali i nekim crnogorskim inovatorima koje je, ako govorimo o crnogorskoj alternativnoj sceni, sedamdesetih na ovamo predvodio reditelj Slobodan Milatović. Ipak, suštinski, ATAK ima za cilj promociju novog crnogorskog dramskog teksta koji će pratiti savremene dramske trendove“, ističe Tripković.

Nove mogućnosti kreativnih industrija

U srži ATAK-ovog rada, kako stoji u njegovom manifestu, jeste borba protiv osrednjosti i zloupotrebe umjetnosti. Cilj je da se kroz estetiku igre, pobune, nove energije, hrabrih i radikalnih teatarskih ideja, kroz estetiku talenta individue djeluje subverzivno na jalove ili potrošene pravce. Njegovi članovi su kroz dosadašnje projekte pokazali spremnost da kroz progresivnu i otvorenu kulturnu politi-

„ONO ŠTO VAS ČINI UMJETNIKOM“: Dragana Tripković

no korito rijeke, hotelski apartman, stara fabrika, diskoteka, ili, pak, vojni aerodrom. Tripković smatra da je alternativno pozorište pitanje savremene umjetnosti, da njegovi izrazi i elementi nijesu novina, te da još od 70-tih godina prošlog vijeka kod nas samo nije postojala dovoljno jaka energija koja bi to mogla ponovo da pokrene.

Odabir tekstova koji će se „staviti na daske“ stvar je dugog promišljanja, kako i dolikuje obimnim avangardnim kreacijama.

„Ideje nastaju uglavnom nakon dugih i kontinuiranih razgovora, najviše između Raičevića, Boškovića i mene, nekog četvrtog koga želimo u našem projektu, ili onoga ko nas angažuje za realizaciju nekog scenskog projekta. Pozorište je oduvijek bilo kolektiv u odnosu na svoje vrijeme, uvijek je ukazivalo na njegove probleme, stoga se u našem primarnom promišljanju i nalaze one teme koje se tiču nas, a ne nekoga iz Francuske. Jer, život ljudi u Crnoj Gori se mnogo razlikuje u odnosu na život ljudi u Crnoj Gori“, podseća Tripković.

U planu nova teatarska atrakcija

Kada je riječ o trenutnim aktivnostima, u ATAK-u se smiraju dosadašnji i planiraju naredni koraci.

„Prošle sezone imali smo tri produkcije, što je za naše male kapacitete bila velika i zahtjevna stvar. Trudićemo se da više igramo naša 'Poglavljia 23 i 24', '19. decembar – dan poslije' i 'Slijepi', da prikazemo naš dokumentarni film rađen po 'Slijepima', potom da snimimo još jedan novi dokumentarac koji je u pripremi i da se polako pripremimo za novu pozorišnu produkciju u idućoj godini, na jednoj također veoma atraktivnoj gradskoj lokaciji“, zaključuje Tripković. **N. N.**

KOLIKO DANAS IMA UMJETNOSTI

Govoreći o klimi u kojoj stvaraju mladi crnogorski umjetnici, Dragana Tripković se pita koliko u našoj zemlji uopšte ima umjetnosti u pravom smislu te riječi.

„Sigurno je lagodno biti dio nekog institucionalnog umjetničkog sistema. To smo imali prilike i sami da iskusimo u, doduše, sporadičnim slučajevima naših kratkotrajnih poslova u institucijama. Ipak, ono što vas čini umjetnikom izvan je ovih dimenzija. A ako sistem to ne može da prepozna, onda je pred vama velika borba puna neisplaćenih honorara, dugova, aplikacija, grantova, stranih i domaćih konkursa“, kaže ona.

„SLIJEPI“: SIMBOLIČKA REFLEKSIJA NA SVIJET DANAŠNJICE

Početkom ljeta, u organizaciji ATAK-a je na Vojnom aerodromu Golubovci izveden komad „Slijepi“, po tekstu čuvenog belgijskog pisca Morisa Meterlinka i u režiji Željka Sošića. Osamljeni ambijent, udaljen od grada, te osobe sa smetnjama u vidu kao dio glumačkog ansambla predstavljali su poseban izazov za organizatore ove predstave.

GLUMCI S OŠTEĆENIM VIDOM NAJVEĆE BLAGO PROJEKTA: Sa premijere „Slijepih“

„Glumci sa oštećenim vidom, ispostaviće se, bili su najveće blago ovog projekta, zato što su na pravi način odgovorili na našu prvobitnu zamisao. I profesionalni glumci i glumci sa oštećenim vidom imali su isti profesionalan zadatak, ali i tretman u realizaciji i načinu komunikacije sa rediteljem i sa produkcijom. U samoj realizaciji mislim da je našim profesionalnim glumcima bilo mnogo teže, ali je iskustvo na kraju bilo nevjerovatno i dragocjeno“, ocjenjuje Tripković, dodajući: „Meterlinkov tekst govori o slijepim ljudima koji su se odjednom našli na ostrvu bez pomoći vodiča. Izuzetna simbolička refleksija na svijet današnjice. Dakle, učešće glumaca sa oštećenjem vida bilo je samo još jedan dosljedan element prema našim umjetničkim standardima.“

Predstavljena knjiga „Misao“ prof. dr Dušana Lčevića

MAJSTORSKO RAZOTKRIVANJE SVIJETA MISLI

– Prof. dr Dušan Lčević: Čovjek je živ dok misli, a umire kada prestane da misli – Prof. dr Radovan Radonjić: Lčević postavlja pitanje šta je izvor misli – postoji li jedan izvor iz kojeg ona potiče, kakva je energija u njenoj pozadini, može li ona biti posrednik između duha i tijela – Leksikograf i enciklopedista Nikola Racković: Autora interesuje ukupna stvarnost misli, jer bi za njega bilo šturo ukoliko bi misao sveo na psihološku ravan

U Perjaničkom domu na Kruševcu, u okviru Podgoričkog kulturnog ljeta, održana je promocija knjige „Misao“ prof. dr Dušana Lčevića. O knjizi su, pored autora, govorili leksikograf i enciklopedista Nikola Racković i prof. dr Radovan Radonjić.

O Lčevićovoj novoj knjizi Radonjić je zapisao: „Dušan Lčević je izazovni mislilac. Njegovo djelo je lavirint u kojem se vispreni um može snaći. Izučavajući fenomen misli, autor ove knjige ide do kraja, ali da bi iza svakog kraja otkrio novi početak. On sudove temelji na vlastitim otkrićima. Polemiše tolerantno i bez predrasuda, a izraz mu je obavijen blagom ironijom. Za Lčevića je misao svojevrsni intelektualni izazov.“

Filozofske reminiscencije na mnoge teme

Prema njegovom viđenju, u knjizi „Misao“ date su filozofske reminiscencije na mnoge teme. Sve je otvoreno – to je osnovna hipoteza ovog djela. U njemu nema mjesta za jednu istinu, jer se ona stalno troši, mijenja i razvija do beskonačnosti.

„Čitalac će u ovoj knjizi naći ono što vidi kroz svoje duhovne naočari“, ističe Radonjić. „Mnogo je sadržaja koji inspirišu i intrigiraju, a misao je vrh svjesnosti. Lčević postavlja pitanje šta je izvor misli – postoji li jedan izvor iz kojeg ona potiče, kakva je energija u njenoj pozadini, može li ona biti posrednik između duha i tijela. Um je središte misli; misao je svuda, a um sa proteže samo do gra-

nica opažanja. Na kraju, autor se pita da li će misao opstati, ili će čovjek prestati da traga, drugim riječima – pretvoriti se u aparat.“

Leksikograf i enciklopedista Nikola Racković ocijenio je da je izlazak knjige „Misao“ važan kulturni događaj za našu sredinu.

Njegaš kao podsticaj

„Podsticaj za ovo djelo Lčević je našao kod Njegaša, ali i u vlastitoj radoznalosti, koja je usmjerena na stvarnost u cjelini, a ne samo na njegove djelove. Lčevića interesuje ono što se nalazi iza svega. On teži da sve sagleda drugačije. On želi da razotkrije svijet misli, koji je samostvoran: interesuje ga ukupna stvarnost misli, jer bi za njega bilo šturo ukoliko bi misao

LAVIRINT U KOJEM SE VISPRENI UM MOŽE SNAĆI: Lčević, Racković i Radonjić

sveo na psihološku ravan“, navodi on i dodaje: „Dosta iskaza dato je u proznoj i poetskoj formi, kako bi se izvučla što potpunija značenja. Tako se autor pita da li je čovjek mišlju osvjestio svemiru ili je on sâm osvješćenje svemira. Mnoštvo je otvorenih pitanja, ali nijedno nije zaključeno. Ta otvorenost je posebno bogatstvo ove knjige. Misao nema granica, zašto Lčević ni ne daje njenu de-

finiciju. Jer – definisati znači ograditi i omeđiti, što je suprotno njegovoj želji.“

Racković ovakav pristup vidi opravdanim, pošto smatra da je apsurdno postavljati granice u svijetu koji je beskrajan. Ova tema, kako kaže, ima svrhu samo ako u njoj sve bude otvoreno.

„Ova knjiga svojim sadržajem može da korespondira sa budućnošću. Njen autor se uporno pita kolika je stva-

ralačka moć misli i uzvisuje je u opšte svojstvo svemira. Ona je svuda, ona je vrhovna čovjekova sposobnost, svojstvo i vrijednost. I, kao takva – misao je vrhunac svijesti“, zaključuje on.

Prof. dr Dušan Lčević kaže da je njegova knjiga otvorena za nove izazove i podseća da je čovjek živ dok misli, a da umire kada prestane da misli, kada ga „priroda ispljune kao kosmički otpad.“ **N. N.**

ANTOLOGIJA „PROSVJETNOG RADA“
VILJEM ŠEKSPIR

SONET XXXIII

Video sam jutra puna večne slave
Gde bregove okom vladalačkim zare
Pozlačena lika celivaju trave
Šaljući nebeske potocima dare

Al' oblaci gusti nad suncem se sviju
Pokriju mu čelo pramenima ružnim
I svet zaboravljen od lica mu kriju
Dok zapadu plovi sa tim tragom tužnim

Tako jutrom sunce obasja i mene
Sa pobeđnim sjajem u dnu moje zene
I trenutak samo bled mi lik ukrasi:

Oblaci se gusti ispred sunca šire
Al' ga moja ljubav ipak ne prezire:
Naša zvezda tamni kad se sunce gasi

Prepjevaio: **Zoran Mišić**

Slavni engleski dramaturg Viljem Šekspir (1564–1616) svoj nadimak „Labud sa Evona“ duguje svojoj veličanstvenoj zbirci soneta – 154 ih je – po mnogim književnim kritičarima najzagonetnijoj knjizi ljubavne poezije svjetske književnosti...

Priredio: **Nebojša Knežević**

Hip hop umjetnici iz SAD promovišu inkluziju
IGROM DO LAKŠEG
PREVAZILAŽENJA KONFLIKATA

Program „Next Level“, koji finansira Biro Stejt departmenta za obrazovanje i kulturu SAD, u saradnji sa Odsjekom za muziku Univerziteta Ševerna Karolina, koristi hip-hop kao način da se podstakne interkulturalno umjetničko izražavanje i razmjena iskustava i znanja u različitim zajednicama širom svijeta. Program promovise međusobno razumijevanje i prevazilaženje konflikata i daje podršku profesionalnom razvoju umjetnika.

Ambasada SAD u Podgorici, zajedno sa Forumom MNE, Centrom za romske inicijative, NVO Alternativna kultura i plesnim klubom „Matrix“

predstavila je program „Next Level“ u Crnoj Gori. Tim programa činili su Dj Plain View (bitmejer), Mahogany Jones (MC), Marc Mista B (DJ), Denisa „Snapshot“ Clemente i Wandee „Wandeepop“ Candellario (plesalice), zatim, menadžer Paul Rockower, kameraman Jennifer Blair i programski direktor Mark Katz.

Oni su održali hip-hop radionice u OŠ „Božidar Vuković Podgoričanin“ u Podgorici, za učenike romske i egipćanske populacije, i sa članovima plesnog kluba „Matrix“ u Nikšiću. Na kraju, tim programa „Next Level“ imao je javno izvođenje u muzičkoj školi „Dara Čokorilo“ u Nikšiću. **O. Đ.**

U Bijelom Polju održane 44. Ratkovićeve večeri poezije
NAGRADE ŠEHIĆU I ALEKSIĆU

– **Poznati domaći i regionalni pjesnici održali pjesnički čas u osnovnim školama „Risto Ratković“, „Vladislav Sl. Ribnikar“ i „Dušan Korač“**
– **Organizovane posete bibliotekama „Čamil Sijarić“ u Godijevu i „Miodrag Bulatović“ u Banjem Selu**

UMJETNIČKA DOVRŠENOST I VITALNOST POETSKOG IZRAZA: Sa dodjele nagrade Aleksiću i Šehiću

Dodjelom nagrada pjesnicima u Bijelom Polju su okončane 44. Ratkovićeve večeri poezije. Priznanje za najbolje knjige objavljene u periodu između dva festivalska izdanja ravnopravno su podijelili Dejan Aleksić iz Srbije („Biti“) i Faruk Šehić iz Bosne i Hercegovine („Moje rijeke“).

Za nagradu Risto Ratković bile su kandidovane

43 knjige sa prostora bivše Jugoslavije, a o dobitniku je odlučivao žiri u sastavu: predsjednik Pavle Goranović i članovi Svetlana Kalezić Radonjić iz Crne Gore, Damir Uzunović iz BiH, Jasmina Topić iz Srbije i Luko Paljetak iz Hrvatske. Nagrade su uručili bjelopoljski gradonačelnik Aleksandar Žurić i dekan Ekonomskog fakulteta UCG prof. dr Milivoje Radović.

Poezija je nalik Bogu

„Umjetnička dovršenost Aleksićeve nagrađene knjige i snaga, gotovo vitalnost, Šehićeve podsećaju na mnogostrukost načina u ostvarivanju izuzetnog umjetničkog dojma. Danas, kada se po prvi put u istoriji ove nagrade ona ravnopravno dodjeljuje dvojici izuzetnih pjesnika, po mnogo čemu oprečnih, jasnije je nego bilo kada da je poezija poput Boga – jedna, a da su putevi do njega različiti“, navodi Kalezić Radonjić u obrazloženju odluke žirija.

Prva nagrada u konkurenciji pjesnika do 27 godina otišla je u ruke Srđana Gagića iz Bosne i Hercegovine za rukopis pod šifrom „Svetovid“, druga nagrada pripala je tekstu pod šifrom „Jedna reč u kiši svetla“ Anđele Pendić iz Srbije, dok je Marina Andrijević iz Crne Gore osvojila treće mjesto za „Led sa usana“. O najboljima je odlučivao isti žiri kao

PROMOCIJE U BJELOPOLJSKIM
SREDNJIM ŠKOLAMA

Drugog dana Festivala u Srednjoj stručnoj školi u Bijelom Polju, u prisustvu mnogih učenika, promovisana je knjiga „Najviša tačka reke“ (zapis o bjelopoljskim piscima) Petra V. Arbutine, dok je u Gimnaziji „Miloje Dobrašinić“ predstavljena Antologija srpske poezije „Novo raspeće“ autora Zorana Bognara.

O knjizi „Najviša tačka reke“ govorili su pjesnik i publicista Bogić Rakočević i autor.

„Mnogo sam tekstova napisao o bjelopoljskim piscima i zahvalan sam bjelopoljskim prijateljima koji su me natjerali da napišem ovu knjigu, ali sam prije svega zahvalan bjelopoljskim književnicima o kojima sam pisao dugi niz godina“, rekao je Arbutina.

Antologiju „Novo raspeće“ predstavili su, osim autora, Dragan Jovanović Danilov i Duško Novaković. Obje knjige su objavljene u izdanju Ratkovićeve večeri poezije.

Promovisana knjiga doc. dr Adnana Čirgića „Dijalektolozi i Crna Gora (do polovine XX vijeka)“
LINGVISTIČKA STUDIJA BEZ ROKA TRAJANJA

– **Prof. dr Novak Kilibarda: Čirgić je ovu knjigu napisao posebnom intelektualnom vještinom**

– **Dr Vladimir Vojinović, glavni urednik u Zavodu za udžbenike i nastavna sredstva: Može se reći da je ovo na neki način istorijska knjiga, jer je Adnan Čirgić sabrao i obradio sve relevantne podatke o izučavaocima našeg jezika**

– **Mr Nela Savković Vukčević: Ova knjiga je jedinstveno mjesto na kojem su obuhvaćeni najznačajniji proučavaoci crnogorskog jezika**

– **Aleksandar Radoman, prodekan za nastavu Fakulteta za crnogorski jezik i književnost: Čirgić je uspio da meritorno odgovori na pitanje zašto se crnogorski govori najviše ispituju na čitavom južnoslovenskom jezičkom području**

STUDIJA KOJA SE ČITA KAO ROMAN: Sa promocije

U Narodnoj biblioteci „Radosav Ljumović“ u Podgorici priređena je promocija knjige „Dijalektolozi i Crna Gora (do polovine XX vijeka)“ autora doc. dr Adnana Čirgića, v. d. dekana novoosnovanog Fakulteta za crnogorski jezik i književnost. Pored autora, o knjizi su govorili: prof. dr Novak Kilibarda, dr Vladimir Vojinović, Aleksandar

Radoman i mr Nela Savković Vukčević, koja je bila moderatorka ove književne večeri.

Savković Vukčević je najavila Čirgićevu knjigu kao jedinstveno mjesto na kojem su obuhvaćeni najznačajniji proučavaoci crnogorskog jezika. Rezultat autorovog rada, kazala je ona, jeste 20 portreta onih koji su ostavili tra-

jan pečat u našoj dijalektologiji.

Brižljiv i studiozan pristup

Glavni urednik u Zavodu za udžbenike i nastavna sredstva Podgorica, koji je objavio ovo izdanje u okviru edicije „Portreti“, dr Vladimir Vojinović, istakao je da je vrijednost knjige „Di-

jalektolozi i Crna Gora“ u tome što je s jednakim uživanjem mogu koristiti profesori, studenti, ali i obični čitaoci.

„Ovakva knjiga i edicija nedostajali su ZUNS-u, ali i crnogorskom izdavaštvu uopšte. Može se reći da je ovo na neki način istorijska knjiga, jer je Adnan Čirgić sabrao i obradio sve relevantne podatke o izučavaocima crnogorskog jezika. Njegov pristup temi je brižljiv i studiozan, a knjiga se prati s lakoćom. Tako smo dobili kvalitetnu i nezaobilaznu lingvističku studiju koja je bez roka trajanja jer je jednako okrenuta i prošlosti i budućnosti“, istakao je Vojinović.

Prof. dr Novak Kilibarda prisjetio se kako je Čirgićev potencijal primijetio još na studijama, kada mu je bio profesor.

„Ipak, nijesam vjerovao da će imati toliku radnu snagu“, priznao je on. „Malo je koja institucija od Dru-

gog svjetskog rata iznjedrila toliko knjiga o onome o čemu se nekad nije smjelo pisati, kao što je to učinio Institut za crnogorski jezik i književnost. Čirgić je ovu knjigu napisao posebnom intelektualnom vještinom. Ona je tako dobro pisana da vam se u pojedinim trenucima čini da čitate neki roman. Njen autor sa velikim umijećem lapidarno iznosi stvari na vidjelo i pritom je izuzetno interesantan.“

Povratak dijalektologiji

Ni prodekan za nastavu Fakulteta za crnogorski jezik i književnost Aleksandar Radoman nije krio oduševljenje knjigom koja, kako je ocijenio, pripada najužem krugu literature koja konstituše montenegrinistiku.

„Saznanja koja Čirgić prezentuje lišena su ideološkog i političkog balasta. On se u novoj knjizi vratio

u slučaju glavne festivalske nagrade.

Raznolik program

Kada je riječ o programu ovogodišnjih Ratkovićeve večeri poezije, organizatori su se pobrinuli da on bude bogat i raznolik. Bio je organizovan mini sajam knjiga, a poznati domaći i regionalni pjesnici održali su pjesnički čas u osnovnim školama „Risto Ratković“, „Vladislav Sl. Ribnikar“ i „Dušan Korač“. U rodnoj kući Rista Ratkovića održani su poetsko-đečja radionice i predstavljanje đečjih festivala poezije „Kraljevstvo bijelih rada“ i „Dječji festival humora“. Tri dana renomiranog festivala obilježili su nastupi prozaista Svetislava Basare i Jevrema Brkovića, te istaknutih pjesnika sa ex-yu područja: Tanje Bakić, Zvonka Karanovića, Pavla Goranovića, Damira Uzunovića, Dragana Jovanovića Danilova, Mladena Lompara, Ljubete Labovića, Jasmine Topić, Gorana Samardžića i mnogih drugih. U posebnim segmentima festivala naročito su se istakli gostovanje plesne predstave „Prokleta avlija“ beogradskog Narodnog pozorišta, samostalna izložba skulptura Zlatka Glamotića, posete bibliotekama „Čamil Sijarić“ u Godijevu i „Miodrag Bulatović“ u Banjem Selu, kao i nastup poznate hrvatske pop pjevačice Natali Dizdar. Učesnici Festivala opostili su se na nezaboravan način – u večeri nazvanoj po stihovima Rista Ratkovića „Neprosavana noći, umorno moje jutro, hajdemo u bar...“, kada su do ranih jutarnjih časova uživali u muzici tamburaša.

N. N.

Portreti: Miloš Uskoković, profesor književnosti u penziji, likovni umjetnik, pisac, kulturni pregalac, osnivač i počasni predsjednik „Slikarskog uranka“

ISKRENO POSVEĆEN BAŠTINI SVOJE DOMOVINE

– Kako su godine prolazile, „Slikarski uranak“ postao je veliko, respektabilno i u širim okvirima prepoznatljivo kulturno udruženje, koje je učestvovalo na mnogim izložbama i slikarskim kolonijama. U njegovom sastavu danas je čak 435 istaknutih slikara, pjesnika, naučnih radnika, estradnih i javnih djelatnika iz 20 zemalja svijeta.

– Udruženje Crnogoraca Beograda predložilo da se Uskokoviću dodijeli status Istaknutog kulturnog stvaraoca

Život je neshvatljivo čudo, jer se neprestano troši i osipa, a ipak traje i stoji čvrsto“, zapisao je jednom prilikom Ivo Andrić, uporedivši životnu snagu sa stamenom čuprijom na Drini. I mada je danas dosta onih koji bi usljed monotone ili neizvjesne svakodnevne ironično prevrnuli očima, još uvijek se mogu naći ljudi koji svojom životnom filozofijom potvrđuju stanovište slavnog pisca. Jedan od njih bez sumnje je Miloš Uskoković, krepki osamdesetogodišnjak sa Brijega od Morače, koji već šezdeset godina živi u Beogradu, ličnost vedrog duha i svestranih interesovanja, čovjek čije bogato iskustvo mora inspirisati čak i najvećeg pesimistu, čovjek koji s lakoćom dokazuje da život, ukoliko ga usmjeravamo na pravi način – i te kako ima smisla.

Miloš Tomov Uskoković potiče iz vrijedne staropodgoričke zanatske porodice. Bio je devetogodišnjak kada su saveznički avioni od crnogorskog glavnog grada napravili pustoš. U vartrenom vihoru uništena su brojna dokumenta, pa mu je zbog greške rođenje „pomjereno“ za jednu godinu, sa '35. na '36. Dvostruki datum rođenja, posljedica nesvakidašnjeg sticaja okolnosti, kao da je još u najranijem periodu probudila dvojakost kod Uskokovića – predanost poslu i nauči s jedne, te umjetničkoj strasti s druge strane. Odmah nakon završene Više realne škole u tadašnjem Titogradu otisnuo se ka tuđini, ni u jednom trenutku ne zaboravljajući zavičaj koji će mu gotovo pola vijeka kasnije poslužiti kao jedinstven izvor stvaralačkog nadahnuća.

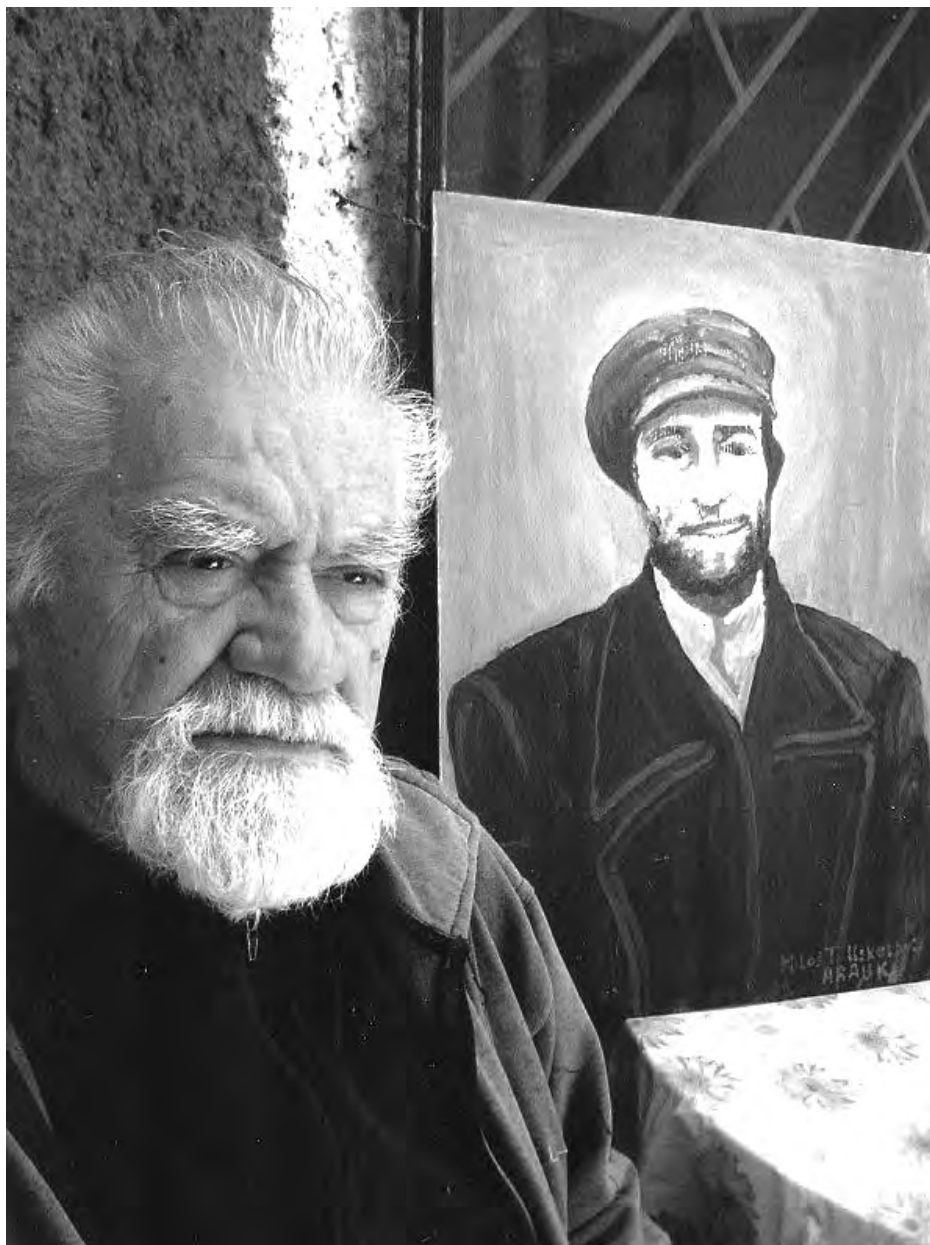
Raskošna karijera

U Beogradu je bez stipendije i bilo kakve druge finansijske potpore završio studije i postao profesor književnosti. Tih studentskih godina izdržavao se na razne načine: obavljajući po-

slove u skriptarnici Filozofskog fakulteta, raznoseći mlijeko po kućama, bio je i akviziter „Nolita“, zatim honorarni službenik u Saveznom zavodu za statistiku na popisu stanovništva, a svi ovi ni malo laki poslovi nijesu mu predstavljali problem, jer je još kao gimnazijalac upoznao težak rad – kopajući temelje buduće Željezare na radnoj akciji u Nikšiću. Uskoro je uslijedio i prvi radni angažman, posao organizatora izdavanja lista „KMG Trudbenik“, građevinskog preduzeća koje je upošljavalo čak 8.000 radnika.

„Mjesec dana nakon što sam primljen u list postao sam glavni i odgovorni urednik“, prišea se Uskoković i sa šetom dodaje: „Bili smo velika, jaka firma, koja je zapošljavala ljude svih struka. Gradili smo značajne objekte širom SFRJ i svijeta – od Zapadne Njemačke, preko Čehoslovačke, pa sve do Turske, Sirije, Kuvajta i Iraka. U 'Trudbeniku' sam obavljao mnoge poslove: bio sam šef Uprave za radnu snagu, pomoćnik direktora, a potom i direktor tesarskog pogona OOUR „Radan“ sa 1.400 radnika, pomoćnik upravnika gradnje u „SKLO-UNION“ kada sam tri godine, od '67. do '69. živio i radio u Čehoslovačkoj...“

Zahvaljujući zavidnim organizatorskim sposobnostima ovaj vrijedni Podgoričanin je nekoliko godina proveo u Moskvi, de je bio zamjenik upravnika gradnje hotela „SOJUZ“. Tu se njegovu poslovno putišestvije nije okončalo, jer je između 1985. i 1990. godine bio direktor Jugoslovenske škole u Bagdadu. Tokom svoje bogate radne karijere, u kojoj je bio i direktor Doma kulture „Vuk Karadžić u Beogradu“, zavrjedio je više značajnih odlikovanja. Među njima se izdvajaju: Srebrna plaketa Grada Beograda za razvoj Beograda 1969, Orden rada sa srebrnim vencem 1974, Orden zasluge za narod sa srebrnom zvezdom 1981. godine.

UPEČATLJIVO IZRAŽAVANJE PSIHOLOGIJE LIČNOSTI: Uskoković pokraj portreta Ljuba Čupića

Ljubav prema umjetnosti

Ako ne važniji, a ono jednako zanimljiv je i Milošev umjetnički put. Njegov slikarski talenat otkrio je još krajem četrdesetih godina prošlog vijeka profesor u podgoričkoj gimnaziji i sekretar tadašnjeg Udruženja likovnih umjetnika Crne Gore Niko Đurović, koji je sa direktorom Gimnazije Bogićem Kažićem ubjeđivao Toma Uskokovića da svog sina

usmjeri ka likovnoj umjetnosti. Međutim, Tomo je, dobivši potvrdu da je Miloš odličan đak, dao odgovor koji se u Podgorici i dan danas prepričava:

„E, da vas nešto zamolim“, kazao je domišljati obučar, dok njegovi sagovornici još nijesu mogli naslutiti obrt, „nemojte mi ga zabludivati. Ja da sam htio u mole- pare da ga dajem ne bih dava- pare za njegove knjige.“

Na sreću, očeva odluka nije predstavljala doživotnu presudu.

„Tako sam potpuno batalio slikarstvo, ali ne za sva vremena“, uz smijeh kaže ovaj penzionisani profesor. „Amaterski sam počeo intenzivnije da slikam od 1986. godine. Na bijenalu u Bagdadu jednu od mojih slika, portret moje supruge Mace u prirodnoj veličini, vidio je Milić od Mačve i tim povodom mi rekao da moram nastaviti sa radom. Tako je i bilo. Nakon nekoliko godina samostalno rada, tokom kojeg sam imao i jednu izložbu u Beogradu, došao sam na ideju da predložim da se u okviru Kulturno-prosvjetne zajednice organizira rad neformalne organizacije sa ciljem aktiviranja stvaralačkih potencijala Podgorice. Okidač za to bila je želja da naslikam Brijeg od Morače, koji se nalazi ispred moje kuće. Tu sam svakodnevno razapinjao platno i slikao. Potom sam mom komšiji i prijatelju profesoru Vukali Đerkoviću predložio da formiramo društvo koje bi u našem gradu afirmisalo kulturu. On je, zajedno sa Radojicom Popo-

vićem i Dragoslavom Milačićem, prihvatio moj prijedlog i na koncu smo sačinili program Udruženja.“

Prestizžno udruženje

Slikarski uranak se svake subote selio na drugo mjesto. Jednog vikenda bi to bili Sastavci, idućeg Banja de je sada knjižara „Karver“, a svake put kolonija je bivala sve brojnija. Ljudi su u aktivnostima maštovitih Podgoričana videli uzvišenu misiju, pa su se za platnom oprobali i oni koji dotad nijesu uzimali kičicu u ruku. Vremenom je ovo udruženje postalo uigrani umjetnički sastav, a kao nevladina i neformalna organizacija registrovano je u Ministarstvu pravde RCG 1997. godine.

Kako su godine prolazile, „Slikarski uranak“ postao je veliko, respektabilno i u širim okvirima prepoznatljivo kulturno udruženje, koje je učestvovalo na mnogim izložbama i slikarskim kolonijama. U njegovom sastavu danas je čak 435 istaknutih slikara, pjesnika, naučnih radnika, estradnih i javnih djelatnika iz 20 zemalja svijeta. U međuvremenu je preminulo njih 45, među kojima i sedam doktora nauka iz raznih struka. Miloš Uskoković je gotovo dvije decenije bio na čelu ove organizacije, a Skupština „Slikarskog uranka“, održana u podgoričkoj Gimnaziji „Slobodan Škerović“ 2012. godine, proglasila ga je za počasnog predsjednika.

„Za dvadeset i jednu godinu postojanja niko nas ni sa jednim centom nije po-

mogao“, napominje on. „To je najbolji dokaz da se može bez novca, odnosno da su najvažnije volja i snaga.“

Književni rad

Pored slikarstva, Miloš Uskoković je autor knjiga i članaka koji obrađuju različite teme. Jedno vrijeme se profesionalno bavio publicistikom, pa je postao član Udruženja novinara Jugoslavije. Osim tekstova društveno-političkog sadržaja, objavio je niz stručnih osvrtu na književna i likovna djela drugih umjetnika.

Potpisuje se kao autor zbirke noveleta pod nazivom „Podgorička zrnad iz vijuga i avlija“, koju je objavila Kulturno-prosvjetna zajednica Podgorice. Isti izdavač štampao je i obimni roman-hroniku „Feniks u školi marifetluka“. U pitanju je četvoroknjižje sastavljeno od 100 priča iz života Podgoričana, koje obuhvata tri perioda: vrijeme prije II svjetskog rata, godine okupacije, period neposredno nakon rata, te dio posvećen Podgoričanima koji žive i rade u inostranstvu. Knjige koje čine ovu tetralogiju naslovljene su redom: „Feniks na Medunu“, „Podliče okupacije“, „Ronjenje i isplivavanje“ i „S Ribnice tamo i ovamo“.

Press Expres iz Beograda objavio je luksuznu publikaciju u boji „Crna Gora u očima umjetnika – Slikarski uranak u blagu Crne Gore“, čiji je autor Miloš Uskoković, a pod istim naslovom izašle su dvije knjige u izdanju „Slikarskog uranka“ 2007. godine. On je, takođe, učestvovao u izradi knjige „Lješani za slobodu“ kao tehnički urednik i ilustrator, te uz Mitra Đurišića i Miomira Radunovića – kao autor tekstova.

Rezervisao za sebe posebno mjesto u kolektivnom sećanju

Uskokovićev izniman doprinos kulturi nije ostao nezapažen. O njegovom stvaralaštvu pisale su ugledne novine „Advokat“ i „Slovoto“ iz Bugarske, turski časopis „KAYAK“, te ruski „Daturaž“ i „Ugleče pole“. Pored brojnih priznanja ostvarenih u službi, dobitnik je zahvalnica u oblasti kulture, među kojima su i one „Ruskog doma“ u Beogradu, te Gimnazije „Slobodan Škerović“.

I danas, kao čovjek u godinama, Uskoković s neumajenom energijom radi na afirmaciji kulture. Dokaz toga su brojni apeli nadležnim institucijama za revitalizaciju objekata od posebne važnosti za crnogorsku kulturu, a možda i najbolja potvrda njegove iskrene posvećenosti baštini svoje domovine jeste predlog Udruženja Crnogoraca Beograda da mu se dodijeli status Istaknutog kulturnog stvaraoca, nedavno upućen Ministarstvu kulture Crne Gore. No, kakva god bila odluka Ministarstva, jedno je sigurno – Miloš Uskoković je svojim djelom zadužio buduće generacije, a svojom uzbudljivo životnom pričom rezervisao za sebe prestižno mjesto u kolektivnom sećanju.

N. N.

KRITIČARI O USKOKOVIĆEVOM DJELU

LJUBOMIR B. RADULOVIĆ, profesor književnosti: Laganim i jasnim kazivanjem podseća na Čehova i Andrića

O Uskokovićevom djelu „Feniks u školi marifetluka“ profesor književnosti Ljubomir B. Radulović je zapisao:

„Miloš Uskoković vjerno, pripovjedačkim darom slika ljude – Jugoslovene, većinom u inostranstvu. Zahvaljujući vlastitim moralnim pogledima i širokoj kulturi, izbjegavao je i suzdržavao se prijekog sankcionisanja nepromišljenih i lakomisenih postupaka svojih autentičnih junaka; nije posezao za sankcijama pa i onda kada su bile neizbježne. Njegovom oštrom opservatorskom oku nije izmakla takoreći nijedna sitnica u zamršenom životu brojnih junaka. Uskoković se, zapravo, pokazuje kao zaljubljeni majstor slikanja svake zbilje i ružne istine. On svojim laganim i jasnim kazivanjem podseća na Čehova i Andrića. Ne apologetski, već vjerno, knjiga slika jedno minulo doba, čije će plodove stvaralaštva u nedogled uživati mnoge generacije. U osnovi ove obimne pripovjedačke putopisne proze stoji filozofija očovječena čovjeka. Miloš Uskoković je radio i pisao da čovjeka učini ljepšim, a njegov život srećnijim.“

LJUBO BRAJOVIĆ – BRAJA, akademski slikar: Intuitivno iskazivanje emocionalnog doživljaja

Već prvi susret sa slikama Miloša Uskokovića (1993. godine) stvorio je kod mene utisak da se radi o školovanom slikaru. U kompoziciji se ponaša kultivisano, lako i bez omaški koje bi remetile stabilnost ukupnog doživljaja. Konstrukcija, statika i harmonija slike majstorski su izvedene. Boje znalački prilagođava temi i oplemenjuje nijanse i atmosferu slike, što je posebna osobina njegovog stila. Dubina i atmosfera slike naročito su izraženi u pejzažu. Posebno je interesantno kako Uskoković rješava pitanje kolorita neba i oblaka, što može biti dobar primjer za način rješavanja ukupnog ambijenta slike. Miloš je uradio nekoliko portreta koji snažno djeluju i izražavaju psihologiju ličnosti bez mnogo detaljsanja, što predstavlja veliku vrijednost. Iz slika se vidi da on intuitivno iskazuje svoj emocionalni doživljaj, a to njegova djela čini privlačnim.

Nagrada „Božo Bulatović“ za životno djelo dodijeljena Miloradu Stojoviću

NEMJERLJIV DOPRINOS CRNOGORSKOJ KULTURI

Bogić Rakočević, predsjednik žirija za dodjelu nagrade: Stojović je gotovo tiho i nenametljivo našu kulturnu riznicu bogatilo dragocjenim prikazima i esejima o savremenoj crnogorskoj književnosti

Za ovogodišnjeg dobitnika književne nagrade „Božo Bulatović“ za životno djelo proglašen je Milorad Stojović, istaknuti crnogorski književni kritičar i antologičar. O nagradi je odlučivao žiri u sastavu: Borislav Jovanović, Bogić Rakočević i Željko Rutović.

Obrazlažući odluku žirija, njegov predsjednik Bogić Rakočević je podšutio da Stojović već više od šest decenija zauzima prepoznatljivo mjesto na kulturnoj mapi Crne Gore.

„On je dao značajan doprinos crnogorskoj književnoj istoriji, kritici, teatrologiji i izdavaštvu. Posebno je značajan njegov pedesetogodi-

stim temeljem crnogorskog nacionalnog i kulturnog identiteta i istorijskog trajanja, koja je u više od sedamdeset tomova, čiji je glavni urednik bio, obuhvatila i objedinila crnogorsku književnost od XI do XX vijeka“, rekao je on.

U saopštenju žirija navodi se da „nagradom koja nosi ime Boža Bulatovića, jednog od najznačajnijih stvaralaca poniklih na ovim prostorima, Mojkovac potvrđuje vezanost za svoje najbolje duhovne izdanke koji predstavljaju neprolaznu vrijednost, a dodjelom ovog priznanja Miloradu

Stojoviću, nakon Čeda Vukovića (2012) i Radoslava Pajkovića (2013), nagrada dobija na značaju koji umnogome prevazilazi okvire ove sredine.“

Milorad Stojović je istakao značaj Boža Bulatovića, rekavši da je on mnogostruko zadužio Crnu Goru, ne samo dubokim tragom koji je ostavio u njenoj književnosti.

„Veoma mi je drago što dobijam nagradu koja nosi njegovo ime. Doživljam je kao najveće priznanje“, kazao je on.

U okviru svečanosti povodom dodjeljivanja nagrade, održanoj u Mojkovcu, premijerno je prikazan dokumentarni film „Putevi koji pišu – Božo Bulatović“, čime je obilježena i petogodišnjica smrti poznatog pisca. U filmu koji je sniman više od godinu dana, o Bulatovićevom liku i djelu, pored dobitnika nagrade, govore i drugi istaknuti kulturni djelatnici: Radoslav Pajković, Jevrem Brković, Sreten Asanović, Janko Nikolovski, Borislav Jovanović, Bogić Rakočević, Milika Pavlović i Radoslav Rotković.

N. N.

PORTRET LAUREATA

Milorad Stojović je rođen u Martinićima kod Danilovgrada 1927. godine. Od 1952. godine bio je profesor gimnazije u Titogradu, a od 1963. do 1975 – glavni urednik i direktor Izdavačkog sektora Izdavačko-stamparskog i knjižarskog preduzeća „Grački zavod“ iz Titograda. Od 1976. godine radio je kao direktor Drame, a od 1981. do 1990. kao upravnik Crnogorskog narodnog pozorišta. Dvostruki je dobitnik Nagrade oslobođenja Titograda, 1966. i 1968, te Trinaestojulske nagrade SR Crne Gore 1969. godine.

Slikarevo pismo: Pogled o esejističkoj prozi Dimitrija Popovića (IV)

APSOLUTNI, TOTALNI UMJETNIK

„...Umjetnik je dužan gledati tjelesnim očima, i nadasve, očima duše, okom duhovnim“

F. M. Dostojevski, O umjetnosti (Ob iskustvje, 133. str. ruskoga izdanja)

Piše: **dr Lidija Vukčević**

Pogrešno bi bilo razdvajati Dimitrija slikara, kipara, crtača, grafičara, od Dimitrija književnika. Premda smo naglasili kako nam se čini da je upravo ona lirskija vokacija njegova umjetničkog genija ispisivala prozu, autobiografske zapise ili poetičke odgovore na vječna pitanja stvaranja, ne smijemo zaboraviti kako upravo leonardovski univerzalizam, ustaljena pikturnalnost te jedinstvena tematska zaokupljenost – njeno nadahnuće osvremenjivanje „šokantnim“, iznenađujućim preobrazbama, te nadasve nasljedovanje leonardovske figuracije do majstorstva što se samonadmašuje – čini da i Dimitrijevo slikarstvo, kao uostalom i njegova slavnog pret-hodnika, govori duboko melankoličnim iskustvom svojoj spoznaju boga i čovjeka, Stvoritelja i Stvaratelja, djela i tijela.

Ne smijemo nikako zanemariti ovaj duboki ali i svjesno odabrani poetološki nalog koji je pred svoje djelo Dimitri-

je sebi postavio: značilo je to ujedno i usvajanje perfekcionizma slike i linije, težnju apsolutnom i neprestanoj potrebi za transcendencijom: nisu li Leonardovi pejzaži-ako bismo smjeli i načas zaboraviti njegove likove, modele, mitove ili arhetipove – istodobno temeljno metafizični čak i onda kad prizivaju idealno projicirani krajolik renesansnog pimanja prostora?

Nije li težnja za apsolutnom simetrijom, stiliska konstanta da se kolorit „svodi“ na prividnu monokromiju, poigravanje sfumaturauma do postizanja fantastičnog momenta, aurizacija likova, ili pak, promišljanje slikarstva iz ruke teoretičara – još jedna srodna, nezaobilazna podudarnost, simbolisti bi rekli korespondencija, među dvoji-com majstora slikarstva?

Konačno, leonardovska je perspektiva gledanja – makar formalno bila u razini štafela-ja – u unutarnjem ontološkom smislu uvijek poetika odozgo, iz božanske točke gledišta. Tu se Dimitrije, slično kao i Leo-

nardo, temeljno svjestan sebe, postavlja kao apsolutni, totalni umjetnik. Ako se, ili baš kad se usuđuje crtati Krista s leđa čini to stoga jer je svjestan kako je dorastao tome zadatku: mi s njegovom sveobuhvatnošću perspektiva dobivamo u novu tradiciju suvremenog slikarstva jedan zanimljiv obrat.

Umjetnost se naizgled u -Dimitrijevoj ruci- ponaša dekonstrukcijski, rušiteljski, skeptično, anaroidno- a „paradoksalno“ postiže iznimnu značenjsku teksturu koja naizgled postavlja upitnim ili ironizira temat. S druge strane Dimitrije svojoj slici podaruje beskrajinu, nemjerljivu snagu umjetničkoga izraza. Usudujemo se reći da misterije martirija i raspeća što ih je razvio Dimitrije u svojem slikarstvu od početka osamdesetih godina prošloga stoljeća do prijelaza u novo stoljeće, čine nezaobilno stjecište umjetnički iskazanih preobrazbi koje čovjek i bogočovjek prolaze u svojoj putanji.

(Nastaviće se)

DIPLOMARIUS

(Br. 1,2,3)

Ministarstvo vanjskih poslova i evropskih integracija Crne Gore izdalo je tri broja magazina „Diplomarius“ koji tretira teme iz oblasti spoljno-političkih aktivnosti Vlade Crne Gore, kao i rada Ministarstva u prethodnom periodu.

Magazin sa periodičnim pregledom brojnih aktivnosti koje se sprovode na planu diplomatije i evropskih integracija pokrenut je po ugledu na druga ministarstva iz ove oblasti, u cilju dodatnog informisanja međunarodne i domaće javnosti, kao i povećanja transparentnosti rada MVPEI.

U brojevima 1,2 i 3 „Diplomariusa“ izdvajamo zanimljive tekstove: dr Igora Lukšića, potpredsjednika Vlade i ministra vanjskih poslova i evropskih integracija, „Ekonomska diplomatija isaradnja sa dijaspomom prioriteta MVPEI“ Nade Vojvodić, savjetnice u kancelariji Glavnog pregovarača, „Uspješna evropska godina za nama, podsticajza nove integracijske pobjede“. Miodrag Radović, sekretar radnih grupa za 23. i 24. poglavlje, „Kako smo pripremali akcione planove za 23. i 24. i Ljiljana Janković, direktorica Direkcije za NATO „NATO Crna Gora preuzela predsjedavanje američko-jadranskom Poveljom“.

O ulozi medija u procesu Evroatlantskih integracija pisala je Isidora Sekulić Šoć, novinarka Radio Televizije Crne Gore, dok je u okviru dijela koji tretira pitanja iz oblasti ekonomske diplomatije Biljana Šćekić, (generalni direktor generalnog direktorata za ekonomsku diplomatiju i kulturnu saradnju) pružila informacije o uspostavljanju efikasnog mehanizma integrisane ekonomske diplomatije. Objavljeni su i intervjui sa: Ivanom Sutlić Perić, ambasadorom Hrvatske u Crnoj Gori, Rastislavom Vrbenskim, stalnim koordinatorem UN sistema i predstavnikom UNDP u Crnoj Gori, te Ferdinandom Nagiem, ambasadorom Rumunije u Crnoj Gori.

U dijelu koji se bavi bilateralnim odnosima Đorđe Radulović, objavio je tekst „Crna Gora i iseljeničtvo“, Gordan Stojović, direktor direkcije (Ataše, Generalni direktorat za bilateralu „Crna Gora i Dijasporu“. Nikola Ivezaj, II sekretar Generalnog direktorata za konzularne poslove i dijaspore „Zastupanje u pružanju konzularnih usluga“, Radomir Sekulović, samostalni savjetnik Generalni direktorat za konzularne poslove i dijaspore „Prilagodavanje Crne Gore standardima EU, viznoj politici migracijama, azilu i readmisiji“.

Odjeljak *Mladi i diplomatija* donosi priloge o Šestoj ljetnjoj školi za mlade diplomate „Gavro Vuković“ Milena Iličković, Aleksandar Obradović, Ivan Vučinić i Goran Ruljić, korisnici programa stručnog osposobljavanja u Ministarstvu vanjskih poslova i evropskih integracija pisali su o utiscima pripravničkog staža u Ministarstvu vanjskih poslova i evroatlantskih integracija, dok je o Dvoru kralja Nikole i njegovom diplomatskom salonu pisala Anda Alivodić, Odjeljenje za međunarodno-pravne poslove.

Miodrag Radović, Generalni direktorat za evropske poslove, pisao je o preduzetništvu i industrijskoj politici, kao stavkama stabilne ekonomije. Kako postati ravnopravan učesnik privrednog svijeta objasnila je Tatjana Tomić, Generalni direktorat za evropske poslove javne nabavke, dok je Nada Vojvodić, savjetnica u Kancelariji glavnog pregovarača, odgovorila na pitanje ko sunaši pregovarači. O programu pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji (PPCG) pisala je Snežana Radović, generalni direktor Generalnog direktorata za evropske poslove, a Nevenka Vulićević, direktorica Direkcije za usaglašavanje s pravnom tekovinom EU „Crna Gora kao model evrooptimistične države vs. evroskeptizam“.

„Diplomarius“ piše i o IV „Map Ciklusu“ Crne Gore (Milica Vujošević, III sekretar u Generalnom direktoratu za NATO i politiku bezbjednosti NVO i NATO). Zabilježena je i godišnjica NATO Info centra (Milica Kovačević – predsjednica upravnog odbora CDT), kao i otvaranje Konzulata u Minhenu „Izazovi i šanse“ (Veljko Milonjić, generalni konzul Generalnog konzulata u Minhenu).

U okviru dijela *Mediji i NATO* Neđeljko Rudović, novinar i zamjenik glavnog urednika „Vijesti“, objavio je tekst „Vrijeme je za razgovor“, dok je o odnosu iseljenika i dijaspore pisao Gordan Stojović, ambasador Crne Gore u Argentini „Stara iseljeničtvo u SAD-u. Dejan Vuković, direktor Direkcije za diplomatske privilegije i imunitete, legalizaciju, viznospasoške poslove objavio je tekst u dijelu koji pripada istoriji diplomatije: „Crnogorci niju su kasnili za svijetom“.

O spoljno političkim temama pisali su: Ivana Petričević, Generalni direktor Generalnog direktorata za koordinaciju programa „Prelazak sa Ipe I na Ipu II“ pomoći EU, Irena Bošković, Generalni direktorat za koordinaciju programa pomoći EU, „Prekogračna saradnja – instrument razvoja“, dok je Daliborka Uljarević dala svoje viđenje o odnosu NVO sektora i EU u tekstu „Komuniciranje EU u Crnoj Gori – Aktivnosti komunikacionog tima“.

Mili Prelević, zamjenik glavnog i odgovornog urednika Dnevnik novina, ukazao je na potrebu da principi NATO i EU moraju biti isti, Danijela Đurđić-Dedić, savjetnica u diplomatskoj akademiji objavila je tekst „Aktivnosti, sporazumi, posete Diplomatskoj akademiji“, dok je „Kratak istorijat institucionalne saradnje Crne Gore sa svojom iseljeničtvom“ dala Elvira Bekteš, Uprava za dijaspore. Detalje o Evroazijskoj integraciji čitaocima je približila Anita Maraš, Generalni direktorat za bilateralne poslove. O ljudskim pravima, izboru za članicu Komiteta UN za ljudska prava i budućoj ulozi u Komitetu pisala je prof dr Ivana Jelić, članica Komiteta UN za ljudska prava.

Dejan Vuković je podšutio čitaoce na konzularne odnose i značaj počasnih Konzulata za Knjaževinu i Kraljevinu Crnu Goru, dok je Vanja Madžgalj, direktorka Britanskog savjeta, objasnila u čemu se ogleda podrška Britanskog savjeta i britanske ambasade procesu pristupanja Crne Gore EU.

Uredivački odbor časopisa čine: Vladimir Radulović, Aleksandar Andrija Pejović, Predrag Stamatović, Anđela Čelebić, Željko Perović, Branislav Karadžić, Damir Grbović, Dragana Radulović, Ivana Petričević, Snežana Radović i Biljana Šćekić.

Š. B.

„ŠKOLSKO OKO“

(List učenika OŠ „Milija Nikčević“, Nikšić)

U likovno i tehnički dobro urađenom listu učenika OŠ „Milija Nikčević“ iz Nikšića, ciklično je složeno više poglavlja u kojima su date rubrike i nadnaslovi po značajji i aktuelnosti događaja. U uvodniku je predstavljena redakcija učenika novinara sa nastavnicom Draganom Radoman. Tu je i mini-prologomena direktorice Slavice Perošević. U rubrici „Školski dnevnik“ taksativno je nabrojeno više najznačajnijih dešavanja: kulturno-edukativnih i takmičarskih, dokumentovano podkrijepljenih uspjelim fotografijama.

Slijede kraće rubrike: „Kako učiti i naučiti“, „Važno je učestvovati, a zadovoljstvo pobjeđivati“, „Zar život ne bi bio dosadan kad bi svi bili isti“, te literarni rad učenice koja je osvojila nagradu na konkursu, koji je Akademija centralno- evropskih škola organizovala na temu različitosti. Učestvovala su đaci iz 15 evropskih zemalja, od kojih su odabrana 44 rada među kojima se našao i pomenuti rad. Tu su tekstovi „Ljudska prava u akciji“, „Koprivnica-Nikšić“, informacija u uzvratnoj posjeti hrvatskih osnovaca Crnoj Gori. Neizbježna je „Likovna radionica“ tj. galerija likovnih ostvarenja umjetnice Radmile Vukanovića.

TRI HRASTA VLADIKE SVETOG

Prema istorijskom pamćenju i kolektivnom sjećanju Pobora i Maina, kod manastira Stanjevići, odnosno u njegovom neposrednom okruženju, Petar Prvi je lično, svojom rukom zasadio tri hrasta. Pored centralizovane hrišćanske vjerske dogme o Svetom Trojstvu, tri hrasta simbolizuju i tri rane koje je vladika zadobio u bojovima na jatagan, sa Turcima (dvije rane u bici na Martinićima, a treću u borbi na Ljubotinju). Po tome je Sveti Petar Cetinjski jedinstven primjer među evropskim vladarima. Držeći u jednoj ruci krst, a u drugoj isukanu sablju, on je neposredno učestvovao i krvario u borbama sa Osmanlijama. U tom „plesu“ žednih jatagana uvijek je, sa svojim Crnogorcima, izlazio kao pobjednik, dajući na taj način nemjerljiv doprinos stvaranju novovjekovne crnogorske države. S druge strane, svaki od tri istorijska i, ujedno, sveta hrasta, koje je „odnjivio“ Petar Prvi, „priča“ svoju priču o znamenitim ličnostima i događajima, kao i o neprolaznim porukama sudbinski vezanim za ovaj podlavlčenski kraj, koji predstavlja Crnu Goru u najužem smislu riječi

Piše: **Vlado Đ. Duletić**

Za razliku od onog na Pe-
raju brijegu, stari hrast koji je Petar Prvi zasadio neda-
leko od ulaza u manastirski
kompleks Stanjevići još uvi-
jek prkosno odolijeva vre-
menu, munjama i gromovi-
ma, koji su Lovčenu muzika.
Jedino ga je obuzeo i zaro-
bio bršljan, koji – očigledno –
isisava njegove životne soko-
ve. Ukoliko se blagovremeno
ne ukloni, navedena puzzle-
ca može da ugrozi vitalnost
ovog hrasta i doprinese su-
šenju pojedinih grana iz nje-
gove krošnje. No, uprkos to-
me, on „kazuje“ svoju priču o
Stanjevićima. Priču o nje-
govom osnivanju i važnim do-
gađajima koji su se ovdje de-
sili.

Vladika Danilo obnovio ruševine nekadašnjeg dvorca Crnojevića

Nastanak manastira Sta-
njevići (koji je nazvan po po-
borskom bratstvu Stanjevi-
ći, kasnije Kapisoda) vezu-
je se za vladiku Danila Šćep-
čeva Petrovića, rodonačelni-
ka poznate crnogorske dina-
stije Petrović – Njegoš. Po-
što je 1714. godine, u poho-
du Numan paše Čuprilića, opustošeno Cetinje i Cetinjski manastir, vladika Danilo se sklonio u Stanjeviće, gdje je za svoje potrebe obnovio ruševine nekadašnjeg dvorca Crnojevića. Ovako obnovljeni objekat kasnije će kao dio konaka ući u sastav manastirskog zdanja Stanjevići. Stari hrast – nadalje – „pripovijeda“ kako je vladika Danilo boravio u Stanjevi-

ćima sve do 1724. godine, ka-
da je od novca koji je donio
iz Rusije renovirao i osposo-
bio Cetinjski manastir i tako
se vratio u staru rezidenciju.

Priča dalje kaže da je za
ovaj manastir posebno bio
vezan vladika Sava Petrović.
„On je u pravom smislu bio
kaluđer isposnik i povučeni
čovjek, sušta suprotnost
Danilu. Izbjegavao je miješa-
nje u svjetovne poslove svo-
je zemlje, trudio se svim si-
lama da izbjegne sukobe sa
Turcima i da ojača veze s Ru-

sijom i prijateljstvo s Mletač-
kom Republikom“ (Ljubomir
Kapisoda Stanjević: „Manas-
tir Stanjevići stogodišnja re-
zidencija dinastije Petrović“,
Cetinje, 1998, str. 38).

Ideju vladike Danila da na Stanjevićima podigne crkvu i manastir, poslije njegove smrti je ostvario vladika Sava Petrović

Ideju vladike Danila da na
Stanjevićima podigne crkvu
i manastir, poslije njegove

smrti je ostvario vladika Sa-
va Petrović. S tim u vezi stari
hrast „podsjeća“ da je u „Cet-
injskom ljetopisu“ zapisano:
„Godine od Hrista 1736. sa-
gradi vladika Sava na Stanje-
viće crkvu hram živonačelni-
je Trojice i manastir sastavi“.

Posvećen prvenstveno
crkvenim poslovima, vladika
Sava je za potrebe manasti-
ra Stanjevići kupovao zemlji-
šte od mještana Pobora i Ma-
ina, o čemu postoje sačuvani
brojni kupoprodajni ugovori
i pisane zabilješke. Pored
ostalih, preci autora ovog
zapisa, dva brata Duletići
(Ivan Vuletin i Marko Vu-
letin) su 1744. godine vladici
Savi, u okolini Stanje-
vića, prodali određene
baštine.

U manastiru radila škola za opismenjavanje koju je pohađao i Petar Prvi

Treba reći da je u ma-
nastiru radila škola za
opismenjavanje koju je
– pored ostalih – poha-
đao i Petar Prvi, čije mir-
sko ime nije zabilježeno
ni zapamćeno. On je na
crnogorski mitropolit-
ski tron stupio 1784. go-
dine i Crnom Gorom je
vladao punih 46 godi-
na (umro je na Lučindan
1830. godine, a za sveti-
telja je proglašen 1834.
godine).

Za ovih 46 godina vla-
davine Svetog Petra Ce-
tinjskog na Stanjevićima
su se zbili – kako
„svjedoči“ stari hrast
na Podhrastiću – broj-
ni znameniti događa-
ji koji su obilježili nje-
govu epohu. Tako je Pe-
tar Prvi 1786. godine „pri-
ruševinama manastirske
pojate i guvna [...] vra-
tivši se iz Rusije, najpr-
vi odnjivio korun (krtolu),
za koji do tada nijesu
znali Crnogorci ni Primorci,
a od tada ne znaju za
glad“ (Mladen Crnogor-
čević: „Crkve i manastiri u
općini Budvanskoj“, Zadar,
1901, str. 25).

Krtolu, koja je spasila Crnogorce od egzistencijalnog kraha, Petar I je pri povratku iz Rusije prvo zasadio na Stanjevićima

Svakako, pojava
krompira u doba gla-
di bio je prelomni doga-
đaj u prevazilaženju ve-
oma teške socio-ekonom-
ske situacije i sveopšte
nemaštine u Crnoj Go-
ri. Usljed hroničnog ne-
dostatka hlebnog žita i
drugih životnih namirnica,
tzv. „ruska krtola“, koju je
– pri povratku iz Rusije – iz
Trsta donio Petar Prvi i za-
sadio na Stanjevićima, vrlo
brzo je postala osnovna
biljka – hraniteljica napa-
ćenog crnogorskog
naroda.

„Od ove jedne krtole s
jeseni će biti desetak. A od
tih desetak iduće godine
moglo bi ih biti do stotinu –
gotovo da se napuni vreća“ –
tako je, prema poznatom
romanu Čeda Vukovića („Poru-
ke“), Vladika Sveti ohrabri-
vao

svoje izgladnjele Crnogorce
i Primorce. I gle čuda, upravo
je krtola u XIX vijeku prehra-
nila crnogorski živalj i spasila
ga od egzistencijalnog kraha.

Koliko je krompir bio va-
žan za biološki opstanak
crnogorskog naroda najbolje
svjedoči – kako „podsjeća“
stari hrast na Stanjevićima –
Njegošev kalendar „Grlica“,
u kome će se – uz znameni-
te datume iz crnogorske isto-
rije – stalno bilježiti i godine
„od kako je krumpir u Crnu
Goru donesen“.

U odajama manastira Stanjevići je na zemaljskom saboru održanom 1798. godine izglasan prvi zakonski akt u Crnoj Gori (Zakoni opšti crnogorski i brdski)

Dvanaest godina nakon
što je Petar Prvi zasadio prvi
krompir u podlavlčenskoj
Crnoj Gori, u odajama ma-
nastira Stanjevići je – kako se
„prisjeća“ stari hrast – na ze-
maljskom saboru održanom
1798. godine izglasan prvi
zakonski akt u Crnoj Go-
ri (Zakonik opšti crnogorski
i brdski). Tim zakonskim do-
kumentom je, za ono vrije-
me i tadašnje prilike, zave-
den relevantni pravni pore-
dak u ovoj, do tada, besud-
noj zemlji. Na tom zemaljs-
kom zasjedanju izabrano
je i „Praviteljstvo suda crno-
gorskog i brdskog“ (poznato
u narodu pod nazivom
„Kuluk“), kao centralni or-

gan vlasti koji je brojao „pe-
deset činonačelnikov“. Time
su postavljeni temelji za sa-
zdanje moderne crnogorske
pravne države, čime je tra-
siran put njenog budućeg
društvenog i pravnog ra-
zvoja.

U Stanjevićima Petar Prvi je sročio brojne poslanice i odaslao ih zavađenim i zakrvavljenim crnogorskim plemenima, bratstvima i pojedincima

U kvrgama i njedrima
starog hrasta na Stanjevićima,
urezane su brojne poslanice
koje je Petar Prvi od-
daje sročio i odaslao ih zava-
đenim i zakrvavljenim crno-
gorskim plemenima, brat-
stvima i pojedincima. „Ove
svojevrsne poruke ili „freske
na kamenu“, kako su slikovi-
to nazvane, nalaze se gotovo
u samoj ravni sa najuzvi-
šenijim moralnim normama
i zakonima, koje je iznjedrila
cjelokupna ljudska civilizaci-
ja“ (Vlado Duletić: „Budva od
mita do stvarnosti“, Budva,
2010, str. 92).

Noseći u sebi svu muku
života napaćenog i violen-
tnog naroda crnogorskog,
kome – uz to – poštovanje
reda i zakona nije bilo isu-
više svojstveno, Petar Prvi
je neprestano sanjao i do-
zivao sunce kako da se pro-
vedri „više Gore Crne“, od-
nosno kako da privede „ne-
pokorne na poslušanje“. Te
veličanstvene snove preto-
čio je u nedostižne posla-
nice. Preko trideset posla-
nica napisao je na Stanjevi-

Stari hrast na ulazu u manastir Stanjeviće

Stari hrast na ulazu u manastir Stanjeviće (detalj)

FRESKE NA KAMENU PODLOVČENSKOM

Stari hrast na Stanjevićima „podsjeća“ na brojne poruke Vladike Svetog koje su iskle-
sane na ovom sivom i oskudnom, ali slobodarskom podlavlčenskom krsu. Imajući u vidu
njihovu gotovo mitsku snagu, aktualnost i neprolaznost, citiraćemo neke izvode iz po-
slanica Petra Prvog, koje je u knjizi „Poslanice“ (Cetinje, 1993) sabrao i objavio naš pozna-
ti književnik Čedo Vuković.

„Znate, kako sam vazda molio i zaklinja, da među sobom mirno živite i da jedan dru-
gomu pakost i zlo ne činite. [...] Za to vas molim i svakoga strašnijem imenom božijim za-
klinjam, nemote toga siromaha čerati i tu zemlju grabiti, no se prodite ot njega i ot nje-
gove napasti. Koji neće poslušati, takvi da je u Gospoda Boga proklet i da mu sve bude
prokletno i zlosrečno, a pravima i poslušnim da bude Bog u pomoć“ (1790).

„Naša vrata slobode nek su svakom slobodu ištućem otvorena. I to neka vi je ama-
net, jer ako tako ne uzradimo, onda mi niti smo slobodni niti što vrijedimo, niti zaslu-
žimo zvati se potomcima našije slavnije prađedova, koji su kćeli i znali svoju bogomda-
nu slobodu uvažavati i dijeliti je i drugome čoeku, koji je iz čemernog i bogomrskog ro-
bstva ište“ (1790).

„Evo smo došli, mili moji vitezovi i čestiti junaci, došli smo da s neprijateljem našu krv
prolijemo; došli smo da osvijetlamo obraz pred svijetom, došli smo da pokažemo neprija-
telju naše vjere, našeg imena i naše predrage slobode da smo Crnogorci, da smo narod,
narod voljan, narod, koji dragovoljno za svoju slobodu bori se do posljednje kaplje krvi i
sami najmiliji život na međi svojih besmrtnih prađedova ostavljaju.

[...] Zato na oružje i na krvavo polje, mili vitezovi – da pokažemo neprijatelju što su ka-
dre junačke gore“ (1796).

„Ni same ledene stijene ne dam za nikakvo blago ovog svijeta, jer su i ledene stijene
prekupane u junačkoj krvi. [...] Neću blaga ni bogatstva, ali oču poštenje pod kojim za-
jedno s mojim narodom živim i umrijeti želim.

[...] Na sablju smo dobili. Bez sablje ne puštamo, pa makar junačka krv do koljena po-
tekla“ (1799).

„Videći našu neslogu i domaću rat u sva plemena od vaše Nahije, ja s mojom najvi-
šom žalošću i plačem vidim da ste svi sami sebe i svojoj deci najviši krvnici i neprijatelji
duševni i tjelesni i da svi đavoli i svi vaši neprijatelji od svijeta ne bi mogli toliko zla, ni to-
liko štete učiniti, koliko vi sami sebe činite.

[...] Vi činite ono što znate, no ne znate što činite“ (1822).

„Ja sam odavno vidio da ovdje živjeti ne mogu i evo dođe vrijeme da od sile cetinjske
pod starost bježim iz Cetinja.

[...] Da među Turke živim, ne bih toliki zulom trpio, koliko trpim od Crnogoracah“
(1823).

„I do sada ste dosta lijepo radili, ali evo sad s mojom velikom žalosti čujem da je me-
đu vama udarila velika nesloga i da neki Bjelopavlići brane zle ljude od kastiga. A de se
zli ljudi ne kastigaju, tu nikakvoga dobra biti ne može“ (1828).

Imajući u vidu da poslanice Petra Prvog predstavljaju jednu od temeljnih kulturno-
istorijskih i književnih vrijednosti Crne Gore, s pravom se može reći da je sa njima pripre-
mljena i nagoviještena gorostasna pjesnička pojava i figura Petra II Petrovića Njegoša,
pjesnika među vladarima i vladara među pjesnicima.

PLATIJE – ALFA I OMEGA SLIKAREVOG PISMA

(„Magika Kanjona“, pripremio i uredio Nikola Vujošević, „Pobjeda“, a. d. Podgorica, 2014)

Šezdeset godina svog plodnog i još uvijek aktivnog umjetničkog rada Nikola Vujošević, poznati crnogorski slikar, obilježio je knjigom „Magika kanjona“. To je, u stvari, svojevrsno monografsko ogledalo slikarevog opusa – sam autor je odabrao i priredio blizu 70 tekstova – intervjua i razgovora s njim, u elektronskim i štampanim medijima, zatim prikaza, impresija i osvrtu novinara, pisaca i likovnih kritičara. Sam Vujošević je, uz uređivanje važnih likovnih publikacija i članstvo u mnogim likovnim asocijacijama, kao likovni kritičar i teoretičar objavio veliki broj kraćih studija, eseja i osvrtu, sazdanih u dvije knjige „Sa likovnih obzorja“ i „Memento – crnogorska moderna umjetnost“. Za njega se može reći da je jedan od rijetkih likovnih stvaralaca koji, povodom svojih, kao i djela drugih umjetnika, publici i kritičkoj javnosti može da ponudi jasnu analitičku priču, baziranu na punoći i uvjerljivosti sopstvene imaginacije.

Kompleksnost njegovog duhovnog orijentira i doživljaja

svijeta ogleda se u svojoj svojoj punoći i u najnovijoj knjizi. Polazeći od njenog bogatog i raznovrsnog interpretativnog teksta, knjigu možemo prihvatiti i kao vrijednost samu po sebi. Ali, i više od toga. Jer, šutra, kad ne bude više ni slikara ni njegovog kista, a ni za publiku češće prilike da se neposredno susretne s njegovim platnima, „Magika kanjona“ će na posredan, ali dovoljno upečatljiv način svjedočiti o slikarevoj kreaciji i senzibilnosti njegove boje, o njegovoj duhovnoj sraslosti s pejzajem moračkih kanjona, kao jedine, neprekinute i vječne inspiracije i jedinog motiva.

Vujošević nije jedini koji se u svojoj stvaralačkoj odiseji priklanjao obradi određene ideje i bliskih motivacijskih usmjerenja, ali je jedan od rijetkih koji je inspiraciju za sopstveni kreativni angažman pronalazio u jednoj, jedinog konstanti, striktno omeđenoj fenomenološkoj odrednici Prirode – u ovom slučaju, kanjona Platije, što ga je Morača, kroz svoj viševjekovni tok, tako

veličanstveno izvajala. Platije su alfa i omega Vujoševićevog likovnog pisma, izvorište, smjer i zaokruženi svekoliki pojmovni adresar njegovog, koliko egzistencijalnog, toliko i unutrašnjeg, najdubljeg identitetskog uporišta. Od prvog dana kada je spoznao da su boja i četkica njegov jedini put, pa sve do danas, dakle, više od šezdeset godina, tokom kojih je samostalno izlagao 23 puta, a preko 200 – grupno i kolektivno, uz najveća stručna i nacionalna priznanja i nagrade, Platije i Morača bili su i ostali, kao tema i motiv, njegov najjači vizionarski poriv. Dovoljno je navesti samo nekoliko naslova tekstova sadržanih u knjizi, pa naslutiti snagu inspiracije – jedinstvene vodilje kroz kamen, lišaj, vodu, sjenu i svjetlost – „Ordenje kamena“, „Platijski kamenopadi“, „Platije su škola koju nikada nijesam završio“, „Čitav moj život je slikarstvo“, „Slikajući Kanjon – slikam svoj portret“, „Morača – i ja smo jedno“ i mnogi drugi. Polazeći od strukture i usredsređenosti

njenog sadržaja, odnosno koncepcijskog vidokruga, šta nam je ponudila Vujoševićeva knjiga?

Najprije, tu su predgovor Jevrema Brkovića i pogovor Marijana Maša Miljića, poznatih crnogorskih pisaca i kritičara. Istina, predgovori i pogovori, sami po sebi, ne predstavljaju nikakvo iznenađenje, a niti mogu uticati na vrijednost djela. Međutim, shodno kompetenciji onih koji ih pišu, mogu da valere uz ukazali i brojni novinari, stvaraoci, kulturni poslenici u svojim zapisima, napomenama, osvrtima, intervjuima. Tako će Brković zapisati da Nikola Vujošević spada u red onih rijetko osobe crnogorskih slikara koji i „ne moraju potpisivati svoje slike“. A Maša Miljić, pored ostalog: „Odnos um-

jetnosti i stvarnosti, poznat kao *mimesis*, ili podražavanje, Vujošević rješava kreativno, majstorski, estetski, transponujući prirodu, kanjon u slike“.

O Vujoševiću su pisala, ili s njim razgovarala poznata imena iz crnogorske literature, novinarstva, likovne umjetnosti – Milo Kralj, Danilo Eraković, Slobodan Vuković, Dušan Đurišić, Budislav Kralj, Boško Pušonjić, Budimir Simonović, Kosta Čakić, slikarka Marina Radulović i mnogi drugi. U knjizi su sadržani ne samo novinski tekstovi, već i radio i TV razgovori vođeni sa slikarom svih ovih godina. Sveukupni likovni i kulturni ambijent, počev od šezdesetih prošlog vijeka do danas, na svoj način bogati i upotpunjuje raznovrsna novinska i foto dokumentacija na kojoj su poznati crnogorski slikari i pisci, fotokopirani novinski članci, kulturno-istorijski spomenici, važne izložbe, skupovi i kongresi, kao na primjer, Kongres SLU u Budvi, 1964.

„Magiku kanjona“ možemo smatrati i svojevrsnim biblio-

grafskim almanahom Nikole Vujoševića. Istorija likovne kulture u Crnoj Gori zasigurno će pokazati od kolike su važnosti ovakve knjige. Jer, intervjui, osvrti, impresije, sadržani na stranicama „Magike kanjona“, predstavljaju dvojaku analitičku matricu. Prvo, to su ocjene i tumačenja Vujoševićevog stvaralaštva koja su dali, ili kroz sama pitanja doticali novinari, odnosno autori tekstova. Drugo, sam umjetnik je kroz svoje odgovore, ne samo izvorno formulisao sopstveni umjetnički rukopis, njegov kod i poruku, već istakao i pojasnio istorijske i nezaobilazne trenutke likovne prakse u Crnoj Gori u prošlim 60 godina. Razlog više da se knjiga pročita. I pogleda!

Jovanka Vukanović

ROMAN O ROMANU

(Blaga Žurić, „Još možeš da poručiš kišu“, Podgorica: „Pobjeda“, 2014)

Prošle godine na „Pobjednom“ konkursu za neobjavljeni crnogorski roman žiri je nagradio tri romana, koja su u međuvremenu već objavljena, dok su tri najbolja naredna stekla pravo da u okviru ovog remiranog izdavača budu, takođe, publikovana. Nesumnjivo, radi se o vrlo zanimljivim književnim ostvarenjima.

Roman spisateljice iz Bijelog Polja Blage Žurić „Još možeš da poručiš kišu“, iz ove druge grupe, inače peti po redu u ediciji Savremeni crnogorski roman, privukao je moju posebnu pažnju i interesovanje, ne samo svojim neobičnim naslovom nego i formalno-sadržajnim osobenostima, u duhu termina ruskih formalista остранение, što se prevodi kao začudnost ili oneobičavanje. To je nešto što nas izbacuje iz automatizma, ponavljanja i ravnodušnosti, stereotipa i skrene nečim na sebe našu pažnju, nekom novinom.

Novi roman Blage Žurić „Još možeš da poručiš kišu“, koja se sve više potvrđuje kao ozbiljan i zreo pisac, predstavlja rijedak stvaralački eksperiment, originalan i po žanru i po tematici, teorijski vrlo složen a estetski na visokom umjetničkom nivou. Radi se o romanu osobene koncepcije i neobične strukture, vrlo zanimljive i koherentne forme.

Ova knjiga je, u stvari, roman o stvaralačkom procesu i romanesknom postupku. Riječ je o djelu o nastanku romana koji još nije napisan, čiji je Pisac opsjednut njegovom idejom i vizijom, ali nikako da započne pisanje. Ova knjiga Blage Žurić je stvaralačka priprema za njegovu pisanje i uobličavanje. Pragma iz koje taj roman treba da nastane je sastavljena iz puno raznorodnih elemenata – misterija po sebi i za nas.

Ono što je napisano i uobličeno je, po sebi, već umjetničko djelo – roman o romanu, roman prije romana. Roman o nenapisanom romanu. Sami lanac stvaralačkog procesa sastavljen je od 55 karika, konstitutivnih segmenata. To su kratke priče-eseji, samotni monoloz i dijalozi o mukama i ljepoti umjetničkog stvaranja i nastanku novog estetskog svijeta i bića.

Broj 55 je sam po sebi simboličan. Autorka ga je uzela ne slučajno, kao i druge simbole u ovome vrlo provokativnom i zanimljivom romanu.

Dvadeset fragmenata-eseja u romanu pripada Piscu Nenapisanog romana koji je, uz druge književne personalizovane činiocce stvaralačkog procesa, glavni akter romana. Na stvaralačkoj golgoti uzdižu ga nadahnucje,

zanos, imaginacija i moć stvaranja, a razdriju sumnje u sebe, nevjericu u sve, osjećanja taštine i uzaludnosti i stalna razapetost između Erosa i Tanatosa.

Muča ga početak i, kao Minervina sova, famozna „prva rečenica“, mameći ga u neizvjesnu stvaralačku avanturu, u nepoznatu i neizrecivo.

Podsticaj za roman Piscu se javio sasvim slučajno, kada je u novinama pročitao da će na nekoj izložbi u Šangaju biti izložena i Mala Sirena iz Kopenhagena, statua inspirisana istoime-nom bajkom Hansa Kristijana Andersena, ali i antičkim mitom o sirenama, tim neobičnim zavodljivim bićima, čijoj pjesmi ne može niko da odolji.

Blaga Žurić, profesor književnosti, i, inače, vrsni poznavalac bajki kao književne vrste, priče o sirenama, tačnije o Maloj Sireni, zadržavajući je iskorištila simboliku koja se, kao bića drugog svijeta, na njih odnosi i inkorporirala je u svoje novo romaneskno djelo – malo po obimu ali veliko i značajno po nivou postupka, književno-teorijskim odlikama i nesumnjivoj estetskoj vrijednosti.

Čitalac, kao akter, po ulozu koju mu je autorka dala, u romanu zauzima četvrtinu romaneskne brojanice. Za jednu kariku manje u tome nizu je Mi-

sao, dok je Drugoj Misli (u stvari Sumnji) dato znatno manje prostora. Piščevoj „divnoj dami“ Gerdi, koju je on sam častio imenom Ljepuška pripala su tri zrna pripovjedačkog bisera – i to negdje pri kraju romana.

Mala Sirena je lik iz Naratorovog kazivanja, kao i ostalih aktera romana. Inače, Narator je sveprisutni kazivač, koji sve prati i nadzire. Njegova prisutnost je nenametljiva, delikatna ali i argusovska.

Spisateljica romana „Još možeš da poručiš kišu“, Pisac i Narator nijesu iste ličnosti i ne smiju se poistovjećivati.

Autorka Blaga Žurić (Nomen et omen) se drži po strani, kao demijurg, prati kako nastaje svijet romana i cijeli taj ontološki događaj, stvaranje bića.

Ona sve daje kroz umjetničku sliku stvaranja. U stvaralačkom procesu sve je moguće i sve je građa za pisanje.

Pisac kao lik se udvaja, umnožava. Traga kroz sebe za tajnom pisanja, nedokučivom misterijom stvaranja. Otvorila brojna pitanja koja ga muče, odgovara na njih. U romanu je očita međusobna povezanost raznih činilaca u stvaralačkom procesu, u nastanku djela. Kao čitaoci pratimo put od zamisli do realizacije. Roman se završava zapravo tamo gdje je trebalo da počne njegovo pisanje. To je stvaralačka avantura sa brojnim iznenađenjima na putu. Taj put je, u stvari, stvaralački proces. Zamisao je samo početak,

spiritus movens. Iz raznorodne psihičke i duhovne građe, kao i iz stvarnosti i uobrazilje, nastaje sazdanje jednog novog svijeta, svijeta romana.

Vidi se da je autorkina zamisao polako sazrijevala. Ona je zamisao razrađivala, tražeći adekvatnu kompoziciju i strukturu, kroz stvaralački proces i magiju oblikovanja. Takođe, spisateljica Blaga Žurić je, ne samo dobar pisac, nego i izuzetan čitalac. Zato je, valjda, personalizovala lik Čitaoca u romanu, i tamo mu dala, poslije Pisca, značajnu, noseću ulogu. On nije samo primalac, recepient, već kao akter učestvuje u pisanju romana, ali i kao kritičar, estetski čitunac, boem iz biblioteke.

Roman je, nesumnjivo, osoben eksperiment. Forma je neobična, aktuelna, originalna. Ona je sijamski bliznac sadržaja. U stvari, oni su jednopono Jedno. Nameće se pitanje koliko, pored Pisca, roman zavisi od Čitaoca. On otkriva nešto novo, ima svoju konkretizaciju. Od njega zavisi ontološko oživljavanje djela. Pisac je stvaralac, demijurg, mučenik, ukletnik, izazivač, apostol sumnje, zatočnik fatuma. Ključ za razumijevanje ovoga romana nije ni autorkin život ni njeno književno iskustvo, već način oblikovanja, tajna stvaranja. Nenapisani roman je Piščeva sudbina ali ne i njegove autorke.

Teorijski, roman je vrlo složen i originalno djelo. Prijem-čiv je za sve ukuse i afinitete, najviše za postmodernistički.

Blaga Žurić je vrlo hrabro odabrala delikatnan način romanesknog oblikovanja, postavivši vrlo visoke estetske zahtjeve. Uspjela je u svome naumu. Njen roman zahtijeva viši nivo čitanja. Tek čitanjem se on ontološki uspostavlja. Bez čitaoca on kao da ne postoji. Zato se otvara prema čitaocima kao muzička partitura.

Ispod slojeva značenja ukazuje se smisao. Susret Pisca i Čitaoca na semantičkom i semiotičkom polju. Ali ostaju misterija djela i njegova magika, njegova netipičnost.

Sve se dešava ciklično, u krugovima, sa težištem semantičkim promjenjivim, kao Anankinim vretenom, sa kojega se čuje glas Sirena, s kojim se pronicu u suštinu, ljepotu i estetski smisao romana Blage Žurić „Još možeš da poručiš kišu“.

Marijan Mašo Miljić

TRAGOM PLJEVALJSKE KULTURE I TRADICIJE

(Dr Branko Banović: „Pljevaljski korzo“, Zavičajni muzej Pljevlja, 2014)

Pljevaljski korzo, autora dr Branka Banovića, je prva objavljena monografska studija koja razmatra do sada jedan nedovoljno obrađen i proučavan fenomen društvenog života i ponašanja građana u gradu sa zanimljivom naslijeđenom tradicionalnom kulturom. Autor predmetnu pojavu posmatra u periodu od 1930. do 2004. U tom periodu, klasifikovanom u nekoliko faza, predstavlja se okupljanje učesnika na korzou, njihovo odjevanje, ponašanje, način komuniciranja i drugi prateći sadržaji. Time autor ilustruje stil ponašanja pojedinih društvenih grupa koje se profilisu po starosnom, polnom, statusnom, kulturnom, rodbinskom pa čak i plemenskom obilježju.

Na bazi prikupljenih podataka, dr Banović dokazuje više-

struki smisao pljevaljskog korzoa koji je imao i određene specifičnosti u odnosu na korzo u nekim drugim sredinama. Korzo je bio tribina komuniciranja njegovih učesnika, način saznanja i prenošenja informacija iz svakodnevnog života, prilika za zabavu i poznanstvo. Čak su tu uspostavljani kontakti i za neke poslovne potrebe, sudarali se pogledi zaljubljenih, susretali se poznanici, prijatelji i rodbina. Ko zna koliko je brakova sklopljeno na osnovu poznanstva na korzou. Jedna sagovornica sama je priznala autoru da se ona najviše „motala“ oko jednog „lokaliteta“ na korzou gdje je često stajao mladić koga je simpatisala i u koga se bila zaljubila. Na korzou se moglo zaključiti ko se sa kime družio, koji su ih razlozi povezivali. To su samo neki aspek-

ti života pljevaljskog korzoa koja je autor uspješno obradio u odgovorno koncepcijski razrađenoj temi, na veoma pristupačan način, uz strogo poštovanje mjere verbalističke egzibicije.

Autor je uspješno posmatrao temu u kontekstu urbane strukture grada, bliže rečeno njene čaršije. Glavna promatranja tangiraju interakcijsku vezu korzoa i urbanih jedinica grada u kojima se odvijaju određene slike korzoa koje čine ukupni mozaik ove pojave. Stoga knjiga ima značaj i predstavlja vrijedan prilog urbanoj sociologiji Pljevalja, jer prati proces urbanizacije grada i njegovu privrednu i društvenu transformaciju, s posebnim akcentom na glavnu ulicu kao arenu na kojoj se odvijaju gradski život sa svim svojim sadržajima. Koristeći savremeni teorijsko-

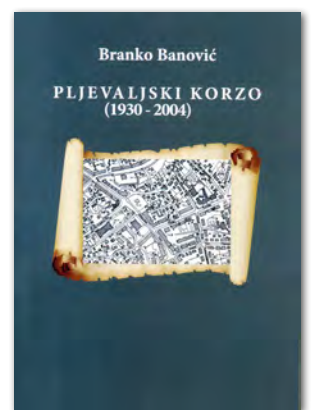
metodološki pristup u koncipiranju ove teme, autor u trećem poglavlju uspješno rekonstruiše korzo iz vremena Kraljevine Jugoslavije, čime je učinio posljednji napor da unese u memorijsku riznicu scene iz gradske svakodnevice iz jednog davnijeg perioda. U situaciji veoma oskudne građe o ovoj materiji (temi) autor se uglavnom koncentrisao na sećanja svojih brojnih sagovornika, kao i na raspoloživu literaturu, što se može tretirati kao validan indikator na bazi kojih je autor potkrijepio svoje hipoteze i izveo zaključke koji se ne mogu osporiti. Tom metodom autor je mapirao objekte duž ulice na kojoj se dešavao korzo, što je predstavljalo jedan od težih zadataka u pisanju ovog rada.

Banović prati pljevaljski korzo i tokom Drugog svjetskog ra-

ta čija je fizionomija determinisana samim ratnim okolnostima, psihologijom ljudi opterećenih ratnim pilikama, pri čemu se i ovaj vid zabave i okupljanja prilagođavao takvom stanju. U svim tim periodima on analitički posmatra transformaciju samog korzoa u skladu sa promjenama urbane strukture grada, registrujući elemente koji su opstali, koji su nestali ili su se modifikovali u nove forme.

Imajući u vidu izgubljene ambijentalne cjeline u gradu sa kojima je bio u integralnoj vezi pljevaljski korzo, autor konstatuje da bi savremeno uređeni centar grada mogao biti mnogo ugodniji za provođenje slobodnog vremena, privukao bi veći broj posetilaca i predstavljao bi dopadljivu turističku cjelinu, prikladnu za valorizaciju kulturno-istorijskog nasljeđa Pljevalja.

U knjizi je zastupljeno i više fotografija iz prošlosti Pljevalja i više grafičkih priloga o varijacijama i broju učesnika korzoa

i rasporedu ugostiteljskih i trgovinskih objekata.

Bez sumnje, širok prijem ove knjige kod čitalaca različitih kategorija, ukazuje na opravdanost publikovanja zadate teme koja je privlačila pažnju, ne samo istraživača iz oblasti društvenih nauka, već i književnih stvaralaca.

Milorad Joknić

Ministar poljoprivrede i ruralnog razvoja Petar Ivanović razgovarao sa osmogodišnjakom Nikolom Ščepanovićem

ZALJUBLJENIK U BOTANIKU

Ministar poljoprivrede i ruralnog razvoja Petar Ivanović je na redovnoj konferenciji za novinare, osim redovnih aktivnosti u toj oblasti, predstavio osmogodišnjeg Nikolu Ščepanovića, učenika III razreda OŠ „Pavle Rovinski” iz Podgorice, koji poseduje veliko znanje o biljkama i intenzivno čita literaturu o botanici.

„Biljke su počele da me zanimaju kada sam naučio da čitam. Interesuju me zato što imaju različite sastave, imaju ljekovita i otrovna svojstva i razna staništa.

Uživam na časovima prirode i društva i nastaviću da izučavam biljke, kako bih jednog dana pomogao ljudima kojima je to potrebno. Kada odrastem baviću se narodnom medicinom da bih pomogao bolesnima da ozdrave”, poručio je Nikola.

Ministar Ivanović je izrazio nadu da će ovaj osmogodišnji zaljubljenik u botaniku

Ministar Ivanović uručio poklon Nikolom Ščepanoviću

niku jednog dana biti dobar stručnjak u oblasti poljoprivrede ili uspješan poljoprivredni proizvođač.

Nikola Ščepanović je na poklon od Ministarstva poljoprivrede dobio set knjiga o poljoprivredi za decu, i

stručnu literaturu o ljekovitim biljkama.

O. Đ.

Nastavljajući tradiciju objavljivanja kratke priče,

Objavljuje

KONKURS

Za kratku novinsku priču

U obzir dolaze do sada neobjavljivane priče, dužine do tri stranice kucane dvanaesticom (tj. do 100 redova ili 9.000 karaktera).

Žiri će za nagradu odabrati tri najbolje priče.

Prva nagrada iznosi 300 eura, druga 200, a treća 100 eura.

Priče, pod šifrom, i sa rješenjem šifre u posebnoj koverti, slati najmasnije do 20. novembra.

Autor može da pošalje najviše dvije priče.

Rezultati konkursa biće objavljeni do 15. decembra ove godine.

Priče slati na adresu: „Prosvjetni rad”, Ul. Balšića br. 4, 81000 Podgorica (sa naznakom ZA KONKURS), ili na e-mail: prosvjetnirad@t-com.me

ŠKOLE NA GRANICI

Susreti: Milorad Čvorović, nastavnik biologije i tehničkog obrazovanja u OŠ „Branko Višnjić”, Krstac – Golija SA GUSLAMA I ENTUZIJAZMOM PRKOSI NEVOLJAMA

Biblijsku poruku „Čudni su putevi gospodnji” najbolje potvrđuje Milorad Čvorović, nastavnik biologije i tehničkog obrazovanja u OŠ „Branko Višnjić”, Krstac – Golija. Rođen u rudarsko-bok-

nja i entuzijazma, Čvorović je u Milićima počeo je uspješnu prosvjetarsku karijeru. Biran je u razne samoupravne strukture škole, a jedno vrijeme bio je i njen direktor. Sin poznatog guslara Radoja Šo-

sitnom kraju (selo Zagrad), nakon diplomiranja na Višjoj pedagoškoj školi u Nikšiću, davne 1976. godine, zaposlio se u Milićima u Bosni. Tu ostaje do ratnog vihora 1991. godine, kad se vraća u rodni kraj i nastavlja prosvjetarski „hod po mukama” od Nikšića do Golije, prolazeći i više puta dvije međudržavne granice – zbog snijega idući preko Trebinja, Biće na Gacko, pa u Crnu Goru iz koje je i krenuo.

Uspjeh i srećan život kao paučinu presekao je ratni vihor. U pustošenju rata prislonio je gusle u čošak, više ne nastupa pred publikom. Strpljivo čeka prve penzionerske dane koje je zaradio u OŠ „Branko Višnjić”, Krstac u Goliji.

Bl. K.

OŠ „Jovan Draganić” – Petrovići (Banjani) POLUPRAZNE UČIONICE

Nastavu pohađa svega 11 učenika, a obavlja je 19 učitelja, nastavnika i profesora, tako da gotovo na svakog učenika dolaze dva prosvjetna radnika. Škola ima i područno odjeljenje Klenak sa jednim đakom i jednim učiteljem

Osnovna škola „Jovan Draganić” u Petrovićima (Banjani) bila je nekad velika škola, a sada je na izdisaju. Školski objekat je arhitektonski atraktivno zdanje u koje je nekad učilo dvjesto i više đaka. Sada u polupraznim učionicama nastavu pohađa svega 11 učenika. Škola ima i područno odjeljenje Klenak sa jednim đakom i jednim učiteljem.

Kako kaže direktor Milijan Marković, nastava je stručno zastupljena. U školi radi 19 učitelja, nastavnika i profesora tako da na gotovo svakog učenika imaju dva prosvjetna radnika. Imaju i veoma bogatu biblioteku, što ne iznenađuje jer je ova škola počela da radi 15 godina prije prve škole u Nikšiću. Nastava je organizovana u privatnoj kući Draganića 1861. godine.

Banjani su istorijska čitanka u kamenu i njihovoj populaciji lako je naučiti istoriju. Potrebno je samo da čitaju table pored puta i natpise natpise kamenih spomenika iz balkanskih ra-

Nastava u Petrovićima je organizovana još daleko 1861. godine

tova, kao i Prvog i Drugog svjetskog rata. Njihova škola bila je na granici i trebalo ju je braniti i odbraniti. Svega nekoliko kilometara od škole udaljen je arheološki lokalitet Crvena stijena, dok je manastiri Kosijerevo samo kilometar i nešto malo više.

Bl. Koprivica

Počelo renoviranje spomenika junacima mnogih bitaka iz istorije crnogorskog naroda pred školom „Jovan Gnjatović” u Vračenovićima DA SE ISTORIJA NE ZABORAVI

Osnovna škola „Jovan Gnjatović” u Vračenovićima nalazi se na takvom mjestu da putnik i namjernik stiče dojam da dolazi u spomen park, jer se u prostranom dvorištu nalazi sedam spomen-obilježja junacima mnogih bitaka iz davnih vremena istorije crnogorskog naroda.

Ovo spomeničko zdanje podignuto je 1979. godine palim borcima NOR-a i žrtvama fašističkog terora sa područja Opštine vučedolske 1941-1945. godine. Školsko dvorište krasi visoki spomenik – obelisk u čijoj se pozadini nalazi još šest spomen obilježja – memora-

ta herojima prošlih ratova među kojim je i bista Jovana Gnjatovića, čije ime škola s ponosom nosi.

S obzirom na to da su spomenici bili u dosta lošem stanju, direktorica mr Vesna Mijušković tražila je pomoć od Saveza boraca, Opštine Nikšić, Vlade Crne

Gore, i svim dobronamjernih ljudi i radnih organizacija da pomognu sanaciji monumentalnog spomen obilježja, jer, kako kaže: „Ulaskom u našu državu, svakom prolazniku zaparace oči pogled na piramidalno-kaskadni postament velikog spomenika junacima

NOB-ea, poispadalih coklova, od mraza rasprskih i usitnjenih ploča...”

Njen trud nije bio uzaludan. Projektom Vlade Crna Gora za konzervaciju i restauraciju kulturnih dobara Opštine Nikšić, ovaj spomenički kompleks je ušao u program i počelo je renovi-

ranje spomenika uz stručnu kontrolu i projekte arhitekata i konzervatora. Obilježava se svaki upotrebnik kamen da bude vraćen na svoje mjesto, a oni koji su oštećeni biće zamijenjeni novouradenim.

Bl. K.

LIST CRNOGORSKIH PROSVJETNIH, KULTURNIH I NAUČNIH RADNIKA
IZDAVAČ: ZAVOD ZA UDŽBENIKE I NASTAVNA SREDSTVA PODGORICA

ODGOVORNI UREDNIK: dr Goran Sekulović

List izlazi mjesečno. Godišnja pretplata 8,80 eura, polugodišnja 4,40 eura

Broj žiro računa: 510 - 267 - 15

VEB-SAJT: www.zuns.me/prosvjetnirad

UREDNIŠTVO I ADMINISTRACIJA: Ulica Balšića br. 4

tel/fax: 020/ 231-254 i 020/ 231-255; mob: 067/ 222-982; e-mail: prosvjetnirad@t-com.me

Rukopisi se ne vraćaju

ЂЕЧИЈИ СВИЈЕТ

ЉУБАВ

Очи бистре, сјајне
као сунца сјај.

Поглед мили, драги,
очекује ме сад.

Журим, трчим хитро
да га видим ја.

И данас код баке
срешћу њега, знам.

Кад ме види срећом сија,
једва чека сусрет наш.

Кад му приђем он скакуће
весели се на сав глас.

Открићу вам тајну
то је бакин пас.

Ела Керовић
ОШ „Сутјеска“,
Подгорица

Ана Ивановић, ОШ „Његош“, Цетиње

ЧЕЖЊА ЈЕДНЕ КЊИГЕ

Књига, та ризница знања
често на полици сневе сања.

Да неко дође, да је се сјети,
у свијет снова с њом да полети.
Од прашине мука је хвата,
а деран један игра се рата.

Стрпљиво чека, времена нова
да се дјечак пожели снова.
Стрпљиво чека пријатељ стари,
иако за њу дјечак још не мари.

Ђорђе Вулевић
ОШ „Сутјеска“
Подгорица

ГЛАСАМ ЗА ПРИРОДУ

Молим вас да зажмурите. Замислите пространу пољану, пуну шареног и мирисног цвијећа. Замислите хладан поток који тече у близини. Замислите разнобојне лептириће, птичице које својом пјесмом поздрављају прољеће и пчелице које зује наоколо. Ова замисао би свима нама бар на кратко измамила осмјех на лицу и учинила би нас срећнима. Замислите колико је лијепо живјети у свијету гдје нема дима од цигарета ни издувних гасова од аутомобила. Нажалост, аутомобили и цигарете постали су неизоставни дио нашег свакодневног живота.

Ако се осврнемо око себе, видјећемо много људи, и младих и оних старијих, како пуше цигарете. На кутијама цигарета написана су упозорења и налијепљене ужасне слике о болестима које пушење може да изазове. Упркос свим

тим упозорењима људи и даље пуше. Каква је то навика да се без пушења не може, каква је то потреба да се уништава сопствени зивот? Да ли је један пушач свјестан какву штету чини своје здрављу и здрављу својих најмилијих? Да ли је вриједно ради тако лоше навике одузети кисеоник онима које највише воле, да ли је вриједно разбољети се и умрјети? Молим све пушаче да застану и да још једном размисле шта раде себи и својим најдражима, а шта природи! Један пушач мање, и ето малог али значајног корака направљено. Један данас, још један сјутра, и тако сваког дана. Било би их 365 мање за једну годину, а то није мали број! То је травка више, то је зеленија ливада и бујније дрвеће. То је лептир више и веселији цвркул птица... То је азурно плаво небо изнад наших глава, то су љепше и свјетлије боје.

То је свјежији ваздух који дишемо, то је здравији живот који живимо.

Људи су дио природе: зелених шума и ливада, плавог неба и мора, бистријих и бржих ријека... И ми као и све животиње зависимо од природе. Али ми имамо моћ да мислимо и да свјесно радимо. Зато имамо већу одговорност да ту природу бранимо и чувамо, најприје од нас самих. Подржавајте дан без аутомобила и цигарета, јер тај један дан може много да допринесе да наша планета лакше дише. Дајте глас за очување природе и здравља, јер наше мало данас, сјутра ће бити неизмјерно, велико и златно.

Ја желим ону слику са почетка ове приче. Ја гласам за ПРИРОДУ!

Маша Лекић
ОШ „Сутјеска“,
Подгорица

Prosvjetni rad

List crnogorskih prosvjetnih, kulturnih i naučnih radnika

Објављује

КОНКУРС

За најбољу причу и пјесму ученика

Драге ђевојчице, драги дјечаци! Не заборавите.

„Ђечија страна“ „Просвјетног рада“ објављује литерарни конкурс за ученике основних школа, од првог до деветог разреда. Тема је слободна. Додјељују се следеће награде:

За причу

Прва награда – зимовање на Веруши

Друга награда – комплет ЦД Фестивала „Наша радост“

Трећа награда – књига (награду дијели пет ученика)

За пјесму

Прва награда – зимовање на Веруши

Друга награда – комплет ЦД Фестивала „Наша радост“

Трећа награда – књига (награду дијели пет ученика)

Прву и другу награду је обезбиједио Дјечји савез Подгорице, а трећу Завод за уџбенике и наставна средства из Подгорице.

Радове можете слати на адресу „Просвјетни рад“, Ул. Балшића бр. 4, 81000 Подгорица (са знаском „ЂЕЧИЈА СТРАНА“), или на e-mail: prosvjetnirad@t-com.me

Поред имена и презимена, написати име школе и разреда. Радове слати до 20. новембра, а резултати конкурса биће објављени до 15. децембра.

ДАНИ ДРЕЊИНА У НИКШИЋУ

Сви волимо и желимо да се хранимо природном и здравом храном. Кад кажемо здравом, мислимо на плодове без прскања хемикалијама. У Никшићу је одржана манифестација здраве хране, под називом „Дани дрењина“.

Грађани Никшића су имали прилику да пробају разне производе о дове љековите биљке. Ту су били сокови, ликери, џемови, слатко... Посебно је било занимљиво на штанду породице Мирановић која је позната по својим производима од дрењина. Они су створили мини погон за производњу сока, који плазирају по хо-

телима и ресторанима широм Црне Горе.

Осим штандова са производима од дрењина, било је и штандова са разним рукотворинама. Посебну пажњу скренуо је штанд ђеце предшколског вртића „Пчелица“. Излагали су своје рукотворине од вунице, а заједно са васпитачицом демонстрирали како их израђују. Манифестацију су уљепшали малишани из КУД-а „Захумље“ и „Акорд“, као и ђеца из плесне школе „Круг“.

Сљедеће дружење ће бити септембра идуће године.

Стеван Пејовић
ОШ „Максим Горки“,
Подгорица

СЛИКОВНИЦА

– Милице! Милице! Па добро, куд се опет дјело то дијете? Соба у хаосу, играчке свуда, а ње нема! Чак је и папуче опет оставила за собом. Када се прехлади, има да цмиздри да неће код љекара. Платиће ми за ово! Запамтиће дан када је последњи пут гледала цртани!

Сузана је бијесно затворила врата дјечије собе и пошла ка дневном боравку у нади да ће тамо пронаћи своју шестогодишњу кћер.

– Срђо, јеси видио оно твоје дијете?

Супруг на кратко одваја поглед од телевизијског екрана.

– Нисам знао да је само моја.

– Нека сада тога, него реци гдје си је сакрио. Има задњицу у семафор да јој претворим. Вријеме је да је научим реду. Толико је пуштена да ће нам се још мало на главне пењати.

– Погледај у њеној соби, знаш да воли тамо да се игра бојанкама.

– За кога ме ти сматраш? Па наравно да сам тамо прво погледала.

– Е, не знам онда. Нисам је видио од како сам се вратио са посла. Дошла је, пољубила ме, питала шта сам јој купио и, када сам јој дао сликовницу, побјегла је како би је листала.

– Хоћеш да ми кажеш да збиља не знаш гдје је?

– Чујеш ли ме, женска главо? Немам три године. Ако кажем да је од тада нијесам видио, онда је тако!

Обоје настављају претрагу по кући. Заједно дозивају дјевојчицу, али ни трага ни гласа од ње. Вратили су се у њену собу. У мору играчака разбацаних свуда оцртавала се празнина у чијем центру се налазила једна књижица. Срђан испружи руку показујући на њу.

– Ето, видиш! То је та сликовница. Мора да ју је брзо изгустирала. Јеси провјерила да се није искрала код Тање?

– Не, јер вањска врата су закључана.

– Свашта, није нам дијете могло нестати. Хајде да прегледамо редом све ормаре, негдје се сакрила и чека да је пронађемо.

Сузана не дозвољава да је паника надвлада. Научила је да вјерује свом мужу, а и њихово дијете није могло напросто испарити.

– Е јесу и ови одрасли досадни. Купио ми књигу са словима. Шта ја да радим сада? Фини сам му рекла да хоћу књигу само са сликама, без ових слова. Фуууј, глупи тата!

Милица лежи на стомаку окружена играчкама и посматра свој поклон. Док листа књижицу, чини јој се као да јој се сиви мачак са страница осмјехује.

– Ено, ти глупи... шта је смијешно? – пита док се лицем уноси ка слици – Хоћеш да ти дођем тамо да ти покажем, ти... слабићу један!

– Мјаууу, е баш да видим, мјаууу!

Дјевојчица гледа збуњено око себе. Нема никог у соби, сама је са сликовницом пред собом. Мачак гледа ка њој, држи шапу испред себе као да покушава да пригуши смијех.

– Шта је сада? Не пријетиш ми више? Хајде дођи ако смијеш! Чик! Мјаууу...

– Каква је ово подвала? Какав си ти на цртани мачак који прича? Престани! Зваћу тату!

– Не мијешај тату у ово. Па јеси рекла да хоћеш да ми дођеш? Ево, овим путем те позивам. Милице, дођи, придружи ми се. Уловићемо миша заједно, а онда, након што га подијелимо за ручак, обрачунаћемо се да видимо ко је јачи. Слажеш ли се?

– Миш за ручак? Бљааа! Ти си баш неки глупи мачак. Ја сам дјевојчица, зар не видиш? Ја не једем мишеве! Како то мислиш да дођем код тебе?

– Лако, само зажмури и помисли да си на слици крај мене, и обавезно прије тога скини папуче, не желим да ми испрљаш сликовницу, то је моја кућа. Ја нисам као ти, волим да је све чисто и уредно.

Милица усхићено скочи на ноге, скиде прво једну, а онда и другу папучу, и заковитла их ка расутиим играчкама. Потом погледа још једном слику у књизи и склопи очи.

– Мачору, чувај се! Ја долазим!

Након што су прегледали сваки педаљ куће, Срђан и Сузана су били избезумљени. Њихово дијете је нестало...

Ријешили су да се обрате полицији. Таман што је узео слушалицу телефона са намјером да их позове, Срђан чу буку из дјечије собе. Размијенио је брз поглед са супругом и већ наредног трена обоје су трчали кроз кућу ка мјесту одакле се чуо звук. Отворили су врата са зебњом у срцу, а од призора који су затекли у соби потекоше им сузе – радоснице...

Дјевојчица је стајала над сликовницом, у руци је имала папучу и њом је ударала по отвореној књижици уз повике.

– Ево ти глупане! И ово, и ово! Ја сам ти вјеровала, а ти си ме огребао! Никада се више нећу играти са тобом.

– Милице, дијете, гдје си била? Читав дан те тражимо!

Била је збуњена. Родитељи су је грлили и обасипали пољупцима.

– Вјеровала сам овом мачку што си ми га купио! Овоме са машном око врата. Позвао ме и ја сам мислила да жели да се играмо. Прво смо заједно трчали кроз његову кућу и правили замке да он ухвати миша, а онда када је хтио да га поједе, ја сам молила да то не ради. Тада се мачак наљутио на мене и огребао ме! Не знам тата гдје си купио ову глупу књижицу, али мрзим је! Погледај шта ми је урадио...

Гледали су у траг од мачије шапе на њеној десној надланици. Рана је била свјежа. Срђан је пришао сликовници и подигао је. Није ни обратио пажњу када ју је куповао, звала се „Мачак Стево и његове кућне догодовштине“. Погледао је прво у своју жену, потом у Миличин молећив поглед. Затворио је књижицу и понио је да је баци у канту за смеће. Дјевојчица се осмјехивала. Десну шаку је склопила у песницу и њоме је махала кроз ваздух.

– Рекла сам ти да ће те мој отац удесити!

Након овог догађаја, Милица је тражила да је науче да чита, и од тада се више никада није дружила са сликовницама, већ је замишљала јунаке књига по својој мјери.

Александар Обрадовић

ОЧЕВА ЗВИЈЕЗДА

Тата, када си висок до неба
Скини ми звијезду, ноћас ми треба.

Нека је убере твоја рука,
Да сања испод мог јастука.

А сјутра, кад сунце свод позлати,
Нек се та звијезда са неба врати.

И нека небо сања и свијетли –
Наша му звијезда у сан лети.

Тата, дижи ме у висине,
Да и ја теби звијезду скинем.

У ноћи пуној зла и мрака
Нек те та звијезда брани од страха.

А сјутра, када дође слобода,
Нек наша звијезда сја сред свода.

Нек се слобода ничег не боји:
Бране је снови, твоји и моји.

Велимир Милошевић

ПЈЕСМА С ДВА КРАЈА

Читајте ову пјесму и од краја.
Ту ћете наћи крајичак почетка.
Ведро је она ко пуштање змаја,
несташлук крије иза сваког ретка.
О, можете је читати до петка!
Несташлук крије иза сваког ретка,
ведро је она ко пуштање змаја.
Ту ћете наћи крајичак почетка.
Читајте ову пјесму и од краја.

Слободан Станишић

19. интернационални ликовни конкурс „Народна ношња и плесови мога народа“ НАГРАДА ЗА ЕМИЛИЈУ ЂУРОВИЋ

Млада умјетница представила Црну Гору

На 19. интернационалном ликовном конкурс за младе таленте одржаном у Цељу, (Словенија), Емилија Ђуровић, ученица ОШ

Соња Ђурановић, професорица ликовне културе. На такмичењу су учествовала ђеца из 60 земаља са 25.000 радова. **Ш. Б.**

Пјеснику Велимиру Ралевићу НАГРАДА „ЗЛАТНО ГАШИНО ПЕРО“

Црногорски писац за ђецу и омладину Велимир Ралевић из Бера на овогодишњи је добитник престижне регионалне награде „Златно Гашино перо“. Она му је уручена на 26. „Фестивалу хумора за децу у Лазаревцу“, одржаном од 16. до 19. септембра.

„Награде дођу и прођу. Ипак, неће дубоко у души заувјек остати обриси слатких туга и мириси тихих радости. И у овом времену, таквом какво је, драго вам је да неко, далеко од завичаја, вреднује

ваш рад или бар дио онога у чему сте уложили себе. Значај једног признања највише се огледа у његовим претходним добитницима. Зато, пред „Златним Гашиним пером“ са осмијехом дрхтуљим уз дубоко поштовање. Људи се највише разликују по богатству унутрашњег свијета, а мој свијет је богатији за још

једну, немјерљиву, лазаревачку топлину“, казао је, поред осталог, Велимир Ралевић на свечаности у Лазаревцу.

Д. Јововић

УЧЕНИЦИ ОШ „САВО ПЕЈАНОВИЋ“ ПОСЕТИЛИ ЕУ ИНФО ЦЕНТАР

Пажљиво слушали предавање

Ученици у друштву својих наставница

Ученици подгоричке ОШ „Саво Пејановић“ са наставницом историје Веризом

Тајић и приправницом Биљаном Јоксимоваћ посетили су ЕУ Инфо Центар.

Елена Преслиска, одржала је ученицима и кратко предавање о раду ЕУ Инфо центра, Ев-

ропској Унији, као и европским интеграцијама Црне Горе. Такође, ученици су добили и брошу-

ре о Европској Унији као и промотивни материјал ЕУ Инфо Центра.

Ш. Б.

Млади таленти: Анђела Милошевић, ученица седмог разреда ОШ „Доброслав Ђедо Перуновић“ Никшић ЗАДОВОЉСТВО У ЦРТАЊУ И СЛИКАЊУ

„Пишем о Анђели Мијушковић, нашем школском анђелу. Ово није игра ријечи, већ најискренији доживљај свих нас, јер је Анђела прави репрезент доброг, паметног и лијепог у школи. Ученица је седмог разреда, а своју умјетничку надареност за ликовну културу исказала је већ у првим школским данима. И као што бистри извори њедре бистру воду тако и наша Анђела ствара дивне ликовне радове,“ ријечи су Крстиње Паповић, учитељице.

Говорећи о својој љубави према цртању, Анђела каже да је још као мала

дјевојчица посматрала како њена мама црта, те је тако и она покушавала да на папиру изрази своје виђење свијета око себе.

„Мој таленат прво су учили родитељи, а касније и наставници у мојој школи. Иако су све технике на свој начин интересантне, ипак ја највише волим графику, док су моји омиљени мотиви портрети. Привлачни су још и пејзажи различитих годишњих доба, као и комбинација боја. Признајем, и даље често гледам маму и учим од ње. Наравно, и наставници ме похваљују, а највећу заслугу у томе од првог дана мог школовања имала је моја учитељица Крстиња Паповић. У цртању сам пронашла задовољство и осјећам да ме то можда може одвести у свијет ликовне умјетности. А да бих нашла своје мјесто у њој морам још пуно учити и радити надограђивати технику цртања и сликања“, истиче наша млада саговорница.

Валентина Комненић, ОШ „Милија Никчевић“, Кличево – Никшић

Шерифа Бегзић

ИСТОРИЈСКИ КАЛЕНДАР ЦРНЕ ГОРЕ

7. октобар 1042.

ПОБЈЕДА ЗА НЕЗАВИСНОСТ

У бици на Туђемилском пољу код Бара дукљанска војска под вођством кнеза Војислава, родоначелника прве црногорске династије Војислављевића, поразила је византијску војску. Побједа у бици која је почела у ноћи између 6 и 7. октобра, како у Барском љетопису стоји, извојевана је ратним лукавством, којим је бројнија византијска војска, окружена не великим бројем Војислављеве војске, заплашена и потучена. То је био други, тада успјешан покушај ослобађања Дукље од превласти Византије након 1035. када је Војислав у првој побуни доживио пораз. Послије те побједе, Византија је Дукљи, првој од јужнословенских кнежевина, признала независност, што је представљало и прво међународно признање државе чију ће врховну власт прихватити Рашка, Хум и Босна, све до њеног пада под Немањиће. Од 2007. Војска Црне Горе 7. октобар обиљежава као свој дан.

18. октобар 1830.

УМРО ПЕТАР I ПЕТРОВИЋ ЊЕГОШ

Владика и господар црногорски, по мишљењу многих најсјајнија је духовно државничка и политичка личност у у дугој исотрији Црне Горе. Владео је Црном Гором скоро пола вијека. Успоставио је њено историјско јединство, обједињавао сукобљена сукобљена црногорска племена у јединствени национ и централизовао власт. Лично је предводио Црногорце у двије побједоносне и одлучујуће битке против Османлија – у Мартинићима и на Крусима, у јуну и септембру 1796 године. Послије побједе на Љуботињу (1812) и Морачи (1820) Ровца је припојио Црној Гори.

Познавао је неколико страних језика и водио обимну преписку са значјним личностима тога времена. Због великих заслуга и личних врлина, још за живота је поштован као светац.

24. октобар 1944.

ПРВИ БРОЈ „ПОБЈЕДЕ“

Са најдужом традицијом у црногорској историји, у тек ослобођеном Никшићу, изашао је први број листа „Побједа“. Због недостатка папира, штампан је у само 500 примјерака.

Излагање „Побједе“ означило је нову, четврту етапу у развоју црногорске штампе. Редакција је из Никшића, након пет бројева, пресељена на Цетиње, а потом (1954) у Титоград (данашња Подгорица).

Ужу редакцију сачињавали су: Пуниша Перовић (одговорни уредник), Блажо Јовановић Јован Ћетковић.

25. октобар 1880.

УЛЦИЊ КОНАЧНО ЦРНОЈ ГОРИ

Конвенција о предаји Црној Гори, који је ослобођен током борби крајем Вељег рата, потписана је у Клуњу. У њој је између осталог, наведено да ће град и подручје Улциња бити мирно и регуларно враћено Црној Гори од стране царске османске владе, а црногорска влада се обавезује, да ће поштовати права, живот и част становника који не буду отишли са османским трупама, као и власништво становника. Конвенцији је претходио ултиматум Великих сила Порти, којим је било назначено да се Улцињ са цијелом околином до ријеке Бојане, мирно и без отпора, мора предати Црној Гори.

30. октобар 1913.

СПОРАЗУМ О ГРАНИЦАМА ЦРНЕ ГОРЕ И СРБИЈЕ

Закључен је у Београду и циљу дефинисања државних граница између Краљевине Србије и Краљевине Црне Горе. У првом члану Споразума прецизно је одређено: „Граница између Краљевине Србије и Краљевине Црне Горе почиње од босанско-херцеговачке границе сјеверно од коте 1386, преко коте 1386 и даље све до српско-црногорско-албанске тромеђе“.

Споразум су ратификовале скупштине Србије и Црне Горе.

АФОРИЗМИ ЗА ЋЕЦУ

Дајте ми добро дијете, па ћете виђети какав сам ја отац.

Неко је таман јутрос почео да учи. Дошло му је, ријешо је, али не може, не да му се, мора у школу.

Душан Радовић

Зашто ме бијете? Тако нећете саставити вазу.

Борислав Путник Пуб

Један отац поручио је учитељу:

Нико не смије да бије моје дијете, није оно сироче! Има њега ко да бије!

Ранко Гузина

Док се ја нијесам родио, није се знало ко је газда у кући

Драгутин Минић Карло

На фестивалу „Крај зелене Зете“

НАГРАДА ДУШАНУ ЂУРИШИЋУ

У Даниловграду, на традиционалном фестивалу за ћецу „Крај зелене Зете“, жири у саставу: Милутин Ђуричковић, Драгиша Јововић и Жарко Л. Ђуровић, додијелио је награду за најбољу књигу у 2013. години „Поведимо коло“ Душану Ђуришићу. У Завичајном музеју награду писцу је уручио

предсједник општине Бранислав Ђурановић. Слављеник, Душан Ђуришић оснивач је ове манифестације, која је некад имала регионални карактер.

Душан Ђуришић има преко 60 објављених књига и важи за најпревођенијег писца за ћецу.

Заступљен је у читанкама за основну школу у Црној Гори, као и сусједним државама.

Предсједник је Удружења црногорских писаца за ћецу и младе, дао је велики допринос као уредник ћечијих листова и часописа. Члан је редакције првог послје ратног листа „Титов пионир“, и оснивач часописа „Осмијех“. Покретач је неколико књижевних манифестација за ћецу.

Значајан је њеног допринос и преводилаштву за ћецу и младе.

На фестивалу „Крај зелене Зете“ учествовали су и писци: Драгиша Л. Јововић, Жарко Л. Ђуровић, Мирјана Рајовић Пајовић, Гордана Сарић и Љубинка Калезић. Стихове су читали ученицима основне школе „Вуко Јововић“.

Организатор манифестације је Удружење црногорских писаца за ћецу и младе и Центар за културу.

Расписан конкурс за литерарне и ликовне награде на тему „Шапат маслине“

ПОЗИВ У ЛУКУ МАШТЕ

Са једног од претходних „Сусрета“

Међународна манифестација литерарног и ликовног ћечјег стваралаштва и стваралаштва за ћецу XXVIII „Сусрети под старом маслином“, у организацији Културног центра Бар, расписала је наградни конкурс за литерарне и ликовне награде на тему „Шапат маслине“.

Право учешћа на конкурсима имају ученици основних школа и ћеца из вртића. Радове слати до 12. новембра на адресу: ЈП Културни центар – Бар (за наградни конкурс), „Сусрети под Старом маслином“, Јована Томашевића 57, 85000 Бар. Све информације могу се добити путем телефона: 067-572-332, 030-312-513, 030-312-431 и 030-311-586.

„Драги наши другари, уважени народе ћечји, добро дошли у Бар, луку ваше маште“, поручују организатори.

Н. Н.

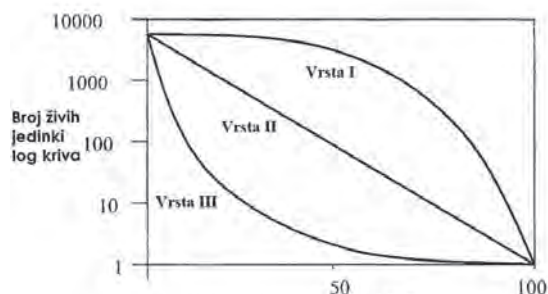
Уређује и припрема: Слободан Вукановић

ZA NASTAVU

Godina XXI // OKTOBAR 2014 // Broj 158

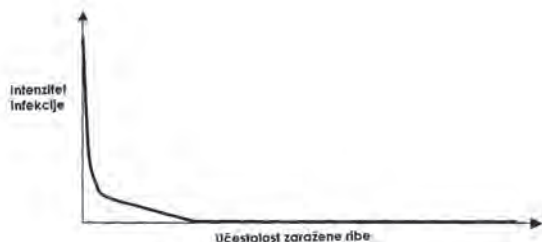
DRŽAVNO TAKMIČENJE 2014. SREDNJA ŠKOLA BIOLOGIJA

1. Ekolog je posmatrao tri vrste organizama (I, II i III) koje žive na grebenu. Zavisnost broja živih jedinki i maksimalnog životnog vijeka jedinki posmatrane vrste predstavio je na sljedećem grafiku:

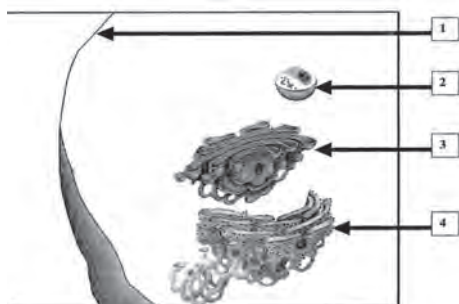
Odredi koja od sljedećih tvrdnji ne odgovara istini?

- juvenilni oblici vrste III imaju veći mortalitet od juvenilnih oblika vrste I
 - smrtnost kod vrste II je uniformnija nego kod vrste I
 - adultni oblici vrste II imaju duži životni vijek od vrste III
 - visoka smrtnost kod vrste I nadoknadit će se visokim stepenom plodnosti**
2. U jednom mrežnom ulovu otkriveno je da su škrge nekih primjeraka riba zaražene parazitom. Biolozi su na grafiku predstavili zavisnost ukupnog intenziteta infekcije i učestalost zaražene ribe u ulovu:

Na osnovu datog grafika može se zaključiti:

- samo nekoliko domaćina sadrži veliki broj parazita**
 - paraziti se akumuliraju u starijim domaćinima
 - raspodjela parazita zavisi od raspodjele domaćina
 - većina domaćina sadrži po nekoliko parazita
3. Šema predstavlja dio tipične životinjske ćelije.

- A. Identifikuj organele (1-4) koristeći sljedeće nazive:

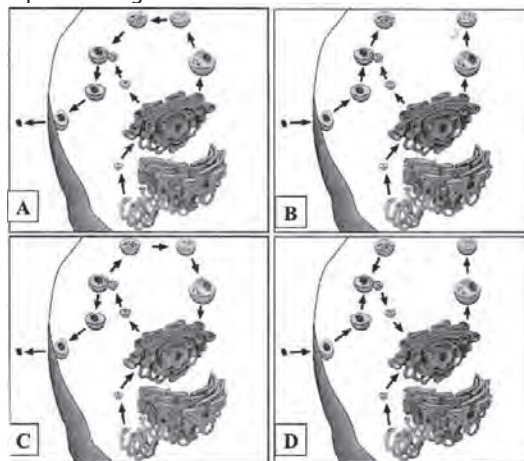
- jedro
- Goldžijev aparat
- plazmalema
- mitohondrija
- vezikula
- endoplazmatični retikulum
- centrozom

1.	2.	3.	4.
C	E	B	F

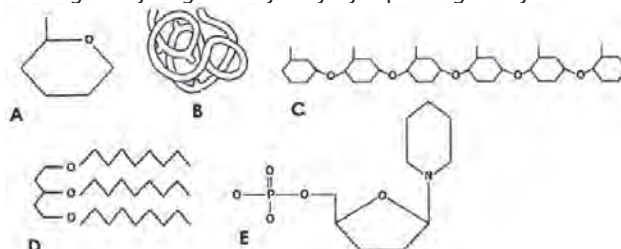
- B. Organele mogu stvarati funkcionalne grupe. Koji opis navedenih funkcionalnih grupa je najtačniji?

- endoplazmatični retikulum i mitohondrije održavaju funkcionalnost membrana i sekreciju
- endoplazmatični retikulum, transportne vezikule i centriole održavaju funkcionalnost membrana i sekreciju
- mikrotubule i mikrofilamenti regulišu oblik i mjesto i položaj različitim organelama u ćeliji**
- jedro i plazma membrana i goldžijev aparat regulišu ćelijsko kretanje

- C. Na šemi slovom **B** je predstavljena pravilna interakcija organela u procesu fagocitoze.

4. Na slici su uproščeno predstavljene strukture pet hemijskih jedinjenja označenih sa slovima A, B, C, D i E. U tabeli pored odgovarajućeg naziva jedinjenja upiši odgovarajuće slovo sa slike.

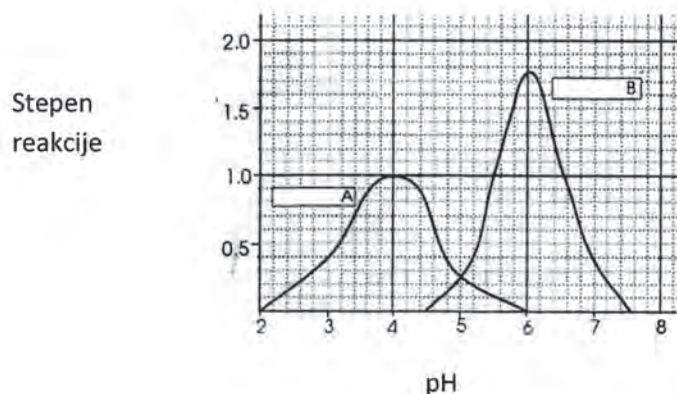

1. LIPID	D
2. FUNKCIONALNI PROTEIN	B
3. NUKLEOTID	E
4. POLISAHARID	C
5. MONOSAHARID	A

B. Dopuni rečenicu nedostajućim pojmovima (piši štampanim slovima):
Najrasprostranjeniji rezervni polisaharid kod biljaka je **skrob**, sastoji se od većeg broja molekula **glukoze**, sintetiše se u **hloroplastima**.

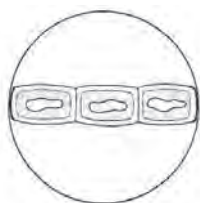
C. Dopuni rečenicu nedostajućim pojmovima (piši štampanim slovima):
Najrasprostranjeniji rezervni polisaharid kod kičmenjaka je **glikogen**, koji se sastoji od većeg broja molekula **glukoze**, a dominantno se sintetiše u **jetri i mišićima**.

5. Grafik predstavlja stepen određenih hemijskih reakcija koje su katalisane enzimom A i enzimom B u zavisnosti od pH sredine.

Dopuni rečenicu vrijednostima sa grafika

- A.** Enzim B najveću aktivnost postiže pri pH **6**
B. Enzim A je aktivan u rasponu pH vrijednosti od **2** do **6**
C. pH vrijednost pri kojoj je jednaka aktivnost hemijskih reakcija kataliziranih enzimom A i enzimom B iznosi **5**
- 6.** Slika šematski prikazuje ćelije epidermisa stabljike *Rheum rhabarbarum* pod svjetlosnim mikroskopom. Prečnik vidnog polja mikroskopa je 0,12 mm.

Dopuni rečenicu i odgovori na pitanja koristeći poznate vrijednosti.

- A.** prosječna dužina pojedinačne ćelije epidermisa stabljike *R. rhabarbarum* iznosi **40** mikrometara.
B. Dužina ćelije epidermisa kože lica iznosi 10 mikrometara i to je **25%** dužine ćelije epidermisa stabljike *R. rhabarbarum*?
C. Ako se zna da je prečnik eritrocita čovjeka 5% dužine ćelije epidermisa stabljike *R. rhabarbarum*, poredaj pomenute do sada tri vrste ćelija od najmanje ka najvećoj.

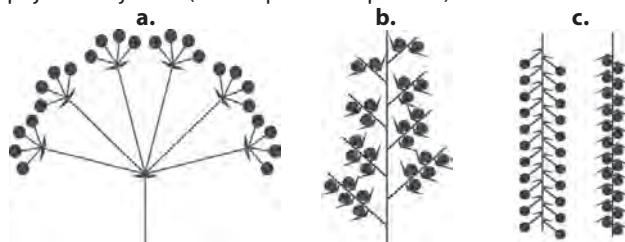
1	eritrociti,
2	ćelija epidermisa kože lica,
3	ćelija epidermisa stabljike <i>R. rhabarbarum</i>

7. Dopuni rečenicu nedostajućim pojmovima (štampanim slovima) i zaokruži tačne odgovore:

A. Šargarepa (lat. naziv ***Daucus carota***) sistematski pripada:
a. golosjemenicama
b. skrivenosjemenicama

B. Cvijet šargarepe je:
a. jednopolan
b. dvopolan

C. Kao i kod većine predstavnika familije ***Asteraceae*** i kod šargarepe cvjetovi su grupisani u cvasti. Izaberi pravilni shematski prikaz cvasti šargarepe i kratko ispod pojasni svoj izbor (nazovi pravilno tip cvasti)

SLOŽEN ŠTIT, PRIPADA RACEMOZNIM CVASTIMA.

D. Tip korijena kod šargarepe je:
a. osovinski vretenast
b. osovinski repast
c. žilačast
d. krtola

E. Ćelije korijena mrkve imaju:
a. 2n broj hromozoma
b. 3n broj hromozoma

F. Ako bi u kontrolisanim laboratorijskim uslovima željeli povećati intenzitet fotosinteze mrkve, da li bi za osvijetljenje listova bilo bolje koristiti:

- a.** zrake talasnih dužina u sredini vidljivog dijela spektra Sunčeve svjetlosti.
b. zrake talasnih dužina na oba kraja vidljivog dijela spektra Sunčeve svjetlosti?

G. Riblje ulje je prirodan izvor vitamina A. Prekursor za stvaranje vitamina A, koji nastaje u našem organizmu nakon konzumiranja mrkve je:
a. β karoten
b. ksantofil
c. likopen

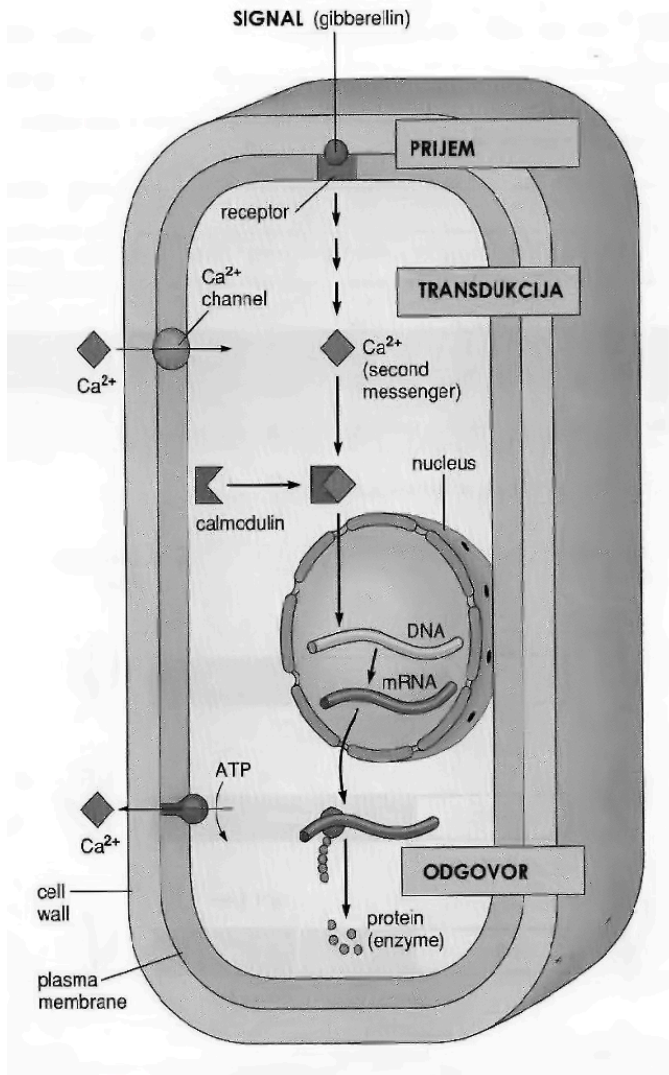
H. CO₂ procesom **difuzije** ulazi kroz **stome** u ćelije mezofila lista gdje učestvuje u biosintezi glukoze. Dio glukoze se prenosi specifičnim provodnim elementima tj. **sitastim cijevima** do **korijena**, u čijim ćelijama se polimerizuje u skrob i nagomilava. Tako se formira posebno tkivo tkz. **parenhim za skladištenje**, zbog čega mrkva služi kao biološki vrijedna namirnica u ishrani.

8. Biljni hormoni ili regulatori rasta su jedinjenja koja imaju važnu ulogu u kontroli rasta pojedinih organa i čitave biljke.

A. Indolsirćetna kiselina je najčešći oblik:
a. abscitinske kiseline
b. auksina
c. citokinina
d. etilena
e. giberelina

B. Biljni hormon koji stimulise ćelijsku diobu, a koji je nađen u kokosovom mlijeku i u tkivu korijena koje se dijeli je:
a. abscitinska kiselina
b. auksin
c. citokinin
d. etilen
e. giberelin

- C. biljni hormon koji štiti biljno tkivo od senescencije ili starenja je:
 a. abscitinska kiselina
 b. auksin
 c. **citokinin**
 d. etilen
 e. giberelin
- D. Koji biljni hormon je uključen u proces zatvaranja stoma kada se biljka nađe u vodenom deficitu?
 a. **abscitinska kiselina**
 b. auksin
 c. citokinin
 d. etilen
 e. giberelin
- E. Giberelini stimuliraju rast biljnog embriona. Posmatraj šemu i odgovori na pitanja.

Što se dešava kada se giberelin pričvrsti za plazmalemu?

Joni Ca^{2+} ulaze u ćeliju i vežu se za kalmodulin

Kako kalcijum (Ca^{2+}) ulazi u ćeliju?

Jonskim kanalom u plazmalemi

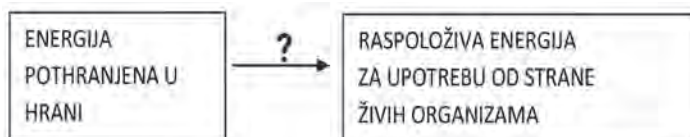
Koja je uloga kalcijum-kalmodulin kompleksa?

Aktivacija gena za sintezu amilaze

Što uslovljava rast embriona?

Amilaza razlaže škrob do glukoze koja predstavlja izvor energije

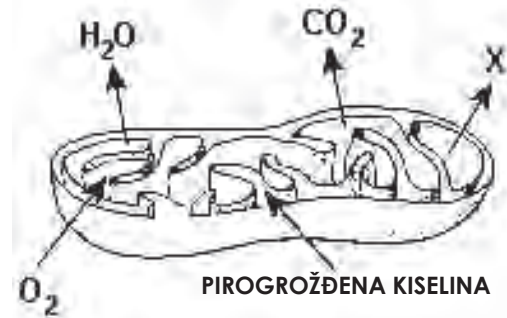
9. Koji proces predstavlja strelica na prikazanoj šemi?

- a. rastenje
 b. **disanje**
 c. regulaciju
 d. ekskreciju

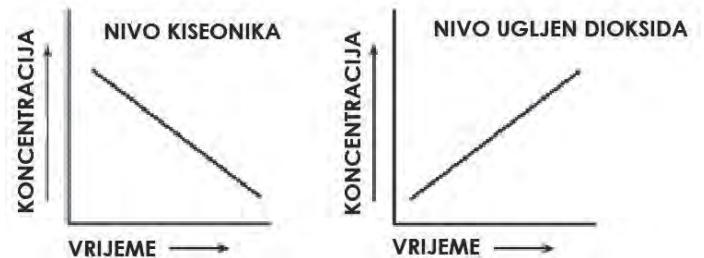
10. Zaokruži tačan odgovor:

A. Šema predstavlja mitohondriju. Koji molekul predstavlja slovo X?

- a. **ATP**
 b. maltoze
 c. mliječne kiseline
 d. PGAL

- B. Grafici pokazuju promjene u koncentraciji dva gasa u komori u kojoj se nalazi grupa miševa.

Koji proces u tijelu miševa najbolje objašnjava prikazane promjene na graficima?

- a. aktivan transport
 b. evaporacija
 c. **respiracija**
 d. fosforilacija

- C. Kada se dešava fosforilacija na nivou supstata to znači da se

- a. NAD prevodi u NADH.
 b. ATP prevodi u ADP i Pi.
 c. **ADP prevodi u ATP dodatkom fosfatne grupe.**
 d. NADH prevodi u NAD i H+.
 e. cAMP prevodi u ADP dodatkom fosfatne grupe.

- D. Ako je nivo ATP visok, a oksidativni putevi inhibirani, tada metabolički put acetil-CoA kreće u pravcu

- a. **sinteze masnih kiselina.**
 b. sinteze piruvata.
 c. Krebsovog ciklusa.
 d. elektron transportni sistema.
 e. veće produkcije NADH.

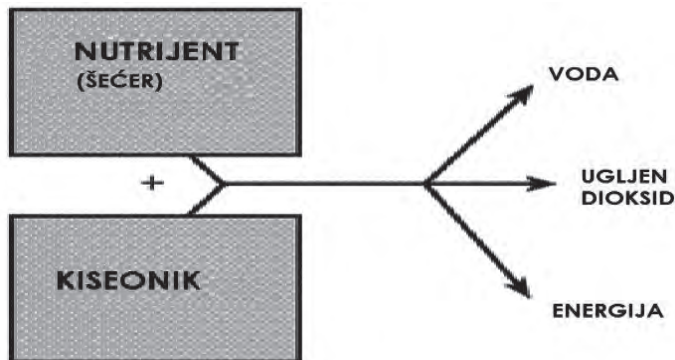
11. Stigli ste u planinski dom i radujete se odmoru. Kada ste otvorili česmu osjetili ste neprijatan miris H_2S . Nakon malo istraživanja, saznali ste da H_2S može nastati kao posljedica prisustva sumpornih bakterija u vodovodnim cijevima. Koju od sledećih molekula ove bakterije upotrebljavaju kao akceptor elektrona?

- a. O_2
 b. H_2O
 c. **SO_4**
 d. H_2S

12. Želeći da smanji tjelesnu masu i redukuje masti u tijelu, vaš prijatelj je odlučio da iz ishrane eliminiše sve masti, a da konzumira samo ugljene hidrate. Pored toga što je ovo nezdravi način ishrane koji šteti zdravlju ovo će biti i neuspješan pokušaj smanjenja masti u njegovom tijelu, zašto?

- a. višak acetil-CoA iz glikolize će biti usmjeren na sintezu masti
- b. višak acetil-CoA iz krebsovog ciklusa će bi ti usmjeren na sintezu masti**
- c. višak acetil-CoA će beta-oksidacijom sintetisati masti
- d. višak acetil-CoA će deaminacijom sintetisati masti

13. Odgovori na pitanja koja su vezana za datu šemu na osnovu svog biološkog razmišljanja.

A. Energija oslobođena u ovom procesu bila je zarobljena u

- a. sunčevoj svjetlosti i transformisana je u šećer**
- b. sunčevoj svjetlosti i transformisana je u kiseonik
- c. šećeru i transformisana je u kiseonik
- d. sunčevoj svjetlosti i transformisana je u PEP

B. Energiju za životne procese obezbjeđuju

- a. atomi ugljenika
- b. atomi kiseonika
- c. hemijske veze**
- d. neorganski azot

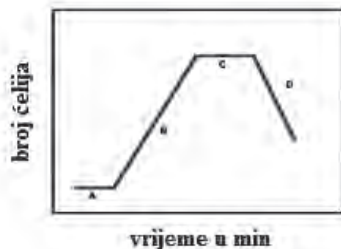
14. Koji od sljedećih organizama zahtjeva ćeliju domaćina kako bi replicirao sopstvenu DNK?

- a. *Nostoc sp.*
- b. *Staphylococcus sp.*
- c. *Herpes simplex***
- d. *Plasmodium sp.*

15. Zaokružite tačan odgovor:

- A. Svi prokarioti
- a. proizvode endospore
 - b. posjeduju flagele
 - c. imaju ćelijski zid
 - d. imaju nukleoid**

B. Koristeći sliku krive rasta bakterija odgovorite na sljedeća pitanja, tako što ćete prazninu popuniti s slovima sa slike A, B, C ili D.

- a. U periodu A faze rasta, masa i zapremina bakterija se povećavaju.
- b. U periodu D faze rasta, naglo bakterije izumiru.
- c. U periodu B faze rasta, bakterije rastu eksponencijalno.
- d. U periodu C faze rasta, ćelijska dioba se zaustavlja i ćelije postepeno izumiru.

C. Kako se zovu faze rasta bakterija označene na slici?

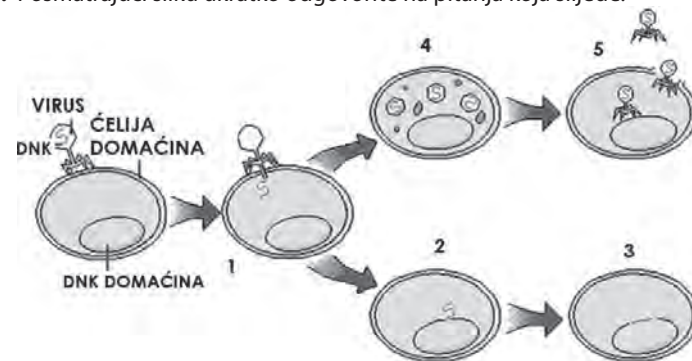
A	lag
B	log ili eksponencijalna
C	stacionarna
D	odumiranja

D. Rečenicama s lijeve strane pridružite mala slova koja označavaju tačne nazive u koloni s desne strane.

A	Bakterije s optimalnom T 37°C	c
B	Bakterije koje rastu u prisustvu i/ili odsustvu O ₂	a
C	Bakterije iz respiratornog trakta ljudi	c
D	Bakterije s optimalnom T 80°C	b
E	Bakterije s optimalnom T 4°C	d

a	fakultativni anaerobi
b	termofili
c	mezofili
d	psihrofili
e	halofiti
f	termofili

16. Posmatrajući sliku ukratko odgovorite na pitanja koja slijede:

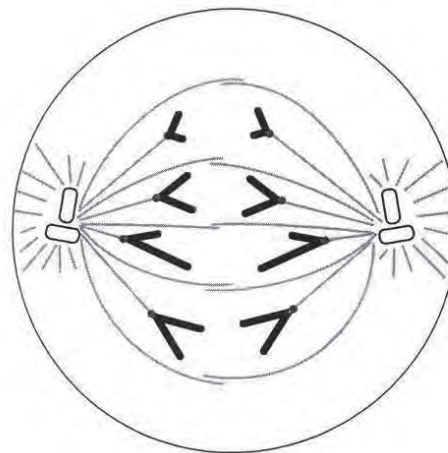
a. Šta slika pod brojem 4 predstavlja?

sintezu gene tičkog materijala virusa i njegove proteinske kapsida.

b. Šta slika pod brojem 3 predstavlja?

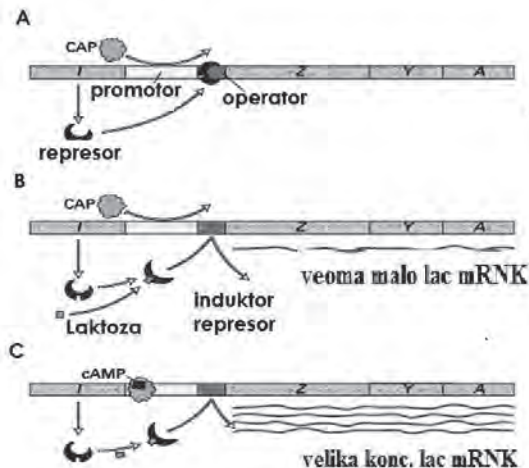
Integrisanje viralnog genoma u genom domaćina.

17. Data shema predstavlja stadijum procesa diobe eukariotske diploidne ćelije. Ukažite za svaku navedenu tvrdnju dali je tačna ili netačna sa slovima T/N.

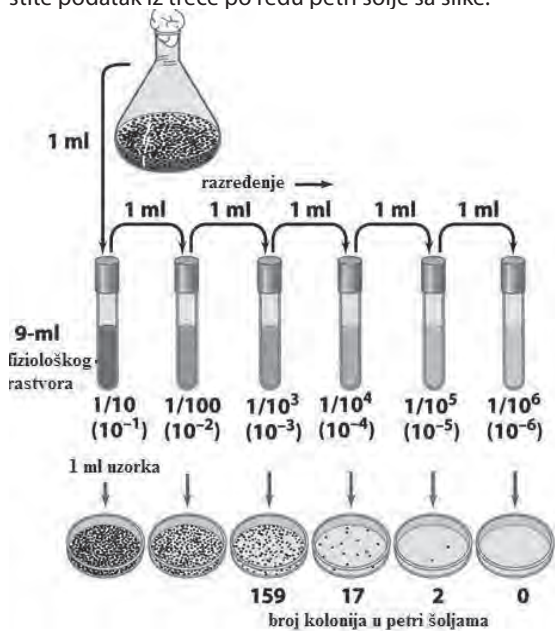
		T/N
a.	Shema vjerovatno predstavlja fazu mitoze	N
b.	Shema vjerovatno predstavlja fazu mejoze II	T
c.	Ćelija neće dostići ovu fazu ako bjelančevine diobnog vretena budu inhibirane	T
d.	Transkripcija gena za histone u ovoj fazi dostiže maksimum	N

18. Antikodon je
a. je triplet koji se nalazi na tRNK.
 b. je triplet koji nastaje transkripcijom DNK.
 c. je triplet komplementaran kodu.
 d. je triplet koji se nalazi na ribozomu.
19. Na slici je prikazana je molekula DNK prije i poslije djelovanja nekog mutagena. Koja je mutacija nastala?
prije mutagena ATATAGCGCATAT; poslije mutagena ATATATGCGTATA
TATATCGCGTAT TATATACGCATAT
- a. **adicija**
 b. delecija
 c. adicija i delecija
 d. inverzija
20. Na slici je prikazana regulacija ekspresije gena lac operona kod bakterija. Pažljivo pogledajte slike i sa oznakama slika (A, B i C) pravilno dopunite odgovarajuća objašnjenja procesa.

- a. Slika označena sa **A** predstavlja situaciju kada se bakterije nalaze u medijumu u kome se nalazi samo glukoza
 b. Slika označena sa **C** predstavlja situaciju kada se bakterije nalaze u medijumu u kome se nalazi samo laktoza
 c. Slika označena sa **B** predstavlja situaciju kada se bakterije nalaze u medijumu u kome se nalazi i glukoza i laktoza.
21. Učenci su na času biologije uzorkovali zemljište iz školskog dvorišta. Zadatak je bio da se ispita broj bakterija u zemljištu. Pri određivanju ovog zadatka koristili su metodu razrjeđenja.

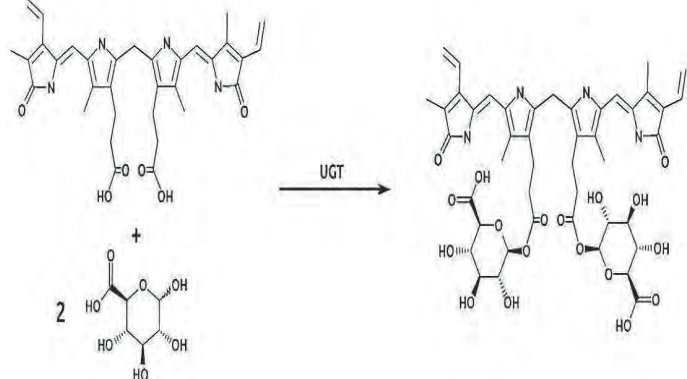
A. Sa slike izračunajte koliki je ukupan broj bakterija u ispitivanom uzorku. Za izračunavanje ukupnog broja bakterija u 1 ml uzorka koristite podatak iz treće po redu petri šolje sa slike.

Ukupan broj bakterija u CFU u 1 ml uzorka je $159 \times 1000 = 1.59 \times 10^7$

- B.** Koje još metode su mogli učenici da koriste da bi izračunali ukupan broj bakterija u uzorku?
Učenci su mogli da koriste spektrofotometrijsku metodu koja mjeri intenzitet zamućenja i direktnu metodu brojanja bakterija pomoću specijalnih komora za brojanje pod i mikroskopom.

22. Bilirubin je proizvod raspada hema, koji se prenosi u jetru, gdje uz pomoć enzima UGT spaja sa dvije molekule glukuronske kiseline (vidi sliku dolje). Povezani bilirubin se zatim luči u tankom crijevu u obliku žuči.

Ukažite za svaku tvrdnju da li je ona tačna ili netačna.

	T/N
A Povezivanje sa glukuronskom kiselinom povećava rastvorljivost bilirubina u vodi.	T
B Tumor, koji blokira žučni dovod pred izlazom u tanko crijevo dovodi do povećanja sadržaja vezanog bilirubina u krvi.	N
C Tačkasta mutacija, koja značajno snižava aktivnost UGT enzima dovodi do sniženja sadržaja nevezanog bilirubina u krvi.	N
D Povišeni nivo vezanog bilirubina u krvi ukazuje na oboljenje malariju.	T

23. Neuron je bio prenesen u rastvor, koji je po sastavu sličan vanćelijskoj tečnosti moždanog tkiva, u atmosferi, koja se sastoji od čistog kiseonika. Nakon nekoliko minuta u rastvor je bio dodan cijanid – supstanca koja blokira lanac prenosa elektrona u mitohondrijama.

Ukažite za je svaku od navedenih tvrdnji da li je tačna ili netačna.

	T/N
A Koncentracija K ⁺ jona u ćeliji će da raste.	N
B Vjerovatnoća nastanka spontanog akcionog potencijala se povećava.	T
C Koncentracija jona H ⁺ u međumembranskom prostoru mitohondrija se povećava.	N
D Koncentracija bikarbonata u rastvoru se snižava.	T

24. Proteini koji transportuju kiseonik kao i njihova sposobnost za vezivanje kiseonika veoma varira kod različitih organizama.

Ukažite za svaku od sljedećih tvrdnji da li je tačna ili pogrešna.

	T/N
A Pri jednakom parcijalnom pritisku O ₂ zasićenost fetalnog hemoglobina je veća nego zasićenost hemoglobina majke.	T
B Hemoglobin ima manji afinitet za kiseonik u blizini ćelija koje dominantno ostvaruju anaerobnu glikolizu.	T
C Hemoglobin sisara sposobnih za duboko ronjenje ima veći afinitet prema O ₂ nego hemoglobin sisara prilagođenih životu na velikim visinama.	N
D Hemoglobin je više efikasan u prenosu kiseonika, nego hemocijanin, koji je ekvivalent hemoglobinu kod mnogih zglavkara, koji povezuje kiseonik nekooperativno.	T

MATEMATIKA
IX razred

ZADACI

1. Odrediti vrijednost izraza $\frac{x^2+y^2}{x^2-y^2} + \frac{x^2-y^2}{x^2+y^2}$, ako je $\frac{x+y}{x-y} + \frac{x-y}{x+y} = 3$.
2. Izračunati $\sqrt{a^2+b^2}$, ako je $a = \underbrace{555\dots5}_{2014}$ i $b = \underbrace{1333\dots32}_{2013}$.
3. Naći najmanji prirodan broj n takav da se brisanjem njegove prve cifre slijeva dobija 57 puta manji broj.
4. Težišne duži trougla ΔABC imaju dužine 9, 12 i 15. Odrediti dužinu stranice kojoj odgovara najduža težišna duž.
5. Na tetivi AB kružnice k data je tačka P tako da je $AP = 2PB$. Tetiva DE normalna je na tetivu AB u tački P . Dokazati da je središte duži AP ortocentar trougla ΔAED .

RJEŠENJA ZADATAKA

1. Iz $3 = \frac{x+y}{x-y} + \frac{x-y}{x+y} = \frac{(x+y)^2 + (x-y)^2}{x^2-y^2} = \frac{x^2+2xy+y^2+x^2-2xy+y^2}{x^2-y^2} = \frac{2(x^2+y^2)}{x^2-y^2}$ dobijamo $\frac{x^2+y^2}{x^2-y^2} = \frac{3}{2}$, pa je $\frac{x^2+y^2}{x^2-y^2} + \frac{x^2-y^2}{x^2+y^2} = \frac{3}{2} + \frac{2}{3} = \frac{13}{6}$.
2. Neka je $m = \underbrace{111\dots1}_{2014}$. Tada je $a = 5m$ i $b = \underbrace{111\dots10}_{2014} + \underbrace{222\dots2}_{2014} = 10m + 2m = 12m$.
Slijedi:
 $\sqrt{a^2+b^2} = \sqrt{25m^2+144m^2} = \sqrt{169m^2} = 13m$
 $= 13 \cdot \underbrace{111\dots1}_{2014}$
 $= 10 \cdot \underbrace{111\dots1}_{2014} + 3 \cdot \underbrace{111\dots1}_{2014}$
 $= \underbrace{111\dots10}_{2014} + \underbrace{333\dots3}_{2014}$
 $= \underbrace{1444\dots43}_{2013}$.
3. Neka je x prva cifra slijeva broja n i y broj dobijen od broja n precrtavanjem cifre x . Pretpostavimo da broj n ima k cifara. Po uslovu zadatka je $n - 10^{k-1}x = \frac{n}{57}$,

odnosno

$$10^{k-1}x + y - 10^{k-1}x = \frac{10^{k-1}x + y}{57},$$

pa dobijamo

$$56y = 10^{k-1}x = 2^{k-1} \cdot 5^{k-1} \cdot x \Leftrightarrow 7 \cdot 8 \cdot y = 2^{k-1} \cdot 5^{k-1} \cdot x,$$

a odatle slijedi da x mora biti jednako 7, jer $2^{k-1} \cdot 5^{k-1}$ nije djeljivo sa 7 ni za jedan broj k . Slijedi da je $y = \frac{2^{k-1} \cdot 5^{k-1}}{2^3} = 2^{k-4} \cdot 5^{k-1}$. Broj y je prirodan broj ako je broj $k \geq 4$ i $y = 5^3 = 125$ za $k = 4$, pa je traženi broj

$$n = 10^3 \cdot 7 + 125 = 7125.$$

4. Neka su $t_a = 12$, $t_b = 9$ i $t_c = 15$ dužine težišnih duži trougla ΔABC i neka je T težište tog trougla. Treba odrediti dužinu stranice AB . Neka su D , E i F redom središta stranica CA , AB i BC . Težište dijeli težišne duži u odnosu 2:1, pa važi:

$$|AT| = 8, |TF| = 4, |BT| = 6, |TD| = 3, |CT| = 10, |TE| = 5.$$

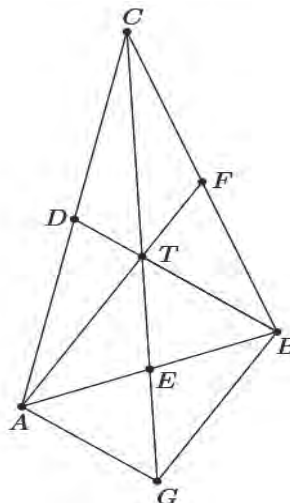
Neka je G tačka na pravou CE takva da je E središte duži TG ($|EG| = |TE| = 5$).

Četvorougao $AGBT$ je paralelogram, jer se dijagonale AB i TG uzajamno polove, pa dobijamo

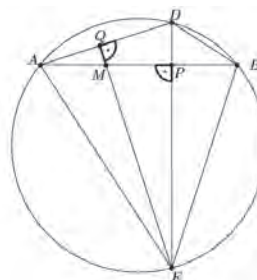
$$|BG| = |AT| = 8$$

$$|AG| = |BT| = 6.$$

Trougao ΔAGT , čije stranice imaju dužine 6, 8 i 10 je pravougli s pravim uglom kod tjemena A , jer je $10^2 = 6^2 + 8^2$. Slijedi da je četvorougao $AGBT$ pravougaonik ($\angle TAG = 90^\circ$), pa je $|AB| = |TG| = 10$.

5. Označimo sa M središte duži AP . Neka prava EM siječe pravu AD u tački Q . Važi

$$\Delta MPE \cong \Delta BPE,$$

jer su oba pravougli i imaju jednake katete, pa važi

$$\angle QAM = \angle DAB = \angle DEB = \angle PEB = \angle PEM,$$

kao periferijski uglovi nad lukom DB

Kako je $\angle QMA = \angle EMP$ (kao unakrsni uglovi), to je

$$\angle AQM = \angle MPE = 90^\circ,$$

pa su EQ i AP visine trougla ΔAED i tačka M je kao tačka presjeka visina ortocentar.

MATEMATIKA
VI razred

ZADACI

1. Odrediti sve jednocifrene prirodne brojeve a , b i c , tako da je $\frac{2}{a} + \frac{b}{3} = \frac{23+c}{21}$.
2. Jedno pakovanje čokoladica vrijedi 1,5€ i pola tog pakovanja. Koliko košta 3 i po takva pakovanja čokoladica?

3. Kada se kvadar, čija je jedna ivica dužine 8cm, podijeli na 4 jednaka dijela dobijaju se 4 kocke. Koliko takvih kvadara ima i kolike su im površine?
4. U korpi su čokolade. Uzmimo polovinu svih čokolada i još pola čokolade, zatim uzmimo polovinu preostalih čokolada i još pola čokolade. Konačno, uzmimo polovinu ostatka i još pola čokolade. U korpi je ostala 1 čokolada. Koliko je čokolada bilo u korpi na početku?

RJEŠENJA ZADATAKA

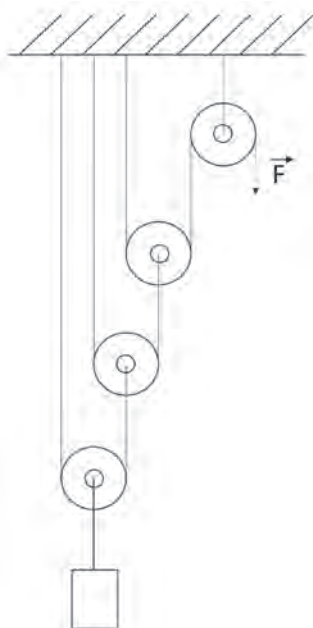
- Data jednakost se jednostavno transformiše u jednakost $42 + 7ab = 23a + ac$, odnosno u jednakost $a(23 + c - 7b) = 42 = 1 \cdot 2 \cdot 3 \cdot 7$, odakle se nalazi da je $a = 1$ ili $a = 2$ ili $a = 3$ ili $a = 6$ ili $a = 7$. Neposrednom provjerom se zaključuje da slučaj $a = 1$ otpada, pa je rješenje: $a = 2, b = 1, c = 5; a = 3, b = 2, c = 5; a = 6, b = 3, c = 5; a = 7, b = 3, c = 4$.
- Ako jedno pakovanje čokoladica vrijedi 1,5€ i pola tog pakovanja, to polovina pakovanja košta 1,5€, cijelo pakovanje 3€, tri pakovanja 9€, a tri i po takva pakovanja 10,5€.

- Postoje četiri takva kvadra: prvi ima ivice dužina 2cm, 2cm, 8cm i površinu $P = 72\text{cm}^2$, drugi ima ivice dužina 4cm, 8cm, 8cm i površinu $P = 256\text{cm}^2$, treći ima ivice dužina 8cm, 8cm, 32cm i površinu $P = 1152\text{cm}^2$ i četvrti ima ivice dužina 8cm, 16cm, 16cm i površinu $P = 1024\text{cm}^2$.
- Kada je iz korpe poslednji put uzeta polovina svih čokolada i još pola čokolade, u korpi je ostala 1 čokolada. Znači da je 1 i po čokolada bila polovina od prethodne ukupne količine. Dakle, u korpi je prije toga bilo 3 čokolade. Ove 3 čokolade i još pola čokolade predstavlja polovinu prethodne ukupne količine čokolada. U korpi je znači prije toga bilo 7 čokolada. Sada je 7 i po čokolada polovina od prethodne količine čokolada. Nakon ovog zaključujemo da je u korpi na početku bilo 15 čokolada.

FIZIKA

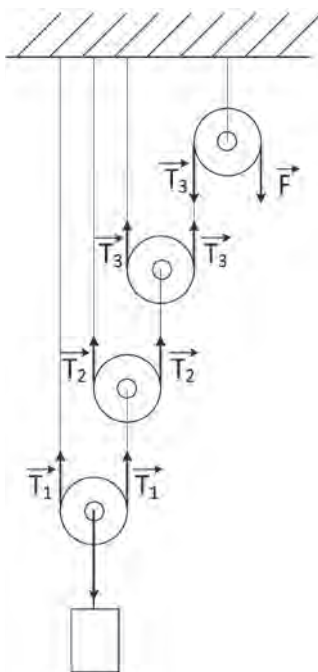
ZADACI

- Sistem koturova prikazan na slici nalazi se u ravnoteži. Odrediti silu F koja drži sistem u ravnoteži, ako je za prvi kotur vezan teg težine $Q = 100\text{ N}$, a svaki kotur ima masu $m = 2\text{ kg}$. Mase niti su zanemarljive.

Rješenje:

Nađimo prvo sile zatezanja

$$T_1 = \frac{Q + mg}{2}$$

$$T_2 = \frac{T_1 + mg}{2} = \frac{\frac{Q + mg}{2} + mg}{2}$$

$$T_2 = \frac{Q}{4} + \frac{3mg}{4}$$

$$T_3 = \frac{T_2 + mg}{2} = \frac{\frac{Q}{4} + \frac{3mg}{4} + mg}{2}$$

$$T_3 = \frac{Q}{8} + \frac{7mg}{8} = \frac{1}{8}(Q + 7mg)$$

$$T_3 = \frac{1}{8}(100\text{ N} + 7 \cdot 2\text{ kg} \cdot 10 \frac{\text{m}}{\text{s}^2})$$

$$T_3 = \frac{1}{8} \cdot 240\text{ N}$$

$$T_3 = 30\text{ N}$$

Tražena sila je $F = T_3 = 30\text{ N}$.

- Putnik, na putu do željezničke stanice, prešao je 3 km za 1 sat kretanja i izračunao da će zakasniti 20 minuta ako bude nastavio istom brzinom. Zato je svoju brzinu povećao za 0,5 km/h, tako da je na stanicu stigao 40 minuta prije dolaska voza. Koliki put je prešao putnik?

Rješenje:

Vrijeme potrebno do dolaska voza može da se napiše na dva načina.

$$t = \frac{s}{v_1} - 20\text{ min}$$

$$\text{ii } t = \frac{s_1}{v_1} + \frac{s - s_1}{v_2} + 40\text{ min}$$

$$v_1 = \frac{s_1}{t_1} = \frac{3\text{ km}}{1\text{ h}} = 3 \frac{\text{km}}{\text{h}}$$

$$s_1 = 3\text{ km}$$

$$v_2 = \frac{3,5\text{ km}}{1\text{ h}} = 3,5 \frac{\text{km}}{\text{h}}$$

$$\frac{s}{v_1} - 20\text{ min} = \frac{s_1}{v_1} + \frac{s - s_1}{v_2} + 40\text{ min}$$

Sređivanjem ove jednačine dobija se

$$s = s_1 + \frac{v_1 v_2}{v_2 - v_1} \cdot 60\text{ min}$$

Zamjenom brojnih vrijednosti dobija se

$$s = 24\text{ km}$$

3. Kamen mase $m = 0,2 \text{ kg}$ koji je bačen vertikalno uvis početnom brzinom $v_0 = 25 \frac{\text{m}}{\text{s}}$ udara u horizontalnu prepreku koja se nalazi na visini $H = 22 \text{ m}$ iznad mjesta bacanja, a zatim se vrati na zemlju. Pri udaru kamen izgubi svu kinetičku energiju i krene da pada bez početne brzine. Ukupno vrijeme trajanja kretanja kamena od trenutka bacanja do trenutka pada je $t = 3,5 \text{ s}$. Odrediti silu F kojom kamen udara u prepreku. Otpor vazduha zanemariti.

Rješenje:

$v = \sqrt{v_0^2 - 2gh} \rightarrow$ brzina kamena neposredno prije udara o prepreku

$$v = 13,6 \frac{\text{m}}{\text{s}}$$

Pošto je brzina neposredno poslije udara jednaka nuli, promjena brzine $\Delta v = v$

Vrijeme za koje kamen stigne do prepreke dobijamo iz:

$$v = v_0 - gt_1 \Rightarrow t_1 = \frac{v_0 - v}{g} = 1,14 \text{ s}$$

Vrijeme za koje tijelo slobodno pada sa visine H je:

$$t_2 = \sqrt{\frac{2H}{g}} = 2,098 \text{ s}$$

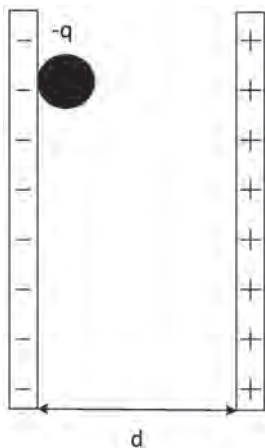
Dakle, vrijeme za koje je došlo do promjene brzine je:

$$\Delta t = t_2 - (t_1 + t_2) = 0,26 \text{ s}$$

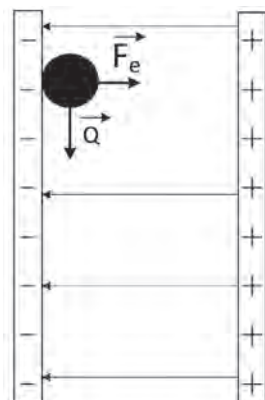
Tražena sila je:

$$F = m \cdot a = m \cdot \frac{\Delta v}{\Delta t} = 10,46 \text{ N}$$

4. Kuglica mase 20 g naelektrisana je količinom naelektrisanja $-0,5 \mu\text{C}$. U početnom trenutku kuglica se drži uz negativno naelektrisanu ploču. (Ploče su vertikalne, naelektrisane jedna negativno, druga pozitivno). Rastojanje između ploča je 5 cm . Zatim se kuglica pusti bez početne brzine. Za vrijeme kretanja kuglice od negativne do pozitivne ploče, sila teže izvrši rad 10^{-5} J . Koliki je napon između ploča?

Rješenje:

Na kuglicu djeluju dvije sile: sila teže i električna sila. Pod dejstvom sile teže kuglica se spusti za $h = \frac{g \cdot t^2}{2}$. Rad sile teže je $A = Q \cdot h = m \cdot g \cdot h$.

Za isto vrijeme (t) kuglica je, pod dejstvom električne sile, u horizontalnom pravcu prešla rastojanje d , sa ubrzanjem:

$$F_{el} = m \cdot a \Rightarrow a = \frac{F_{el}}{m} = \frac{q \cdot E}{m}$$

$$E = \frac{u}{d}$$

$$a = \frac{q \cdot u}{m \cdot d}$$

$$d = \frac{at^2}{2} = \frac{q \cdot u}{2md} \cdot t^2 \Rightarrow 2md^2 = qu \cdot t^2$$

Ako se vrijeme izrazi iz

$$h = \frac{gt^2}{2}, \text{ dobija se } t = \sqrt{\frac{2h}{g}}$$

Zamjenom t u prethodnu relaciju, dobijamo:

$$2md^2 = q \cdot u \cdot t^2$$

$$2md^2 = q \cdot u \cdot \frac{2h}{g} \Rightarrow$$

$$\Rightarrow h = \frac{md^2 g}{q \cdot u}$$

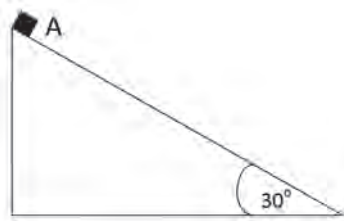
Rad sile teže je

$$A = m \cdot g \cdot h = \frac{m^2 d^2 g^2}{q \cdot u}$$

Slijedi:

$$u = \frac{m^2 d^2 g^2}{q \cdot A} = 20 \cdot 10^6 \text{ V}$$

5. Na strmom ravni nagiba 30° stavljeno je malo tijelo A. Koliko horizontalno ubrzanje treba saopštiti strmom ravni da bi tijelo A slobodno padalo?

Rješenje:

Ako tijelo slobodno pada za vrijeme t pređe put:

$$S_1 = \frac{1}{2} g \cdot t^2$$

Za isto vrijeme strma ravan pređe put:

$$S_2 = \frac{1}{2} a \cdot t^2$$

Kako je nagib 30° , to je

$$\frac{S_2}{S_1} = \sqrt{3}$$

a sa druge strane:

$$\frac{S_2}{S_1} = \frac{\frac{1}{2} a t^2}{\frac{1}{2} g t^2}$$

$$\frac{S_2}{S_1} = \frac{a}{g} \text{ i } \frac{S_2}{S_1} = \sqrt{3}$$

Pa je:

$$\sqrt{3} = \frac{a}{g} \Rightarrow a = g \cdot \sqrt{3}$$

Pri ovom ubrzanju tijelo se ne odvaja od strme ravni. Tijelo će se odvojiti od strme ravni kada je $a > g \cdot \sqrt{3}$

Sva rješenja i uputstva za ocjenjivanje nalaze se na sajtu Ispitnog centra Crne Gore (www.iccg.co.me)